การใช้พื้นที่ภายในมัสยิดเพื่อประกอบศาสนกิจ: กรณีศึกษา มัสยิดท่าอิฐ จังหวัดนนทบุรี

THE USE OF MOSQUE SPACES FOR RELIGIOUS ACTIVITIES: A CASE OF THA-IT MOSQUE, NONTHABURI

BANGKOK UNIVERSITY
FOUNDED 1962

การใช้พื้นที่ภายในมัสยิดเพื่อประกอบศาสนกิจ: กรณีศึกษา มัสยิดท่าอิฐ จังหวัดนนทบุรี

THE USE OF MOSQUE SPACES FOR RELIGIOUS ACTIVITIES: A CASE OF THA-IT MOSQUE, NONTHABURI

ปชารัฐ ศักดาอดิศัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ปีการศึกษา 2558

© 2558
ปชารัฐ ศักดาอดิศัย
สงวนลิขสิทธิ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน

เรื่อง การใช้พื้นที่ภายในมัสยิดเพื่อประกอบศาสนกิจ: กรณีศึกษา มัสยิดท่าอิฐ จังหวัดนนทบุรี

ผู้วิจัย ปชารัฐ ศักดาอดิศัย

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา [redacted]

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล)

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม [redacted]

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อันธิกา สวัสดิ์ศรี)

ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย [redacted]

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนธร กิตติกานต์)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก [redacted]

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ญาณินทร์ รักวงศ์วาน)

[redacted]

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรยา สิงห์สงบ)
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 5 เดือน มกราคม พ.ศ. 2559

ปชารัฐ ศักดาอดิศัย. ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน, ธันวาคม 2558, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
การใช้พื้นที่ภายในมัสยิดเพื่อประกอบศาสนกิจ : มัสยิดท่าอิฐ จังหวัดนนทบุรี (156 หน้า)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการใช้พื้นที่ภายในมัสยิดท่าอิฐและปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้พื้นที่ภายในมัสยิดดังกล่าวเพื่อประกอบศาสนกิจ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของมัสยิดแห่งนี้ให้มีความเหมาะสมกับสภาพการใช้งานในปัจจุบัน

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งเป็นชาวมุสลิมผู้ใช้พื้นที่ภายในมัสยิดเพื่อปฏิบัติศาสนกิจ รวมถึงการสังเกตพฤติกรรมของผู้ใช้พื้นที่ภายในมัสยิดโดยวิธีการของ “William Whyte” และการสัมภาษณ์และซักถามข้อมูลต่าง ๆ จากผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของมัสยิด

ผลการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ภายในมัสยิดยังไม่สามารถรองรับการใช้งานของชาวไทยมุสลิมได้ทุกกลุ่ม ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาการใช้พื้นที่ดังกล่าวนั้น ไม่เพียงแต่ต้องคำนึงถึงข้อกำหนดต่าง ๆ ของศาสนาอิสลามเท่านั้น หากแต่ยังต้องมุ่งให้ชาวมุสลิมทุกคนสามารถปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาภายในมัสยิดท่าอิฐได้อย่างสะดวกสบาย ปลอดภัย และทัดเทียมกัน โดยข้อค้นพบต่าง ๆ จากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อคณะกรรมการประจำมัสยิดสำหรับนำไปใช้ปรับปรุงพื้นที่ภายในมัสยิดให้มีความเหมาะสมต่อไป

อนุมัติ: [redacted]

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี โดยได้รับความอนุเคราะห์ จากผู้มีพระคุณหลายท่าน โดยเฉพาะ รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล อาจารย์ที่ปรึกษาในการท าวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ เป็นอย่างยิ่ง ที่ได้สละเวลาให้ค าปรึกษาและแนะน าเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องทุก ๆ ขั้นตอนในการ วิจัย ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ ยิ่งไปกว่านั้น ขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท าวิจัยทุกท่าน ท่านยุทธศักดิ์ อ่อนน้อม อีหม่ามประจ ามัสยิดท่าอิฐ และ ทุกหน่วยงาน มัสยิดท่าอิฐ ต าบลท่าอิฐ อ าเภอปากเกร็ด จังหวัด นนทบุรี ที่เอื้อเฟื้อสถานที่และช่วยเหลือทุก ๆ ด้านขณะท าการเก็บข้อมูลในการท าวิจัย ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อันธิกา สวัสดิ์ศรี อาจารย์ที่ปรึกษารองในการท า วิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ที่ได้สละเวลาให้ค าปรึกษาและแนะน าเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องทุก ๆ ขั้นตอน ในการวิจัย รวมถึงกรรมการผู้ตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ส าหรับทุก ๆ ค าแนะน าและข้อคิดเห็นอันเป็น ประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ มานิต ศักดาอดิศัย และคุณแม่ ปฐวี ศักดาอดิศัย น้องชาย พร้อมทั้งเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ ส าหรับก าลังใจและความช่วยเหลือในทุก ๆ ด้านทุก ๆ ขั้นตอนตลอด การท าวิจัยครั้งนี้จนส าเร็จสมบูรณ์ คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่ทุก ๆ ท่านที่มีส่วน
เกี่ยวข้องมา ณ ที่นี้

ปชารัฐ ศักดาอดิศัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ง บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

จ กิตติกรรมประกาศ ฉ

สารบัญตาราง ญ

สารบัญภาพ ฎ

บทที่ 1 บทน า

1.1 ที่มาและความส าคัญของปัญหา 1

1.2 ค าถามการวิจัย 4

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย 4

1.4 ขอบเขตของการวิจัย 5

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย 7

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย 10

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 10

บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 12

2.1 บทน า 12

2.2 องค์ประกอบของมัสยิดในประเทศไทย 12

2.3 การใช้พื้นที่ในมัสยิด 17

2.4 วันส าคัญทางศาสนาอิสลาม 19

2.5 มารยาทในการเข้าใช้มัสยิด 20

2.6 มัสยิดท่าอิฐ 22

2.7 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 23

2.8 ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ 24

2.9 กระบวนการของพฤติกรรม 24

2.10 ทฤษฎีการตีความหมาย 25

2.11 ทฤษฎีการสืบสวนแบบการค้นพบด้วยตนเอง 25

2.12 การออกแบบเพื่อทุกคน

26 ซ

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 2 (ต่อ) วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.13 ทฤษฎีเกี่ยวกับ บทบาท ความหมาย และความชัดเจนของ พื้นที่สาธารณะ 34

2.14 ช่องว่างองค์ความรู้ 35

2.15 สรุป 35

บทที่ 3 วิธีการด าเนินงานวิจัย 3.1 ขั้นตอนการวิจัย 37

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 39

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 39

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล 40

3.6 ความเชื่อถือได้ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

42

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล 42

บทที่ 4 ผลการศึกษา 45

4.1 ทบทวนประเด็นในการท าวิจัย 45

4.2 ความร่วมมือและมีส่วนร่วมของชุมชน 46
4.3 ข้อมูลส่วนบุคคลในการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ 47
4.4 เทคนิคและวิธีการ 59
4.5 พฤติกรรมการใช้พื้นที่และทางสัญจร 81
4.6 เส้นทางการสัญจรภายในมัสยิดท่าอิฐ 82
4.7 สภาพแวดล้อมของชุมชนและมัสยิดท่าอิฐ 91
4.8 ปัญหาที่พบในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล 93
4.9 สรุปประเด็นปัญหาภายในมัสยิดท่าอิฐ 98
4.10 การเสนอแนะแก้ไขปรับปรุงพื้นที่ภายในมัสยิด 98
4.11 สรุปรูปแบบพื้นที่การใช้งานในส่วนต่าง ๆ ภายในมัสยิดท่าอิฐ 127
4.12 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล 129

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 5 สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ 132
5.1 สรุปขั้นตอนการเก็บข้อมูล 132
5.2 สรุปผลการศึกษา 133
5.3 แนวทางการแก้ไขปรับปรุงมัสยิดท่าอิฐ 134
5.4 อภิปรายผลการวิจัย 136
5.5 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 138
5.6 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 138
บรรณานุกรม

ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล 144
ภาคผนวก ข รูปภาพที่เกี่ยวข้อง 151
ประวัติเจ้าของผลงาน 156
ข้อตกลงว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิ์ในวิทยานิพนธ์

หน้า

หน้า

ตารางที่ 1.1: ระยะเวลาท ำการวิจัย และแผนการด ำเนินงานตลอดโครงการวิจัย 6

ตารางที่ 3.1: สรุปวิธีการในการวิจัย

ตารางที่ 4.1: ความต้องการของมุสลิมที่ต้องการให้ปรับปรุงพื้นที่ 99

ตารางที่ 4.2: ตารางวัสดุอุปกรณ์ของชุดครัวแบบที่ 1 102

ตารางที่ 4.3: ตารางวัสดุอุปกรณ์ของชุดครัวแบบที่ 2 108

BANGKOK UNIVERSITY • FOUNDED 1962 •

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1.1: ที่ตั้งมัสยิดท่าอิฐ 2 ภาพที่ 1.2: สถานที่ส าคัญโดยรอบมัสยิดท่าอิฐ
2 ภาพที่ 1.3: อาณาเขตที่ดินของมัสยิดท่าอิฐ
3 ภาพที่ 1.4: ลักษณะพื้นที่ภายนอกมัสยิด
3 ภาพที่ 1.5: ลักษณะพื้นที่ภายในมัสยิด 4
ภาพที่ 1.6: แผนภาพขอบเขตของการวิจัย 7
ภาพที่ 1.7: แผนภาพกรอบแนวคิดในการวิจัย 9
ภาพที่ 1.8: โครงสร้างของงานวิจัย 11
ภาพที่ 2.1: โถงละหมาดมัสยิดท่าอิฐ 13
ภาพที่ 2.2: มิห์รอบมัสยิดท่าอิฐ 14
ภาพที่ 2.3: มิมบัรมัสยิดท่าอิฐ 14
ภาพที่ 2.4: ลานอเนกประสงค์ หรือโถงอเนกประสงค์ มัสยิดท่าอิฐ 15
ภาพที่ 2.5: ที่อาบน้ าละหมาดมัสยิดท่าอิฐ 15
ภาพที่ 2.6: หออะซานมัสยิดท่าอิฐ 16
ภาพที่ 2.7: ซุ้มประตูมัสยิดท่าอิฐ 17
ภาพที่ 2.8: ข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามปฏิบัติเมื่อเข้ามัสยิด 21
ภาพที่ 2.9: กระบวนการของพฤติกรรม 25
ภาพที่ 2.10: พื้นที่โดยรวมภายในห้องน้ าส าหรับคนทุกคน 28
ภาพที่ 2.11: พื้นที่โดยรวมภายในห้องน้ าส าหรับคนทุกคน 28
ภาพที่ 2.12: อุปกรณ์ที่ใช้ติดตั้งส าหรับห้องน้ าเพื่อคนทั้งมวล 30
ภาพที่ 2.13: อุปกรณ์ที่ใช้ติดตั้งส าหรับห้องน้ าเพื่อคนทั้งมวล 30
ภาพที่ 2.14: ผังพื้นห้องน้ าแบบ-A 31
ภาพที่ 2.15: ผังพื้นห้องน้ าแบบ-B 32
ภาพที่ 2.16: ผังพื้นห้องน้ าแบบ-C 32
ภาพที่ 2.17: ผังพื้นห้องน้ าแบบ-D 33
ภาพที่ 3.1: แผนภาพกระบวนการวิจัย 38
3.2: มัสยิดท่าอิฐ 38

หน้า

ภาพที่

สารบัญภาพ (ต่อ)

หน้า

ฎ

ภาพที่ 3.3: ความสัมพันธ์ระหว่างประชากรทั่วไป ประชากรตามทฤษฎีที่ศึกษา ประชากรเฉพาะการวิจัย และกลุ่มตัวอย่าง 39
ภาพที่ 4.1: แผนภาพแนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูล 46 ภาพที่ 4.2: นายสม่าน 47 ภาพที่ 4.3: นายกิริยา 48 ภาพที่ 4.4: นายอารูล 49 ภาพที่ 4.5: นายมุตตาด 49 ภาพที่ 4.6: นายกอเซม 50 ภาพที่ 4.7: นายเกษม 51 ภาพที่ 4.8: นายยุทธศักดิ์ 52 ภาพที่ 4.9: นายแฉล้ม 53 ภาพที่ 4.10: นายสายชล 54 ภาพที่ 4.11: นายฮายีซอมัส 54 ภาพที่ 4.12: นายพิสันต์ 55
ภาพที่ 4.13: นายอูมัด 56 ภาพที่ 4.14: นายวีรชาติ 57 ภาพที่ 4.15: แผนภาพพฤติกรรมการใช้งานของมุสลิม 58 ภาพที่ 4.16: แผนภาพพฤติกรรมการใช้งานของอิหม่ามและคอเต็บ 58 ภาพที่ 4.17: แผนภาพพฤติกรรมการใช้มัสยิดโดยรวมของมุสลิม 59 ภาพที่ 4.18: แผนภาพพฤติกรรมการใช้มัสยิดโดยรวมของมุสลิม 59 ภาพที่ 4.19: แผนภาพช่วงเวลาที่เก็บข้อมูลโดยวิธีการของ William Whyte 62 ภาพที่ 4.20: แผนภาพวันที่ลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยวิธีการของ William Whyte 62 ภาพที่ 4.21: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานทั้งหมดของมัสยิดท่าอิฐชั้น 1 64 ภาพที่ 4.22: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานทั้งหมดของมัสยิดท่าอิฐชั้น 2 65 ภาพที่ 4.23: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่ 2.1 69 ภาพที่ 4.24: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่ 2.2 70
4.25: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่ 2.3 71
4.26: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่ 2.4 72
4.27: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่ 2.5 73

ฐ

สารบัญภาพ (ต่อ)

หน้า

ภาพที่ 4.28: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่ 2.6 74
ภาพที่ 4.29: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่ 2.7 75
ภาพที่ 4.30: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่ 3.1 76
ภาพที่ 4.31: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่ 3.2 77
ภาพที่ 4.32: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่ 3.3 78
ภาพที่ 4.33: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่ 3.4 79
ภาพที่ 4.34: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่ 3.5 80
ภาพที่ 4.35: แผนภาพเส้นทางการสัญจรในการปฏิบัติศาสนกิจ (อิบาดะห์) ในชั้น 1 83
ภาพที่ 4.36: แผนภาพเส้นทางการสัญจรในการปฏิบัติศาสนกิจ (อิบาดะห์) ในชั้น 2 84
ภาพที่ 4.37: แผนภาพเส้นทางการสัญจรเมื่อเสร็จการปฏิบัติศาสนกิจ (อิบาดะห์) ในชั้น 85
ภาพที่ 4.38: แผนภาพเส้นทางการสัญจรเมื่อเสร็จการปฏิบัติศาสนกิจ (อิบาดะห์) ในชั้น 86
ภาพที่ 4.39: แผนภาพเส้นทางการสัญจรในการท าพิธีศพ ในชั้น 1 87
ภาพที่ 4.40: แผนภาพสรุปเส้นทางการสัญจรในการใช้งานภายในมัสยิด ในชั้น 1 89
ภาพที่ 4.41: แผนภาพสรุปเส้นทางการสัญจรในการใช้งานภายในมัสยิด ในชั้น 2 90
ภาพที่ 4.42: พื้นที่ถอดรองเท้าของผู้ปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดท่าอิฐ 93
ภาพที่ 4.43: พื้นที่นั่งภายในมัสยิด 94
ภาพที่ 4.44: คนชรานั่งละหมาดภายในมัสยิด 94
ภาพที่ 4.45: พื้นที่บริเวณพื้นต่างระดับ 95
ภาพที่ 4.46: หน้าห้องน้ าผู้หญิงในปัจจุบัน 96
ภาพที่ 4.47: หน้าห้องน้ าผู้หญิงในปัจจุบัน 96
ภาพที่ 4.48: พื้นที่บริเวณท าครัว 97
ภาพที่ 4.49: ชั้นวางอัลกรุอานภายในโถงละหมาด 97
ภาพที่ 4.50: ผังการวางรูปแบบชุดครัวแบบที่ 1 101
ภาพที่ 4.51: ชุดครัวรูปด้าน A รูปแบบที่ 1 103
ภาพที่ 4.52: ชุดครัวรูปด้าน B รูปแบบที่ 1 103
ภาพที่ 4.53: ชุดครัวรูปด้าน C รูปแบบที่ 1 104
4.54: ชุดครัวรูปด้าน D รูปแบบที่ 1 105
4.55: จ าลองภาพการออกแบบชุดครัวแบบที่ 1 106

ภาพที่ ภาพที่ ภาพที่

สารบัญภาพ (ตอ่)

หน้า

4.56: ผังการวางรูปแบบชุดครัวแบบที่ 1 107

ฑ

ภาพที่ 4.57: ชุดครัวรูปด้าน A รูปแบบที่ 2 109 ภาพที่
4.58: ชุดครัวรูปด้าน B รูปแบบที่ 2 109 ภาพที่
4.59: ชุดครัวรูปด้าน C รูปแบบที่ 2 110 ภาพที่
4.60: ชุดครัวรูปด้าน D รูปแบบที่ 2 111 ภาพที่
4.61: จ าลองภาพการออกแบบชุดครัวแบบที่ 2 111 ภาพที่
4.62: แผนที่บอกต าแหน่งห้องน้ าใหม่ 112 ภาพที่
4.63: ตัวอย่างผังพื้นห้องน้ า 113 ภาพที่
4.64: รูปด้านตัวอย่างห้องน้ า 114
ภาพที่ 4.65: การก่อสร้างห้องน้ าใหม่ส าหรับผู้หญิงประจ าวันที่ 115
04 กันยายน พ.ศ. 2558 ภาพที่ 4.66:
การก่อสร้างห้องน้ าใหม่ส าหรับผู้หญิงประจ าวันที่ 115 11
กันยายน พ.ศ. 2558 ภาพที่ 4.67:
การก่อสร้างห้องน้ าใหม่ส าหรับผู้หญิงประจ าวันที่ 115 14
กันยายน พ.ศ. 2558 ภาพที่ 4.68:
การก่อสร้างห้องน้ าใหม่ส าหรับผู้หญิงประจ าวันที่ 116 29
กันยายน พ.ศ. 2558 ภาพที่ 4.69:
การก่อสร้างห้องน้ าใหม่ส าหรับผู้หญิงประจ าวันที่ 116 05
ตุลาคม พ.ศ. 2558 ภาพที่ 4.70:
การก่อสร้างห้องน้ าใหม่ส าหรับผู้หญิงประจ าวันที่ 117 19
ตุลาคม พ.ศ. 2558 ภาพที่ 4.71:
การก่อสร้างห้องน้ าใหม่ส าหรับผู้หญิงประจ าวันที่ 117 21
ตุลาคม พ.ศ. 2558 ภาพที่ 4.72:
การก่อสร้างห้องน้ าใหม่ส าหรับผู้หญิงประจ าวันที่ 117 27
ตุลาคม พ.ศ. 2558 ภาพที่ 4.73:

สารบัญภาพ (ต่อ)

หน้า

อุปกรณ์ราวจับ 118 ภาพที่ 4.74:
แผนภาพระบุต าแหน่งติดราวจับ 119
4.75: จ าลองภาพจุดติดราวจับส าหรับพยุงตัวจุดที่ 1 119
4.76: จ าลองภาพจุดติดราวจับส าหรับพยุงตัวจุดที่ 2 120
4.77: จ าลองภาพจุดติดราวจับส าหรับพยุงตัวจุดที่ 3 120

ภาพที่ ภาพที่ ภาพที่

ภาพที่ 4.78: จ าลองภาพจุดติดราวจับส าหรับพยุงตัวจุดที่ 4 121 ภาพที่ 4.79: แผนภาพระบุต าแหน่งตั้งชั้นวางหนังสือบริเวณเสา 121 ภาพที่ 4.80: จ าลองภาพชั้นวางหนังสือแบบที่ 1 122 ภาพที่ 4.81: แผนภาพระบุต าแหน่งที่ตั้งชั้นวางหนังสือบริเวณผนังชั้น 1 122 ภาพที่ 4.82: แผนภาพระบุต าแหน่งที่ตั้งชั้นวางหนังสือบริเวณผนังชั้น 2 123 ภาพที่ 4.83: จ าลองภาพชั้นวางหนังสือแบบที่ 2 123 ภาพที่ 4.84: แผนภาพระบุต าแหน่งที่ตั้งตู้ใส่รองเท้า 124 ภาพที่ 4.85: จ าลองภาพตู้ส าหรับใส่รองเท้าในต าแหน่งที่ 1 125 ภาพที่ 4.86: จ าลองภาพตู้ส าหรับใส่รองเท้าในต าแหน่งที่ 2 125 ภาพที่ 4.87: จ าลองภาพตู้ส าหรับใส่รองเท้าในต าแหน่งที่ 3 126 ภาพที่ 4.88: จ าลองภาพตู้ส าหรับใส่รองเท้าในต าแหน่งที่ 4 126 ภาพที่ 4.89: ผังสรุปพื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐชั้น 1 128 ภาพที่ 4.90: ผังสรุปพื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐชั้น 2 129 ภาพที่ 5.1: แผนภาพสรุปพื้นที่ใช้ในการนั่งสนทนาชั้น 1 139 ภาพที่ 5.2: แผนภาพสรุปพื้นที่ใช้ในการนั่งสนทนาชั้น 2 140 บทที่ 1 บทน ำ

1.1 ที่มำและควำมส ำคัญของปัญหำ

ผืนดินอันอุดมสมบูรณ์ของประเทศไทยเป็นแหล่งหลอมรวมผู้คนหลำกหลำยศำสนำและหลำกหลำยวัฒนธรรมมำอย่ำงยำวนำน อิสลำมก็เป็นอีกศำสนำหนึ่งซึ่งชำวไทยจ ำนวนมำกมีควำมเลื่อมใสและศรัทธำนับเนื่องมำแต่ครั้งสมัยอยุธยำตอนต้น ในทุกวันนี้ประชำกรไทยซึ่งนับถือศำสนำอิสลำมได้แพร่กระจำยอยู่ทั่วทุกภูมิภำคของประเทศไทย โดยแต่ละพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งพักพิงอยู่อำศัยก็มีมัสยิดตั้งตระหง่ำนโดดเด่นเป็นจุดหมำยตำและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชำวไทยมุสลิมเหล่ำนี้ (สมัย เจริญช่ำง, 2555) มัสยิดท่ำอิฐ ต ำบลท่ำอิฐ อ ำเภอปำกเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ก็เป็นศำสนสถำนอีกแห่งหนึ่งของ

ชำวไทยมุสลิมที่มีควำมสำคัญและมีขนำดใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัด มัสยิดแห่งนี้มีประวัติควำมเป็นมำยำวนำนนับแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ โดยในอดีตนั้นชำวไทยมุสลิมจำนวนหนึ่งได้อพยพย้ำยถิ่นฐำนจำกจังหวัดปัตตำนีและจังหวัดชำยแดนภำคใต้อื่น ๆ เข้ำมำตั้งรกรำกอยู่อำศัยในบริเวณพื้นที่ใกล้กับเมืองหลวง ซึ่งก็รวมถึงพื้นที่ชุมชนท่ำอิฐในปัจจุบันนี้ด้วย ต่อมำในช่วงสงครำมโลกครั้งที่ 2 ชำวไทยมุสลิมในเมืองหลวงจำนวนมำกได้อพยพหนีภัยสงครำมออกไปยังพื้นที่อื่น ๆ และส่วนหนึ่งก็ได้ย้ำยมำตั้งถิ่นฐำนอยู่บ้ำนท่ำอิฐแห่งนี้ โดยชำวไทยมุสลิมที่อยู่อำศัยรวมกันในพื้นที่ดังกล่ำวนี้ก็ได้ร่วมกันปฏิบัติศำสนกิจ ณ มัสยิดท่ำอิฐแห่งนี้มำอย่ำงต่อเนื่องโดยตลอดตั้งแต่เมื่อครั้งอดีตจวบจนกระทั่งปัจจุบัน (อำดิศร์ อิดรีส รักษมณี, 2557) อย่ำงไรก็ตำม

ในขณะที่ควำมต้องกำรของชำวไทยมุสลิมบ้ำนท่ำอิฐในกำรใช้ประโยชน์มัสยิดเพื่อประกอบศำสนกิจยังคงดำรงอยู่อย่ำงต่อเนื่องนั้น ในช่วงหลำยปีที่ผ่ำนมำนี้ปัญหำควำมไม่พอเพียงของพื้นที่ภำยในมัสยิดและควำมขัดแย้งของกิจกรรมในกำรใช้พื้นที่ภำยในมัสยิดก็ได้ทวีควำมชัดมำกขึ้นเป็นลำดับด้วยเช่นกัน ซึ่งกำรก่อตัวของปัญหำดังกล่ำวนี้ก็ได้กลำยเป็นประเด็นข้อห่วงใยยิ่งของคณะกรรมกำรดำเนินงำนของมัสยิดท่ำอิฐและเหล่ำชำวไทยมุสลิมบ้ำนท่ำอิฐโดยรวม จำกประเด็นปัญหำจึงนำไปสู่คำถำมของกำรวิจัย (อำดิศร์ อิดรีส รักษมณี, 2557)

ภำพที่ 1.1: ที่ตั้งมัสยิดท่ำอิฐ

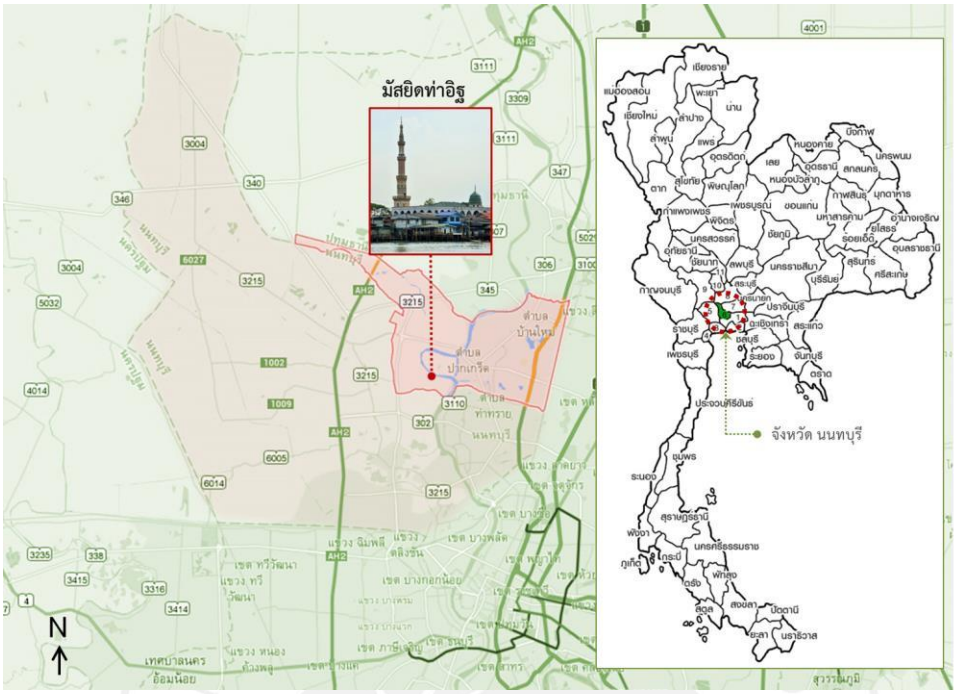

ภาพที่ 1.2: สถานที่สำคัญโดยรอบมัสยิดท่าอิฐ

ภาพที่ 1.3: อำณาเขตที่ดินของมัสยิดท่าอิฐ

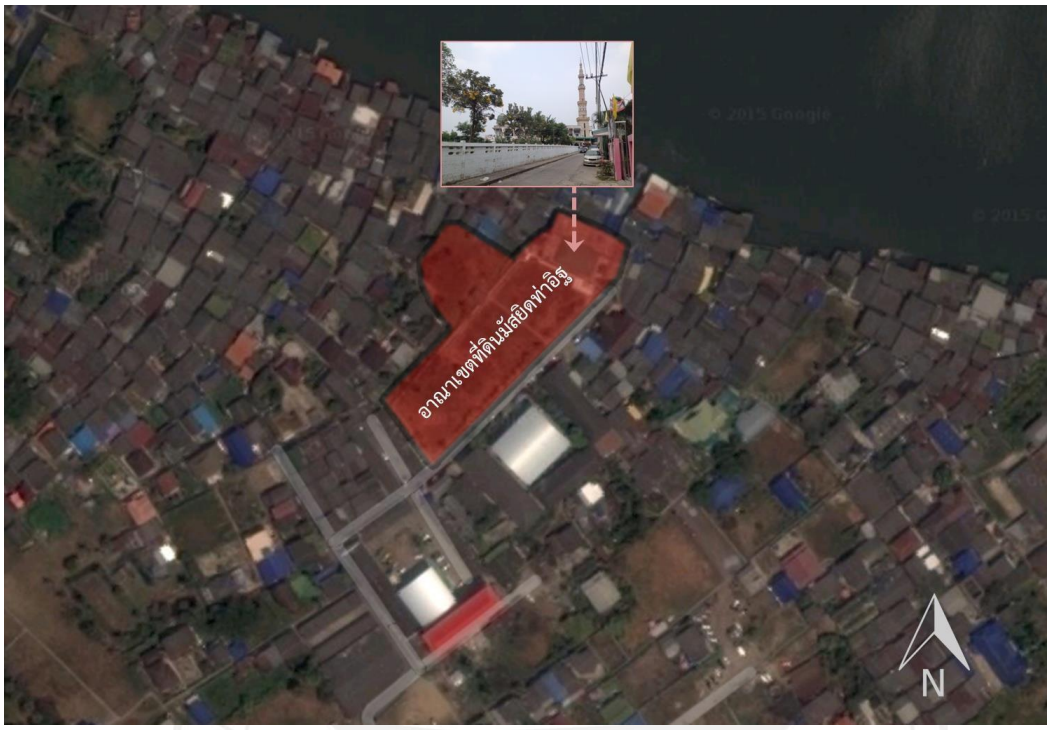

ที่มา: googlemap. (2558). *อาณาเขตที่ดินมัสยิดท่าอิฐ.* สืบค้นวันที่ 8 มิถุนายน 2558 จาก https://maps.google.co.th/.

ภาพที่ 1.4: ลักษณะพื้นที่ภายนอกมัสยิด

ภาพที่ 1.5: ลักษณะพื้นที่ภายในมัสยิด

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 ในปัจจุบันพื้นที่ภายในมัสยิดท่าอิฐมีความเหมาะสมในการปฏิบัติศาสนกิจมากน้อยเพียงใด

1.2.2 อะไรเป็นอุปสรรคในการใช้พื้นที่ภายในมัสยิดเพื่อปฏิบัติศาสนกิจ

1.2.3 ปัจจัยใดส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของชาวมุสลิมในการใช้พื้นที่ภายในมัสยิดท่าอิฐ

1.2.4 แนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปรับปรุงพื้นที่ภายในมัสยิดท่าอิฐควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1.1 เพื่อศึกษาการใช้พื้นที่ภายในมัสยิดท่าอิฐในปัจจุบัน

1.3.1.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการใช้พื้นที่ภายในมัสยิด

1.3.1.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้พื้นที่ภายในมัสยิดท่าอิฐ

1.3.1.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงพื้นที่ภายในมัสยิดท่าอิฐ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาโดยรวมในการศึกษานี้ครอบคลุมในประเด็นการใช้พื้นที่ภายในมัสยิดท่าอิฐเพื่อปฏิบัติศาสนกิจและปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของชาวไทยมุสลิมในการใช้พื้นที่ภายในมัสยิด

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการศึกษาได้แก่ ชาวไทยมุสลิมซึ่งใช้พื้นที่ภายในมัสยิดเพื่อปฏิบัติศาสนกิจในระหว่างที่ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อที่จะทำให้ข้อมูลที่ได้มามีความครอบคลุม โดยแบ่งประเภทของกลุ่มคนดังนี้

1.4.2.1 เพศ - โดยแบ่งเป็น เพศชาย เพศหญิง

1.4.2.2 อายุ - แบ่งเป็น 4 ช่วงอายุ โดยเริ่มจาก 6-20 ปี 20-35 ปี 35-50 ปี มากกว่า 50 ปี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม 1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ศึกษาครอบคลุมอาณาบริเวณพื้นที่ของมัสยิดท่าอิฐ

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาครั้งนี้ กำหนดศึกษาความพึงพอใจในการใช้พื้นที่ของมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในสถาปัตยกรรมมัสยิดท่าอิฐ ในช่วงระยะเวลาระหว่างเดือนมีนาคม พ.ศ. 2558 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2558 จำนวน 8 เดือน

ตารางที่ 1.1: ระยะเวลาทำการวิจัย และแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

กิจกรรม	ปี พ.ศ. ๒๕๕๘								
	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.
(๑) รวมรวมข้อมูลเอกสาร	↔	↔							
(๒) สำรวจภาคสนาม(มัสยิดท่าอิฐ) ถ่ายภาพเก็บข้อมูลทางกายภาพ		↔							
(๓) จัดกลุ่มข้อมูล(การใช้พื้นที่)		↔							
(๔) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลในแต่ละประเด็นที่ได้ทำการศึกษา			↔	↔	↔	↔	↔		
(๕) วิเคราะห์ข้อมูลเรียบเรียงอธิบาย						↔	↔		
(๖) สรุป							↔	↔	↔
(๗) จัดพิมพ์เอกสาร									↔

โดยได้ทำกำสรุปรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตของกำรวิจัย เป็นแผนภำพได้ดังนี้

ภำพที่ 1.6: แผนภำพขอบเขตของกำรวิจัย

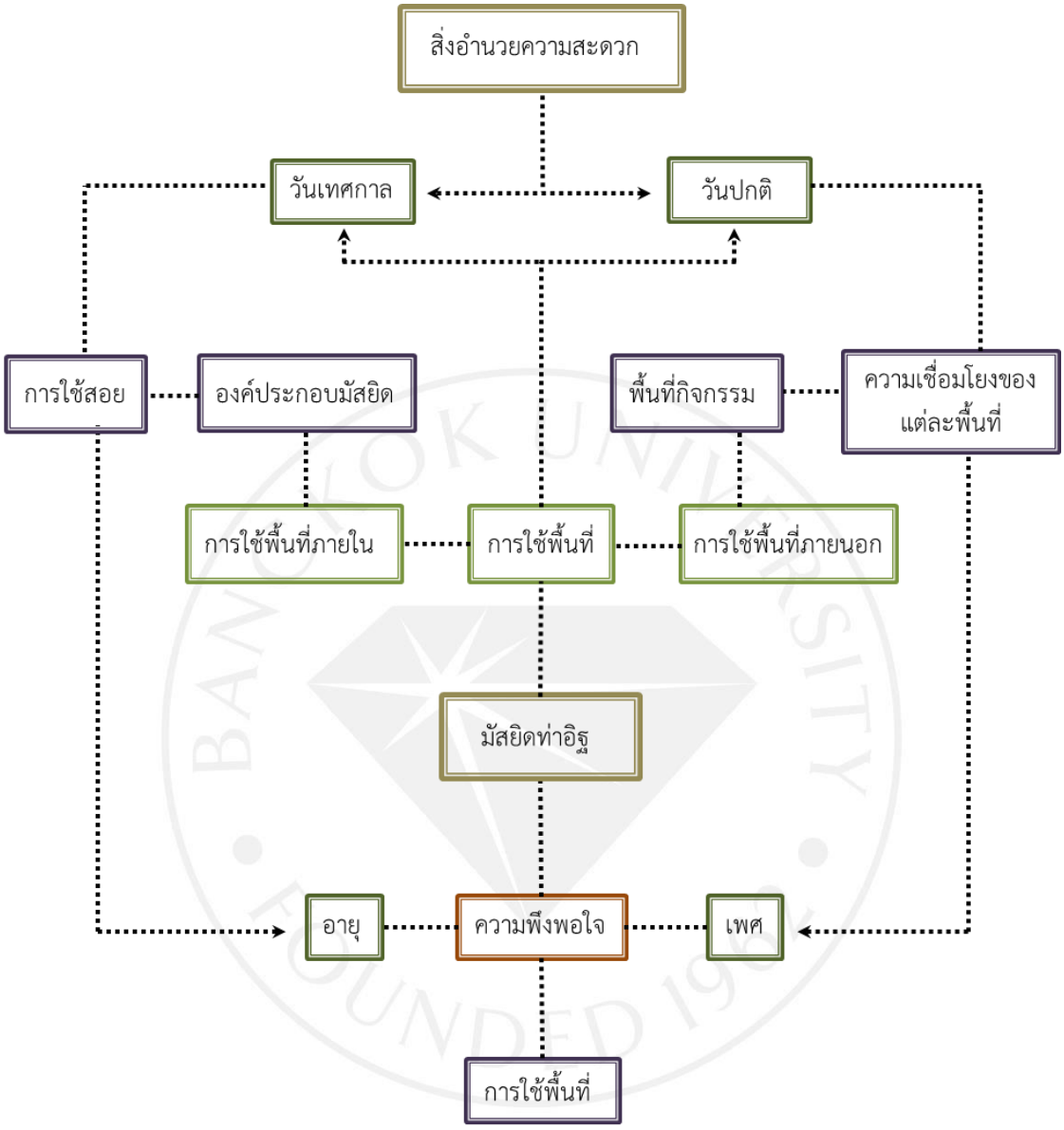

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยนี้ เราจะศึกษาความพึงพอใจในการใช้พื้นที่ของมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในสถาปัตยกรรมมัสยิดท่าอิฐ ผู้ศึกษาจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คือ ข้อมูลทั่วไปของมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในสถาปัตยกรรมมัสยิดท่าอิฐ ที่ประกอบด้วยเพศ อายุ ผู้ทุพลภาพ หรือการมีโรคประจำตัว

ส่วนที่ 2 คือ พฤติกรรมของมุสลิมที่เข้ามำปฏิบัติศำสนกิจภำยในมัสยิดท่ำอิฐ โดยแบ่งออกเป็นช่วงเทศกำลของศำสนำอิสลำม ช่วงเวลำที่มำทำกำรปฏิบัติศำสนกิจในแต่ละวัน วันที่มักจะมำทำกำรปฏิบัติศำสนกิจ

- กิจกรรมในกำรเข้ำมำปฏิบัติศำสนกิจภำยในมัสยิดท่ำอิฐ
- วันเวลำที่เข้ำมำปฏิบัติศำสนกิจภำยในมัสยิดท่ำอิฐ
- ขั้นตอนในกำรปฏิบัติเมื่ออยู่ภำยในมัสยิดท่ำอิฐ
- ลักษณะพฤติกรรมกำรใช้พื้นที่
- เหตุผลที่เข้ำมำปฏิบัติศำสนกิจที่มัสยิดท่ำอิฐ

ส่วนที่ 3 คือ ควำมพึงพอใจของมุสลิมที่เข้ำมำปฏิบัติศำสนกิจภำยในมัสยิดท่ำอิฐ ซึ่งผู้ศึกษำได้แบ่งลักษณะกำรเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ด้ำนคือ

1) ด้ำนกำรใช้พื้นที่ภำยในมัสยิด ประกอบไปด้วยพื้นที่ ๆ ใช้ในกำรปฏิบัติศำสนกิจบริเวณต่ำง ๆ ทั้งในช่วงเทศกำล วันธรรมดำ และไฟส่องสว่ำงภำยในมัสยิดท่ำอิฐ

2) ด้ำนกำรใช้พื้นที่ภำยนอกมัสยิด พื้นที่กำรใช้ทำกิจกรรมภำยนอกมัสยิด พื้นที่ในกำรจอดรถ หรือกำรเข้ำถึงจำกทำงท่ำน้ำ จนถึงกำรเข้ำใช้พื้นที่ภำยในสถำปัตยกรรมมัสยิดท่ำอิฐ ส่วนที่ 4 คือ ปัญหำ อุปสรรค และข้อเสนอแนะในกำรเข้ำมำปฏิบัติศำสนกิจในมัสยิดท่ำอิฐ โดย ได้สรุปในแผนภูมิกรอบของกำรวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1.7: แผนภาพกรอบแนวคิดในการวิจัย

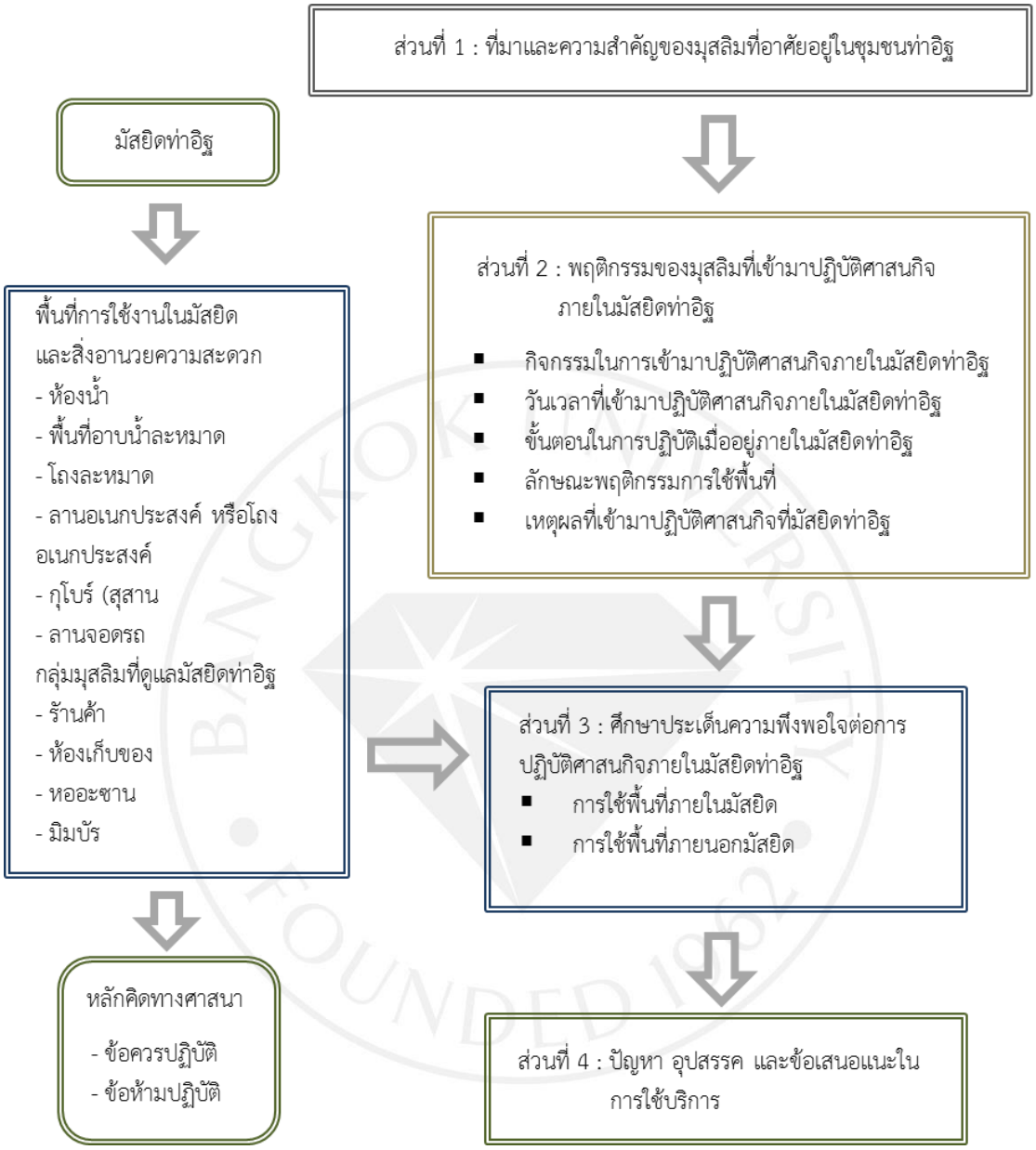

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1.6.1 ควำมพึงพอใจ หมำยถึง ควำมพอใจในกำรเข้ำมำปฏิบัติศำสนพิธีภำยในสถำปัตยกรรมมัสยิดท่ำอิฐ ในด้ำนต่ำง ๆ ประกอบด้วย

1) ควำมพึงพอใจด้ำนกำรใช้พื้นที่ภำยในมัสยิด หมำยถึง กำรเข้ำใช้งำนในแต่ละพื้นที่ ไม่ ว่ำจะเป็นสิ่งอ ำนวยควำมสะดวก หรือควำมสะอำดในแต่ละส่วนภำยในมัสยิดท่ำอิฐ

2) ควำมพึงพอใจด้ำนกำรใช้พื้นที่ภำยนอกมัสยิด หมำยถึง กำรเข้ำถึงของมุสลิมที่เข้ำมำ ปฏิบัติศำสนกิจภำยในมัสยิดท่ำอิฐ ไม่ว่ำจะเป็นทำงเท้ำ ทำงน้ ำ หรือกำรเข้ำจอดรถ รวมถึงกำร เชื่อมต่อในแต่ละส่วน และกำรใช้พื้นที่ในกำรจัดกิจกรรมทำงศำสนำภำยนอกมัสยิด

1.6.2 มุสลิม หมำยถึง ผู้ที่นับถือศำสนำอิสลำมที่อยู่ในชุมชนท่ำอิฐ และผู้ที่นับถือศำสนำอิสลำม ที่เข้ำมำปฏิบัติศำสนกิจภำยในมัสยิดท่ำอิฐ

1.6.3 มัสยิด หมำยถึง สถำปัตยกรรมมัสยิดท่ำอิฐ ซึ่งเป็นสถำนที่ปฏิบัติกิจกรรมอันได้แก่กำร นมำซ และกำรวิงวอน นอกจำกนี้มัสยิดยังเป็นโรงเรียนสอนอัลกุรอำน และศำสนำ สถำนที่ชุมนุม พบปะ ประชุม เฉลิมฉลอง ท ำบุญเลี้ยง สถำนที่ท ำพิธีสมรส และสถำนที่พักพิงของผู้สัญจรผู้ไร้ที่พ ำนัก อีกด้วย

1.6.4 กำรปฏิบัติศำสนกิจ หมำยถึง กำรที่มุสลิมเข้ำมำประกอบศำสนพิธีต่ำง ๆ ตำมหลัก ศำสนำอิสลำมภำยในมัสยิดท่ำอิฐ

1.7 ประโยชน์ที่คำดว่ำจะได้รับ

1.7.1 เพื่อเข้ำใจถึงลักษณะปัญหำ และอุปสรรคในกำรใช้พื้นที่ในปัจจุบันของมุสลิมที่เข้ำมำปฏิบัติศำสนกิจภำยในสถำปัตยกรรมมัสยิดท่ำอิฐ

1.7.1.1 พื้นที่ในบำงส่วนมีรูปแบบในกำรรองรับที่ไม่มำกเพียงพอต่อประชำกรมุสลิมชุมชนท่ำอิฐที่มีจ ำนวนเพิ่มมำกขึ้นเรื่อย ๆ

1.7.1.2 เข้ำใจในอุปสรรคของกำรเคลื่อนย้ำยพื้นที่ในกำรใช้งำนหรือกิจกรรมต่ำงๆ ระหว่ำงส่วนหนึ่ง ไปอีกส่วนหนึ่งของกลุ่มคนทุกประเภท

1.7.2 เพื่อสรุปผลข้อมูลที่ได้จำกกำรศึกษำพื้นที่กำรใช้งำน และปัจจัยที่ส่งผลต่อควำมพึงพอใจของมุสลิมที่เข้ำมำปฏิบัติศำสนกิจภำยในมัสยิดท่ำอิฐ มำปรับแก้พื้นที่กำรใช้งำนให้สอดคล้องกับบริบทที่เป็นจริงในปัจจุบันได้ดังนี้

1.7.2.1 ขยับขยำยและพัฒนำรูปแบบพื้นที่ในแต่ละส่วนเพื่อให้รองรับกับกำรใช้งำนของ ประชำกรมุสลิมภำยในชุมชนท่ำอิฐ

1.7.2.2 ใช้กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้งานพื้นที่ภายในอำคารสำหรับผู้ทุพพลภาพนำเข้ามา แก้ไขปรับปรุงห้องน้ำและพื้นที่ในส่วนอื่น ๆ ให้มีความเหมาะสม สามารถใช้งานได้อย่างทัดเทียมกัน

1.7.3 เพิ่มความสะดวกสบายให้กับประชาชนมุสลิมที่มาประกอบศาสนกิจภายในมัสยิด

1.7.4 สรุปรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการวิจัย เพื่อเสนอแนะให้แก่คณะกรรมการอิสลามประจำ มัสยิด

ภาพที่ 1.8: โครงสร้างของงานวิจัย

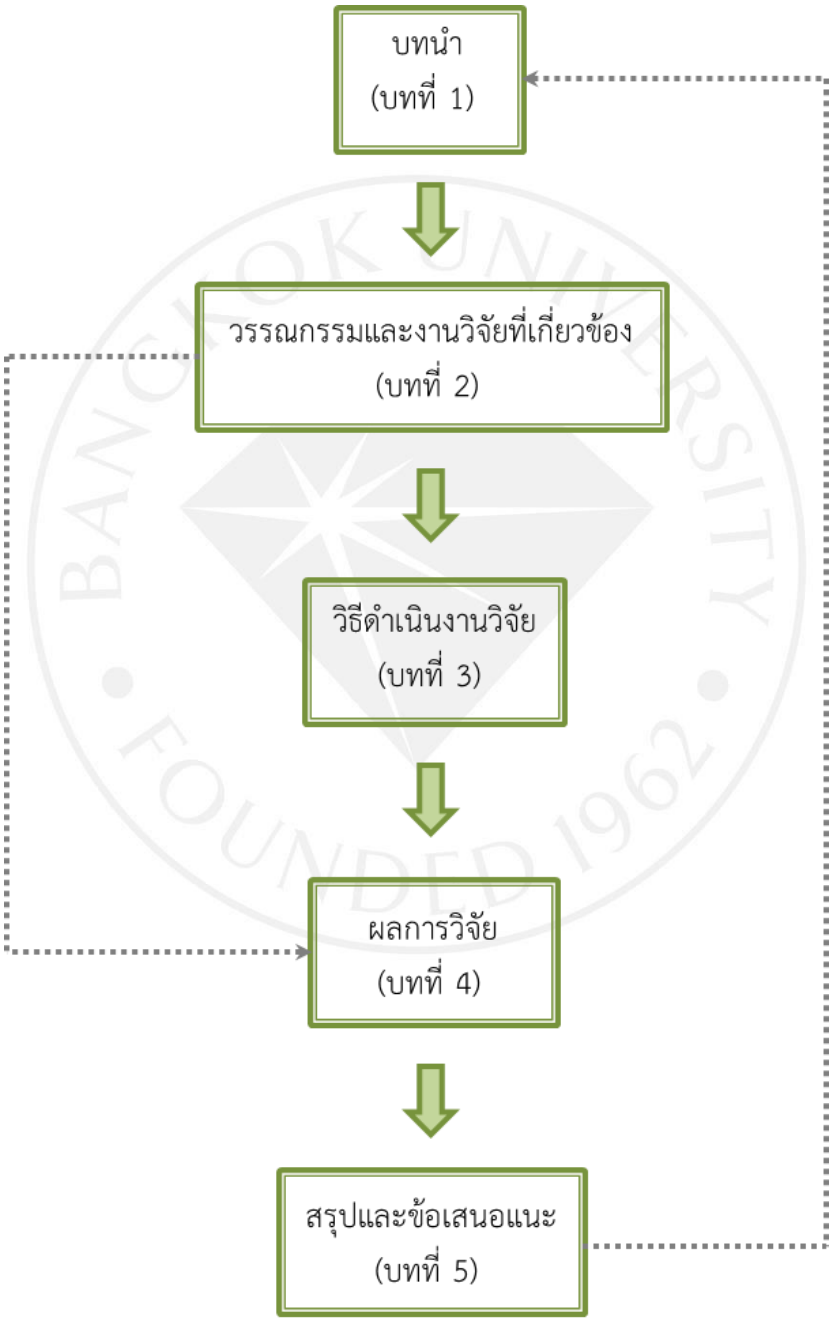

ทำอิฐ ในแต่ละประเด็นที่ได้ทำการค้นหา
ให้เป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุงต่อไปในอนาคต

บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 บทน า

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการใช้พื้นที่ และความพึงพอใจต่อการเข้าไปปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม ภายในสถาปัตยกรรมมัสยิดท่าอิฐ โดยได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้จากการค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ วิเคราะห์สรุปข้อมูลโดยท าควบคู่กับการลงพื้นที่จริงเพื่อที่จะได้ข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ซึ่งมีการเรียบเรียงและน าเสนอเป็น 9 ส่วนดังนี้

1) องค์ประกอบของมัสยิดในประเทศไทย
2) การใช้พื้นที่ในมัสยิด
3) วันส าคัญทางศาสนาอิสลาม
4) มารยาทในการเข้าใช้มัสยิด
5) ข้อมูลเกี่ยวกับมัสยิดท่าอิฐ
6) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
7) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8) ช่องว่างขององค์ความรู้
9) สรุป

2.2 องค์ประกอบของมัสยิดในประเทศไทย

โดยปกติทั่วไป มุสลิมไม่ว่าจะเป็นนิกาย หรือชนชาติใด ๆ ก็จะยึดถือในหลักค าสอนของคัมภีร์อัลกุรอาน และในบันทึกอัลฮะดีษเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลามที่เกี่ยวข้องกับมัสยิดซึ่งรวมถึงการสร้างสถาปัตยกรรมอิสลามหรือที่เรียกว่า “มัสยิด” อย่างไรก็ตาม ในคัมภีร์และบันทึกนั้นไม่ได้มีการระบุกฎเกณฑ์ที่ตายตัวเกี่ยวกับการออกแบบตกแต่งทั้งภายในและภายนอกมัสยิดไว้ เพราะฉะนั้นการวางผังและการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในพื้นที่มัสยิดจึงเกิดจากความจ าเป็นทางด้านการใช้สอยและความเรียบร้อยสวยงามโดยมีมัสยิดของท่านศาสดาเป็นต้นแบบ โดยรูปแบบของมัสยิดนั้นได้มีการพัฒนาให้สอดคล้อง กับบริบทโดยรอบของสถานที่ และยุคสมัยจนเกิดเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละแห่ง โดยทั่วไปแล้วสถาปัตยกรรมอิสลาม “มัสยิด” ในไทยก็จะมีลักษณะรูปแบบที่มีความแตกต่างกันจากมัสยิดในประเทศมุสลิมทางด้าน ตะวันออก แต่ยังคงไว้ถึงลักษณะการใช้ประโยชน์ การใช้งาน และรูปแบบการออกแบบทางกายภาพที่

มีความคล้ายคลึงกัน โดยสถาปัตยกรรมมัสยิดในไทยมีองค์ประกอบที่ส าคัญดังต่อไปนี้ (อาดิศร์ อิดรีส รักษมณี, 2557)

2.2.1 โถงละหมาด

โถงละหมาดนั้นเป็นส่วนประกอบที่ส าคัญที่สุดในมัสยิด เพราะใช้ส าหรับท าพิธีส าคัญตามหลักศาสนานั่นคือ การแสดงความภักดีต่อพระเจ้าร่วมกันตามแนวทิศทางกิบละฮ์ เพราะฉะนั้นในพื้นที่นั้นจะต้องมีความสะอาด สงบ เป็นสัดส่วน และปลอดภัยจากสิ่งเร้าต่ง ๆ ในรอบ ๆ พื้นที่ พื้นที่ในการทำ ละหมาดส าหรับ 1 คนนั้น ควรที่จะมีขนาดประมาณ 0.50-0.60 x 1.20 เมตร เมื่อถึงเวลาทำละหมาด รวมกัน อิหม่ามหรือผู้น าท าพิธีจะยืนอยู่ด้านหน้าสุด เพื่อเป็นผู้น าท าการละหมาด และให้มุสลิมผู้อื่น ที่มาท าละหมาดยืนเรียงแถวหน้ากระดานอยู่ด้านหลังด้วยความสงบเรียบร้อย (Hillenbrand, 1994, p. 53)

ภาพที่ 2.1: โถงละหมาดมัสยิดท่าอิฐ

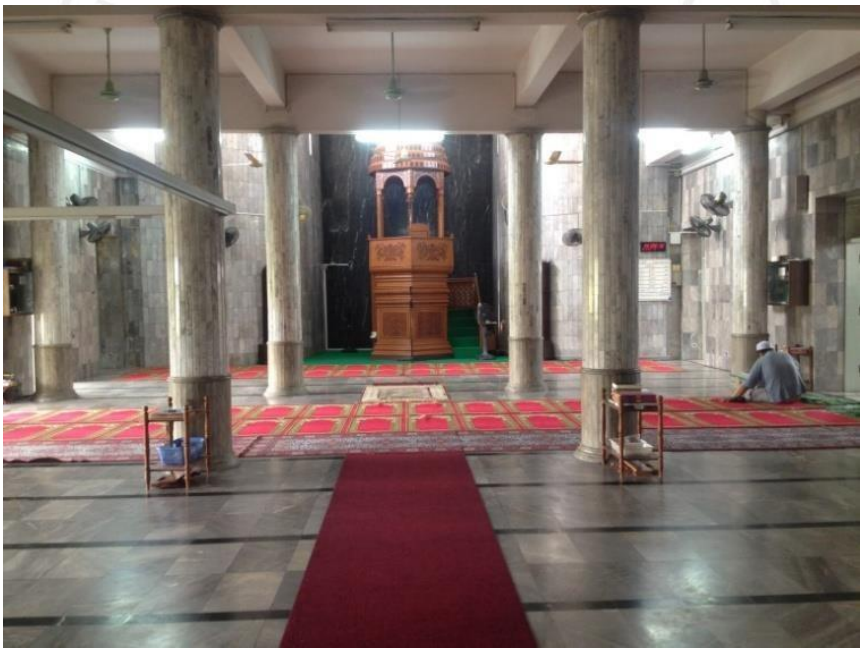

2.2.2 มิห์รอบ

มิห์รอบเป็นส่วนที่ใช้บอกทิศทางกิบละฮ์ หรือทิศทางที่มุสลิมทั่วโลกหันไปเวลาท าการละหมาด โดยมีกะอ์บะฮ์ (แท่นหินด า) เป็นศูนย์กลาง มิห์รอบอาจมีลักษณะเป็นซุ้มโค้งเว้าเข้าไปในผนังคล้าย Niche ของโรมัน หรือ Apse ของโบสถ์คริสต์ (Hillenbrand, 1994, pp. 45-46) หรืออาจเป็นเพียงผนังต่างระดับที่มีการตกแต่งอย่างสวยงาม เพื่อให้เป็นที่สังเกตต่อผู้คน (Prochazka, 1986, pp. 2630)

ภาพที่ 2.2: มิห์รอบมัสยิดท่าอิฐ

2.2.3 มิมบัร

มิมบัรนั้นเป็นองค์ประกอบที่มีความส าคัญ ส าหรับให้อิหม่ามหรือคอเต็บขึ้นกล่าวคุตบะฮ์ บอกข่าวสาร ปราศรัย หรือสอนศาสนา ในเวลาที่มีการละหมาดร่วมกันในวันศุกร์ ในยุคสมัยของท่านศาสดามูฮัมหมัด ได้ยกพื้นที่ส าหรับยืนให้มีระดับที่สูงขึ้น เพื่อให้คนที่อยู่ในระยะไกลได้มองเห็น และได้ยินเสียงอย่างทั่วถึง (Hillenbrand, 1994, p. 46)

ภาพที่ 2.3: มิมบัรมัสยิดท่าอิฐ

2.2.4 ลานอเนกประสงค์ หรือโถงอเนกประสงค์ ลานอเนกประสงค์

สังคม หรือชุมชน ที่ไม่ขัดต่อหลักทางศาสนา

ภาพที่ 2.4: ลานอเนกประสงค์ หรือโถงอเนกประสงค์ มัสยิดท่าอิฐ

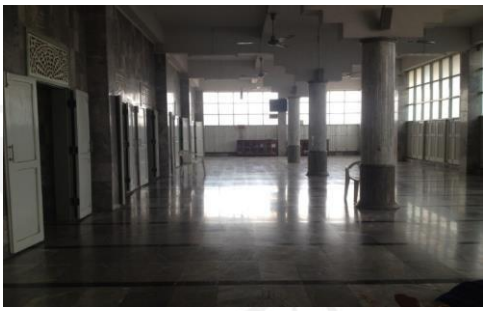

2.2.5 ที่อาบน้ าละหมาด

บัญญัติตามหลักศาสนาอิสลามได้ก าหนดให้มีการอาบน้ าละหมาดก่อนการละหมาด ซึ่งเป็นการท าความสะอาดในส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น ใบหน้า แขน มือ เท้า โดยที่อาจจะอาบน้ าละหมาดมาจากที่อื่นแล้วค่อยเดินทางมาที่มัสยิด หรือจะมาท าการอาบน้ าละหมาดที่มัสยิดก็ได้ แล้วแต่ความสะดวก แต่ร่างกายนั้นจะต้องสะอาดเมื่อเข้าไปละหมาดในมัสยิด

ภาพที่ 2.5: ที่อาบน้ าละหมาดมัสยิดท่าอิฐ

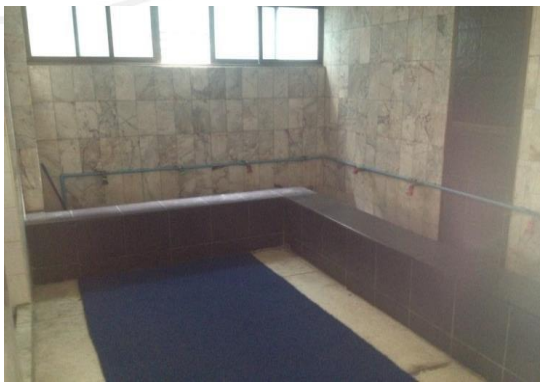

หรือโถงอเนกประสงค์ ใช้ส าหรับรองรับคนที่เข้าออกจากโถงละหมาด ทั้งใน วันปกติและวันสาคัญทางศาสนา ที่มีคนมากเป็นพิเศษ นอกเหนือจากนี้ยังใช้ส าหรับจัดกิจกรรมทาง

2.2.6 หออะซาน

หออะซานเป็นสถานที่สำหรับผู้ประกาศขานเวลาละหมาด หรือที่เรียกว่า มุอัซซิน ขึ้นไปอะซานให้ได้ยินไปไกลที่สุด การอะซานเป็นการเรียกให้มุสลิมมาทำพิธีละหมาด เมื่อถึงเวลาละหมาดในแต่ละวัน วันละ 5 เวลา เมื่อได้ยินเสียงอะซาน คือการประกาศให้ทราบว่าเข้าสู่เวลาละหมาด ผู้ที่ได้ยินก็จะมาละหมาดร่วมกันที่มัสยิด ผู้ที่ไม่มีปฏิบัติ ถือว่าไม่ให้ความเคารพพระผู้เป็นเจ้า

ภาพที่ 2.6: หออะซานมัสยิดท่าอิฐ

2.2.7 ซุ้มประตู

มัสยิดโดยทั่วไปจะมีการกำหนดขอบเขตสำหรับแยกพื้นที่ภายในที่ความสงบ ออกจากสิ่งเร้าภายนอก โดยจะสร้างกำแพง หรือคูน้ำล้อมรอบริเวณ เพื่อแยกเป็นสัดเป็นส่วน และมีซุ้มประตูเป็นตัวเชื่อมต่อเพื่อบ่งบอกถึงการเข้ามาอานาเขตภายในมัสยิด อีกทั้งยังเป็นตัวเน้นมุมมองให้สัมพันธ์กับแกนกลางของมัสยิด ดังนั้นซุ้มประตูมักเป็นส่วนที่มีการประดับตกแต่งอย่างสวยงาม เช่นเดียวกับโดมและหออะซาน (Frishman, 1994, p. 41)

ภาพที่ 2.7: ซุ้มประตูมัสยิดท่าอิฐ

ในส่วนที่เหลือนี้จะเป็นองค์ประกอบของมัสยิดที่ตั้งอยู่ในแถบตะวันออกกลาง ซึ่งจะไม่ได้พบเห็นองค์ประกอบดังต่อไปนี้จากมัสยิดในประเทศไทย

2.2.8 แท่นส าหรับผู้ขานสัญญาณ เป็นสถานที่ส าหรับให้ “มุบัลลิก” หรือผู้ขานสัญญาณส่งเสียงให้สัญญาณต่อจากอิหม่ามอีกที เพื่อให้คนที่อยู่ระยะไกลสามารถได้ยินเสียงสัญญาณ โดยสามารถละหมาดพร้อมเพรียงกัน แต่ในกรณี ที่มีผู้คนมาละหมาดเป็นจ านวนมาก จะเป็นพื้นที่เล็ก ๆ สูงประมาณ 1 ชั้น อาจอยู่ในบริเวณหน้าแท่น มิมบัร หรือกลางโถงละหมาด หรือกลางลานโล่งภายนอก (Frishman, 1994, p. 37) แต่ในปัจจุบัน แท่นนี้ได้ถูกลดความส าคัญลง เมื่อมีเครื่องขยายเสียง ที่ท าให้ได้ยินเสียงอิหม่ามกันทั่วทั้งมัสยิด

2.2.9 มักซูเราะห์ ในช่วงต้นๆยุคของศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะในสมัยอุมัยยะฮ์ (พ.ศ. 1204-1293) ภายในมัสยิด มักที่จะมี มักซุรัท ซึ่งเป็นฉากไม้ หรือโลหะ ที่ท าเป็นลวดลาย ส าหรับใช้ในการกั้นพื้นที่หน้าซุ้มมิห์รอบ โดยเฉพาะเพื่อป้องกันอิหม่ามซึ่งมักเป็นผู้ปกครอง ให้ปลอดภัยจากการถูกลอบท าร้าย (Frishman, 1994, pp. 37-40) พื้นที่บริเวณมักซุรัทจึงมักจะมีช่องทางพิเศษ ให้อิหม่ามสามารถเข้าสู่มัสยิดได้เป็น การส่วนตัว โดยทั่วไปวังของผู้น าในสมัยนั้นมักสร้างอยู่ติดกับมัสยิดทางด้านผนังกิบละฮ์ เช่น พระราชวังอุค็อยดิรฺ (Ukhaydir) ในประเทศอิรัก

2.3 การใช้พื้นที่ในมัสยิด

จากที่ได้ท าการศึกษามัสยิดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Rasdi, 1999, pp. 24-27) ได้แบ่งการ ใช้พื้นที่ภายในมัสยิดออกเป็น 4 ประเภทดังนี้

2.3.1 พื้นที่ส าหรับท าพิธี

ในช่วงระยะแรก พื้นที่ในส่วนนี้ได้ใช้ร่วมกับส่วนอื่น ๆ แต่เมื่อสถาปัตยกรรมมัสยิดมีการพัฒนารูปแบบจนมีการสร้างพื้นที่ใช้สอยที่หลากหลายรูปแบบมากยิ่งขึ้น ฉะนั้นในปัจจุบันพื้นที่ในส่วนนี้จึงมักจะแยกเป็นสัดส่วนจากส่วนอื่น ๆ โดยมีองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น มิห์รอบ และมิมบัร ซึ่งในอดีตนั้นมีที่มาจากการใช้งานแต่ภายหลังถูกน าไปตีความเพื่อใช้ในเชิงสัญลักษณ์ เช่นมิมบัร เป็นสิ่งที่เตือนให้ ร

าลึกถึงท่านศาสดา และมิห์รอบ เปรียบเสมือนประตูสวรรค์ เป็นต้น ซึ่งในบทบัญญัติของศาสนาในคัมภีร์อัลกุรอานและบันทึกอัลฮะดีษ ไม่ได้มีการตีความในส่วนนี้ แต่จะให้ความส าคัญกับการใช้งานในรูปแบบต่าง ๆ มากกว่า การออกแบบพื้นที่ในส่วนนี้ นอกจากจะต้องค านึงถึงความสวยงามแล้ว สิ่งที่ส าคัญอีกอย่างคือ

เรื่องของความสะอาด สงบ ความเสมอภาคของมุสลิมที่มาปฏิบัติศาสนกิจในมัสยิด ตลอดจนการ ค านึงถึงการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการได้ยิน หรือการมองเห็นของผู้น าในการละหมาด และการกล่าวคุตบะฮ์ (อาดิศร์ อิดรีส รักษมณี, 2557)

2.3.2 พื้นที่อเนกประสงค์

พื้นที่ใช้ในการรองรับกิจกรรมอเนกประสงค์ ในกรณีที่มัสยิดมีการใช้งานหลายกิจกรรม พื้นที่นี้มีความส าคัญเป็นอย่างมากเพราะเป็นศูนย์กลางกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เป็นทางการ รองรับการขยายตัวของศาสนพิธีที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ส าหรับท าพิธี ซึ่งพื้นที่นี้มักต่อเนื่องกับพื้นที่ส าหรับท าพิธี บางโอกาสอาจท าให้เป็นพื้นที่โล่งเพื่อใช้ส าหรับพิธีละหมาดใหญ่ในแต่ละปีก็ได้ บางแห่งมีพื้นที่ส าหรับใช้ เก็บข้าวของเครื่องใช้ หรืออุปกรณ์ที่ใช้ภายในครัว ที่ใช้ส าหรับงานพิธีที่จัดภายในมัสยิดอีกด้วย (อาดิศร์ อิดรีส รักษมณี, 2557) 2.3.3 พื้นที่กิจกรรมเฉพาะ

พื้นที่ในส่วนนี้จะมีลักษณะการใช้งานที่แน่นอนไม่เปลี่ยนผัน เช่น ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องสมุด ห้องประชุม ร้านค้า ที่อาบน้ าละหมาด รวมถึงส่วนบริการส าหรับคนในชุมชนที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจ เช่นห้องครัว ห้องเก็บของ ส านักงาน และห้องน้ า

2.3.4 พื้นที่ภายนอก

พื้นที่ส่วนภายนอกอาคารนั้น มักรวมถึงภูมิทัศน์ต่าง ๆ ได้แก่ สนาม สวน ลาน ที่จอดรถ และทางสัญจรในพื้นที่โดยรอบมัสยิดลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนพื้นที่เชื่อมโยงกิจกรรมฆ ง ๆ ในมัสยิดเข้ากับชุมชน จะเห็นว่าองค์ประกอบในส่วนฆ ง ๆ และการเข้าใช้พื้นที่ต่าง ๆ ในมัสยิดล้วนมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือการอ านวยความสะดวกให้กับผู้ที่มาละหมาด และร่วมกิจกรรมที่มัสยิด ซึ่งจะท าให้เห็นความพร้อมเพรียง และความเสมอภาค ของมุสลิมที่ยึดถือเอามัสยิดเป็นศูนย์รวมจิตใจในแต่ละชุมชน ฉะนั้นการออกแบบมัสยิดในแต่ละแห่งจึงมุ่งไปที่การใช้งานอย่างอเนกประสงค์ส าคัญกว่าความสวยงาม ในด้านศิลปะ แต่ก็ค านึงถึงสิ่งที่แสดงอัตลักษณ์ของมุสลิมอยู่ด้วย

2.4 วันส าคัญทางศาสนาอิสลาม

2.4.1 กิจกรรมทางศาสนาประจ าวัน

2.4.1.1 การละหมาด 5 เวลา หรือการปฏิบัติศาสนกิจบูชาสักการะอัลลอห์ ด้วยการอ่าน

บทสรรเสริญ และการกล่าวค าวิงวอนต่อพระเจ้า ในอิริยาบทต่าง ๆ เช่น ยืน ก้ม กราบ และนั่ง โดยการละหมาดภาคบังคับ (ฟัรฎ) วันละ 5 เวลา ประกอบด้วย (วิทย์ เที่ยงบูรณธรรม, 2541)

1) ย์ ารุ่ง(ศุบฮิ) ประมาณ ตี 5 - 6 โมงเช้า

2) บ่าย (ซุหฺริ) ประมาณ เที่ยงครึ่ง – บ่ายโมง

3) เย็น (อัศริ) ประมาณ บ่าย 3 ถึง 5 โมงเย็น

4) พลบค่ า (มัฆริบ) ประมาณ 6 โมงครึ่ง ถึง ทุ่ม

5) กลางคืน (อิชาอ์) ก่อนนอน ประมาณ 2 ทุ่มเป็นต้นไป

ในการละหมาดวันศุกร์ (ญุมุอะหฺ) เป็นการท าละหมาดรวมกันช่วงเวลาบ่าย ก่อนละหมาดจะมีเทศนา (คุฎบะหฺ) ซึ่งจะเป็นการสอนหลักค าสอนของพระผู้เป็นเจ้า

2.4.1.2 ในการสอนศาสนาภายในมัสยิด จะมีการสอนสัปดาห์ละหนึ่งครั้งเป็นประจ าทุกวันศุกร์ ซึ่งถือว่าเป็นวันที่ทุกคนต้องมารวมตัวเพื่อที่จะประกอบพิธีกรรมทางศาสนกิจเป็นจ านวนมากอีกหนึ่งวันหรือการประชุมกันภายในชุมชนในเรื่องงานบุญ หรือเทศกาลกิจกรรมต่าง ๆ

2.4.2 กิจกรรมทางศาสนาในรอบปี

2.4.2.1 วันอิดุลฟิฏริ เป็นวันแรกของการออกจากการถือศีลอดของชาวมุสลิม (วันที่ 1 ของเดือนเชาวาล เป็นวันสังสรรค์เพื่อตอบแทนส าหรับมุสลิมที่ผ่านการทดสอบประจ าปีในเดือนรอมมาฎอน ด้วยการบังคับ จากการกินอาหารและเครื่องดื่มทุกชนิด อีกทั้งจะต้องอยู่ในความส ารวมตนลดละกิเลสตัณหา และยืนฟังการอ่าน อัลกรุอานในการละหมาดตะรอวีห์เป็นเวลาหนึ่งชั่วโมงตลอดค่า คืนของเดือนรอมมาฎอน

2.4.2.2 อีดิลอัฎฮา คือ วันที่ 10 ของเดือนซุลหิจญะฮฺ

ซึ่งเป็นวันที่ถัดจากวันอะเราะฟะฮฺ

หนึ่งวัน และเป็นวันส่งท้ายของสิบวันแรกของเดือนซุลหิจญะฮฺ และในการปฏิบัติศาสนกิจใน 10 วันนี้จะได้บุญมากที่สุด เพราะเป็นวันหัจญ์อักบัร (หัจญ์ใหญ่) นบีมูฮัมหมัด กล่าวว่า “ไม่มีวันใด ๆ ที่การปฏิบัติ (ความดีและศาสนกิจ) จะเป็นที่ชอบใจของอัลลอฮฺมากกว่าการปฏิบัติในสิบวัน (แรกของเดือนซุลหิจญะฮฺ ” วันที่ประเสริฐที่สุด ณ อัลลอฮฺ คือ วันนะหัร (วันอีดิลอัฎฮา) “ วันนะหัรฺคือวันหัจญ์อักบัรฺ ” ถึงแม้ว่าอีดิลอัฎฮา (ซึ่งเป็นวันอีดที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในรอบปี และยิ่งใหญ่กว่าวันอีดิลฟิฏรฺ) อิสลามจึงได้รวมเอาวันที่ 9 ซุลหิจญะฮ หรือวันอะเราะฟะฮ และวันที่ 11-13 ซุลหิจญะฮ หรือวันตัชรีก เข้ากับวันอีดิลอัฎฮาด้วย เพราะฉะนั้นเทศกาลวันอีดิลอัฎฮาจึงมีทั้งหมด 5 วัน ท่านนบี (ซ.ล) กล่าวว่า “วันอะเราะฟะฮ วันเชือดกรุบาน (วันอีดิลอัฎฮา) และวันตัชรีกทั้งสามเป็นวันดีของชาวมุสลิม เป็นวันแห่งการกินและดื่มเพียงแต่อิสลาม ส่งเสริมให้ชาวมุสลิมที่ไม่ได้ท าหัจญ์ถือศีลอดใน วันอะเราะฟะฮฺ (อารี จ าปากลาย, ธีรนงค์ สกุลศรี และอาซิส ประสิทธิหิมะ, 2554) นอกจากบรรดาฮุจญาต ที่ก

าลังท าพิธีกรรมอยู่ ณ ทุ่งอะเราะฟะฮ เท่านั้นที่ส่งเสริมให้กิน

ดื่มในวันนี้ เพื่อที่จะได้มีแรง ในการปฏิบัติศาสนกิจอันหนักหน่วงในพิธีกรรมหัจญ์สืบไป

2.4.3 กิจกรรมทางศาสนาในรอบชีวิต

2.4.3.1 พิธีแต่งงาน

พิธีแต่งงานในรูปแบบของอิสลาม เรียกว่า นิกะห์ จะเกิดขึ้นเมื่อฝ่ายชายและฝ่ายหญิงตกลงที่จะแต่งงานกัน โดยมีเงื่อนไขว่า ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ต้องเป็นมุสลิมทั้งคู่ ซึ่งถ้าหากอีกฝ่ายไม่ได้เป็นมุสลิม จะต้องท าพิธีเข้าอิสลามก่อน ถึงจะสามารถท าพิธีนิกะห์ได้ ถ้าไม่ใช่อิสลามทั้งคู่แล้วท า พิธีเข้าอิสลาม พิธีนิกะห์จะถือว่าเป็นโมฆะ ซึ่งพิธีก็สามารถที่จะจัดที่บ้านหรือที่มัสยิดก็ได้แล้วแต่ความ สะดวกของทั้ง 2 คน (2Bbride to-be bride, 2558)

2.4.3.2 พิธีศพ

ชาวมุสลิมมีความเชื่อว่า เมื่อมนุษย์ได้เสียชีวิตลงนั้น ดวงจิตของทุกคนจะไปรวมตัวกันอยู่ในโลกหนึ่งที่เรียกว่า “บัรซัค” อันเป็นโลกที่อยู่ตรงกลางระหว่างโลกที่เราอยู่ กับโลกหน้า ไม่ว่าพวกเขาจะได้รับการท าพิธีฝังอย่างถูกต้องหรือไม่ก็ตาม จนถึงวันแห่งการสิ้นสุดมาถึง ทุกชีวิตจะได้รับการตัดสินการกระท าในสิ่งตฎ ง ๆ ที่เขากระท าไว้ขณะมีชีวิตอยู่ และการท าพิธีนั้นก็สามารถท าได้ทั้งที่บ้าน หรือท าที่มัสยิดก็ได้ในเบื้องต้น แต่ท้ายสุดของพิธีนั้นจะต้องนามาฝังที่สุสานบริเวณมัสยิด แต่ปกติแล้ว การท าพิธีส่วนใหญ่มักจะมาท ากันที่มัสยิด โดยมีขั้นตอนที่ใช้ทั้งพื้นที่ภายในโถงละหมาด และพื้นที่ ภายนอกมัสยิด เพราะฉะนั้นทางสัญจรภายในมัสยิดนั้นถือเป็นเรื่องส าคัญอีกอย่างหนึ่ง (Smc.ssk, 2557)

2.5 มารยาทในการเข้าใช้มัสยิด

มัสยิดส าหรับมุสลิมทุกคนนั้นถือว่าเป็นสถานที่ส าคัญที่สุด ส าหรับมุสลิมการปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิด มีความผูกพันกับวิถีชีวิตของแต่ละชุมชนอย่างใกล้ชิด โดยอิสลามได้ก าหนดกฎเกณฑ์ส าหรับการเข้าปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดเมื่อเข้า – ออก หรืออยู่ในมัสยิด เพราะฉะนั้นในการเข้า มัสยิด อิสลามได้ก าหนดกฎเกณฑ์แนวปฏิบัติตนส าหรับผู้ที่จะเข้ามัสยิดไว้หลายประการไม่ว่าจะเป็น ข้อห้ามของผู้ที่อยู่ในมัสยิด หรือเมื่อต้องการออกจากมัสยิด

2.5.1 ข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามปฏิบัติมีดังนี้

ภาพที่ 2.8: ข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามปฏิบัติเมื่อเข้ามัสยิด

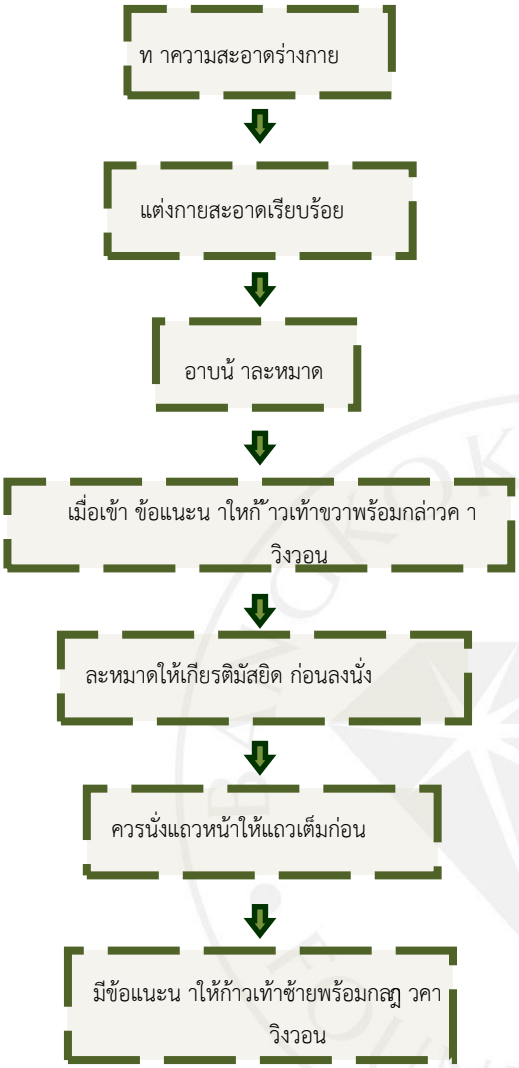

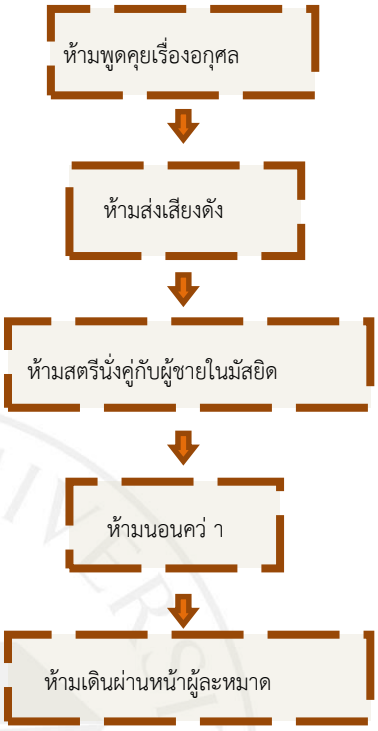

2.5.2 ข้อห้ามส าหรับผู้ที่อยู่ในมัสยิด

1) ห้ามสนทนาเรื่องไร้สาระ หรือเรื่องอกุศล

2) ห้ามส่งเสียงดัง ยกเว้นการอาซาน หรืออ่านซูเราะฮ. น าละหมาดหรือสอนศาสนา

3) ห้ามสตรีนั่งคู่กับผู้ชายในมัสยิด แม้จะเป็นสามีภรรยาก็ตาม (ยกเว้นที่มัสยิดหะรอม)

4) ห้ามนอนคว่ า แม้จะนอนอ่านหนังสือก็ตาม หากจะนอนส่งเสริมให้นอนตะแคงข้าง

5) ห้ามใช้มัสยิดเพื่อวัตถุประสงค์อื่นที่อิสลามไม่อนุมัติ

2.6 มัสยิดท่าอิฐ

2.6.1 ประวัติความเป็นมาของมัสยิดท่าอิฐ

ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 มีชาวไทยมุสลิมอพยพย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ามาตั้งรกรากอยู่ใกล้เมืองหลวงเป็น จ านวนมาก เช่น บริเวณแยกบ้านแขก ฝั่งธนบุรี ทุ่งครุใน อ.พระประแดง ตลาดมหานาค หลังตลาดบางรัก และที่บ้านท่าอิฐบริเวณริมแม่น้ าเจ้าพระยา อีกส่วนหนึ่งไปอยู่ที่ย่านพระโขนง คลองตัน มีนบุรี หนองจอก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดฉะเชิงเทรา และ จังหวัดนครนายก ชาวมุสลิมที่มาอยู่กันเป็นชุมชนใหญ่นั้นคือที่บ้านท่าอิฐ ริมแม่น้ าเจ้าพระยา จ.นนทบุรี ซึ่งมีผู้น าชุมชนคือ โต๊ะกีวังกะมา ซึ่งท่านได้ท างานให้แก่ประเทศชาติจนได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นนายกองวังกะ มา และมีหน้าที่ดูแลพี่น้องชาวไทยมุสลิมใน จ.นนทบุรี และได้รับพระราชทานที่นาสาหรับเพาะปลูก ท ามาหากิน จัดตั้งเป็นชุมชนมุสลิมท่าอิฐ ต าแหน่งนายกองวังกะมามีหน้าที่ดูแลและส่งเสริมอาชีพ
ให้แก่หมู่พี่น้องชาวไทยมุสลิมในชุมชนของตนเองงานที่ท าจะเทียบเท่าต าแหน่งงานของนายอ าเภอท่า อิฐ หรือผู้บังคับหมวดท่าอิฐ ต่อมา
นายกองวังกะมาได้จัดสรรที่ดินที่ได้รับพระราชทานมาแบ่งปันให้แก่
ลูกบ้านของตัวเองจนครบทุกครัวเรือนแล้วช่วยกันสร้างมัสยิดท่าอิฐขึ้นเป็นครั้งแรก เป็นมัสยิดเรือนไม้รูปร่างแบบ บาแล เข้าละหมาดได้ครั้งละ 30 คน เมื่อนายกองวังกะมาสิ้นชีวิตลง หลวงสะมาแอ ได้ถูกตั้งให้ท าหน้าที่หัวหน้าชุมชนดูแลทุกข์สุขของพี่น้องชาวไทยมุสลิมที่ชุมชนท่าอิฐ หลวงสะมาแอเป็นผู้ริเริ่มบุกเบิกสร้างมัสยิดท่าอิฐขึ้นใหม่แห่งใหม่ในที่ดินพระราชทานเพื่อรองรับจ านวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ และนั่นเป็นมัสยิดที่เด่นสง่าริมแม่น้ าเจ้าพระยามาจนถึงทุกวันนี้ มัสยิดท่าอิฐจึงเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่ และมีโรงเรียนสอนศาสนาควบคู่กับวิชาการอีกด้วย (Masjidinfo, 2556)

2.6.2 สถานที่ส าคัญโดยรอบมัสยิดท่าอิฐ

1) วัดแสงสิริธรรม

2) ตลาดท่าอิฐ

3) สะพานพระนั่งเกล้า

4) กระทรวงพาณิชย์

5) โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า

6) เจดีย์เอียง

2.7 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.7.1 ทฤษฎีความพึงพอใจ

ความพึงพอใจ (Satisfaction) ได้มีผู้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้หลาความหมายดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน (2558) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า พึงพอใจ

หมายถึง รัก ชอบใจ และพึงใจ หมายถึง พอใจ ชอบใจ วิทย์ เที่ยงบูรณธรรม (2541)

ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า หมายถึง ความพอใจ การ
ท าให้พอใจ ความสาแก่ใจ ความหน าใจ ความจุใจ ความแน่ใจ การชดเชย การไถ่บาป สิ่งที่ชดเชย
ซฎ่ พอสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่พอใจต่อสิ่งที่ท าให้เกิดความชอบ
ความสบายใจ และเป็นความรู้สึกที่บรรลุถึงความต้องการ จิตตินันท์ เดชะคุปต์ (2544) ได้กล่าวว่า
การวัดระดับความพึงพอใจนั้นสามารถท าได้หลายวิธี
ดังต่อไปนี้

1) การใช้แบบสอบถาม เพื่อต้องการทราบความคิดเห็น ซึ่งสามารถกระท าได้ในลักษณะ
ก าหนดค าตอบให้เลือก

2) การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจทางตรง ฎึ่งต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ดี
จะได้ข้อมูลที่เป็นจริง

3) การสังเกต ซึ่งเป็นวิธีการให้ความพึงพอใจ โดยการสังเกตพฤติกรรมของบุคคล
เป้าหมาย

2.8 ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

คอทเลอร์ และอาร์มสตรอง (Kotler & Armstrong, 2002) รายงานว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดขึ้นต้องมีสิ่งจูงใจ (Motive) หรือแรงผลักดัน (Drive) เป็นความต้องการที่กดดันจนมากพอที่จะจูงใจให้บุคคลเกิดพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งความต้องการของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ความต้องการบางอย่างเป็นความต้องการทางชีววิทยา (Biological Needs) เกิดขึ้นจากสภาวะตึงเครียด เช่น ความความต้องการการยอมรับ (Recognition) การยกย่อง (Esteem) หรือการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน (Belonging) ความต้องการส่วนใหญ่อาจไม่มากพอที่จะจูงใจให้บุคคลกระท าในช่วงเวลานั้น ความต้องการกลายเป็นสิ่งจูงใจ เมื่อได้รับการกระตุ้นอย่างเพียงพอจนเกิดความตึงเครียด โดยทฤษฎีที่ได้รับความนิยมมากที่สุด มี 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีของอับราฮัม มาสโลว์ และทฤษฎีของซิกมันด์ ฟรอยด์

2.8.1 ทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow’s Theory Motivation) มาสโลว์ (Maslow, 1908-1980) ได้ค้นหาวิธีที่จะอธิบายว่าท
าไมคนจึงมีแรงผลักดันโดยความต้องการบางอย่าง ณ เวลา หนึ่ง ท
าไมคนหนึ่งคนจึงทุ่มเทเวลาและพลังงานอย่างมากเพื่อให้ได้มาซึ่งความปลอดภัยของตนเองแต่อีกคนหนึ่งกลับท าสิ่งเหล่านั้น เพื่อให้ได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น ค าตอบของมาสโลว์ คือ ความต้องการของมนุษย์จะถูกเรียงตามล าดับจากสิ่งที่กดดันมากที่สุดไปถึงน้อยที่สุด ทฤษฎีของมาสโลว์ได้จัดล าดับความต้องการตามความส าคัญ คือ

2.8.1.1 ความต้องการทางกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน ยกตัวอย่างเช่น อาหาร ที่พักอากาศ ยารักษาโรค

2.8.1.2 ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) เป็นความต้องการที่เหนือกว่าความต้องการเพื่อความอยู่รอด เป็นความต้องการในด้านความปลอดภัยจากอันตราย หรือการมีที่พักพิง

2.8.1.3 ความต้องการทางสังคม (Social Needs) เป็นการต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน หรือเพื่อร่วมงาน

2.8.1.4 ความต้องการการยกย่อง (Esteem Needs) เป็นความต้องการการยกย่องส่วนตัว ความนับถือและสถานะทางสังคม

2.8.1.5 ความต้องการให้ตนเองนั้นประสบความส าเร็จ (Self – Actualization Needs) เป็นความต้องการสูงสุดของแต่ละบุคคล ความต้องการที่จะท าทุกอย่างให้ส าเร็จท าทุกสิ่งทุกอย่าง บุคคลพยายามที่จะสร้างความพึงพอใจให้กับความต้องการที่ส าคัญที่สุดเป็นอันดับแรกก่อนเมื่อความต้องการในสิ่งนั้นได้รับความพึงพอใจในระดับหนึ่ง ความต้องการนั้นก็จะหมดลงไป และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลพยายามสร้างความพึงพอใจให้กับความต้องการที่ส าคัญที่สุดในเรื่องต่อไป ตัวอย่าง เช่น คนที่ อดอยาก (ความต้องการทางกาย) จะไม่สนใจต่องานศิลปะชิ้นล่าสุด (ความต้องการสูงสุด) หรือไม่ได้ ต้องการค ายกย่องจากผู้อื่น หรือไม่ต้องการแม้แต่อากาศที่บริสุทธิ์ (ความปลอดภัย) แต่เมื่อความต้องการแต่ละขั้นได้รับความพึงพอใจแล้วก็จะมีความต้องการในขั้นล าดับต่อไป

2.8.2 ทฤษฎีแรงจูงใจของฟรอยด์ (Freud, 1856-1939)

ตั้งสมมุติฐานไว้ว่าบุคคลมักไม่รู้ตัวมาก นักว่าพลังทางจิตวิทยามีส่วนช่วยสร้างให้เกิดพฤติกรรม ฟรอยด์พบว่าบุคคลเพิ่มและควบคุมสิ่งเร้า หลายอย่าง สิ่งเร้าเหล่านี้อยู่นอกเหนือการควบคุมอย่างสิ้นเชิง บุคคลจึงมีความฝัน พูดค าที่ไม่ตั้งใจพูด มีอารมณ์อยู่เหนือเหตุผลและมีพฤติกรรมหลอกหลอนหรือเกิดอาการวิตกจริตอย่างมาก

2.9 กระบวนการของพฤติกรรม (Process of Behavior)

สิ่งที่มนุษย์ทุกคนเหมือนกัน คือ กระบวนการของพฤติกรรม (The Process of Behavior) ถึงแม้ว่ารูปแบบของพฤติกรรมต่าง ๆ (Behavior Pattern) ที่แสดงออกของมนุษย์แต่ละคนจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปก็ตาม แต่กระบวนการของพฤติกรรมดังกล่าวจะมีลักษณะที่เหมือนกัน

เป็นพื้นฐานอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน ซึ่งก็คือ พฤติกรรมของมนุษย์จะเป็นไปโดยมีข้อสมมติฐาน 3 ประการที่สัมพันธ์กัน (Levitt, 1890)

2.9.1 พฤติกรรมจะเกิดขึ้นได้ก็โดยที่ต้องมีสาเหตุมาท าให้เกิด (Behavior is Caused)

2.9.2 พฤติกรรมนี้จะเกิดขึ้นได้ก็โดยที่ต้องมีแรงกระตุ้นสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากระตุ้นทาให้เกิด (Behavior is Motivated)

2.9.3 พฤติกรรมนี้จะเกิดขึ้นได้โดยมีจุดมุ่งหมายเสมอ (Behavior is Gold-Directed) ส่วนประกอบทั้ง 3 จะสัมพันธ์กันอยู่เป็นกระบวนการของพฤติกรรมที่จะมีอยู่เหมือนกัน โดยไม่จ ากัดว่าจะเป็นวัยใดหรืออยู่ในวัฒนธรรมใดก็ตาม

ภาพที่ 2.9: กระบวนการของพฤติกรรม

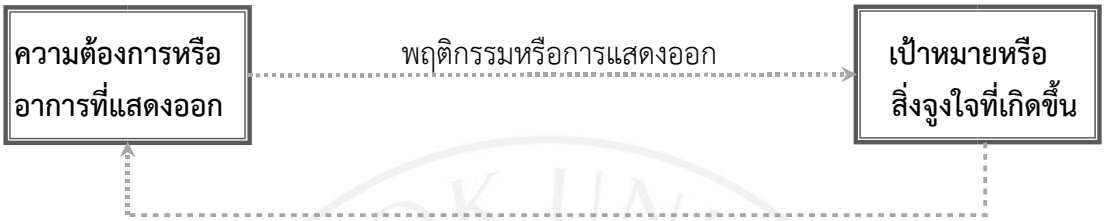

จากภาพข้างต้น พฤติกรรมหรือการแสดงออกใด ๆ ของมนุษย์นั้นมักจะมีสาเหตุเสมอ สิ่งที่เป็นสาเหตุที่ทาให้เกิดการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมก็คือ ความต้องการที่จะได้รับการตอบสนองที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล (Inner State of Need or Tension) หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า แรงจูงใจ ความอยากได้ ความอยากที่จะท า หรือความพึงพอใจ (Motivation) นั่นเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็เป็นส่วนประกอบที่ท าให้พฤติกรรมของบุคคลที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดมีความแต่งต่างกันไปตามกายภาพและความเฉพาะของตัวบุคคล

2.10 ทฤษฎีการตีความหมาย

การเปิดประสบการณ์ความรู้ ความเข้าใจโลกแห่งความเป็นจริงในเรื่องราวของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยการตีความหมายพฤติกรรมมนุษย์นั้น มันจะขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมที่ศึกษา และตัวของผู้วิจัยเองที่จะตีความตามความรู้ที่มีอยู่ และความรู้สึกนึกคิดของตัวเอง ซึ่งได้มีการตรวจสอบกับเจ้าของผู้ให้ข้อมูลอีกด้วย

2.11 ทฤษฎีการสืบสวนแบบการค้นพบด้วยตนเอง

ผู้วิจัยจะเกิดความรู้และความเข้าใจต่อเรื่องราวต่าง ๆ ได้ ก็ต่อเมื่อต้องผ่านประสบการณ์นั้นมาด้วยตนเอง แล้วน ามาเปรียบเทียบกับประสบการณ์ของผู้อื่น เช่นการศึกษา

อารมณ์ของความเหงาเป็น การน าความรู้เก่ามาผสมกับความรู้ใหม่ แล้วน
ามาเชื่อมโยงเป็นความรู้ความเข้าใจใหม่ที่เกิดขึ้น (นิศา ชูโต, 2545)

2.12 การออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design)

การออกแบบทุกสิ่งที่เหมาะสมนั้น จ าเป็นที่จะต้องออกแบบเพื่อให้คนทุกคนสามารถใช้งานได้อย่างทัดเทียมกัน ซึ่งการออกแบบจะต้องครอบคลุมให้ทุกคนสามารถใช้งานได้อย่างแท้จริงซึ่งหลักการออกแบบสากล 7 ข้อหลัก คือการออกแบบเพื่อคนทุกคน ซึ่งเป็นประเด็นการค านึงถึงบุคคลทุกคนทุกเพศทุกวัย จะต้องสามารถใช้งานได้ และเข้าใจถึงลักษณะของการใช้งานได้เป็นอย่างดี สามารถปรับเปลี่ยนหรือยืดหยุ่นได้ ใช้แรงในการใช้งานน้อย ไม่เปลืองแรง หรือไม่ต้องออกแรงมาก โดยยังคงต้องมีขนาดพื้นที่ใช้สอยให้มีความเหมาะสมกับการใช้งานในทุก ๆ รูปแบบ (สงกรานต์ กันทวงศ์, 2553)

โดยการน าเรื่องราวเกี่ยวกับการออกแบบเพื่อทุกคนมาจับกับลักษณะการใช้งานและกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในมัสยิดนั้น ถือว่าเป็นสิ่งที่มีความส าคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะในปัจจุบันนั้น
อัตราการเพิ่มขึ้น ของคนชราและทุพพลภาพเพิ่มขึ้นสูงมาก
และในปัจจุบันการออกแบบมัสยิดท่าอิฐนั้นในอดีต ก็ไม่ได้มี การสร้างเพื่อรองรับส าหรับคนทุกกลุ่ม
ฉะนั้นจึงได้น าหลักการออกแบบเพื่อทุกคนมาเป็นแนวทางใน
การแก้ไขพัฒนาพื้นที่การใช้งานภายในมัสยิด (Sendsmile, 2556)
หลักการออกแบบเพื่อคนทุกคนประกอบด้วยหลักส าคัญ 7 ประการ คือ

1) ความเสมอภาค (Equality) ทุกคนในสังคมสามารถใช้งานได้อย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติ

2) ความยืดหยุ่น (Flexibility) ใช้งานได้ทั้งกับผู้ที่ถนัดซ้ายและขวา หรือปรับระดับความสูงต่ าให้ขึ้นลงได้ตามความสูงของผู้ใช้งาน

3) ความเรียบง่ายและเข้าใจได้ดี (Simplicity) เช่น มีภาพ และค าอธิบาย
หรือสัญลักษณ์ที่เป็น สากล ส าหรับคนในสังคมทุกกลุ่มไม่ว่าจะมีความรู้ระดับไหน
อ่านหนังสือออกหรือไม่ก็ตาม

4) ความเข้าใจง่าย (Understanding) มีข้อมูลค าอธิบายหรือรูปภาพประกอบการใช้งานที่เพียงพอ

5) มีความปลอดภัยขณะใช้งาน (Safety) อุปกรณ์หรือพื้นที่มีความทนทานต่อการใช้งานที่ผิดพลาด

6) ใช้แรงน้อย (Energy conservation) สะดวก ท าให้สามารถใช้งานได้เต็มที่โดยไม่ต้องออกแรงมากนัก

7) มีขนาดของสถานที่ (Space) นั้น ๆ ที่เหมาะสมและใช้งานในเชิงปฏิบัติได้จริง โดยการออกแบบคิดเผื่อส าหรับคนที่มีรูปร่างอ้วน คนที่เคลื่อนไหวร่างกายไม่ปกติ โดยการศึกษาในครั้งนี้เราจะใช้หลักทฤษฎีการออกแบบเพื่อทุกคนมาผนวกใช้ร่วมกับอาคาร
สถาปัตยกรรมทางศาสนาอิสลาม หรือที่เราเรียกกันว่า “มัสยิด” โดยใช้แนวทางการจัดการอาคาร ส าหรับผู้สูงอายุ ผู้พิการและทุพพลภาพในการเข้าถึงอาคารโดยจะค านึงถึงสิ่งอ
านวยความสะดวกและ ความปลอดภัยในอาคารสถานที่ รวมทั้งจัดท
าที่พักอาศัยให้กับผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาเนื่องจาก
ผู้สูงอายุพบปัญหาเกี่ยวกับข้อกระดูกและข้อต่อที่จะรองรับน้ าหนักร่างกายได้ตามปกติมีการเปลี่ยนแปลง ความสูงและน้ าหนักลดลง ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงท่าทางในการยืน
การเดินและการ พยุงตัว โดยการจัดสภาพอาคารและสภาพแวดล้อมของอาคารที่เอื้อให้แก่ผู้พิการทุพพลภาพและผู้ ชราดังกล่าวจะมีการออกแบบทั้งในส่วนของภูมิสถาปัตยกรรม
การออกแบบผลิตภัณฑ์ซึ่งผลจากการ ส ารวจดังกล่าวน ามาสู่ข้อแนะน
าในการออกแบบและติดตั้งอุปกรณ์ประกอบอาคารที่มีความเหมาะสม ดังนี้ (สงกรานต์ กันทวงศ์, 2553)

โดยการศึกษาทฤษฎีการออกแบบเพื่อทุกคนในมัสยิดท่าอิฐครั้งนี้ จะแบ่งประเภทในการศึกษาออกเป็นส่วนต่างๆดังนี้

2.12.1 ห้องน้ าสาธารณะ ในที่สาธารณะ การหาห้องน้ า-ห้องส้วม (สุขา)
ที่คนทุกคนสามารถใช้งานได้อย่างเหมาะสมและ เท่าเทียมกันนั้นเป็นเรื่องยาก และนั่นเป็นปัญหาที่ส าคัญที่สุดที่ต้องรีบด าเนินการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้
คนทุกคนโดยเฉพาะคนพิการหรือผู้ทุพพลภาพได้ออกมาร่วมกิจกรรมทางสังคมนอกบ้านได้โดยปกติ ซึ่งปัญหาห้องน้ า-ห้องส้วมที่ไม่เพียงแต่เป็นปัญหาส าหรับผู้พิการทางร่างกาย และพี่เลี้ยง (ผู้ช่วยเหลือ) หรือพ่อแม่ ผู้ปกครองของเด็กที่มีปัญหาในการ-เรียนรู้ (Mentally Retard) เท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหา ส าหรับคนพิการทุกประเภทอีกด้วย (กุสุมา ธรรมธ ารง, 2545) สถานที่ตั้งของห้องน้ าสาธารณะจะต้องความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการใช้งาน
ไม่อยู่ในที่ลับตา หายากหรือทางเดินไปห้องน้ าคดเคี้ยว ขรุขระ พื้นต่างระดับ และจะต้องไม่มีขั้นบันไดสูงหน้าห้องน้ าที่ต้องช่วยกันยกผู้พิการเข้าห้องน้ า คนพิการหลาย ๆ คน ต้องใช้ห้องน้ าสาธารณะที่มีขนาดเล็ก อีกทั้งยังไม่มีสิ่งอ านวยความสะดวกที่ครบครันเพราะไม่มีทางเลือก และด้วยเหตุผลนี้ คนพิการจะพยายามหลีกเลี่ยงสถานที่ที่รู้ว่ามีปัญหาดังที่กล่าวมา จึงท าให้คนพิการและครอบครัวของเขาไม่อยากออกนอกบ้านไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมทั่วไป

ภาพที่

2.10: พื้นที่โดยรวมภายในห้องน้ าส าหรับคนทุกคน

ที่มา: Pwdsthai. (2558). *Universal design*. สืบค้นจาก www.pwdsthai.com/files/universal_ design.pdf.

ภาพที่ 2.11: พื้นที่โดยรวมภายในห้องน้ าส าหรับคนทุคน

ที่มา: Pwdsthai. (2558). *Universal design*. สืบค้นจาก www.pwdsthai.com/files/universal_design.pdf.

ในการรักษาความสะอาดร่างกายและการใช้ห้องน้ าส าหรับคนพิการนั้น จะใช้เวลามากกว่าคนปกติทั่วไป การถอดและการใส่เสื้อผ้าจะล าบาก การลุกนั่งบนโถส้วมจะต้องจับยึดเหนี่ยวเพื่อพยุงตัวเพื่อรับน้ าหนักร่างกาย ฉะนั้นต้องมีที่ว่างข้างหรือหน้าโถส้วมส าหรับเก้าอี้ล้อเลื่อนเข้าได้ สุขอนามัยเป็นสิ่งส าคัญที่สุด แสงสว่างต้องเพียงพอพื้นต้องไม่เปียกหรือลื่น ห้องน้ าสาธารณะที่ไม่แยกเพศชายหรือหญิง เหมาะส าหรับคนพิการและครอบครัวจะได้เข้าไปช่วยกัน จึงเป็นเรื่องดีส าหรับภรรยาที่มีสามี พิการหรือทุพพลภาพ
หรือพ่อที่จะพาลูกสาวซึ่งพิการทางสมองและต้องการมีผู้ดูแลในการเข้าห้องน้ า ขนาดห้องน้ าสาธารณะและประตูต้องกว้าง 900-920 มิลลิเมตรพอที่ผู้ใช้เก้าอี้ล้อเลื่อนจะสามารถเข้าไปใช้ได้สะดวกสบาย และนอกเหนือจากนั้น ต้องค านึงถึงผู้ที่ผ่าตัดเอาล าไส้โผล่ออกทางหน้าท้อง (Ostomy) ด้วยเช่นกันส าหรับกลุ่มคนเหล่านี้ต้องการความเป็นส่วนตัวในการเปลี่ยนถุงพลาสติกและล้างท าความสะอาดอวัยวะภายใน ต้องการชั้นวางและภาชนะส าหรับการเปลี่ยนถุง
แสงสว่างต้องมาก พอ ซึ่งอุปกรณ์ที่ใช้ติดตั้งส าหรับห้องน้ าเพื่อทุกคน จะมีรายการดังต่อไปนี้ (กุสุมา ธรรมธ ารง, 2545)

1) อ่างล้างมือ (Wash Basin)
2) โถส้วมแบบนั่งมีฝาเปิด-ปิดและกดน้ าอัตโนมัต (Flat-topped Close-coupled Cistern)
3) บาร์มือจับแนวนอน ขนาดตามความเหมาะสมของพื้นที่ (Horizontal Grabrail)
4) บาร์มือจับแนวตั้ง ขนาดตามความเหมาะสมของพื้นที่ (Vertical Grabrail)
5) บาร์มือจับแบบยื่นออกจากผนังติดกับชักโครก (Drop-down Rails)
6) บาร์จับที่ติดอยู่กับประตู (Horizontal Rail to Assist Door Closing)
7) เครื่องขอความช่วยเหลือ แบบสายดึง (Alarm Pull-cord)
8) เก้าอี้แบบพับลงติดผนัง (Fold-down Seat)
9) ที่แขวนเสื้อผ้า (Clothes Hook Between)

ภาพที่

2.12: อุปกรณ์ที่ใช้ติดตั้งส าหรับห้องน้
าเพื่อทุกคน

ที่มา: Nda. (2556). *อุปกรณ์ที่ใช้ติดตั้งสำหรับห้องน่าเพื่อคนทั้งมวล.* สืบค้นจาก http://universaldesign.ie/Built-Environment/Building-for-Everyone/5-Sanitary-Facilities.pdf.

ภาพที่ 2.13: อุปกรณ์ที่ใช้ติดตั้งส าหรับห้องน้ าเพื่อทุกคน

ที่มา: Nda. (2556). *อุปกรณ์ที่ใช้ติดตั้งสำหรับห้องน่าเพื่อคนทั้งมวล.* สืบค้นจาก http://universaldesign.ie/Built-Environment/Building-for-Everyone/5-Sanitary-Facilities.pdf.

ภาพที่

การจัดวางผังพื้นที่ภายในห้องน้ าเพื่อทุกคนนั้น ควรมีระยะของพื้นที่หรือการติดตั้งอุปกรณ์ที่ใช้ภายในห้องน้ าให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่ภายในห้องน้ าที่เรามี เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายแก่ผู้มา ใช้อย่างสูงที่สุด โดยได้ยกตัวอย่างห้องน้ าที่มีพื้นที่ขนาดเล็กจ านวน 4 รูปแบบดังนี้

2.12.1.1 รูปแบบพื้นที่การจัดวางห้องน้ าเพื่อทุกคนแบบ A ในรูปแบบนี้จะเป็นพื้นที่ลักษณะสีเหลี่ยมผืนผ้า มีชักโครกอยู่บริเวณด้านในสุด โดยจะมีความกว้างอยู่ที่ 900-920 มิลลิเมตร โดยติดบาร์ส าหรับพยุงตัวอยู่บริเวณทั้ง 2 ด้าน และให้มีพื้นที่ว่างเว้นระหว่างชักโครกกับระยะการเปิด ประตูเข้าห้องน้ าประมาณ 900 มิลลิเมตร และมีระยะเว้นวางส าหรับให้บานประตูเปิดอีก 700 มิลลิเมตร ซึ่งทางเดินหน้าห้องน้ าก็จะต้องมีพื้นที่ว่างเว้นไว้ประมาณ 900x900 มิลลิเมตร

ภาพที่ 2.14: ผังพื้นห้องน้ าแบบ-A ที่มา: Nda. (2556).

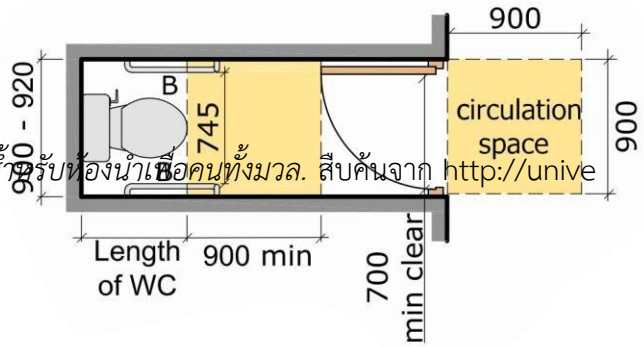

อุปกรณ์ที่ใช้ติดตั้งส้ำหรับห้องน้ำเพื่อคนทั้งมวล. สืบค้นจาก http://unive

rsaldesign.ie/Built-Environment/Building-for-Everyone/5-Sanitary-Facilities.pdf.

2.12.1.2 รูปแบบพื้นที่การจัดวางห้องน้ าเพื่อทุกคนแบบ B ในรูปแบบนี้จะมีพื้นที่และ

ลักษณะใกล้เคียงกับไปแบบแรก แต่ลักษณะบานประตูจะเป็นแบบเปิดเข้าหาตัว ซึ่งก็จะมีชักโครกอยู่บริเวณด้านในสุด โดยจะมีความกว้างอยู่ที่ 900-920 มิลลิเมตร โดยติดบาร์ส าหรับพยุงตัวอยู่บริเวณทั้ง 2 ด้าน และให้มีพื้นที่ว่างเว้นระหว่างชักโครก กับระยะการเปิดประตูเข้าห้องน้ าประมาณ 900 มิลลิเมตร แต่ไม่ต้องเว้นระยะบานเปิดภายในห้องน้ า แต่จะใช้พื้นที่หน้าห้องน้ าเพิ่มขึ้นมาส าหรับระยะ การเปิด

2.15: ผังพื้นห้องน้ าแบบ-B

ภาพที่

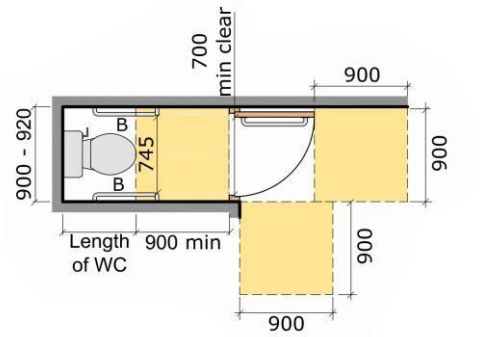

ที่มา: Nda. (2556). *อุปกรณ์ที่ใช้ติดตั้งสำหรับห้องน้าเพื่อคนทั้งมวล.* สืบค้นจาก http://universaldesign.ie/Built-Environment/Building-for-Everyone/5-Sanitary-Facilities.pdf.

2.12.1.3 รูปแบบพื้นที่การจัดวางห้องน้ าเพื่อทุกคนแบบ C ในรูปแบบนี้ เมื่อเข้าไปภายในห้องน้ า ชักโครกจะอยู่ทางด้านซ้ายมือของประตู โดยจะมีความกว้างอยู่ที่900-920 มิลลิเมตร โดยติดบาร์ส าหรับพยุงตัวอยู่บริเวณทั้ง 2 ด้าน และให้มีพื้นที่ว่างเว้นระหว่างชักโครก กับระยะการเปิดประตูเข้าห้องน้ าประมาณ900 มิลลิเมตร เช่นกัน โดยลักษณะประตูจะเป็นแบบเปิดเข้าหาตัว เพราะฉะนั้นจะไม่ได้ไปรบกวนพื้นที่ภายในห้องน้ า แต่จะใช้พื้นที่ภายนอกห้องน้ ามากขึ้น เช่นเดียวกับแบบ B

ภาพที่ 2.16: ผังพื้นห้องน้ าแบบC

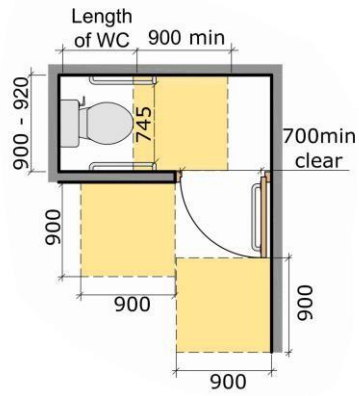

ที่มา: Nda. (2556). *อุปกรณ์ที่ใช้ติดตั้งสำหรับห้องน้าเพื่อคนทั้งมวล.* สืบค้นจาก http://universaldesign.ie/Built-Environment/Building-for-Everyone/5-Sanitary-Facilities.pdf.

2.12.1.4 รูปแบบพื้นที่การจัดวางห้องน้ าเพื่อทุกคนแบบ D ในรูปแบบนี้ ก็จะมีรูปแบบที่

คล้ายคลึงกันกับแบบ C แต่จะต่างกันตรงส่วนของรูปแบบในการเปิด-ปิดประตูบานเปิด ซึ่งในรูปแบบ D จะเพิ่มพื้นที่ให้ระยะบานเปิดอีก 700 มิลลิเมตร ภายในห้องน้ า โดยที่จะเหลือความต้องการที่จะปล่อยพื้นที่ว่างหน้าห้องน้ าเพียง 900x900 มิลลิเมตรเท่านั้น

ภาพที่ 2.17: ผังพื้นห้องน้ าแบบ-D ที่มา: Nda. (2556).

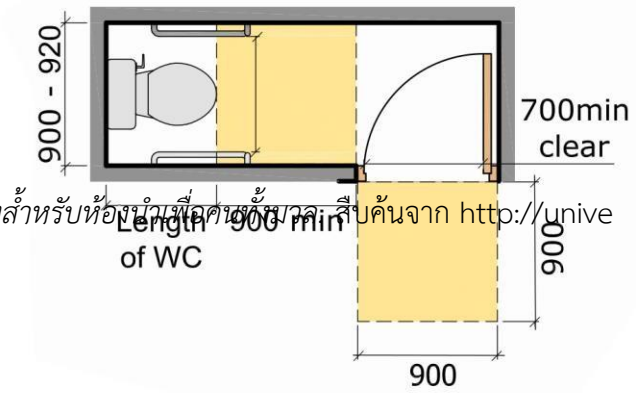

อุปกรณ์ที่ใช้ติดตั้งสำหรับห้องน้ำเพื่อคนทั้งมวล: สืบค้นจาก http://universaldesign.ie/Built-Environment/Building-for-Everyone/5-Sanitary-Facilities.pdf.

2.12.2 ทางเข้า–ออกอาคาร (Entrance Area)

อาคารที่ดีที่สร้างในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นอาคารสาธารณะหรือบ้านพักอาศัยมักจะไม่มีความแตกต่างของระดับพื้นบริเวณทางเข้า-ออก (Stepless Entrance) ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนี้ก็เพื่อความสะดวกของผู้ใช้อาคารทุกประเภท แต่เมื่อต้องการให้พื้นอาคารอยู่สูงกว่าพื้นถนนก็ต้องทาได้ด้วย การใช้ภูมิสถาปัตยกรรมเข้ามาช่วยในการออกแบบให้ทางเข้าอาคารดูรื่นรมย์ได้ เช่นปรับเนินดิน ท าทางเดินหรือถนนไล่ระดับขึ้นมาให้เสมอพื้นทางเข้า–ออกอาคาร โดยทางลาดจะต้องมีความชันที่ เหมาะสมกับการเดิน และผู้ใช้เก้าอี้ล้อเลื่อน มักจะใช้ความลาดเอียงที่ระดับ 1:12 ในกรณีที่ความยาว ทางลาดน้อยกว่า 3 เมตร แต่ถ้าเกิน 6

ภาพที่

เมตรขึ้นไป จะต้องใช้ความลาดเอียงที่ระดับ 1:20 พร้อมชาน พักยาว 1.50 เมตร เป็นอย่างน้อย ในบริเวณหน้าอาคารนั้นควรที่จะมีหลังคาป้องกันแดดฝนและความลื่นของพื้น ควรมีที่เก้าอี้นั่ง ชั้นวางของ หรือบริเวณว่างเพื่ออ านวยความสะดวกในการวางสิ่งของเวลาเปิด–ปิดประตู และควรมี บาร์จับตรงบริเวณทางเดินที่มีการเปลี่ยนระดับพื้น ตลอดจนต้องมีช่องมองเห็นผู้ที่อยู่หน้าอาคาร และ ติดตั้งแสงไฟสว่างพอที่จะเห็นซึ่งกันและกันอีกด้วยเพื่อป้องกันอันตรายและอุบัติเหตุจากการเปิดประตู

มาชนกัน บริเวณที่ว่างหน้าประตูทั้งภายในและภายนอกอาคาร ประมาณ 1.50 เมตร x 1.50เมตร จะช่วยให้ผู้ใช้เก้าอี้ล้อเลื่อนหมุนตัว เปิดหรือปิดประตูได้สะดวกยิ่งขึ้น และเพื่อความสะดวกในการติดต่อระหว่างเจ้าของอาคารและผู้มาเยี่ยมเยือน แนะน าให้ติดตั้งโทรศัพท์ภายในติดต่อสื่อสาร (Intercom) ไว้ใกล้กริ่งประตู (กุสุมา ธรรมธ ารง, 2545)

2.13 ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท ความหมาย และความชัดเจนของพื้นที่สาธารณะ

บทบาทและความชัดเจนของแต่ละพื้นที่นั้น มักจะมีความหมายในตัวมันเองเช่น การเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์การเป็นพื้นที่ใช้ส าหรับจัดกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ เช่น ศาลากลางเมือง จัตุรัสเมือง ซึ่งผู้คนสามารถรับรู้และเข้าใจได้ ในประเด็นนี้ตัวอย่างนักคิดที่ให้ความส าคัญกับประเด็นนี้ได้แก่ ชูมี (Tschumi, 1990) ได้ให้นิยามพื้นที่สาธารณะโดยให้ความส าคัญกับความหมาย และคุณสมบัติตามธรรมชาติของพื้นที่ เกลล์ (Gehl, 1987) กล่าวว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้น ท าให้พื้นที่มี ความหมายสอดคล้องกัน ไวท์ (Whyte, 1980) และ จาคอป (Jacobs, 1961) ที่มองกิจกรรมที่เกิดขึ้น จะสร้างแรงดึงดูด และสร้างความปลอดภัยให้บริเวณซึ่ง เกลล์ (Gehl, 1987) ได้ให้ความส าคัญกับ “คน” โดยมีแนวคิดว่า คนเป็นตัวดึงดูดคนด้วยกัน และยังได้ให้ความส าคัญกับความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับกิจกรรม ไวท์ (Whyte, 1980) กล่าวไว้ในหนังสือ “The Social Life of Small Urban Spaces” ว่าพื้นที่สาธารณะที่จะประสบความส าเร็จได้นั้น คือ พื้นที่ที่ดึงดูดให้คนเข้ามาใช้ประกอบกิจกรรม และได้พบว่าปัจจัยที่ดึงดูดคนเข้ามาใช้พื้นที่นอกจากปัจจัยของ ไวท์ (Whyte, 1980) ได้ให้ความส าคัญ กับรูปแบบพฤติกรรมหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้น เช่น คนมีพฤติกรรมชอบนั่งดูคนหรือมีคนเดินพลุกพล่าใน ระดับหนึ่ง โดยได้สังเกตจากการเลือกที่นั่งในบริเวณที่เห็นคนเดินผ่านไปมา และปัจจัยทางกายภาพ การจัดวางที่นั่งจะดึงดูดคนมาใช้พื้นที่น าไปสู่แนวทางการออกแบบองค์ประกอบพื้นที่สาธารณะ เช่น การจัดวางที่นั่งในต าแหน่งที่มีความเหมาะสม โดย ไวท์ (Whyte, 1980) ได้ท าการสรุปผลข้อมูลจากการศึกษาวิจัยที่ว่างในที่สาธารณะ ประเภทลาน (Plaza) ขนาดเล็กหลายแห่งภายในเมือง ซึ่งทั้งหมดนั้นได้รับการออกแบบ-วางผังในช่วง 50 ปีก่อนหน้านั้น ประเด็นส าคัญของผลการศึกษาคือ ปัจจัยทางด้านความงาม การใช้งาน หรือแม้กระทั่งองค์ประกอบตกแต่งต่าง ๆ กระทั่งรูปร่างและขอบเขตในด้านต่าง ๆ ของที่ว่างสาธารณะนั้นไม่ส่งผลส าคัญเท่าไรนักกับระดับความนิยมในการเข้าใช้แต่ละพื้นที่ของคน ไวท์ (Whyte, 1980) เน้นว่าปัจจัยส าคัญที่แท้จริงนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่นั้น ๆ แต่ขึ้นอยู่กับประเด็นที่ว่า พื้นที่ตั้งของลานแต่ละลานนั้นตั้งอยู่ในต าแหน่งที่มีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับโครงข่ายทางสัญจรบริเวณโดยรอบมากน้อยเพียงใด (Whyte, 1980, p. 54) องค์ประกอบที่ส าคัญ 2 ข้อที่ ไวท์

(Whyte, 1980) กล่าวว่า มีผลต่อการสร้างความมีชีวิตชีวาของพื้นที่สาธารณะในเมืองนั่นคือ ปริมาณความหนาแน่นของการสัญจรของคนเดินเท้าในบริเวณโดยรอบพื้นที่ และความสะดวกในการเข้าถึงและเชื่อมต่อของพื้นที่นั้น ๆ กับพื้นที่อื่น ๆ ในเมือง ถึงอย่างไรก็ตาม ไวท์ (Whyte, 1980) ก็ไม่ได้ท าการทดลอง หรือเสนอแนะวิธีในการประเมินองค์ประกอบที่ส าคัญทั้งสองข้อนั้นอย่างเป็นระบบว่ามีค่า และมีผลต่อการเข้าใช้พื้นที่มากน้อยต่างกันอย่างไร จากที่ได้ทาการศึกษาทฤษฎีเหล่านี้ก็พบว่าสามารถน ามาประยุกต์ใช้กับการเก็บข้อมูลในส่วนของการใช้พื้นที่ภายในมัสยิดท่าอิฐ เพื่อค้นหาพื้นที่ ๆ มีความเหมาะสมในการจัดวางผัง เพื่อการใช้งานของมุสลิมได้อย่างมีประสิทธิภาพในแต่ละส่วนนั้นเอง

2.14 ช่องว่างองค์ความรู้ ในปัจจุบันมีวิจัยที่ทาเกี่ยวกับความพึงพอใจในการใช้พื้นที่ในด้านต่าง ๆ อยู่มากมาย ไม่ว่าจะ เป็นความพึงพอใจต่อการใช้สถานที่หรือความพอใจในการใช้บริการในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันมัสยิด ในไทยก็ได้ถูกสร้างขึ้นมาเป็นจ านวนมาก โดยมีทั้งมัสยิดที่ถูกสร้างขึ้นมาใหม่และมัสยิดที่ถูกสร้างขึ้นมา เป็นเวลานานแล้ว และจานวนประชากรมุสลิมก็เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ซึ่งกว่าครึ่งหนึ่งในแต่ละวันของการ ใช้ชีวิตมุสลิมทุกคนจะเข้าไปปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดเป็นจ านวนมากในแต่ละเวลา การเข้าใช้งานต้องสามารถใช้งานได้กับคนทุกกลุ่ม ดังนั้นจึงเป็นที่มาของความสนใจในการวิจัยครั้งนี้ และจากรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้น จะเห็นได้ว่าการศึกษาความพึงพอใจในการใช้พื้นที่ของมุสลิมที่เข้าไปปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลามภายในมัสยิด จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ อย่างยิ่งเนื่องจากการท าวิจัยเกี่ยวกับมัสยิดที่ผ่านมาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องขององค์ประกอบที่เกี่ยวข้องและประวัติความเป็นมาของมัสยิดในอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งปัจจุบันพฤติกรรมของมนุษย์ก็เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ความต้องการในการปฏิบัติศาสนกิจในแต่ละบริเวณจึงอาจมีการเปลี่ยนไป ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานั้นจึงท าให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาพื้นที่การใช้ปฏิบัติศาสนกิจในปัจจุบันของมุสลิมต่อการใช้งานที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในสถาปัตยกรรมมัสยิดท่าอิฐ เป็นอย่างยิ่ง โดยคาดหวังว่าจะสามารถน าข้อมูลที่ท าการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุง พัฒนาให้ก้าวทันสังคมในปัจจุบัน หรือสร้างมัสยิดแห่งใหม่ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.15 สรุป การศึกษาทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องนี้ ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบพื้นที่การใช้งานภายในมัสยิด ในส่วนต่าง ๆ หลักศาสนาอิสลาม ทฤษฎีพฤติกรรมมนุษย์ ทฤษฎีความพึงพอใจ องค์ประกอบของ

มัสยิด และเอกสารต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการท าวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเป็นการศึกษาพื้นที่การใช้งานและความพึงพอใจในการใช้พื้นที่ของมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลามภายในมัสยิดโดยตรง ท าให้มีความรู้ในเรื่องของขั้นตอนและกระบวนการต่าง ๆ ของพิธีกรรม ก่อนวิเคราะห์

BANGKOK UNIVERSITY FOUNDED 1962

ข้อมูล และมีความเข้าใจถึงพฤติกรรมต่าง ๆ รวมถึงความพึงพอใจของมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจในมัสยิดอีกด้วย ดังนั้นจึงสามารถน าความรู้ที่ได้จากการศึกษาถึงทฤษฎีที่กล่าวข้างต้นนั้นไปใช้เป็นหลักและแนวทางในการท าแบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้ประกอบกกับการเก็บข้อมูลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการเข้าใช้มัสยิดและความสะดวกสบายที่จะกล่าวในบทถัดไป

บทที่ 3
วิธีการด าเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการท างานวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิจัยเชิงส ารวจ (Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส ารวจพื้นที่การใช้งาน และ ความพึงพอใจของมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในสถาปัตยกรรมมัสยิดท่าอิฐ ผู้วิจัยได้เรียบเรียงหัวข้อ และวิธีการด าเนินการดังต่อไปนี้

3.1 ขั้นตอนการวิจัย

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.7 สรุปวิธีการในการวิจัย

3.1 ขั้นตอนการวิจัย

หลังจากได้กรอบแนวคิดในการวิจัย ผู้วิจัยได้ท าการก าหนดขั้นตอนในการศึกษางานวิจัยเพื่อ เป็นแนวทางในการท าวิจัย โดยมีขั้นตอนในการศึกษาและรวบรวมข้อมูลดังนี้

1) รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2) ส ารวจพื้นที่มัสยิดท่าอิฐ เพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้นด้วยวิธีสังเกตและถ่ายภาพประกอบ
3) ศึกษาองค์ประกอบภายในมัสยิดท่าอิฐ โดยการส ารวจและการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4) ศึกษากิจกรรมทางศาสนาอิสลามและพฤติกรรมการใช้งานพื้นที่ภายในมัสยิดท่าอิฐโดยการ สังเกต สัมภาษณ์ จดบันทึก ถ่ายภาพ ท าแบบส ารวจ
5) สรุปข้อมูลจากขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนที่ 3 และขั้นตอนที่ 4 เพื่อสร้างแบบสอบถามส าหรับเก็บ รวบรวมข้อมูลในประเด็นความพึงพอใจของชาวมุสลิมในการใช้มัสยิด
6) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความจากข้อมูลซึ่งรวบรวมจากแบบสอบถาม
7) สรุปผลและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปรับปรุงมัสยิดท่าอิฐ

ภาพที่ 3.1: แผนภาพกระบวนการวิจัย

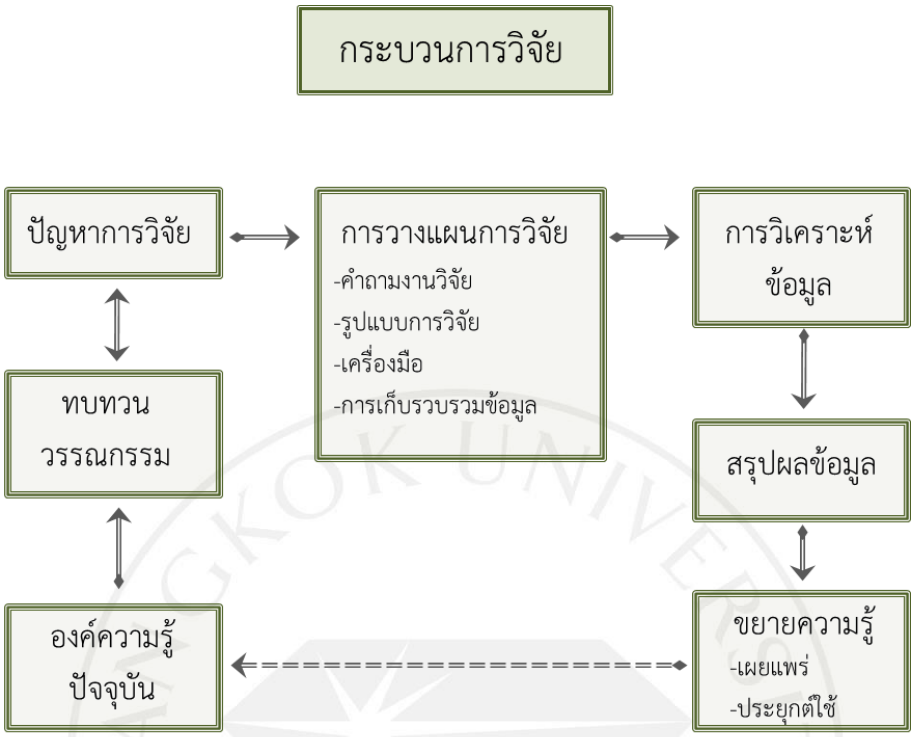

ภาพที่ 3.2: มัสยิดท่าอิฐ

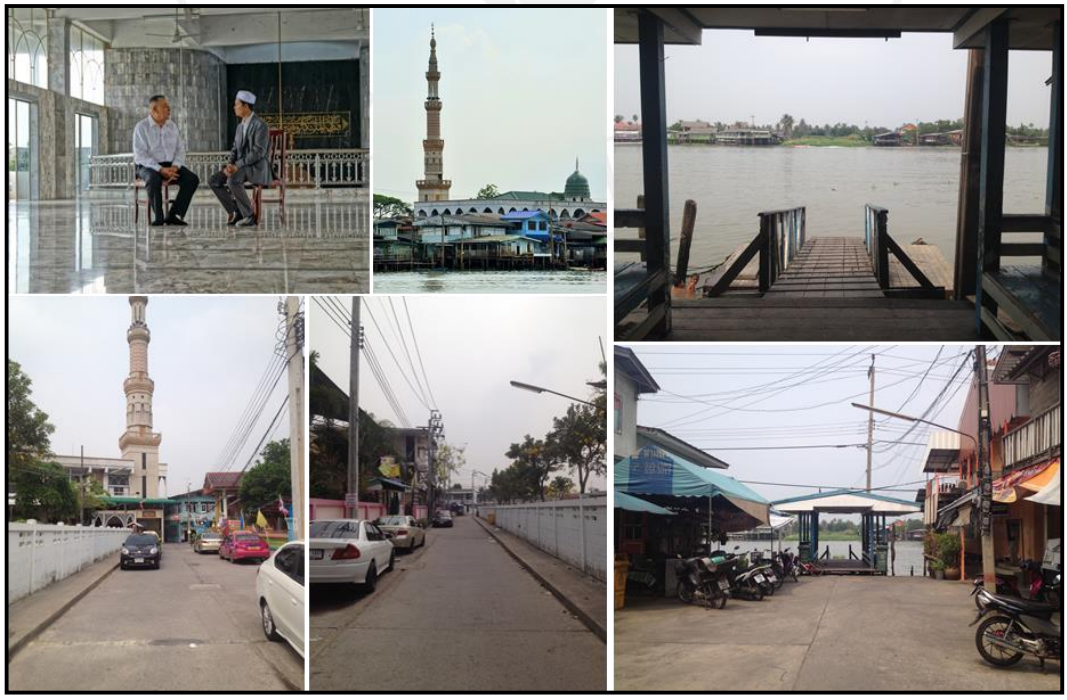

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากร

ประชากรที่ผู้วิจัยสนใจในการศึกษาครั้งนี้คือ ผู้ที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในสถาปัตยกรรมมัสยิดท่าอิฐ การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการให้ข้อมูลในการท าวิจัย ใช้เทคนิคการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยจะมุ่งไปที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคนส าคัญ (Key Informant) เช่น ผู้น าชุมชน อิหม่าม ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นโดยตรง ทั้งนี้เราจะกระจายให้ครอบคลุมทั้งเรื่องเพศ อายุ และผู้ทุพลภาพ

ภาพที่ 3.3: ความสัมพันธ์ระหว่างประชากรทั่วไป ประชากรตามทฤษฎีที่ศึกษา ประชากรเฉพาะการวิจัย และกลุ่มตัวอย่าง

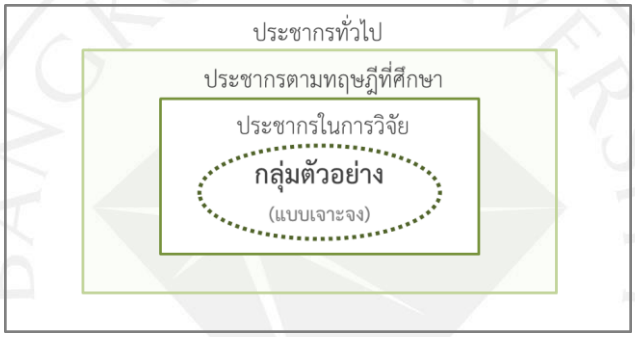

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เป็นการสัมภาษณ์การใช้งานและความพึงพอใจของชาวมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดท่าอิฐ โดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยได้ท าการสร้างขึ้นจากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมภายในพื้นที่ เทปบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก กล้องถ่ายรูป แบบสอบถาม หรือแบบส ารวจเพิ่มเติม และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาในอดีต โดยศึกษาจากเอกสารอ้างอิงและงานวิจัยต่าง ๆ ที่มี ความเกี่ยวข้อง ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด (Opened End Question) โดยแบ่งเป็น ส่วนประกอบต่าง ๆ ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ

ตอนที่ 2

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของมุสลิมในการใช้พื้นที่มัสยิดทั้งภายในและภายนอก ตอนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของมุสลิมต่อการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม ตอนที่ 4

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของมุสลิมต่อสิ่งอ านวยความสะดวกในมัสยิด

ตอนที่ 5 แบบสอบถามข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการใช้พื้นที่ภายในมัสยิดท่าอิฐ โดยเป็นแบบสอบถามปลายเปิด

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ด าเนินการขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์
จากมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายใน สถาปัตยกรรมมัสยิดท่าอิฐ โดยการเก็บข้อมูลนั้น จะท าการสัมภาษณ์ไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะได้ข้อมูลใน เชิงลึกที่ต้องการตามประเด็นที่จะท าการศึกษาวิจัย โดยไม่จ ากัดจ านวนในการเก็บข้อมูลจากกลุ่ม ตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนในการด าเนินงานดังนี้

3.4.1 ผู้วิจัยได้ท าหนังสือถึงคนที่สามารถให้เข้าถึงข้อมูลมัสยิดท่าอิฐได้ เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลภายในมัสยิดท่าอิฐ

3.4.2 จัดท าแผนวัน และเวลาในการด าเนินการเก็บข้อมูลให้ทางเจ้าของสถานที่ หรือคนดูแล ประจ ามัสยิดท่าอิฐ

3.4.3 ด าเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชาวมุสลิมที่ปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดท่าอิฐ โดยเริ่ม จากการแนะน าตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย
และสอบถามความยินยอมของกลุ่มตัวอย่างก่อน สัมภาษณ์ทุกครั้ง
โดยในการเก็บข้อมูลนั้นมุ่งใช้วิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์เป็นหลัก ส าหรับวิธีการสังเกตนั้นเป็นแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้สังเกตไม่ได้เข้าไปท ากิจกรรมร่วมกับกลุ่มคนที่ก าลังศึกษา โดยไม่ต้องการให้ผู้ถูกสังเกตรู้สึกรบกวนอันอาจท าให้พฤติกรรมผิดไปจากปกติได้ ซึ่งใช้ในระยะแรกของการวิจัยแล้วใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในระยะหลังโดยใช้เทคนิควิธีการสังเกตของไวท์ (Whyte, 1980) ควบคู่ในการเก็บข้อมูล ส่วนการการสัมภาษณ์นั้นเป็นแบบไม่เป็นทางการและแบบเจาะลึก แบบไม่เป็นทางการนั้นด าเนินการควบคู่ไปกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เห็นภาพและเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรม โดยการเตรียมค าถามแบบกว้าง ๆ มาล่วงหน้าแบบไม่จ ากัดค าตอบ ส่วนการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนั้นเป็นการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องมากที่สุดโดยการก าหนดตัวผู้ตอบบางคนแบบเจาะจงเอาไว้ล่วงหน้า (คณิต ดวงหัสดี, 2537) 3.4.5 การสังเกต (Observation)

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมคือ การสังเกตที่ผู้สังเกตไม่ได้เข้าไปใช้ชีวิตหรือท ากิจกรรมร่วมกับ กลุ่มคนที่ก าลังศึกษา โดยไม่ต้องการให้ผู้ถูกสังเกตรู้สึกรบกวน เพราะอาจท าให้พฤติกรรมผิดไปจาก ปกติได้
ซึ่งอาจใช้ในระยะแรกของการวิจัยแล้วใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในระยะหลัง อย่างไรก็ตาม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยปกติมีสิ่งที่ต้องท าการสังเกตอยู่ 6 ประการ ได้แก่

3.4.5.1 การกระท า คือ การใช้ชีวิตประจ าวัน การรับประทานอาหาร การท ามาหากิน การปฏิบัติภารกิจอื่น ๆ ในชีวิตประจ าวัน

3.4.5.2 แบบแผนการกระท า คือ การกระท าหรือพฤติกรรมที่เป็นกระบวนการ มีขั้นตอนจนเป็นแบบแผน ชี้ให้เห็นสถานภาพ บทบาทและหน้าที่ของสมาชิก

3.4.5.3 ความหมาย คือ การให้ความหมายของการกระท าหรือแบบแผนพฤติกรรมนั้น

3.4.5.4 ความสัมพันธ์ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนหรือสังคมนั้น

3.4.5.5 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาชิก คือ การที่บุคคลยอมร่วมมือในกิจกรรมนั้น ๆ

3.4.5.6 สภาพสังคม คือ ภาพรวมทุกแง่ทุกมุมที่สามารถประเมินหรือสังเกตเห็นได้ เช่น การตั้งบ้านเรือน วัด โรงเรียน สถานที่ส าคัญในชุมชน

3.4.6 การสัมภาษณ์ (Interview)

3.4.6.1 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ มักจะใช้ควบคู่ไปกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เห็นภาพและเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรม โดยการเตรียมค าถามแบบกว้าง ๆ มาล่วงหน้าแบบไม่จ ากัดค าตอบ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการนี้อาจใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การตะล่อม กล่อมเกลา (Probe) ซึ่งเป็นการพูดคุยซักถามเพื่อล้วงเอาส่วนลึกของความคิดออกมา หรือการเงี่ยหูฟัง
(Eavesdropping) ซึ่งเป็นการฟังค าสนทนาของผู้อื่นโดยผู้วิจัยไม่ต้องตั้งค าถามเอง

3.4.6.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลส าคัญ (Key Informant Interview) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้หรือมีข้อมูลในเรื่องที่ผู้วิจัยก าลังศึกษาดีที่สุดหรือมีความเกี่ยวข้องมากที่สุด โดยก าหนดตัวผู้ตอบบางคนแบบเจาะจงเอาไว้ล่วงหน้า

3.4.7 คัดกรองข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการสัมภาษณ์และเอกสารทั้งหมด โดยพิจารณาเนื้อหาและใจความส าคัญของข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์ในแต่ละประเด็น ความสอดคล้องของค าตอบที่เกี่ยวข้องกับ งานวิจัย และท าการคัดกรองข้อมูลให้ตรงตามเกณฑ์ที่ก าหนดไว้

3.4.8 ตรวจสอบแก้ไขภาพรวมของข้อมูลครั้งสุดท้าย เพื่อเตรียมส าหรับการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.5 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

3.5.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ แหล่งข้อมูลจากการวิจัยโดยใช้แบบสัมภาษณ์ สังเกตการณ์จาก ชุมชน องค์กร ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวเนื่องกับผู้น าชุมชนมุสลิมท่าอิฐ และ ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก การลงพื้นที่สัมภาษณ์ สังเกต
มุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายใน สถาปัตยกรรมมัสยิดท่าอิฐ

3.5.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ แหล่งข้อมูลที่ได้รวบรวมมาจากการค้นคว้าเอกสาร หนังสือ บทความ วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและในต่างประเทศ ประกอบด้วย แนวคิด องค์ประกอบของมัสยิด วิถีชีวิตของมุสลิมในชุมชน หลักค าสอนทางศาสนา ข้อควรปฏิบัติเมื่ออยู่ในมัสยิด อีกทั้งยังมีการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจากสื่อเรียนรู้ทาง Internet

3.6 ความเชื่อถือได้ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย หลังจากที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว

ได้น ามาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล
(Trustworthiness) ดังนี้

3.6.1 ผู้สัมภาษณ์สร้างความสัมพันธ์อันดีต่อผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อให้เกิดความไว้วางใจใน ตัวผู้ท าการวิจัยซึ่งจะมีผลต่อความถูกต้อง และเป็นจริงของข้อมูล

3.6.2 การยืนยันความถูกต้องของข้อมูล (Member Checking) โดยการน าข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่ได้จดบันทึกอย่างละเอียด และอธิบายอย่างชัดเจนน ากลับไปผู้ให้สัมภาษณ์ยืนยันความถูกต้องของข้อมูลว่าข้อมูลเป็นจริงตรงกับความรู้สึกของผู้ให้สัมภาษณ์หรือไม่

3.6.3 ตรวจสอบความไว้วางใจได้ของข้อมูล (Dependability) โดยการน าข้อมูลไปตรวจสอบกับอาจารย์ที่ปรึกษางานนิพนธ์เพื่อยืนยันความถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา 3.6.4 ความสามารถในการน าผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ (Transferability) โดยการเขียนระเบียบวิธีการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล และบริบทที่ต้องการศึกษาอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการเพิ่มความน่าเชื่อถือของการวิจัยในการที่จะน าผลการวิจัยไปใช้ในบริบทที่ใกล้เคียงกัน

3.6.5 การยืนยันผลการวิจัย (Conformability) โดยการที่ผู้ท าการวิจัยจะเก็บเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยไว้เป็นอย่างดี พร้อมส าหรับการตรวจสอบ (Audit Trial) เพื่อยืนยันว่าข้อมูลที่ได้ไม่มีความล าเอียง หรือเกิดจากการคิดขึ้นของผู้วิจัย

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล น าข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ท าการสัมภาษณ์ผู้น าชุมชน อิหม่าม ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นโดยตรง และสังเกตพฤติกรรมกิจกรรมที่เกิดขึ้น ในประเด็นการใช้งานและความพึงพอใจในการเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในสถาปัตยกรรมมัสยิดท่าอิฐ ที่รวบรวมได้ มาวิเคราะห์ด้วยโดยการพรรณนา การค านวณค่าเป็นร้อยละ และด าเนินการโดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการสังเคราะห์ เอกสารทางวิชาการ หนังสือ บทความ วารสาร และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและใน ต่างประเทศเกี่ยวกับองค์ความรู้เกี่ยวกับที่มาของมัสยิดท่าอิฐ องค์ประกอบของมัสยิด หลักค าสอนทางศาสนา ข้อควรปฏิบัติเมื่ออยู่ในมัสยิด วิถีชีวิตของมุสลิมภายในชุมชนท่าอิฐ โดยจะต้องท าการตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งท าไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลเลย ดังนั้นการตรวจสอบข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพมักจะใช้วิธีการดังนี้

3.7.1 การตรวจสอบด้านข้อมูล โดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ และถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

3.7.2 การตรวจสอบวิธีรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธสีังเกตควบคู่ไปกับการซักถามพูดคุย

3.7.3 การวิเคราะห์ และสรุปข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพจะไม่ใช้สถิติช่วยในการวิเคราะห์ แต่จะใช้แนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยวิธีการหลักที่ใช้มี 2 วิธี ดังนี้

3.7.3.1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ (Interpretation) ซึ่งได้จากการสังเกต และการสัมภาษณ์ที่ได้จดบันทึกไว้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น โดยผู้วิจัยได้เห็นหลาย ๆ เหตุการณ์ และได้ท าการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าแล้วข้อมูลที่ไม่ต้องการจะถูกก าจัดออกไปได้

หลังจากนั้นท าการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive) โดยการเขียนเป็นประโยค หรือข้อความตามกรอบแนวคิดทฤษฎีหรือตอบปัญหาของการวิจัย

3.7.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร ในการวิเคราะห์เอกสารผู้วิจัยต้องค านึงถึงบริบท (Context) หรือสภาพแวดล้อมของข้อมูลเอกสารที่น ามาวิเคราะห์ประกอบด้วยว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร การวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง สองวิธีนี้จะเป็นข้อความแบบบรรยาย (Descriptive) ไม่มีสูตรส าเร็จตายตัว ขึ้นอยู่กับประเด็นหรือ ปัญหาที่จะวิเคราะห์และการเลือกของนักวิจัย ดังนั้นการมีกรอบความคิดหรือทฤษฎีที่หลากหลายจะมี ความส าคัญอย่างยิ่งในการช่วยวิเคราะห์ข้อมูลได้ลึกซึ้ง และสร้างข้อสรุปที่หนักแน่น (นิสา ชูโต, 2545)

ตารางที่ 3.1: สรุปวิธีการในการวิจัย

ประเด็น	ตัวแปร	วิธีการ
1.ปัจจัยการเปลี่ยนแปลง 1.1 การเปลี่ยนแปลงในด้านพื้นที่ 1.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรม	มุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในสถาปัตยกรรมมัสยิดท่าอิฐ มีจ านวนเพิ่มมากขึ้น	- ศึกษาจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง - ส ารวจ - สังเกตการณ์
2.ความพึงพอใจที่มีต่อมัสยิดท่าอิฐ 2.1 ความพึงพอใจในด้านการใช้พื้นที่ภายในมัสยิดท่าอิฐ 2.2 ความพึงพอใจในด้านการใช้พื้นที่ภายนอกมัสยิดท่าอิฐ	ความพึงพอใจของมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในสถาปัตยกรรมมัสยิดท่าอิฐ - คนที่ชื่นชอบความสะดวก - คนที่ใช้พื้นที่มัสยิดในการพบปะพูดคุยกับคนรู้จัก	- ศึกษาจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง - ส ารวจ - สังเกตการณ์ - สัมภาษณ์/สอบถาม
3.สิ่งอ านวยความสะดวกในวันที่มีกิจกรรม และเทศกาลส าคัญที่เกิดขึ้นภายในมัสยิด	การจัดเตรียมพื้นที่สิ่งอ านวยความสะดวกให้มีความพร้อมต่อประชากรมุสลิมผู้ทุพพลภาพที่เข้ามาใช้พื้นที่ภายในมัสยิด	- สังเกตการณ์ - สัมภาษณ์/สอบถาม

BANGKOK UNIVERSITY
FOUNDED 1962

บทที่ 4
ผลการศึกษา

จากการที่ได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรมในอดีตที่ผ่านมาเกี่ยวกับมัสยิดท่าอิฐ ท าให้การลงพื้นที่เก็บข้อมูลมีความกระชับและรวบรวมข้อมูลในแต่ละประเด็นปัญหาได้ง่ายขึ้น โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลนั้นเราจะศึกษาประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับการใช้งานภายในมัสยิด และการเข้าถึง โดยจะ ท าการศึกษาบริบทโดยรอบของมัสยิดท่าอิฐและชุมชนท่าอิฐควบคู่ไปด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลมาสนับสนุนประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง หลังจากนั้นสรุปประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละประเด็น วิเคราะห์ค้นหาแนวทางการแก้ไข เพื่อที่สามารถตอบค
าถามในการวิจัยและตอบวัตถุประสงค์ได้ชัดเจน ที่สุด โดยมีขั้นตอนการแสดงผลในการวิจัยดังนี้

4.1 ทบทวนประเด็นในการท าวิจัย

4.2 การให้ความร่วมมือและความมีส่วนร่วมของคนในชุม

4.3 ประเภทของข้อมูลส่วนบุคคลที่ท าการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์

4.4 วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่และทางสัญจร

4.5 ศึกษาบริบทโดยรอบสภาพแวดล้อมของชุมชนและมัสยิดท่าอิฐ

4.6 ปัญหาที่พบในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

4.7 สรุปประเด็นที่จะท าการเสนอแนะแก้ไขปรับปรุงพื้นที่ภายในมัสยิด

4.8 หลักทางศาสนาหรือเกี่ยวกับข้อก าหนดในการปฏิบัติพิธีกรรม

4.9 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

4.1 ทบทวนประเด็นในการท าวิจัย

4.1.1 ศึกษาประเด็นการใช้พื้นที่ในการปฏิบัติศาสนกิจทางศาสนาอิสลามภายในมัสยิดท่าอิฐ โดยศึกษาการเปลี่ยนแปลงในเชิงพฤติกรรม และนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่สามารถมาสอดแทรกกับวิถีปฏิบัติทางศาสนาให้มีความสอดคล้องกัน โดยที่ไม่ขัดกับหลักค าสอนใด ๆ ทางศาสนา

4.1.1.1 การใช้พื้นที่ภายในมัสยิด

4.1.1.2 การใช้พื้นที่ภายนอกมัสยิด

4.1.2 ศึกษาประเด็นการเข้าถึงมัสยิดท่าอิฐในทุก ๆ ด้าน โดยสังเกตพฤติกรรมการเดินทางมา ท าพิธีละหมาดของมุสลิมในชุมชน เดินทางมาอย่างไร จอดรถยนต์ที่ไหน มีอุปสรรคอะไรขวางกั้นบริเวณมัสยิดหรือไม่

ภาพที่ 4.1: แผนภาพแนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูล

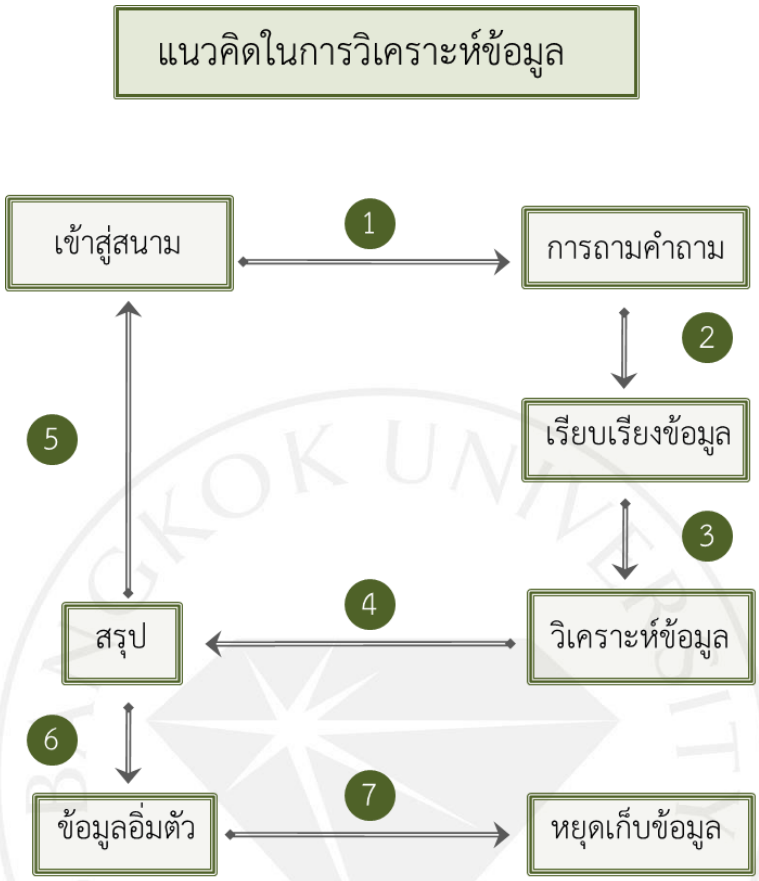

4.2 ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชน

การลงพื้นที่ในการท าวิจัยในครั้งนี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากอีหม่ามยุทธศักดิ์ อ่อนน้อม (มุญาฮิต ลาตีฟ) เป็นอีหม่ามประจ ามัสยิด ซึ่งมีหน้าที่คอยดูแลมัสยิด เปรียบเหมือนผู้น าชุมชนในเวลา ปฏิบัติศาสนกิจ จึงท าให้การเก็บข้อมูลนั้นมีความสะดวกและง่ายต่อการด าเนินงานมากยิ่งขึ้น โดย เบื้องต้นนั้นได้มีการพูดคุยกับท่านอีหม่ามและสัมภาษณ์ในส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประเด็นการศึกษา ซึ่ง ก็ได้รับข้อมูลในส่วนของห้องน้ าที่จ าท าการขยับขยายเพิ่มเติม รวมถึงทัศนียภาพโดยรวมของมัสยิด จึง ท าให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดกันเกิดขึ้น และท าการท าแบบร่างมาน าเสนอให้เกิดแนวทางการ

แก้ไขที่ชัดเจนร่วมกันมากยิ่งขึ้นโดยหลังจากนั้นได้มีการสัมภาษณ์พูดคุยกับมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจและคนในชุมชน ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าส าหรับบางคนอาจไม่ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่จะท าการศึกษามากเท่าไรนัก แต่ก็ได้มีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นกับคนทุกคน จึงท าให้ การท างานภายในชุมชนมุสลิมท่าอิฐนั้นมีความง่ายขึ้นมาก

4.3 ข้อมูลส่วนบุคคลในการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์

ในการเก็บข้อมูลท าวิจัยในครั้งนี้ ได้แบ่งประเภทของผู้ถูกสัมภาษณ์ และผู้ถูกสังเกตการณ์ออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

4.3.1 สัมภาษณ์แบบพูดคุยเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและทัศนคติความคิดหรือเรียกว่า การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ

ในการสัมภาษณ์แบบพูดคุยเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและทัศนคติความคิดนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์พูดในสิ่งที่เขาก าลังคิดเกี่ยวกับการใช้พื้นที่ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในมัสยิด ซึ่งในส่วนนี้เราก็ได้ท าการสัมภาษณ์พูดคุยทั้งหมด 6 คน โดยแบ่งเป็น ชาย 6 คน หญิง - คน ซึ่งมีรายนามดังนี้

ภาพที่ 4.2: นายสม่าน

คนที่ 1 เพศ ชาย นาย สม่าน อายุ 69 ปี (การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 มิถุนายน 2558)

ข้อมูลส่วนบุคคล: เป็นคนพื้นที่ เกิดในชุมชนท่าอิฐ ต้นตระกูลคุณปู่คุณย่าอพยพมา

ข้อมูลที่ได้รับ:

- มีการปรับปรุงใหญ่มาแล้ว 3 ครั้ง
- ส่วนเดิมมีแค่ส่วนของโถงละหมาดในปัจจุบัน
- ต่อมาได้ขยับขยายส่วนของหออาซาน และเพิ่มโถงระหมาดด้านข้าง
- มีนักเรียนจ านวนมากวันศุกร์
- คนแก่หรือคนขาเข่าไม่ดีก็สามารถนั่งละหมาดได้
- มีคนจากหลายชุมชนบริเวณโดยรอบก็มาละหมาดวันศุกร์ที่นี่

ภาพที่ 4.3: นายกิริยา

คนที่ 2 เพศ ชาย นายกิริยา อายุ 71 ปี (การสื่อสารส่วนบุคคล, 03 มีนาคม 2558)

ข้อมูลส่วนบุคคล: เป็นคนพื้นที่ เกิดในชุมชนท่าอิฐ

ข้อมูลที่ได้รับ:

- มัสยิดจะมีอิหม่ามและคณะกรรมการคอยดูแล อิหม่ามคนเก่าพึ่ง เสียชีวิตไปเมื่อ 2 เดือนก่อน
- ประวัติของชุมชนมุสลิมท่าอิฐว่าย้ายถิ่นฐานมาจากที่ใด ย้ายมาตั้งแต่เมื่อไร ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้สามารถไปดูได้ที่ส่วนของการทบกวนวรรณกรรม
- คุณกิริยาได้พาเดินรอบมัสยิดและแนะน าส่วนต่างๆ ว่าคืออะไรบ้าง ซึ่งในส่วนนี้ได้ท าการศึกษาข้อมูลมาแล้วว่าแต่ละส่วนใช้งานอะไร ซึ่งสามารถดูได้ที่ทบทวนวรรณกรรม
- ในส่วนของหออาซานในอดีตนั้นท ามาเพื่อใช้งานจริง ปัจจุบันเลิกใช้งานแล้ว เพราะมาใช้เครื่องขยายเสียงแทน

ภาพที่

4.4: นายอารูล

คนที่ 3 เพศ ชาย นายอารูล อายุ 74 ปี (การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 กรกฎาคม 2558)

ข้อมูลส่วนบุคคล: เป็นคนในพื้นที่ เกิด และอาศัยอยู่ที่ชุมชนท่าอิฐตั้งแต่เกิด

ข้อมูลที่ได้รับ:

- ตามหลักค าสอนแล้ว มัสยิดคือส่วนหนึ่งของชุมชนซึ่งเปรียบเหมือนบ้านหลังที่ 2 เลยก็ว่าได้ ฉะนั้นมุสลิมจะรักและความความส าคัญกับมัสยิดมาก

- พื้นที่ส าหรับละหมาด1 คน ในวันธรรมดาปกติทั่วไปคนก็จะไม่เบียดเสียดกันมาก ก็จะมีพื้นที่ในการละหมาดค่อนข้างสบาย แต่ในวันที่เป็นวันศุกร์ช่วงบ่าย หรือวันเทศกาลเดือนรอมฎอน คนจะเบียดเสียดกันมาก พื้นที่ภายในมัสยิดแทบไม่มีที่ว่างหลงเหลืออยู่เลย

ภาพที่ 4.5: นายมุตตาด

ภาพที่

คนที่ 4 เพศ ชาย นายมุตตาด อายุ 34 ปี (การสื่อสารส่วนบุคคล, 14 กันยายน 2558) ข้อมูลส่วนบุคคล: ยึดอาชีพค้าขายส่วนตัว เป็นคนในพื้นที่ ข้อมูลที่ได้รับ:

- เมื่อมีการฝังศพเต็มพื้นที่แล้วนั้น

ทางคณะกรรมการจะจ้างให้มีการมาถมดินเพื่อที่จะให้ดินกด

ตัวลงไปแล้วสามารถฝังศพได้อีกครั้ง ฉะนั้นใน

บริเวณหลุมศพกุโบร์มีการถมดินที่หลุมฝังศพมาแล้ว กว่า 5 ครั้ง ในช่วงชีวิตของผม

- กฎระเบียบทั่วไปในการเข้ามัสยิด ห้ามพูดคุยเรื่องไร้สาระ หรือเรื่องอกุศล ห้ามส่งเสียงดัง ยกเว้นการอาซาน หรืออ่านซูเราะฮ. น าละหมาดหรือสอนศาสนา ห้ามสตรีนั่งคู่กับผู้ชายในมัสยิด แม้ จะเป็นสามีภรรยาก็ตาม (ยกเว้นที่มัสยิดหะรอม) ห้ามนอนคว่ า แม้จะนออ่านหนังสือก็ตาม หากจะ นอนส่งเสริมให้นอนตะแคงข้าง ห้ามใช้มัสยิดเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ที่อิสลามไม่อนุญาต

ภาพที่ 4.6: นายกอเซม

คนที่ 5 เพศ ชาย นายกอเซม อายุ 26 ปี (การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 กันยายน 2558) ข้อมูลส่วนบุคคล: ยึดอาชีพช่วยเข็นของในตลาด ข้อมูลที่ได้รับ:

- อยากให้มีพื้นที่นั่งเยอะ ๆ จะได้นั่งพูดคุยกันระหว่างรอท าอิบาดะห์ แล้วก็หลังพิธีเสร็จ

- ห้องน้ าของผู้หญิงไม่มี ตรงนี้ผู้ชายใช้หมดแล้ว

ตอนนี้ก็สร้างใหม่แล้วด้านติดริมครอง

4.7: นายเกษม

คนที่ 6 เพศ ชาย นายเกษม อายุ 53 ปี (การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 กันยายน 2558)
ข้อมูลที่ได้รับ : เป็นคนในชุมชนมาตั้งแต่ก าเนิด ปัจจุบันไม่ได้ท างาน ลูกหลานเป็นคนเลี้ยงดู

- มีคนแก่มาละหมาดเป็นประจ า อายุ 90 ปี ก็ยังมา เดินทุก ๆ แข็งแรงมาก ๆ ส่วนใหญ่จะมา ละหมาดตอนตี 5 หรือที่เรียกว่า ละหมาด (ศุบฮิ) การจะท าอะไรให้ผู้สูงอายุหรือผู้พิการก็ถือว่าเป็น เรื่องที่ดี
- ในเดือนถือศีลอดมีคนมาช่วยท าอาหารบริเวณลานครัวจ านวนมาก มีทั้งช่วงละหมาด (ศุบฮิ) คือช่วงตี 5 และละหมาด (อิชาอ์) ช่วง 6 โมงเย็น ถึง 3 ทุ่ม คนจะเยอะมากในช่วงเวลาละหมาด (อิชาอ์)

ตามหลักแล้วเดือนรอมฎอนถือว่าเป็นเดือนที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก มุสลิมทุกคนจะให้ความส าคัญกับการมาละหมาดในช่วงนี้ เพราะจะถือว่าได้บุญมากจากอัลเลาะห์

4.3.2 สัมภาษณ์แบบมุ่งไปที่ประเด็นในการท าวิจัยหรือเรียกว่าการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ในการสัมภาษณ์แบบมุ่งประเด็นไปที่เนื้อหาที่จะท าการวิจัยนั้นจะท าให้เราได้ข้อมูลที่เราต้องการเลย โดยพยายามควบคุมเนื้อหาและการถามให้อยู่ในกรอบ เพื่อจะได้ค าตอบที่มีความกระชับและได้ใจความส าคัญ ซึ่งในส่วนนี้เราก็ได้ท าการสัมภาษณ์พูดคุยทั้งหมด 7 คน โดยแบ่งเป็น ชาย 7 คน หญิง - คน ซึ่งมีรายนามดังนี้

ภาพที่

4.8: นายยุทธศักดิ์

คนที่ 1 เพศ ชาย นายยุทธศักดิ์ อายุ 46 ปี (การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 มิถุนายน 2558)

ข้อมูลส่วนบุคคล: เป็นอิหม่ามประจ ามัสยิสท่าอิฐและเป็นคนพื้นที่ เกิดในชุมชนท่าอิฐ ไม่มีคู่สมรส

ข้อมูลที่ได้รับ:

- หลักศาสนานั้นจะอนุญาตให้คนพิการหรือคนแก่ที่ประกอบพิธีไม่ได้ครบทุกอิริยาบถ ให้นั่งท าบนเก้าอี้ได้
- ก าลังมีโครงการจะสร้างห้องน้ าเพิ่มให้มุสลิมมะห์หรือผู้หญิง ยินดีให้เข้ามาช่วยดูเรื่องการออกแบบและการท าให้เป็นUniversal Design
- ถ้ามีการออกแบบเพิ่มเสริมเติมในส่วนไหน จะไม่มีการทุบท าลายของที่มีอยู่แต่เดิม
- ถ้าสามารถออกแบบให้มีราวพยุงตัวในส่วน ของพื้นต่างระดับในทุก ๆ ส่วนของมัสยิดด้วยถือว่าดีมาก
- ในการจะท าอะไรกับมัสยิดนั้นเราจะมีการประชุมคณะกรรมการก่อน แล้วหลังจากนั้นเราก็จะไปพูดคุยขอค าปรึกษกับคนในชุมชน

ภาพที่

4.9: นายแฉล้ม

คนที่ 2 เพศ ชาย นายแฉล้ม อายุ 57 ปี (การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 มิถุนายน 2558)
ข้อมูลส่วนบุคคล: เป็นคนพื้นที่ เกิดในชุมชนท่าอิฐ ไม่มีคู่สมรส ร่างกายมีความทุพพลภาพ
ข้อมูลที่ได้รับ:

- มาละหมาดทุกวัน 5 เวลา บางวันแค่ 3 เวลา
- อิหม่ามจะขึ้นไปบนแท่นมิมบัรธ์ทุกวันศุกร์ตอนบ่าย เพื่อพูดหลักค าสอนทางศาสนา
- ขาพิการจากอุบัติเหตุ เกิดอุปสรรคบ้างจากการเข้ามัสยิด สามารถนั่งละหมาดได้ ห้ามฝืน เป็น ข้อยกเว้นให้
- มีราวเกาะให้จับเวลาเข้ามัสยิดจะดีมาก เพราะมัสยิดกว่าจะเข้าถึงโถงละหมาดมีพื้นหลาย ระดับ
- บางคนขาพิการแต่ต้องการละหมาดชั้นบน เพราะเรียนมาสูง
- ข้างบนไม่มีห้องน้ า ส าหรับลุงที่ขาไม่ดีไม่สะดวกที่จะละหมาดข้างบน แต่อยากขึ้นข้างบน
- ละหมาดตรงไหนก็ได้ ขอแค่สะอาด ถนน หรือพื้นนอกมัสยิด
- มีห้องน้ าแยก ชาย หญิง ก าลังจะสร้างห้องน้ าที่ใหม่ส าหรับผู้หญิงตรงข้างห้องเก็บของ
- ผู้หญิงจะมามัสยิดน้อยโดยปกติ จะเยอะช่วงถือศีลอด กลางคืนจะเยอะเลย
- ที่ถอดรองเท้า การเข้าเขตมัสยิดต้องถอดรองเท้าเลย

ภาพที่

4.10: นายสายชล

ภาพที่

คนที่ 3 เพศ ชาย นายสายชล อายุ 37 ปี (การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 มิถุนายน 2558)

ข้อมูลส่วนบุคคล: เป็นคนพื้นที่ เกิดในชุมชนท่าอิฐ

ข้อมูลที่ได้รับ:

- มาละหมาดประจ า แต่ว่าแค่4 เวลา ตอนตี 5 ไม่ได้ละหมาด
- เดือนบวชหลังพระอาทิตย์ตกคนที่มัสยิดจะเยอะมาก
- ที่อาบน้ าละหมาดไม่พอ ต้องสร้างเพิ่ม
- เด็กนักเรียนมาจันทร์ถึงศุกร์เป็นกฎของคณะกรรมการท่าอิฐเลย แต่วันศุกร์เด็กจะเยอะ
- ละหมาดได้แต่ในเขตผู้หญิง ห้ามออกมาปนกับผู้ชาย
- ทางสัญจรของคนเมื่อมีพิธีศพ พบปัญหาเล็กน้อยบริเวณทางเดินออก
- มีที่เก็บของใต้บันไดทางขึ้นโถงละหมาดชั้น 2

ภาพที่ 4.11: นายฮายีซอมัส

คนที่ 4 เพศ ชายฮายีซอมัส อายุ 52 ปี (การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 มิถุนายน 2558) ข้อมูลส่วนบุคคล: เป็นคนพื้นที่ เกิดในชุมชนท่าอิฐ ข้อมูลที่ได้รับ:

- มาละหมาดทุกวันยกเว้นเวลาเช้ามืด
- ที่ตั้งห้องน้ ายังไม่ลงตัว ไม่อยากสร้างบนหลุมฝังศพ

เนื่องจากที่เดิมผู้หญิงใช้ไม่สะดวกเพราะ เดินมาใช้งานไม่ได้ มีผู้ชายนั่งอยู่บริเวณหน้าห้องน้ าหญิงเป็นจ านวนมาก

- หลังละหมาดคนมักจะมานั่งตามทางเดิน และลานอเนกประสงค์
- พื้นที่ท าครัวปนกันมั่วไปหมด ไม่มีแยกครัวเหมือนที่อื่น ๆ
- ช่วงถือศีลอดจะละหมาดช่วง 2 ทุ่ม และคนจะมาเยอะมาก
- มีห้องประชุมอยู่ชั้น 2 บริเวณที่สร้างใหม่

ภาพที่ 4.12: นายพิสันต์

คนที่ 4 เพศ ชาย นายพิสันต์ (โต๊ะเซี๊ยะ) อายุ 54 ปี (การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 มิถุนายน 2558)

ข้อมูลส่วนบุคคล: เป็นคนท าความสะอาดประจ ามัสยิดท่าอิฐ (โต๊ะเซี๊ยะ) ไม่ได้เป็นคนในพื้นที่ ข้อมูลที่ได้รับ:

- การท าพิธีศพส่วนใหญ่มักจะมาท าที่มัสยิด โดยจะมีการแห่ศพมาจากบ้าน แล้วน าศพมาตั้งใน มัสยิดเพื่อประกอบพิธี หลังจากนั้นค่อยเคลื่อนย้ายศพไปที่หลุมฝังศพ
- ทางสัญจรในการเคลื่อนย้ายศพ จะต้องเข้าจากทางด้านฝั่งติดกับแม่น้ าเจ้าพระยา แล้วน าศพ เข้าทางประตูหลัก น าไปตั้งไว้บริเวณมิมบัร หลังจากท าพิธีเสร็จจึงเคลื่อนย้ายศพออกไปทางประตูหลัก

เพื่อไปที่หลุมฝังศพประกอบพิธีในขั้นตอนต่อไปก่อนที่จะท าการฝังโดยหลังจากเสียชีวิตลงนั้น ต้องท า พิธีฝังทุกอย่างให้เสร็จภายใน 24 ชั่วโมง

- การท าความสะอาด หลัก ๆ จะเข้ามาท าทุกวันศุกร์เช้า

ถ้ามีพิธีศพหรือแต่งงานถึงจะเข้ามาท า ความสะอาด

- ไม่ก าหนดเวลาในการท าพิธีศพ แค่ต้องฝังภายใน 24 ชั่วโมง

ภาพที่ 4.13: นายอูมัด

คนที่ 5 เพศ ชาย นายอูมัด อายุ 53 ปี (การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 มิถุนายน 2558)

ข้อมูลส่วนบุคคล: เป็นพ่อครัวใหญ่ประจ ามัสยิดท่าอิฐและเป็นคนพื้นที่ เกิดในชุมชนท่าอิฐ

ข้อมูลที่ได้รับ:

- ห้ามมีอ่างซิงค์ล้างมือหรือล้างจานในบริเวณมัสยิดถ้าจะล้างมือให้ล้างก๊อกตรงทางเข้ามัสยิด แต่ถ้าจะล้างจานให้ขนไปล้างที่ริมแม่น้ าเจ้าพระยา
- เวลาท าอาหารจะใช้เตาแก๊สทั้งหมด 2 เตา ให้อยู่บริเวณด้านริมติดกับทางเข้าจะได้มีเนื้อที่ กว้าง ๆ ส าหรับคนปรุงอาหาร
- มีพื้นที่ส าหรับวางหม้อแกง 2 หม้อ และพื้นที่ส าหรับวางหม้อข้าว 2 หม้อ
- จ านวนพ่อครัวหลัก ๆ จะมีอยู่ 3 คน และมีคนมาช่วยท าอีก 10-20 คน
- ช่วงเวลาในการท าครัวจะเป็นช่วง 4 โมงเป็นต้นไปก็เริ่มมากันแล้วในช่วงเย็น ส่วนช่วงเช้าก็จะ เป็นช่วงเวลาตี 4 จะเป็นอาหารเบา ๆ

ภาพที่ 4.14: นายวีรชาติ

คนที่ 6 เพศ ชาย นายวีรชาติ (ฟารุค) อายุ 53 ปี (การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 มิถุนายน 2558) ข้อมูลส่วนบุคคล: เป็นคณะกรรมการมัสยิดและเป็นคนพื้นที่ เกิดในชุมชนท่าอิฐ ข้อมูลที่ได้รับ:

- ในการเสริฟอาหารในเดือนรอมฎอนนั้น ทุกคนจะไม่ต้องมาต่อแถว ทุกคนจะนั่งเรียงแถวด้วย ความเรียบร้อยอยู่บริเวณโดยรอบ
- ส่วนเวลาในการแจกจ่ายอาหารนั้น จะแจกจ่ายอาหารเมื่อละหมาดมัฆริบเสร็จสิ้น ซึ่งก็จะเป็น เวลาประมาณ 1 ทุ่มตรง
- ขอย้ าว่าการออกแบบหรือเสนอเพิ่มเติมใด ๆ นั้น จะไม่มีการทุบท าลาย สิ่งเดิมที่มีอยู่ก่อน เด็ดขาด เพราะทุกอย่างในมัสยิดได้รับการบริจาคมาเราจะไม่มีการทุบท าลายสิ่งที่คนบริจาคมาให้
- การประชุมใหญ่ หรือมีแขกพิเศษมาเยี่ยมชุมชนนั้น เราจะจัดพื้นที่ชั้น 2 ไว้ให้ส าหรับตั้งโต๊ะ ประชุม ไม่ก็เป็นโถงละหมาดชั้นล่างส่วนด้านขวาเป็นพื้นที่ในการประชุม

4.3.3 สังเกตพฤติกรรมผู้ที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจหรือที่เรียกว่า การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ในการสังเกตพฤติกรรมผู้ที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจนั้น จะท าการสังเกตพฤติกรรมแบบไม่มีส่วนร่วม โดยจะสังเกตมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจตั้งแต่เดินเข้ามัสยิด ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา จนกระทั่งปฏิบัติทุกอย่างเสร็จสิ้น เพื่อทราบถึงลักษณะการใช้งานในแต่ละบริเวณภายในมัสยิดของแต่ละบุคคล

โดยการสังเกตพฤติกรรมในครั้งนี้นั้น ได้ท าการเลือกวันศุกร์ที่ 18 กันยายน 2558 ในการท าข้อมูลในส่วนของพฤติกรรมการใช้งานของมุสลิมโดยทั่วไป และพฤติกรรมของอิหม่ามและคอเต็บประจ ามัสยิดเพื่อให้ได้ข้อมูลในส่วนของพฤติกรรมหลัก ๆ ที่เกิดขึ้นเมื่อเข้ามาอยู่ภายในมัสยิด โดยในส่วนของมุสลิมทั่วไปนั้น ได้เลือกมุสลิมชายที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจเป็นประจ า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนและถูกต้องมากที่สุดส าหรับการน าไปใช้เพื่อประกอบการปรับปรุงแก้ไขการใช้งานพื้นที่ภายในมัสยิดท่าอิฐ ซึ่งท าออกมาเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

ภาพที่ 4.15: แผนภาพพฤติกรรมการใช้งานของมุสลิม

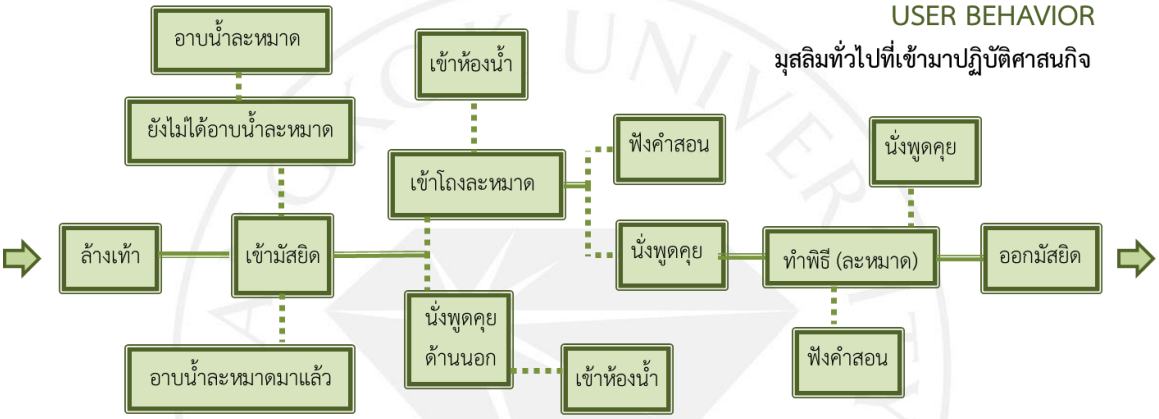

ภาพที่ 4.16: แผนภาพพฤติกรรมการใช้งานของอิหม่ามและคอเต็บ

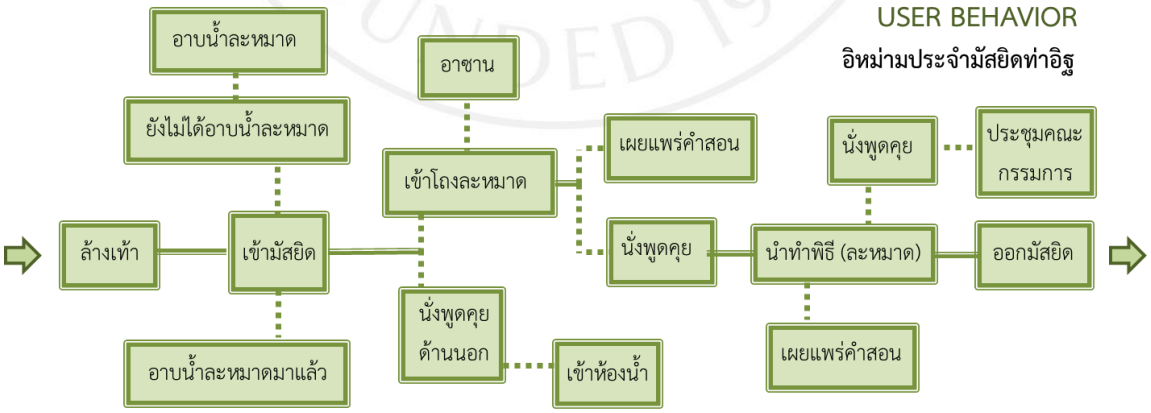

ซึ่งในแต่ละขั้นตอนที่เกิดขึ้นในมัสยิดนั้น จะเป็นพิธีกรรมที่มีความซ้ ากันของพิธีกรรม โดยไม่มีความต่างกันเท่าไรนักขึ้นอยู่กับพฤติกรรมหรือหน้าที่ความรู้สึกของมุสลิมในเวลานั้น โดยจะมีความแตกต่างอยู่บ้างในส่วนของช่วงเดือนรอมฎอนที่จะมีการท ากับข้าวให้คนภายในชุมชน หรือพิธีศพที่ก็ไม่ได้เกิดขึ้นมากนักในแต่ละปี

ภาพที่ 4.17: แผนภาพพฤติกรรมการใช้มัสยิดโดยรวมของมุสลิม

ภาพที่ 4.18: แผนภาพพฤติกรรมการใช้มัสยิดโดยรวมของมุสลิม

4.4 เทคนิคและวิธีการ

การใช้เทคนิควิธีการและทฤษฎีของวิลเลี่ยม ไวท์ (Whyte, 1980) เป็นเครื่องมือเพื่อน ามาประกอบการลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการใช้พื้นที่ภายในมัสยิดท่าอิฐของมุสลิมทั้งในเวลาพิธีกรรมและนอกพิธีกรรม

หลังจากได้ข้อมูลมานั้น ได้ท าการวิเคราะห์เพื่อหาค่าความถี่ของมุสลิมที่เข้ามาใช้พื้นที่ภายใน

มัสยิดตลอด 5 ช่วงเวลา โดยจะกระจายให้ครบทั้ง 7 วันจนั ทร์-อาทิตย์ เพื่อหาค่าความคงที่ ว่ามีการใช้พื้นที่ในส่วนไหนมากที่สุดภายในมัสยิด และท าการปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมต่อการใช้งานมากยิ่งขึ้นในแต่ละพื้นที่นั้น ๆ โดยจะท าการกระจายการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลด้วยวิธีการดังนี้ วันจันทร์-อาทิตย์ วันละ 3 ช่วง

วันและเวลาที่แตกต่างกัน โดยที่กระจายให้ครบทั้ง 5 ช่วงเวลา เพื่อให้ข้อมูลนั้นมีความคงที่และชัดเจนมากที่สุด เพราะฉะนั้นจะได้แผนภาพการท าข้อมูลทั้งหมด 21 รูปแบบ ซึ่งจะระบุวันและเวลาตามรายการดังนี้

4.4.1 วันและและเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลโดยใช้ทฤษฎีของ ไวท์ (Whyte, 1980) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลนั้น ได้ท าการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจ านวน 35 วัน โดยกระจายไปให้ครบทุกช่วงเวลา และวันในแต่ละสัปดาห์ จึง ได้ท าการระบุวันออกมาได้ดังนี้

1) วันศุกร์ที่ 12 มิถุนายน 2558 ช่วงเวลา 15:00-16:00 น. ซึ่งตรงกับวันศุกร์แรกของเดือนรอมฎอน ที่คนจะเริ่มใช้งานมัสยิดอย่างเนืองแน่น

2) วันพฤหัสบดีที่ 18 มิถุนายน 2558 ช่วงเวลา 12:00-13:00 น. ซึ่งตรงกับวันแรกของการถือศีลอด (รอมฎอน) ในวันนี้จ านวนคนหนาแน่น

3) วันอาทิตย์ที่ 28 มิถุนายน 2558 ช่วงเวลา 15:00-16:00 น. เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป ซึ่งจะไม่ได้อยู่ในช่วงเทศกาล

4) วันพุธที่ 01 กรกฎาคม 2558 ช่วงเวลา 08:00-11:00 น. เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป แต่ยังคงอยู่ในเดือนรอมฎอน

5) วันพฤหัสบดีที่ 09 กรกฎาคม 2558 ช่วงเวลา 15:00-16:00 น. เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป แต่ยังคงอยู่ในเดือนรอมฎอน

6) วันศุกร์ 17 กรกฎาคม 2558 ช่วงเวลา 12:00-13:00 น. ซึ่งตรงกับวันตรุษฮารีรายออิดิลฟิตรี เป็นวันสุดท้ายของการถือศีลอด ฉะนั้นคนจะมากันอย่างเนืองแน่น

7) วันอาทิตย์ที่ 26 กรกฎาคม 2558 ช่วงเวลา 08:00-11:00 น. เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป ซึ่งจะไม่ได้อยู่ในช่วงเทศกาล

8) วันจันทร์ที่ 03 สิงหาคม 2558 ช่วงเวลา 15:00-16:00 น. เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป ซึ่

จะไม่ได้อยู่ในช่วงเทศกาล

9) วันพุธที่ 19 สิงหาคม 2558 ช่วงเวลา 12:00-13:00 น. เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป ซึ่งจะ

ไม่ได้อยู่ในช่วงเทศกาล

10) วันศุกร์ที่ 28 สิงหาคม 2558 ช่วงเวลา 04:30-06:00 น. เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป ซึ่งจะไม่ได้อยู่ในช่วงเทศกาล

11) วันอาทิตย์ที่ 30 สิงหาคม 2558 ช่วงเวลา 18:00-21:00 น. เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป ซึ่งจะไม่ได้อยู่ในช่วงเทศกาล

12) วันจันทร์ที่ 14 กันยายน 2558 ช่วงเวลา 12:00-13:00 น. เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป ซึ่งจะไม่ได้อยู่ในช่วงเทศกาล

13) วันเสาร์ที่ 19 กันยายน 2558 ช่วงเวลา 12:00-13:00 น. เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป ซึ่งจะไม่ได้อยู่ในช่วงเทศกาล

14) วันพฤหัสบดีที่ 24 กันยายน 2558 ช่วงเวลา 18:00-21:00 น. ซึ่ง ตรงกับวันตรุษฮารีรายาอีดิลอัฎฮา ฉะนั้นคนจะมากันอย่างเนืองแน่น

15) วันอังคารที่ 29 กันยายน 2558 ช่วงเวลา 08:00-11:00 น. เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป ซึ่งจะไม่ได้อยู่ในช่วงเทศกาล

16) วันจันทร์ที่ 05 ตุลาคม 2558 ช่วงเวลา 04:30-06:00 น. เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป ซึ่งจะไม่ได้อยู่ในช่วงเทศกาล

17) วันอังคารที่ 13 ตุลาคม 2558 ช่วงเวลา 18:00-21:00 น. เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป ซึ่งจะไม่ได้อยู่ในช่วงเทศกาล

18) วันเสาร์ที่ 17 ตุลาคม 2558 ช่วงเวลา 08:00-11:00 น. เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป ซึ่งจะไม่ได้อยู่ในช่วงเทศกาล

19) วันพุธที่ 21 ตุลาคม 2558 ช่วงเวลา 04:30-06:00 น. เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป ซึ่งจะไม่ได้อยู่ในช่วงเทศกาล

20) วันเสาร์ที่ 24 ตุลาคม 2558 ช่วงเวลา 18:00-21:00 น. เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป ซึ่งจะไม่ได้อยู่ในช่วงเทศกาล

21) วันอังคารที่ 27 ตุลาคม 2558 ช่วงเวลา 15:00-16:00 น. เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป ซึ่งจะไม่ได้อยู่ในช่วงเทศกาล

ภาพที่ 4.19: แผนภาพช่วงเวลาที่เก็บข้อมูลโดยวิธีการของ ไวท์ (Whyte, 1980)

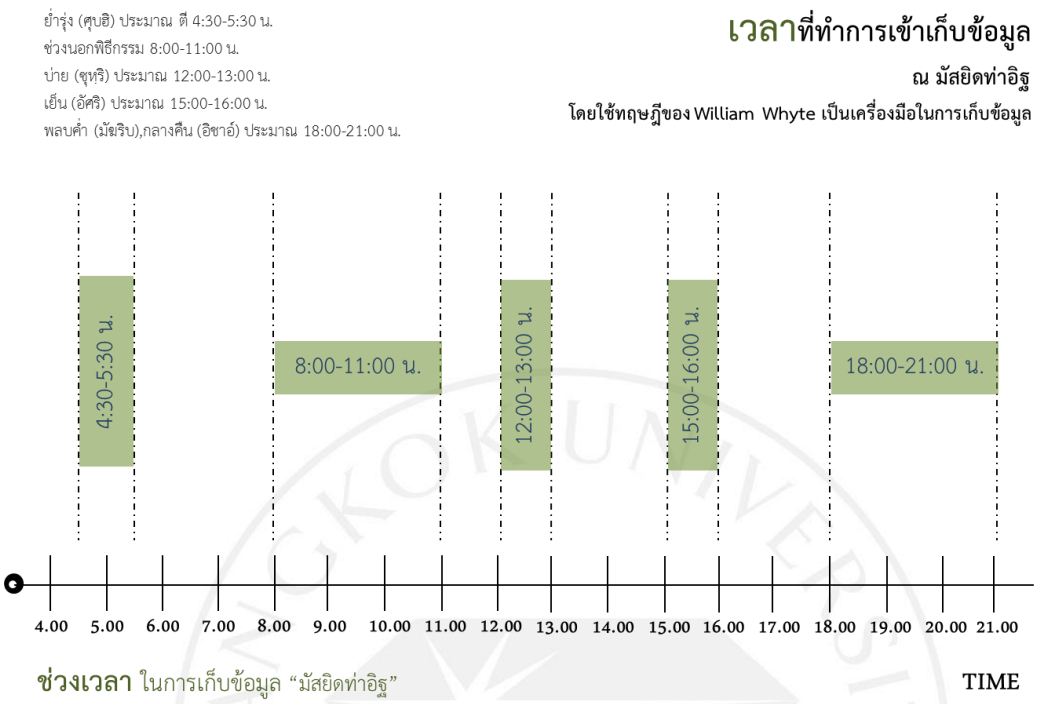

ภาพที่ 4.20: แผนภาพวันที่ลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยวิธีการของ ไวท์ (Whyte, 1980)

4.4.2 ลักษณะการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบทฤษฎีของ ไวท์ (Whyte, 1980)

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบวิธีการของ ไวท์ (Whyte, 1980) นั้น จะช่วยให้สามารถได้จ านวนความหนาแน่นของพฤติกรรมมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดท่าอิฐในแต่ละพื้นที่ เพื่อน ามาวิเคราะห์ถึงปัญหาหรือแนวทางการแก้ไขการใช้พื้นที่ให้มีความเหมาะสมกับการใช้งานในปัจจุบัน จากการที่ได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลในลักษณะวิธีตามทฤษฎีของ ไวท์ (Whyte, 1980) เป็นเวลา 21 วัน ได้ท าการบริหารช่วงวันเวลาในการลงพื้นที่ให้มีความครอบคลุมให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนมากที่สุดตามที่ได้คาดหวังไว้ โดยแบ่งลักษณะการวิเคราะห์ข้อมูลได้ 3 ลักษณะดังนี้

4.4.2.1 วิเคราะห์โดยน าทุกช่วงวัน-เวลามารวมกัน

ลักษณะการเก็บข้อมูลและน ามาวิเคราะห์ในรูปแบบนี้เราจะทราบถึงความแตกต่างกันในการปฏิบัติศาสนกิจในภาพรวมทั้งหมดของแต่ละพื้นที่ภายในมัสยิดท่าอิฐและพฤติกรรมความช้ าของมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจทั้งภายในและบริเวณโดยรอบแต่ละช่วงเวลาและวันที่แตกต่างกัน โดยจะสรุปรวบรวมข้อมูลทั้งหมดนี้เพื่อค้นหาแนวทางการแก้ไขต่อไป และจะแบ่งพื้นที่เป็นระดับความหนาแน่น 3 ระดับดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.21: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานทั้งหมดของมัสยิดท่าอิฐชั้น 1

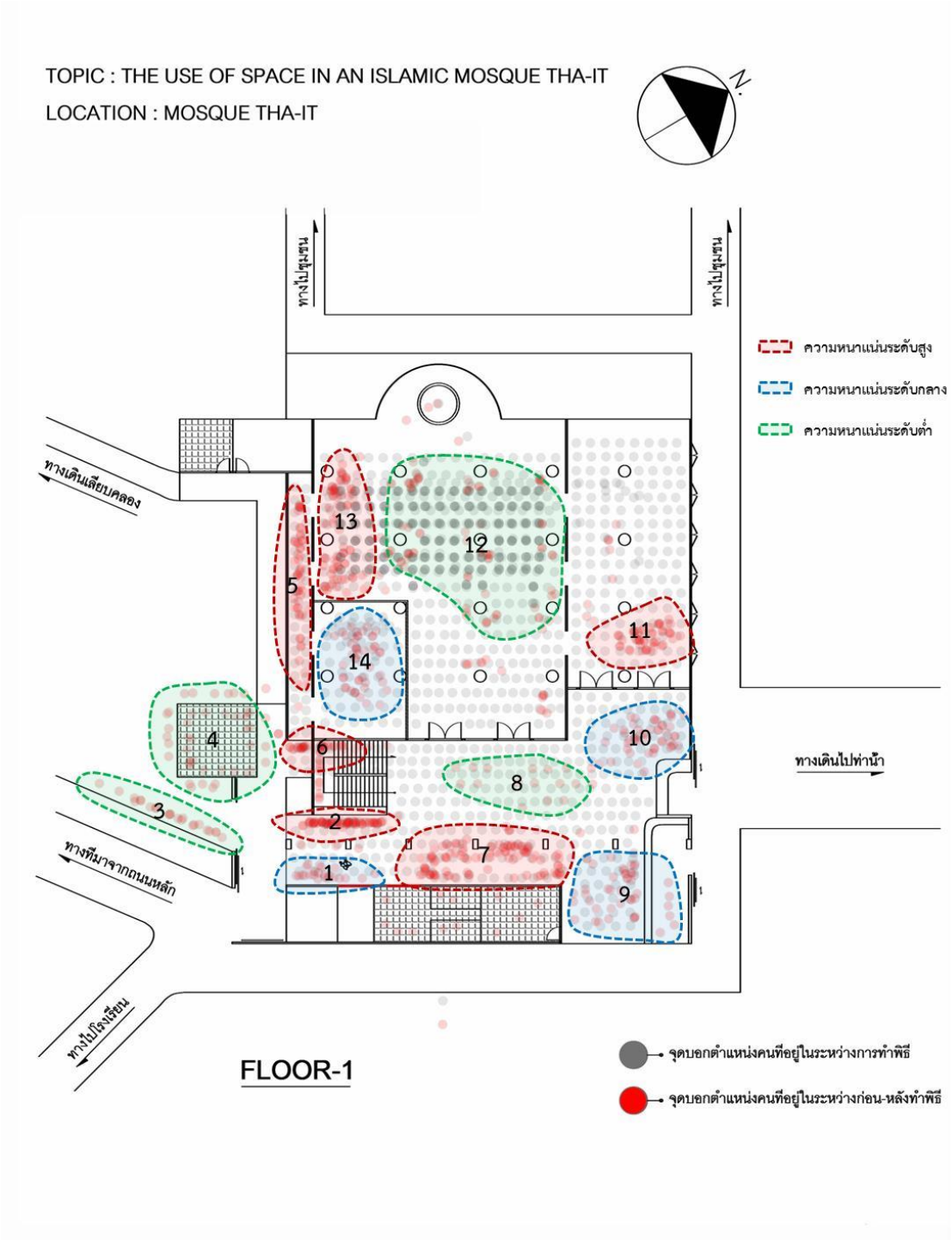

ภาพที่ 4.22: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานทั้งหมดของมัสยิดท่าอิฐชั้น 2

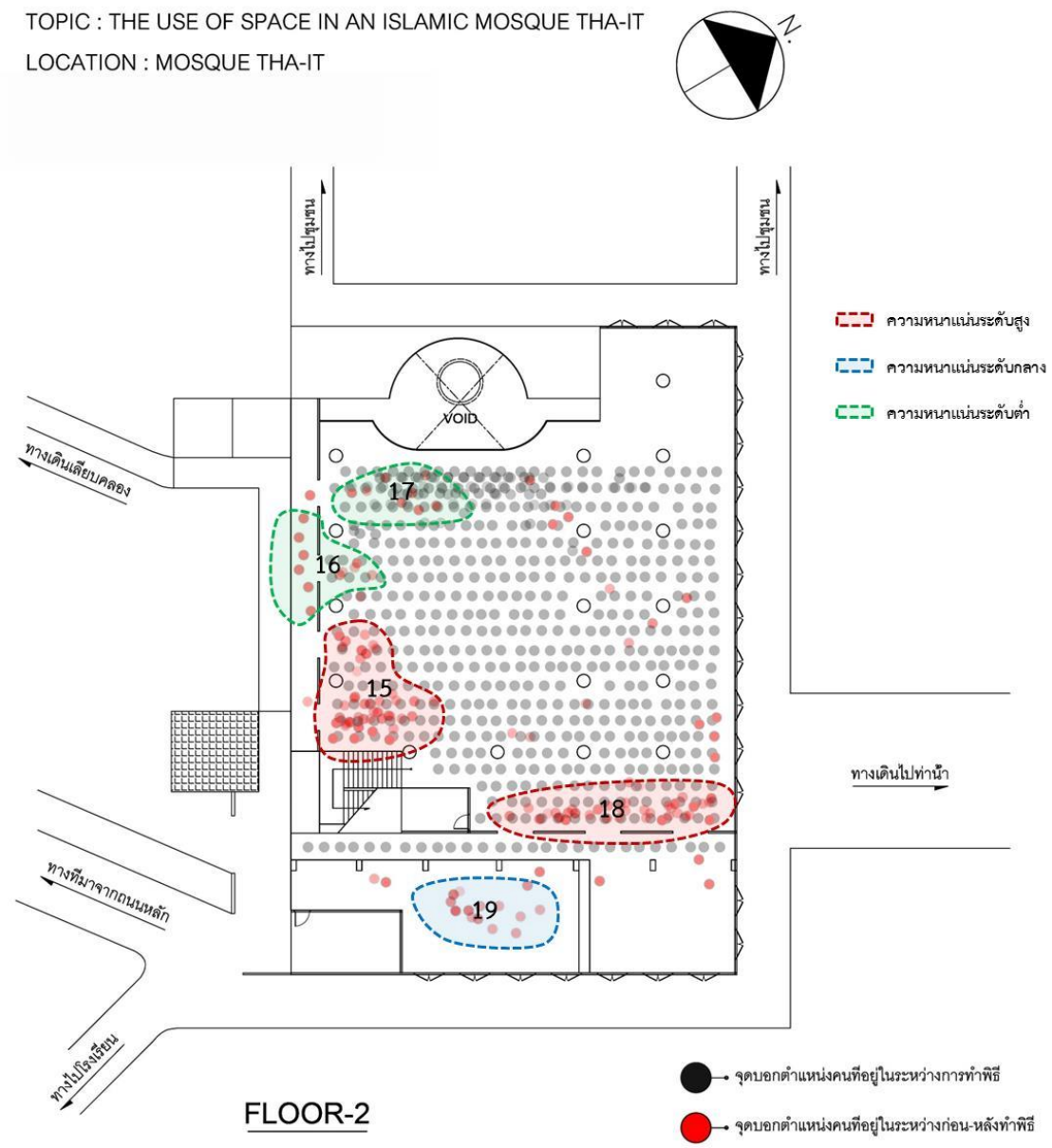

1) พื้นที่บริเวณหน้าสุขาหญิง และทางขึ้นหออาซาน

ปัจจุบันจากการพูดคุยกับคนใช้งานใน ชุมชน

และคณะกรรมการมัสยิดท่าอิฐพบว่าเกิดปัญหามุสลิมที่เป็นผู้หญิงไม่ได้เข้าใช้บริเวณนี้ เพราะมีมุสลิมชายนั่งอยู่บริเวณนี้เป็นจ านวนมาก จึงขาดความเป็นส่วนตัว เมื่อมีความต้องการที่จะเข้าห้องน้ าก็ จะต้องมาผ่านบริเวณนี้ก่อน และจากการเก็บข้อมูลแบบสังเกตการณ์ก็พบปัญหานี้จริง ๆ พบว่ามีคน จ านวนมากมานั่งอยู่บริเวณหน้าห้องน้ าหญิงทั้งก่อนและหลังท าพิธีในวันศุกร์และวันส าคัญ ๆ ที่มีผู้คน

มาก ๆ ซึ่งจากการท าเก็บข้อมูลก็ถือว่ามีจ านวนคนหนาแน่นอยู่ในระดับกลาง

2) พื้นที่ส่วนบริเวณด้านข้างบันไดทางขึ้น

จะเห็นได้ว่าเป็นส่วนที่มีคนมาอยู่ในบริเวณนี้ค่อนข้าง ซ้ ากัน แต่กินพื้นที่บริเวณแคบ เพราะในส่วนนี้เป็นพื้นที่นั่งส่วนทางเข้าด้านหน้า มีพื้นที่นั่งไม่มากนัก แต่คนส่วนใหญ่มักชอบมานั่งบริเวณนี้เพราะเป็นจุดที่มีความสว่าง และอยู่ในบริเวณด้านหน้าก่อนเข้าถึงโถงละหมาด

3) พื้นที่บริเวณหน้ามัสยิดบริเวณทางเดินมาจากด้านกุโบร์

บริเวณนี้มักจะมีคนล้นออกมานั่งอยู่ ในบริเวณนี้เฉพาะวันที่มีคนมาเข้าร่วมท าพิธีหนาแน่นมากจริง ๆ ในวันละหมาดปกติทั่วไปแล้วส่วนนี้ จะไม่มีคนออกมานั่งเพราะมีอากาศค่อนข้างร้อน

4) พื้นที่ส่วนบริเวณอาบน้ าละหมาดนี้ จะมีผู้คนมาใช้พื้นที่นี้ระหว่างรอก่อนท าพิธีในวันส าคัญ ๆ หรือวันที่มีคนมาละหมาดจ านวนมาก ๆ เท่านั้น เพื่อใช้ส าหรับยืนหรือนั่งพูดคุยกัน ฉะนั้นในส่วนนี้ ไม่ได้มีที่นั่งเฉพาะเจาะจง แต่จะมีผู้คนยืนกระจายอยู่เป็นบริเวณกว้าง

5) พื้นที่บริเวณทางเดินด้านข้างโถงละหมาด ในส่วนนี้มีระยะความกว้างเพียง 1.2 เมตรเท่านั้น แต่คนส่วนใหญ่มักจะมานั่งรอก่อนและหลังท าพิธีละหมาด โดยบางคนมีการนาเอาเก้าอี้มาว่างใน ต าแหน่งที่ตนเองอยากที่จะนั่ง จากการสังเกตนั้นบริเวณนี้มีอากาศถ่ายเทและมีแสงสว่างเข้ามาใน ระดับที่พอดี คนจึงมาอยู่ในพื้นที่บริเวณนี้หนาแน่นสูง

6) พื้นที่ว่างบริเวณใต้บันได ในส่วนนี้จะมีเก้าอี้พลาสติกตั้งซ้อนอยู่เป็นจ านวนมาก โดยคนมักจะ มานั่งอยู่บริเวณนี้จ านวนหนึ่ง

จากการวิเคราะห์พฤติกรรมแล้วคนที่นั่งในบริเวณนี้มักจะต้องการความ เป็นส่วนตัว และเป็นพื้นที่ช่องลม แต่แสงสว่างค่อนข้างน้อย และพื้นที่ก็ไม่ได้มีจ านวนมากนัก แต่ก็จัดว่าเป็นพื้นที่ที่มีคนอยู่เป็นจ านวนมากเมื่อน ามารวมกัน

7) ในพื้นที่นี้ เป็นพื้นที่บริเวณโต๊ะประชุมหน้าห้องน้ าหญิง

ในส่วนนี้จะมีคนมานั่งอยู่เป็นจ านวน มาก ไม่ว่าจะเป็นมุสลิมทั่วไป บุคคลผู้มาติดต่อ รวมถึงคณะกรรมการมัสยิดที่จะมาใช้พื้นที่นี้ทั้งก่อน และหลังท าพิธีสม่ าเสมอ เพื่อใช้พูดคุยประชุมเกี่ยวกับเรื่องภายในชุมชน โดยรวมแล้วพื้นที่นี้ถือว่าเป็น พื้นที่ส่วนกลางที่มีจ านวนคนหนาแน่นมากที่สุด

8) ในบริเวณนี้เป็นพื้นที่ที่มักจะมีคนมานั่งอยู่บริเวณนี้มากในช่วงเดือนแห่งการถือศีลอดในเวลา ก่อนตะวันจะขึ้นและเวลาก่อนพระอาทิตย์ตก เพราะบริเวณนี้จะเป็นบริเวณที่คนมาทาบุญเลี้ยงอาหาร รับบวชและแก้บวชมาแจกอาหาร โดยคนที่จะมารับอาหารนั้นจะต้องมานั่งบริเวณนี้ หลังจากนั้นจะมี คนเดินแจกอาหารเองโดยไม่ต้องท าการลุกไปรับอาหาร ฉะนั้นบริเวณนี้จะไม่ได้มีคนมาใช้พื้นที่ใน ลักษณะแบบนี้เป็นประจ า เว้นแต่ในช่วงเทศกาลถือศีลอดหรือมีคนมาท าบุญเลี้ยงอาหารเท่านั้น

9) ในบริเวณนี้คือพื้นที่ส าหรับท าควรในช่วงที่มีการท าบุญใหญ่ หรือในช่วงเดือนรอมฎอน จะมี พ่อควรหรือคนในชุมชนมาช่วยกันท าอาหาร 3-6 คน แล้วแต่ปริมาณหรือประเภทของอาหาร ฉะนั้นใน บริเวณนี้จะมีคนหนาแน่นสูงในช่วงเดือนรอมฎอน และในช่วงนอกเทศกาลเดือนรอมฎอนก็จะมีมุสลิม มานั่งบ้างทั้งก่อนและหลังพิธีละหมาด

10) ในบริเวณนี้จะไม่มีเก้าอี้หรือที่ส าหรับนั่ง เป็นเพียงพื้นที่ว่าง แต่เป็นบริเวณหน้าทางเข้าจาก ฝั่งแม่น้ าเจ้าพระยา ซึ่งมีแสงและลมเข้ามามาก คนจึงมักใช้พื้นที่นั้นในการนั่งสนทนากัน ซึ่งจะมีคน จ านวนหนาแน่นในช่วงเวลาละหมาดในช่วงบ่ายและในช่วงเย็น

11) พื้นที่ภายในโถงละหมาดทางฝั่งทิศเหนือ ในบริเวณนี้มักจะมีคนมานอนบ่อยครั้ง ด้วยเหตุผลเพราะมีลมเข้าดี และอยู่ใกล้ทางเข้า-ออกมัสยิด ซึ่งจากที่ได้ท าการสังเกตการณ์พบว่ามีคนมานอนในบริเวณนี้จ านวนมากหลังจากละหมาดในช่วงเช้ามืด และหลังละหมาดในช่วงบ่าย ด้วยเหตุผลเพราะมีระยะเวลาระหว่างรอท าพิธีละหมาดค่อนข้างมาก

12)ในบริเวณนี้เป็นบริเวณกลางโถงละหมาด ซึ่งบริเวณเสาของมัสยิดนั้นจะมีชั้นส าหรับวางหนังสืออัลกรุอานและหนังสือเกี่ยวกับศาสนาอิสลามมากมาย ฉะนั้นในเวลาละหมวดช่วงเช้ามืดเสร็จนั้น จะมีคนมานั่งเปิดอัลกรุอานเพื่อศึกษาเพื่อสงบสติอารมณ์นั่งทบทวนเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน เพราะฉันนั้นความหนาแน่นของจ านวนคนอาจไม่ได้หนาแน่น แต่จะกระจายรอบ ๆ บริเวณนี้ จ านวนหนึ่ง

13) ในพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่คนมักจะมาอยู่สลับไปมากันเกือบทั้งวันเพราะเป็นมุมที่ค่อนข้างสงบ มี อากาศถ่ายเท แสงจากธรรมชาติเข้ามาในระดับที่มีความเหมาะสม เหมาะแก่การมานั่งอ่านอัลกรุอาน ซึ่งมีชั้นส าหรับวางหนังสืออยู่ บางคนอาจมานอนหลับพักผ่อน หรือบางคนเพียงแค่มานั่งเฉย ๆ เพื่อ พูดคุยและแสดงความเคารพต่อพระผู้เป็นเจ้า ฉะนั้นจะมีความหนาแน่นสูงเมื่อท าการสังเกตการณ์เป็น ระยะเวลานาน

14) พื้นที่ละหมาดส าหรับมุสลิมที่เป็นผู้หญิง โดยมักจะมีการนั่งพูดคุยหลังจากการท าพิธีละหมาด เสร็จเสมอ ไม่ได้พื้นที่กว้างมากนัก เช่นเดียวกับจ านวนมุสลิมผู้หญิงที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจก็น้อย เช่นกัน ด้วยเพราะเหตุผลที่ว่ามุสลิมหญิงนั้นสามารถท

าพิธีละหมาดที่บ้านได้ ไม่จ าเป็นต้องมาที่มัสยิด สม่ าเสมอ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มัสยิดท่าอิฐ แต่เดิมไม่ได้มีการจัดการพื้นที่ให้มีความเหมาะสม ส าหรับมุสลิมผู้หญิงไม่ว่าจะเป็นทางด้านพื้นที่ หรือทางด้านพื้นที่ส่วนตัวอย่างเช่นพื้นที่อาบน้ าละหมาด หรือห้องน้ า
จึงเกิดเป็นแนวทางการจัดสรรพื้นที่อาบน้ าละหมาดและห้องน้ าขึ้นใหม่ในอนาคต

15) พื้นที่บริเวณชั้น 2 เมื่อขึ้นมาจากชั้น 2 จะอยู่ทางด้านซ้าย
ในพื้นที่นี้จะมีผู้คนหนาแน่นมาก แต่จะมีความซ้
าของพื้นที่เนื่องจากบริเวณนี้เป็นช่องลมที่จะมีลมพัดเข้ามาค่อนข้างแรง มีอากาศถ่ายเท คนมักจะขึ้นมานอนหลับในบริเวณนี้เป็นจ านวนมากในแต่ละช่วงเวลา รวมถึงการมานั่งพูดคุยกันระหว่างรอช่วยท าพิธีละหมาด

16) พื้นที่นี้ไม่พบผู้คนมาอยู่มากนัก
จากที่ได้เก็บข้อมูลในวันนั้นจะพบกลุ่มวัยรุ่นมานั่งรวมกัน
เพื่อรอละหมาดตามนโยบายให้นักเรียนมาละหมาดในช่วงบ่ายของวันศุกร์ จากการวิเคราะห์พบว่าเป็นมุมที่ไม่ค่อยมีคนเห็น และมีอากาศถ่ายเท

17) พื้นที่บริเวณด้านหน้าของโถงละหมาดชั้นสอง อยู่ติดกับบริเวณช่องเปิดระหว่างชั้นในส่วน นี้มักจะไม่ค่อยมีคนมาใช้พื้นที่นี้เป็นเวลานาน ๆ แต่จะมานั่งก่อนพิธีอิบาดะห์เริ่ม
เพราะว่าสามารถเห็น มิมบัรได้ค่อนข้างชัด
อีกทั้งยังเป็นบริเวณที่แสงและลมสามารถพาดผ่านเข้ามาได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

18) พื้นที่บริเวณหน้าห้องโถงละหมาดชั้นใน ในบริเวณนี้มักมีคนมานั่งอยู่บริเวณทางเข้า เนื่องจากเป็นมุมที่นั่งแล้วท าให้รู้สึกมีความส่วนตัว เป็นพื้นที่พักคอยระหว่างรอเข้าพิธีละหมาด หลาย ๆ คนบอกว่ามันเห็นภาพรวมได้ชัดดี เห็นว่าข้างหน้าเกิดอะไรขึ้น รู้สึกมีความส่วนตัวค่อนข้างสูง ถึงแม้ในเรื่องของอากาศจะไม่ค่อยถ่ายเทเท่าไรก็ตามนักจากการได้ลงไปสัมผัส

19) พื้นที่โถงละหมาดชั้นใน เป็นพื้นที่ ๆ มีการกั้นขึ้นเป็นห้องส าหรับละหมาด ซึ่งมีความส่วนตัวค่อนข้างสูง คนมักจะมานอนหลับในบริเวณนี้ บ่อยครั้งสามารถให้คนต่างถิ่นขึ้นมานอนค้างคืนได้อีกด้วย

4.4.2.2 วิเคราะห์ในวันเดียวกันแต่แตกต่างช่วงเวลา

ลักษณะการเก็บข้อมูลและน ามาวิเคราะห์ในรูปแบบนี้เราจะทราบถึงความแตกต่างกันในการปฏิบัติศาสนกิจในแต่ละช่วงเวลาในหนึ่งวัน โดยแบ่งพื้นที่ความส าคัญออกไปในส่วนต่าง ๆ ส าคัญในแต่ละวัน และจะแบ่งพื้นที่เป็นระดับความหนาแน่น 3 ระดับดังต่อไปนี้

ภาพที่

4.23: 2.1

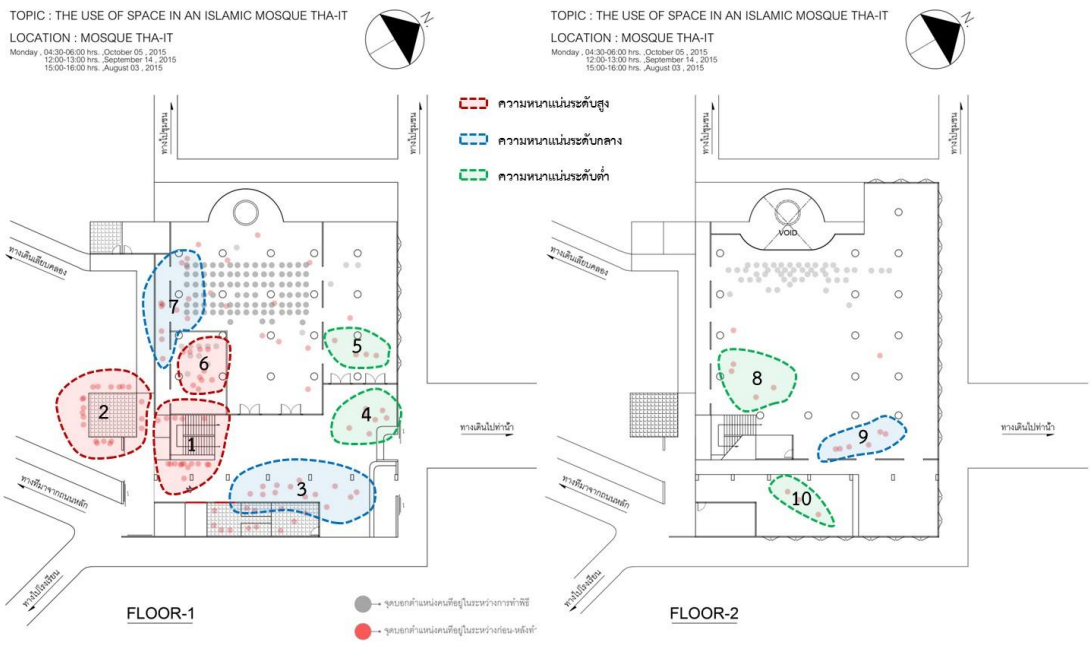

วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ในวันจันทร์ 3 วัน ใน 3 ช่วงเวลาที่แตกต่างกัน 04:30-06:00 hrs. October 05, 2015; 12:00-13:00 hrs. September 14, 2015; 15:00-16:00 hrs. August 03, 2015

ความหนาแน่นในการใช้พื้นที่ของมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดท่าอิฐในรูปแบบนี้นั้น จะเห็นได้ว่าความหนาแน่นจะอยู่ในพื้นที่ทางเข้าด้านหน้าจากฝั่งทิศใต้ของมัสยิด ซึ่งจะเป็นบริเวณที่นั่งพักคอยที่มีเก้าอี้จัดวางไว้ให้ พื้นที่รอบ ๆ ที่อาบน้ าละหมาดด้านหน้าซึ่งก็เป็นบริเวณที่สามารถยืนหรือนั่งพูดคุยได้เช่นกัน และพื้นที่สุดท้ายคือพื้นที่ละหมาส าหรับมุสลิมที่เป็นผู้หญิง ซึ่งในบางเวลาก็จะมีคนเข้ามานั่งพูดคุยกันเป็นจ านวนมากทั้งก่อนและหลังพิธีละหมาด ส่วนในความหนาแน่นระดับกลางนั้นจะเป็นส่วนของพื้นที่นั่งหน้าห้องน้ าที่มีโต๊ะอาหารและบริเวณที่ท าครัว ซึ่งก็จะมีพี่คนมานั่งกันในระดับหนึ่ง และพื้นที่ทางด้านซ้ายของโถงละหมาด ซึ่งก็จะมีผู้คนจ านวนไม่น้อยเช่นกันที่มานั่งในบริเวณนี้เพื่อศึกษาคัมภีร์อัลกรุอานและมานั่งพักคอย และในส่วนสุดท้ายคือส่วนที่มีความหนาแน่นต่ าที่สุดคือบริเวณด้านหน้าโถงละหมาดทางด้านขวาฝั่งทิศเหนือ และบริเวณชั้นสองในบริเวณต่าง ๆ ตามการวิเคราะห์ที่ปรากฏออกไป

ภาพที่ ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่
4.24: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่ 2.2

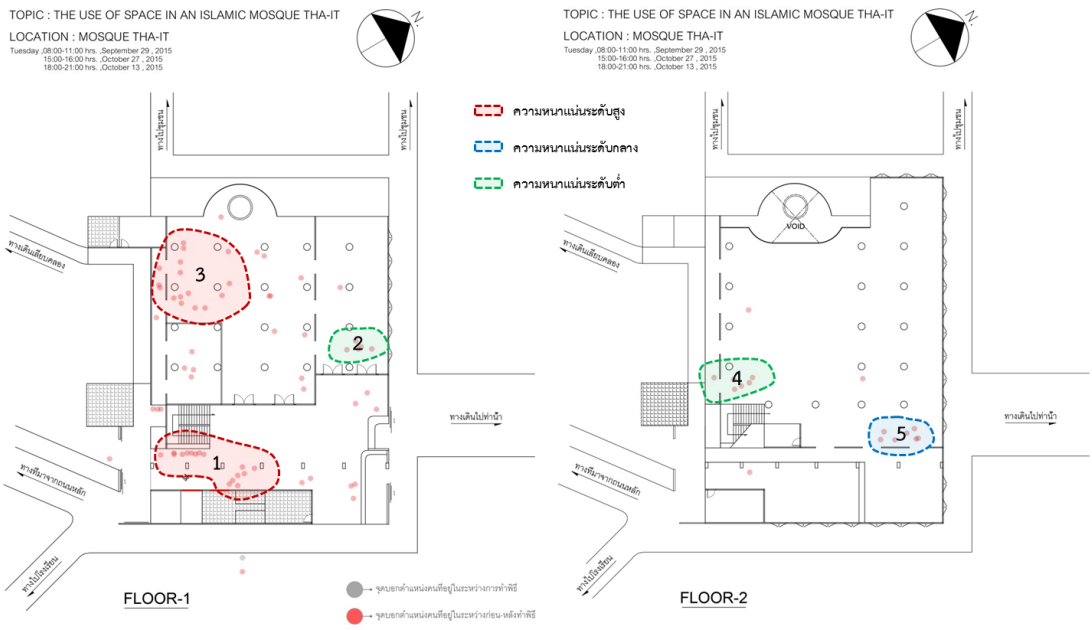

วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ในวันอังคาร 3 วัน ใน 3 ช่วงเวลาที่แตกต่างกัน 08:00-11:00 hrs. September 29, 2015; 15:00-16:00 hrs. October 27, 2015; 18:00-21:00 hrs. October 13, 2015

ความหนาแน่นในรูปแบบนี้จะอยู่ในส่วนของพื้นที่นั่งรอด้านหน้ามัสยิดทางด้านทิศใต้บริเวณข้างบันได และพื้นที่หน้าห้องน้ าหญิงบริเวณโต๊ะประชุม โดยอีกพื้นที่หนึ่งคือบริเวณโถงละหมาดทางด้านซ้ายบริเวณที่มีชั้นวางอัลกรุอานซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีแสงและลมเข้าเป็นอย่างดี โดยเหตุผลที่ความหนาแน่นของจ านวนคนและรูปแบบพื้นที่ที่ไม่หลากหลายเป็นเพราะช่วงเวลาทั้ง 3 เวลาเป็นเวลาที่มีมุสลิมเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจน้อย ซึ่งแตกต่างกับช่วงเวลาบ่ายที่จะมีความหนาแน่นที่สุดในแต่ละช่วงเวลา โดยความหนาแน่นระดับกลางจะอยู่ที่บริเวณชั้น 2 หน้าทางเข้าโถงละหมาดชั้นใน พื้นที่โถงละหมาดชั้น 1 ด้านทางด้านทิศเหนือ และพื้นที่โถงละหมาดชั้น 2 ทางหน้าหน้าบันไดบริเวณชั้น 2 ซึ่งล้วนเป็นพื้นที่ที่มีความสงบทั้งสิ้น

ภาพที่

4.25: 2.3

ภาพที่ ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่

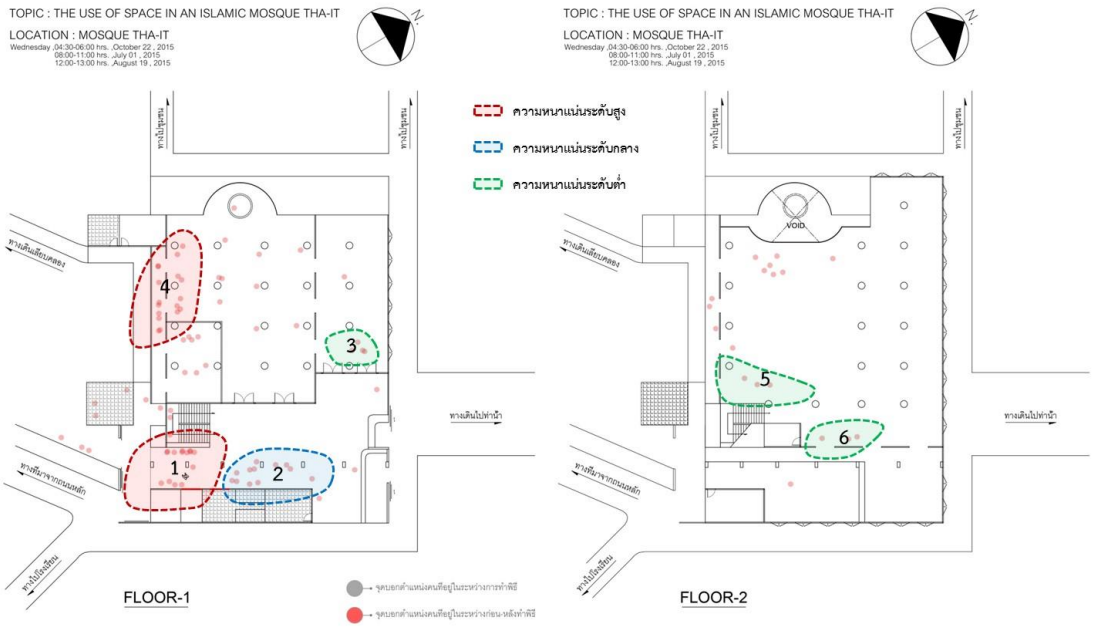

วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ในวันพุธ 3 วัน ใน 3 ช่วงเวลาที่แตกต่างกัน 04:30-06:00 hrs. October 22, 2015; 08:00-11:00 hrs. July 01, 2015; 12:00-13:00 hrs. August 19, 2015

ความหนาแน่นในพื้นที่รูปแบบนี้จะอยู่ในส่วนที่มีความคล้ายกับรูปแบบ 2.2 คืออยู่ในบริเวณที่นั่งทางด้านหน้ามัสยิดทางทิศใต้ และโถงละหมาดทางด้านซ้าย ซึ่งก็จะมีความต่างคือในส่วนนี้นั้นไม่ได้ครอบคลุมมาถึงส่วนโต๊ะอาหารหน้าห้องน้ าหญิง แต่มีผู้คนมานั่งบริเวณพื้นด้านทางเข้ามากกว่า ซึ่งก็จะต่างกันที่รูปแบบการนั่งเล็กน้อยในแต่ละส่วน ซึ่งพื้นที่หน้าห้องน้ าหญิงบริเวณโต๊ะอาหารก็จะมีความหนาแน่นอยู่ในระดับกลาง โดยมีพื้นที่บริเวณโถงละหมาดชั้น 1 บริเวณหน้าทางเข้า และพื้นที่บริเวณโถงละหมาดชั้น 2 บริเวณหน้าบันไดเท่านั้น ที่จะมีความหนาแน่นอยู่ในระดับต่ า ซึ่งรูปแบบนี้จะอยู่ในช่วงครึ่งวันเช้าทั้งหมด

ภาพที่

4.26: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่ 2.4

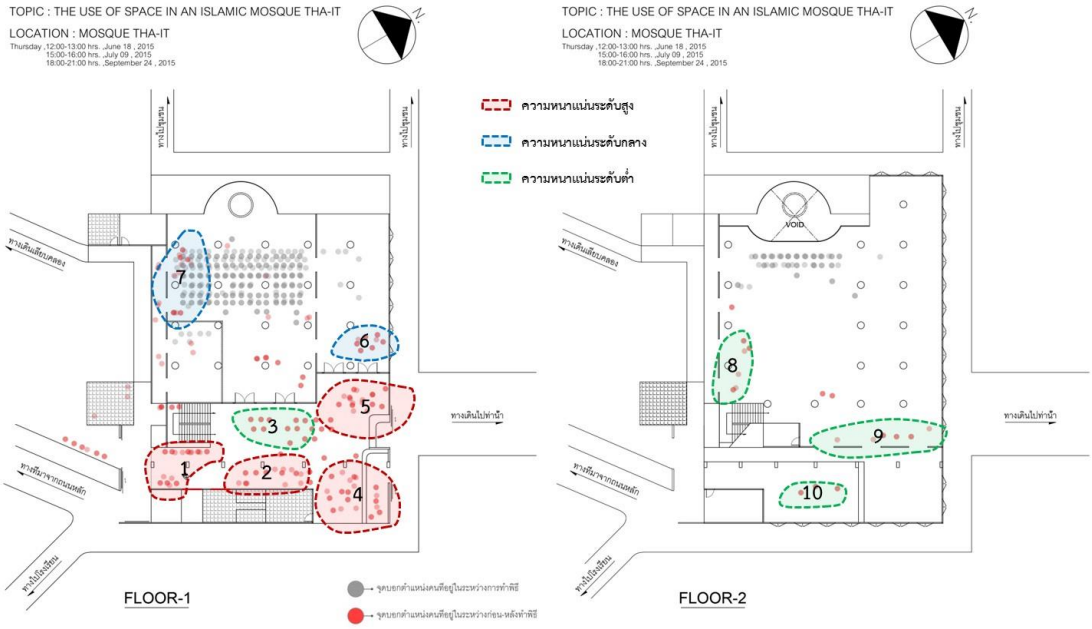

วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ในวันพฤหัสบดี 3 วัน ใน 3 ช่วงเวลาที่แตกต่างกัน 12:00-13:00 hrs. June 18, 2015; 15:00-16:00 hrs. July 09, 2015; 18:00-21:00 hrs. September 24, 2015 ความหนาแน่นในรูปแบบนี้จะมีความแตกต่างกันค่อนข้างมากกับรูปแบบที่ผ่าน ๆ มา ด้วยเหตุผลเพราะในช่วงที่เก็บข้อมูลนั้นเป็นช่วงเดือนถือศีลอดด้วย และช่วงเวลาก็เป็นช่วงครึ่งวันบ่ายเป็นต้นไป ซึ่งพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของคนสูงนั้นจะเป็นบริเวณทางเข้ามัสยิดทั้งจากสองทิศทางไม่ว่าจะเป็นทางเข้าทางด้านทิศใต้บริเวณที่นั่งทางเข้ามัสยิด บริเวณโต๊ะอาหารหน้าห้องน้ าหญิง และทางเข้าทางด้านทิศเหนือพื้นที่ส่วนทางเข้าโถงละหมาดฝั่งขวา และพื้นที่หน้าห้องน้ าชายบริเวณที่ทาครัวในช่วง

ถือศีลอด ด้วยเหตุอยู่ในช่วงถือศีลอด กิจกรรมในพื้นที่ส่วนด้านหน้าของมัสยิดท่าอิฐจึงมีความหนาแน่นเป็นพิเศษ โดยความหนาแน่นรองลงมาจะอยู่ในบริเวณด้านในโถงละหมาดด้านซ้ายและด้านขวา โดยที่ยังมีมุสลิมส่วนหนึ่งยังให้ความส าคัญกับการอ่านอัลกรุอาน และการนอนพักผ่อนภายในมัสยิดอยู่ และพื้นที่ที่มีความหนาแน่นน้อยที่สุดคือบริเวณที่มีการนั่งรอเพื่อทานอาหารในเวลาละศีลอด และพื้นที่โถงละหมาดชั้น 2 ในส่วนต่าง ๆ ตามล าดับ

ภาพที่ 4.27: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่ 2.5

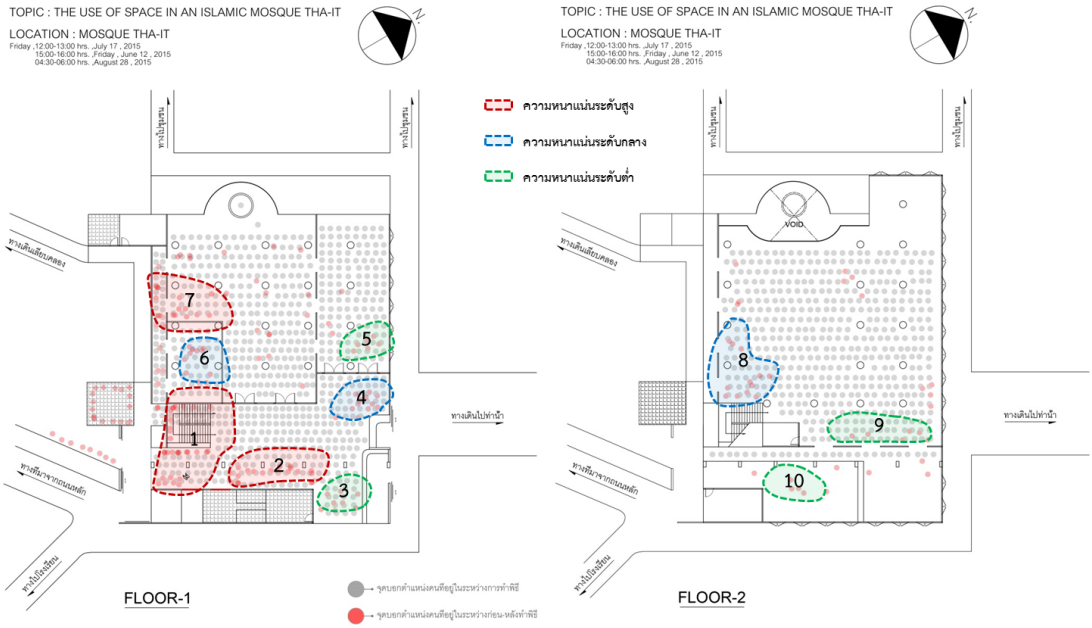

วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ในวันศุกร์ 3 วัน ใน 3 ช่วงเวลาที่แตกต่างกัน 12:00-13:00 hrs. July 17 2015; 15:00-16:00 hrs. Friday June 12, 2015; 04:30-06:00 hrs. August 28, 2015

ความหนาแน่นในรูปแบบนี้ในการเก็บข้อมูลนั้นจะอยู่ในช่วงเดือนถือศีลอดเช่นกัน แต่แตกต่างกันในเรื่องของช่วงเวลาเล็กน้อย จึงท าให้ความหนาแน่นของพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งในส่วนแรกยังคงเป็นส่วนที่อยู่บริเวณทางเข้าด้านหน้ามัสยิดทางฝั่งทิศใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่นั่งด้านข้างบันไดทางขึ้น พื้นที่ที่สองคือส่วนบริเวณด้านหน้าห้องน้ าหญิงบริเวณโต๊ะอาหาร และส่วนสุดท้ายคือส่วนด้านในโถงละหมาดทางด้านซ้าย โดยความหนาแน่นระดับกลางนั่นคือส่วนพื้นที่ละหมาดของมุสลิมที่เป็นผู้หญิง และพื้นที่ด้านหน้าทางเข้าโถงละหมาดทางด้านขวา โดยมีพื้นที่ด้านหน้าบันไดชั้น 2 ทางด้านขวาด้วยเช่นกันที่มีความหนาแน่นอยู่ในระดับกลาง โดยความหนาแน่นระดับต่ าอยู่ในส่วนพื้นที่หน้าห้องน้ าชาย บริเวณท าครัว และพื้นที่โถงละหมาดด้านในบริเวณชั้น

ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่

ภาพที่ 4.28: 2.6

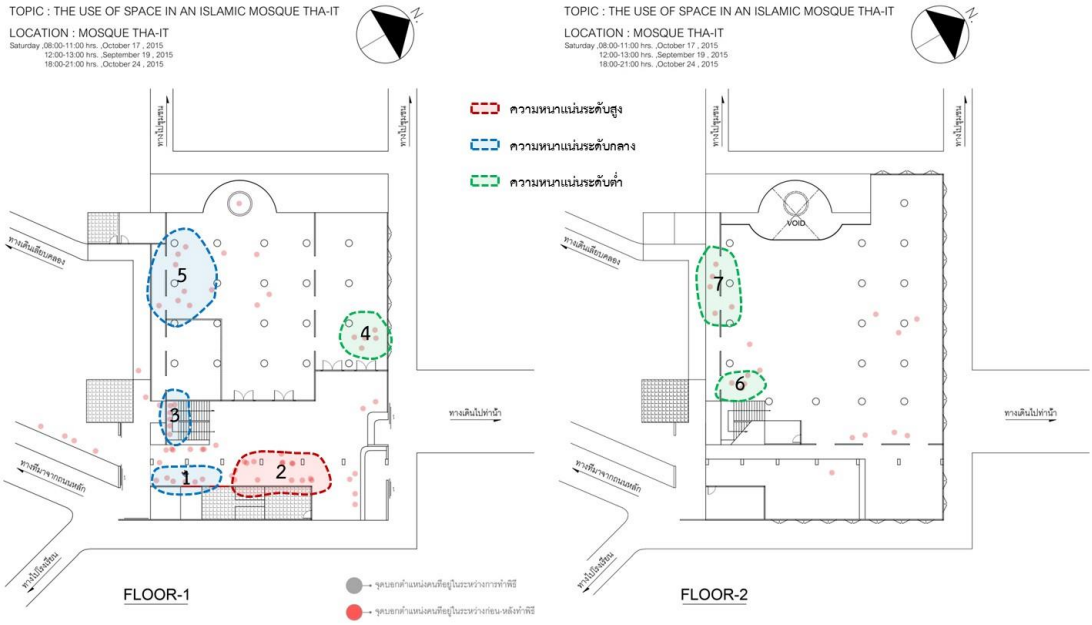

วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ในวันเสาร์ 3 วัน ใน 3 ช่วงเวลาที่แตกต่างกัน 08:00-11:00 hrs. October 17, 2015; 12:00-13:00 hrs. September 19, 2015; 18:00-21:00 hrs. October 24, 2015

ความหนาแน่นในการใช้พื้นที่ในรูปแบบนี้นั้นถือว่าภาพรวมมีความหนาแน่นที่น้อยมาก เนื่องด้วยไม่ได้อยู่ในช่วงเทศกาล และไม่ได้อยู่ในช่วงเวลาที่คนมาเข้าใช้มัสยิดมากนักโดยเริ่มจากพื้นที่ที่มีความหนาแน่นมากที่สุดคือพื้นที่ด้านหน้าห้องน้ำหญิงบริเวณโต๊ะอาหารส่วนความหนาแน่นระดับกลางอยู่ในพื้นที่ในส่วนที่นั่งด้านหน้าทางเข้ามัสยิดทางฝั่งทิศใต้ และพื้นที่ด้านในโถงละหมาดชั้น 1 ทางด้านซ้ายบริเวณชั้นวางอัลกุรอาน และพื้นที่ที่มีความหนาแน่นน้อยที่สุดคือพื้นที่ในส่วนทางเข้าด้านในโถงมัสยิดชั้น 1 ทางด้านขวา พื้นที่ชั้น 2 ก็จะเป็นส่วนโถงละหมาดทางด้านซ้าย บริเวณทางลงบันได ซึ่งก็จะพบมีมุสลิมขึ้นมานอนหลับพักผ่อนอยู่บ้างเล็กน้อย

ภาพที่ ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่

4.29: 2.7

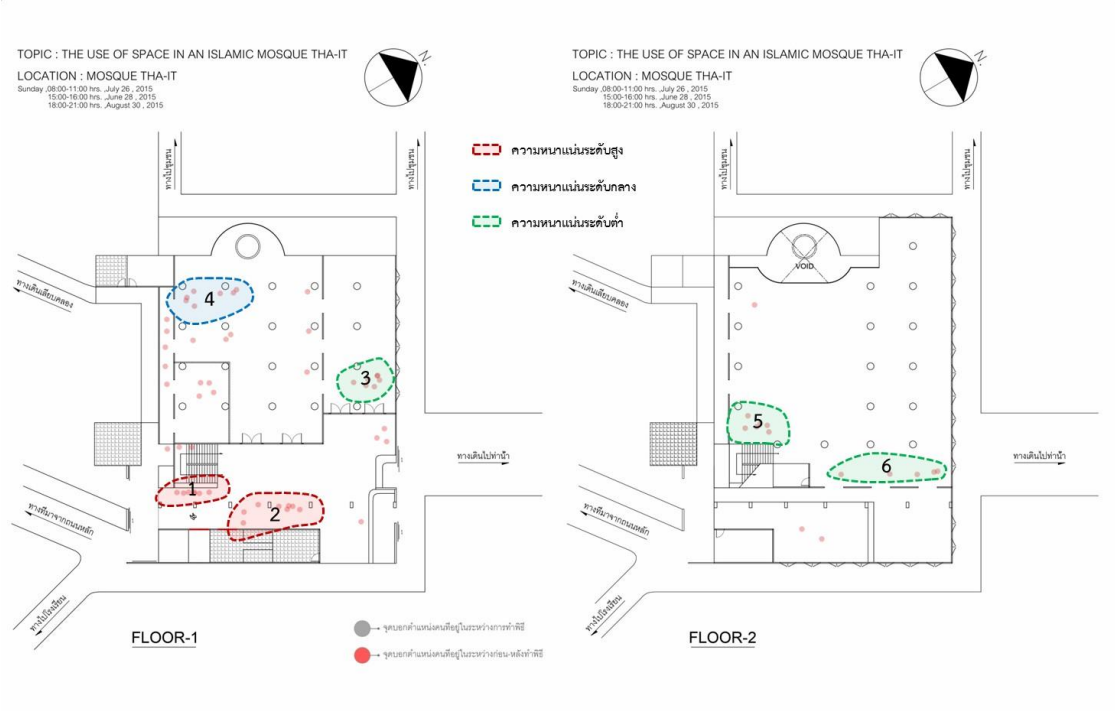

วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ในวันอาทิตย์ 3 วัน ใน 3 ช่วงเวลาที่แตกต่างกัน 08:00-11:00 hrs. July 26, 2015; 15:00-16:00 hrs. June 28, 2015; 18:00-21:00 hrs. August 30, 2015 ความหนาแน่นในรูปแบบสุดท้ายในลักษณะวันเดียวกันแต่คนละช่วงเวลา ความหนาแน่นที่สุดยังคงเป็นบริเวณทางเข้ามัสยิดฝั่งใต้บริเวณที่นั่งด้านข้างบันไดและพื้นที่บริเวณหน้าห้องน้ าหญิง ซึ่งจากช่วงเวลาที่ท าการเก็บข้อมูลทั้ง 3 ช่วงเวลานั้นเป็นช่วงเวลาที่คนน้อยที่สุด จึงพบว่าคนใช้พื้นที่ไม่มากนัก โดยพื้นที่ความหนาแน่นระดับกลางจะอยู่ในส่วนโถงละหมาดชั้น 1 ทางด้านซ้าย และความหนาแน่นที่น้อยที่สุดคือบริเวณโถงละหมาดทางด้านขวาในชั้น 1 และบริเวณโถงละหมาดชั้น 2 บริเวณหน้าบันไดทางลง และพื้นที่หน้าโถงละหมาดชั้นในบริเวณชั้น 2 4.4.2.3 วิเคราะห์ในเวลาเดียวกันแต่แตกต่างกันที่วัน

ลักษณะการเก็บข้อมูลและน ามาวิเคราะห์ในรูปแบบนี้เราจะทราบถึงความแตกต่างกันในการปฏิบัติศาสนกิจในแต่ละช่วงในเวลาเดียวกัน แต่แตกต่างกันที่วันในการเก็บข้อมูล และจะแบ่งพื้นที่เป็นระดับความหนาแน่น 3 ระดับดังต่อไปนี้

ภาพที่ ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่

4.30: 3.1

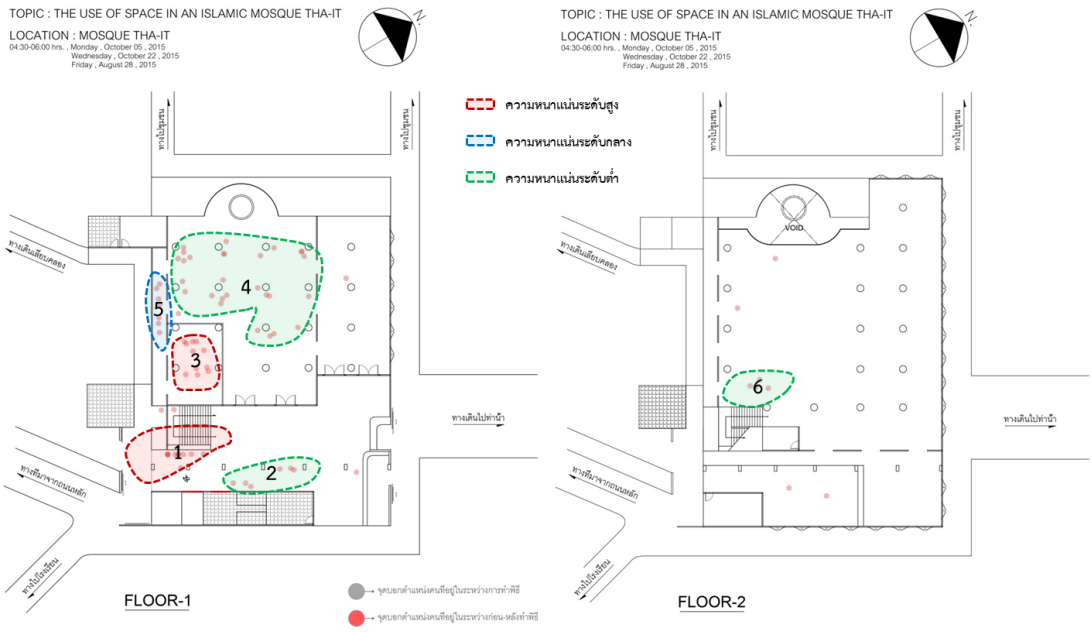

วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ในช่วงเวลาย่ ารุ่ง (ศุบฮิ) ประมาณ ตี 4:30-6:00 นาฬิกา จ านวน 3 วัน Monday October 05, 2015; Wednesday October 22, 2015; Friday August 28, 2015 ความหนาแน่นของลักษณะในการเก็บข้อมูลในแบบนี้จะพบว่ามีการกระจายตัวเป็นจุดๆเท่านั้น และผู้คนที่มาละหมาดในช่วงเช้ามืดนั้นก็จะมีพฤติกรรมค่อนข้างเฉพาะด้วยเหตุผลเรื่องของสภาพแวดล้อม และรูปแบบขั้นตอนของพิธีกรรม ซึ่งจะแยกจากความหนาแน่นที่สุดคือบริเวณด้านหน้าทางเข้ามัสยิดในฝั่งทิศใต้ จะมีคนมานั่งหลังท าพิธีเท่านั้นซึ่งในเวลานั้นฟ้าจะสว่างแล้ว ส่วนก่อนท าพิธีนั้นจะไม่มีใครมานั่งเพราะพระอาทิตย์ยังไม่ขึ้น ผู้คนก็จะเข้าไปนั่งภายในโถงละหมาดเสียส่วนใหญ่ อีกส่วนคือบริเวณที่ละหมาดของมุสลิมที่เป็นผู้หญิง ซึ่งจะพบว่าในช่วงเวลานี้คือช่วงที่มุสลิมผู้หญิงมาละหมาดเยอะที่สุด ด้วยเหตุผลเพราะช่วงละหมาดเช้าคนน้อย และอากาศดี ส่วนพื้นที่ความหนาแน่นในระดับกลางนั้นจะเป็นส่วนบริเวณทางเดินด้านข้างโถงละหมาด จะมีผู้คนน าเก้าอี้มานั่งและนอนพักผ่อนหลังท าพิธีเสร็จ และพื้นที่ที่มีความหนาแน่นน้อยที่สุดในส่วนแรกคือพื้นที่หน้าห้องน้ าหญิง บริเวณโต๊ะทานอาหาร

ซึ่งในส่วนพื้นที่โถงละหมาดที่มีความหนาแน่นน้อยแต่กินบริเวณกว้างคือส่วนที่มีมุสลิมมานั่งอ่านอัลกรุอานที่ตั้งอยู่บนชั้นวางตามแนวเสา ซึ่งก็จะมีพื้นที่ของตนเองที่ตนรู้สึกว่าพอใจ และในส่วนสุดท้ายคือโถงละหมาดชั้น 2 จะมีมุสลิมที่เข้าไปนอนหลับเพียงเท่านั้น

ภาพที่ 4.31: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่ 3.2

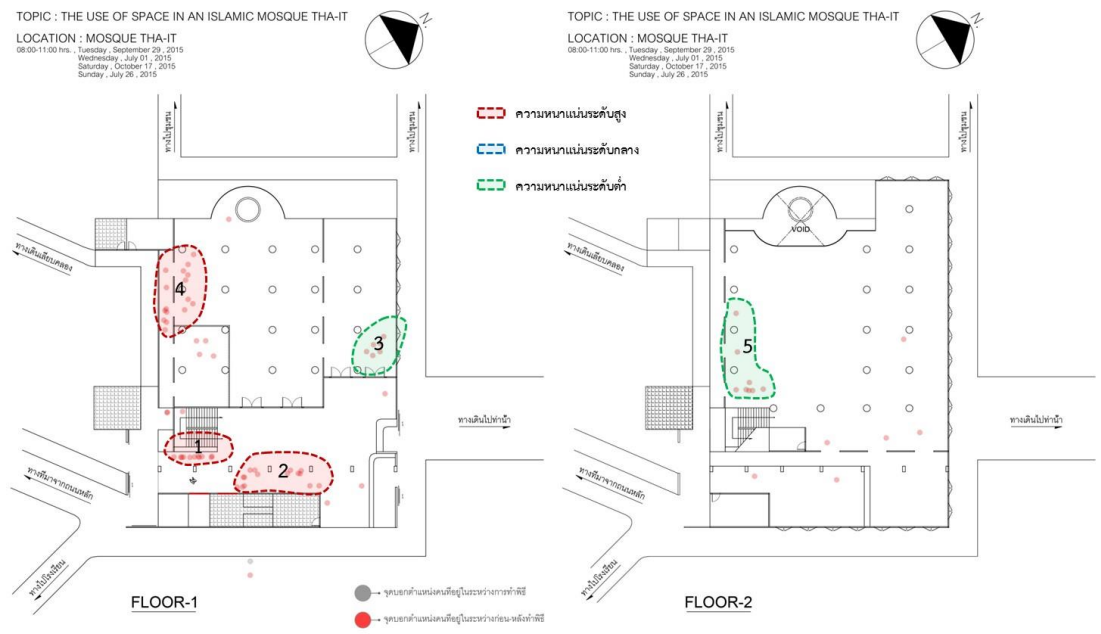

วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ในช่วงเวลานอกพิธีกรรม 8:00-11:00 นาฬิกา Tuesday September 29, 2015; Wednesday July 01, 2015; Saturday October 17, 2015; Sunday July 26, 2015

ความหนาแน่นในช่วงเวลานอกกิจกรรมทางศาสนาในช่วงเช้านั้น มีระยะห่างของเวลาถึง 6 ชั่วโมง ซึ่งระหว่างนี้ก็จะไม่มีพิธีกรรมใด ๆ เกิดขึ้น ซึ่งคนก็จะกระจายอยู่บริเวณต่าง ๆ ในพื้นที่สามารถนั่งพักผ่อนหรือพูดคุยได้ ซึ่งในส่วนแรกคือส่วนที่นั่งทางเข้าด้านหน้ามัสยิดในทิศใต้ และถัดมาก็จะเป็นส่วนของโต๊ะอาหารหน้าห้องน้ำหญิง และอีกส่วนที่มีความหนาแน่นมากคือบริเวณโถงละหมาดด้านซ้าย ส่วนความหนาแน่นที่อยู่ในระดับที่ต่ำคือพื้นที่ด้านในโถงละหมาดด้านขวาบริเวณหน้าประตู และโถงละหมาดชั้น 2 บริเวณริมระเบียงด้านซ้าย ซึ่งแต่ละคนก็จะหาพื้นที่ในมุมของตัวเองที่มีลักษณะแตกต่างกันไปตามความต้องการ

ภาพที่

4.32: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่ 3.3

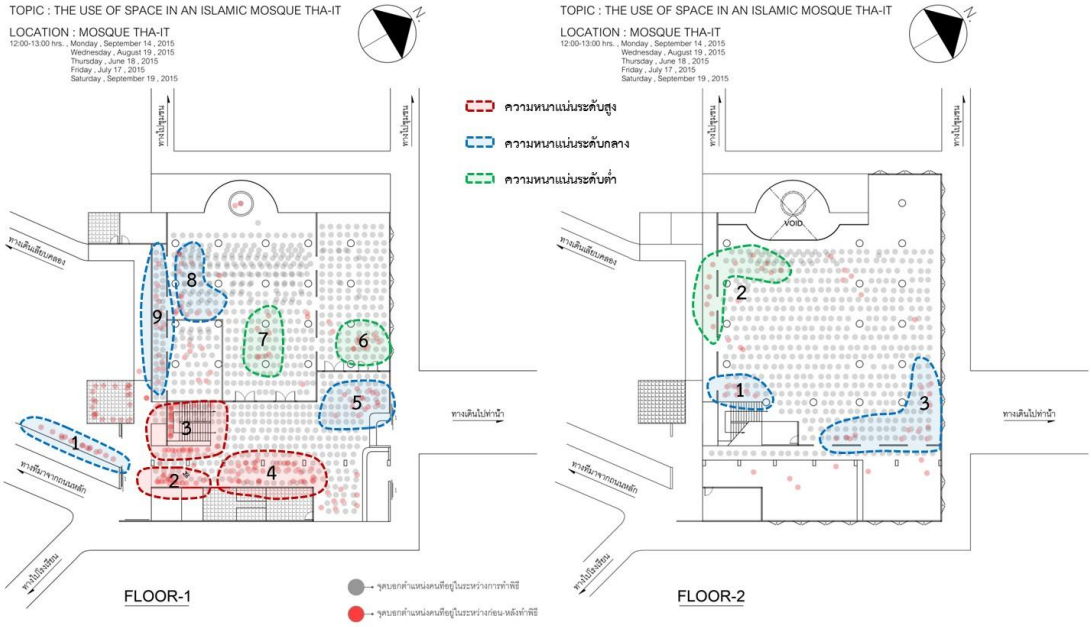

วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ในช่วงเวลาบ่าย (ซุหฺรฺ) ประมาณ 12:00-13:00 นาฬิกา Monday September 14, 2015; Wednesday August 19, 2015; Thursday June 18, 2015; Friday July 17, 2015; Saturday September 19, 2015

ความหนาแน่นในช่วงพิธีละหมาดบ่ายโมงนั้นคนจะเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจเป็นจ านวนมากที่สุดเมื่อเทียบกับทุก ๆ ช่วงเวลา ซึ่งในบริเวณที่มีจ านวนคนหนาแน่นมากที่สุดคือบริเวณทางเข้าด้านหน้าฝั่งทิศใต้ โดยเริ่มจากบริเวณหน้าห้องน้ าหญิงด้านทางเข้า ที่นั่งบริเวณด้านข้างบันได และพื้นที่โต๊ะอาหารบริเวณหน้าห้องน้ าหญิง ส่วนความหนาแน่นในระดับกลางนั้นจะอยู่บริเวณพื้นที่นั่งบริเวณทางเข้าที่เดินมาจากกุโบร์ พื้นที่โถงทางเดินบริเวณด้านข้างโถงละหมาด พื้นที่ภายในโถงละหมาดด้านซ้าย และพื้นที่บริเวณหน้าทางเข้าโถงละหมาดด้านขวาทางด้านทิศเหนือ ส่วนในชั้น 2 นั้นจะเป็นส่วนริมระเบียงบริเวณทางลงบันได และพื้นที่หน้าห้องโถงละหมาดชั้นใน โดยพื้นที่ที่มีความหนาแน่นน้อยที่สุดคือบริเวณกลางโถงละหมาด บริเวณด้านในโถงละหมาดด้านขวา และพื้นที่โถงละหมาดชั้น 2 ในส่วนด้านหน้าทางฝั่งซ้าย

4.33: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่ 3.4

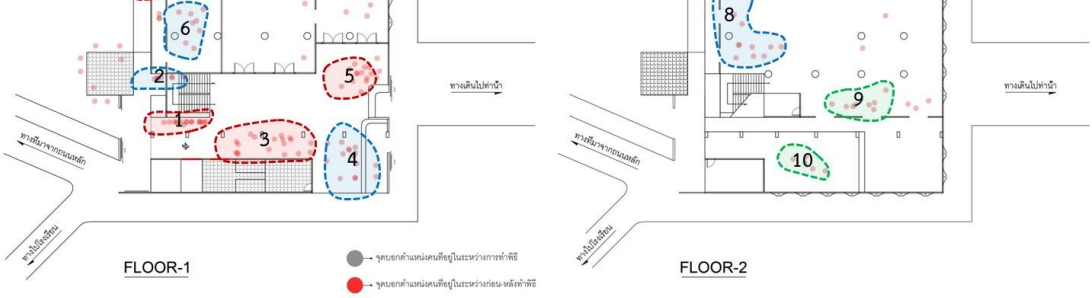

วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ในช่วงเวลาเย็น (อัศริ) ประมาณ 15:00-16:00 นาฬิกา Monday August 03, 2015; Tuesday October 27, 2015; Friday June 12, 2015; Sunday June 28, 2015

ความหนาแน่นในการท าพิธีละหมาดในช่วงเวลาเย็นถือว่ามีมากในระดับหนึ่งเลยก็ว่าได้ และเมื่ออยู่ในช่วงคาบเกี่ยวเดือนถือศีลอดแล้วนั้น ยิ่งมีความหนาแน่นพิเศษในระดับหนึ่งเลยทีเดียว เริ่มจากส่วนที่มีความหนาแน่นมากที่สุดคือบริเวณที่นั่งด้านข้างบันได พื้นที่โต๊ะอาหารหน้าห้องน้ าหญิง ทั้ง 2 ส่วนนี้มีความหนาแน่นมากเพราะมุสลิมมักจะมานั่งพูดคุยกันมาก เช่นเดียวกับพื้นที่บริเวณหน้าโถงละหมาดด้านขวาฝั่งทิศเหนือ และในส่วนด้านในของโถงละหมาดทางด้านซ้าย ส่วนในความหนาแน่นในระดับกลางนั้นคือพื้นที่บริเวณที่นั่งใต้บันได พื้นที่ละหมาดของมุสลิมผู้หญิง พื้นที่บริเวณที่ใช้ท าครัวในช่วงถือศีลอด และพื้นที่ในชั้น 2 บริเวณริมระเบียงทางด้านซ้ายของโถงละหมาด โดยพื้นที่ที่มีความหนาแน่นอยู่ในระดับต่ าคือพื้นที่ด้านหน้าและด้านในบริเวณโถงละหมาดส่วนใน

4.34: ผังการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐรูปแบบที่ 3.5

วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ในช่วงเวลาพลบค่ า (มัฆริบ),กลางคืน (อิชาอ์) ประมาณ 18:0021:00 นาฬิกา Thursday September 24, 2015; Tuesday October 13, 2015; Saturday October 24, 2015; Sunday August 30, 2015

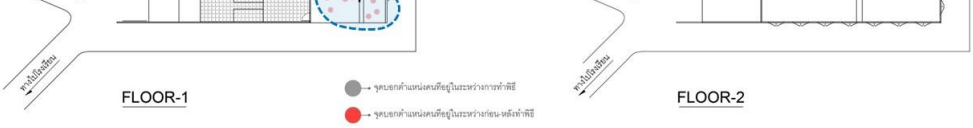

ความหนาแน่นในรูปแบบสุดท้ายคือช่วงค่ า หรือการละหมาดในช่วงเวลาสุดท้ายของวัน ในช่วง เวลานี้ถ้าคาบเกี่ยวกับเทศกาลรอมฎอนคนจะเยอะเช่นกัน ซึ่งยังมีคนที่ยังไม่ได้ละศีลอดตกค้างอยู่บ้าง จึงท าให้ยังมีการกระจายของการใช้พื้นที่ค่อนข้างทั่วบริเวณ โดยส่วนแรกที่มีความหนาแน่นของคนสูง ที่สุดคือบริเวณที่นั่งข้างบันไดทั้ง 2 ส่วน พื้นที่โถงละหมาดด้านในทางด้านซ้ายบริเวณชั้นวางอัลกรุอาน พื้นที่บริเวณโถงละหมาดทางด้านขวาฝั่งทิศเหนือ สวนความหนาแน่นที่อยู่ในระดับกลางนั้นอยู่บริเวณ โต๊ะอาหารหน้าห้องน้ าหญิง พื้นที่บริเวณที่ท าครัว พื้นที่บริเวณโถงละหมาดชั้น 2 ทั้งในบริเวณ ด้านหน้าบันไดทางลงฝั่งริมระเบียงด้านซ้าย และพื้นที่หน้าห้องละหมาดชั้นใน

4.4.3 สรุปการเก็บข้อมูลแบบ ไวท์ (Whyte, 1980)

ในการเก็บข้อมูลโดยการสังเกตพฤติกรรมการเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดท่าอิฐแบบ วิธีการของ ไวท์ (Whyte, 1980) นั้น สามารถช่วยค้นพบปัญหาหรือแนวทางการแก้ไขปรับปรุงในการ ใช้พื้นที่ของมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจ โดยเราพบว่าพฤติกรรมมุสลิมส่วนหนึ่งนั้น จะมาพบปะกับ คนรู้จักเพื่อนั่งสนทนาการทั้งก่อนและหลังปฏิบัติพิธีอิบาดะห์หรือการละหมาดจ านวนมาก ซึ่งก็จ าเป็น ที่จะต้องมีพื้นที่รองรับให้เพียงพอ และเกิดความพึงพอใจต่อการใช้งานสูงที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ

เข้าช่วงเทศกาลถือศีลอด ผู้คนจะมาปฏิบัติศาสนกิจที่มัสยิดเป็นจ านวนมาก และจะเกิดกิจกรรมการท าอาหารเลี้ยงคนเพื่อละศีลอดในเวลาก่อนพระอาทิตย์ขึ้น และในเวลาพระอาทิตย์ตก ซึ่งอาหารนั้นจะ มีการท ากันภายในมัสยิด ฉะนั้นจึงมีความจ าเป็นในการใช้พื้นที่ท าครัวเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งนั้นก็เป็นอีกส่วน หนึ่งที่พบในการเก็บข้อมูล และอีกส่วนหนึ่งนั้นพบว่ามีมุสลิมเป็นจ านวนไม่น้อยที่เข้ามาหาความสงบ ให้กับตัวเองไม่ว่าจะเป็นการอ่านอัลกรุอานที่ตั้งอยู่ภายในมัสยิด หรือการเข้ามานอนหลับพักผ่อน ภายในมัสยิดนั้น อีกทั้งยังพบว่าเกิดปัญหาขึ้นในบริเวณหน้าห้องน้ าหญิง มีคนจ านวนไม่น้อยมักจะมา นั่งพบปะพูดคุยกันอยู่ในบริเวณนั้น ซึ่งก็จะเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ได้มีแนวทางการสร้างห้องน้ าหญิงแห่ง ใหม่เกิดขึ้น หลังจากการที่สรุปข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการ บบ ไวท์ (Whyte, 1980) นนั้ ได้ท าการน าข้อมูลมาวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลที่ได้มากับการเก็บข้อมูลในลักษณะรูปแบบต่าง ๆ เพื่อมาเปรียบเทียบ ให้ค้นพบปัญหาและแนวทางการแก้ไขให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

4.5 พฤติกรรมการใช้พื้นที่และทางสัญจร

พฤติกรรมทั่วไปของมุสลิมที่เข้ามาใช้พื้นที่ภายในมัสยิด โดยพฤติกรรมการใช้งานของมุสลิมที่เข้ามาใช้มัสยิดมีหลากหลายกิจกรรมที่เกิดขึ้น ซึ่งแจกแจงเป็นหัวข้อต่าง ๆ ได้ดังนี้

4.5.1 ใช้เป็นพื้นที่พบปะพูดคุยกัน ในแต่ละวันนั้นจะมีคนในชุมชนเข้ามาภายในมัสยิดแล้วมาพบปะพูดคุยกันในเวลาว่าง หรือเวลาก่อนท าพิธีละหมาด ซึ่งก็จะเห็นภาพของผู้สูงอายุเข้ามานั่งพูดคุยเป็นจ านวนมาก โดยการนั่งพูดคุยนั้นส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ลานอเนกประสงค์และโถงละหมาด

4.5.2 การท าครัวภายในมัสยิด ในส่วนนี้จะใช้พื้นที่ส่วนหนึ่งของลานอเนกประสงค์ ส่วนใหญ่จะใช้มากในเดือนถือศีลอดหรือเดือนรอมฎอน ส่วนนอกเหนือจากนั้นจะมีการใช้พื้นที่บริเวณนี้บ้างเป็นบางโอกาส ซึ่งการใช้พื้นที่ตรงนี้จะเป็นการใช้พื้นที่เพื่อท าอาหาร มีการเตรียมวัตถุดิบ หุงต้มเหมือนการประกอบการท าอาหารในครัวทั่วไป ซึ่งอาหารในส่วนนี้ไว้ส าหรับแจกคนในชุมชนที่มีความยากไร้ ซึ่งเป็นการท าบุญวิธีหนึ่งของศาสนาอิสลามนั่นเอง

4.5.3 ใช้ท าพิธีฝังศพ โดยจะเริ่มท าพิธีจากที่อยู่อาศัย โดยเริ่มจากอาบน้ าศพมาจากบ้าน หลังจากนั้นจะแห่ศพจากที่บ้านไปที่มัสยิด หลังจากนั้นจะใช้พื้นที่ส่วนหน้ามิมบัรในการท าพิธีและตั้งศพเพื่อท าพิธีกรรมทางสาสนา หลังจากนั้นจะท าการแห่ศพออกมาฝังที่หลุมฝังศพ โดยในทุก ๆ ขั้นตอนนั้นจะต้องจบภายใน 24 ชั่วโมง

4.5.4 พฤติกรรมของมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติพิธีอิบาดะห์จะมีอยู่ 2 ประเภทได้แก่

4.5.4.1 กลุ่มคนที่อาบน้ าละหมาดมาจากบ้านพัก กลุ่มมุสลิมกลุ่มนี้จะอาบน้ าละหมาดมาจากที่พักของตน เมื่อถึงมัสยิดก็เพียงแค่ล้างเท้าแล้วเข้าไปในโถงละหมาดเพื่อปฏิบัติพิธีกรรม หรือนั่งพูดคุยกับเพื่อนฝูงเพื่อรอประกอบศาสนพิธี เพราะฉะนั้นคนกลุ่มนี้จะไม่ได้ใช้พื้นที่อาบน้ าละหมาด

4.5.4.2 กลุ่มคนที่อาบน้ าละหมาดที่มัสยิด กลุ่มมุสลิมกลุ่มนี้จะมาท าการอาบน้ าละหมาด

ที่มัสยิด อาจด้วยเหตุผลติดภารกิจข้างนอกบ้าน ไม่มีเวลากลับเข้าไปเปลี่ยนชุดหรืออาบน้ าละหมาดที่บ้าน ก็จะมาอาบน้ าละหมาดที่มัสยิดเลย หรืออีกกลุ่มหนึ่งที่มีความต้องการมาอาบน้ าละหมาดที่มัสยิดอยู่แล้ว โดยหลังจากท าการอาบน้ าละหมาดเสร็จก็จะเข้าไปในโถงละหมาดเพื่อปฏิบัติพิธีกรรม

4.6 เส้นทางการสัญจรภายในมัสยิดท่าอิฐ จากพฤติกรรมที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้ ได้ท าการสังเกตพฤติกรรมกลุ่มมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติพิธีกรรม เพื่อที่น าข้อมูลเฉลี่ยทั้งหมดมาท าแผนภาพการใช้พื้นที่ของผู้ที่เข้ามาปฏิบัติพิธีกรรมเป็นเส้นทางสัญจร ของคนเข้ามาใช้มัสยิดในกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อน าผลของข้อมูลที่ได้ไปสรุปผลร่วมกับการเก็บข้อมูลในส่วนอื่น ๆ โดยที่จะได้น าไปปรับปรุงแก้ไขการใช้พื้นที่ภายในมัสยิดต่อไป โดยได้ท าการแบ่งพฤติกรรมการสัญจรภายในมัสยิดออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

4.6.1 พฤติกรรมการเดินเข้า-ออกของมุสลิมทั่วไปเมื่อเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจ (อิบาดะห์)

จากที่ได้ท าการสังเกตพฤติกรรมการเดินของมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติอิบาดะห์ภายในมัสยิดท่าอิฐ พบว่า มุสลิมทุกคนสามารถเดินเข้ามัสยิดได้ทั้งหมด 3 เส้นทาง โดยคนส่วนใหญ่จะมุ่งไปที่บริเวณที่อาบน้ าละหมาดก่อนแล้วจากนั้นจึงกระจายตัวไปในจุดต่าง ๆ ตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่

4.35: แผนภาพเส้นทางการสัญจรในการปฏิบัติศาสนกิจ (อิบาดะห์) ในชั้น 1

TOPIC : THE USE OF SPACE IN AN ISLAMIC MOSQUE THA-IT

LOCATION : MOSQUE THA-IT

CIRCULATION PATTERN

พฤติกรรมการเดินของมุสลิมทั่วไปเมื่อเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจ (ซิบาดะห์)

เส้นทางหลักในการเดินเมื่อเข้ามัสยิด

เส้นทางรองในการเดินเมื่อเข้ามัสยิด

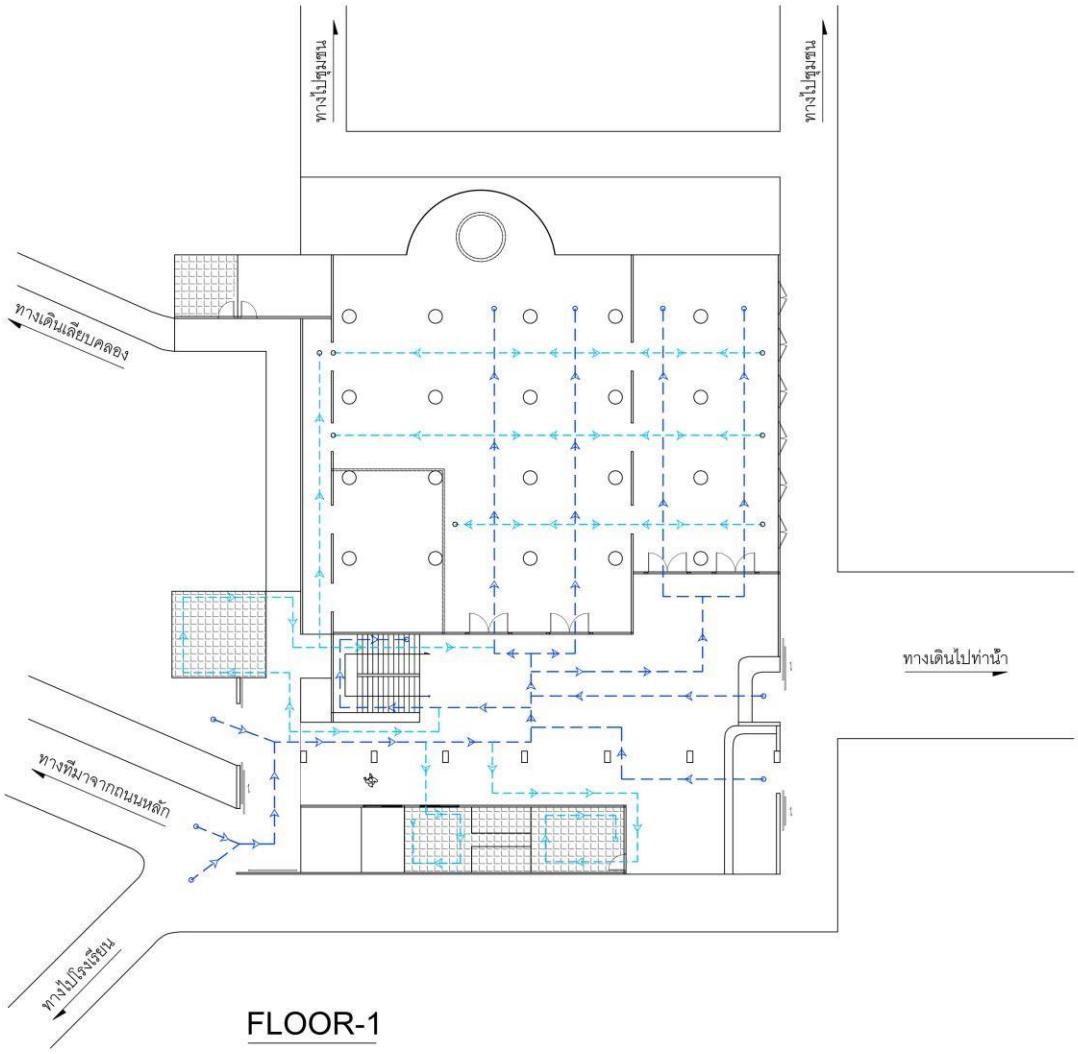

FLOOR-1

ภาพที่

4.36: แผนภาพเส้นทางการสัญจรในการปฏิบัติศาสนกิจ (อิบาดะห์) ในชั้น 2

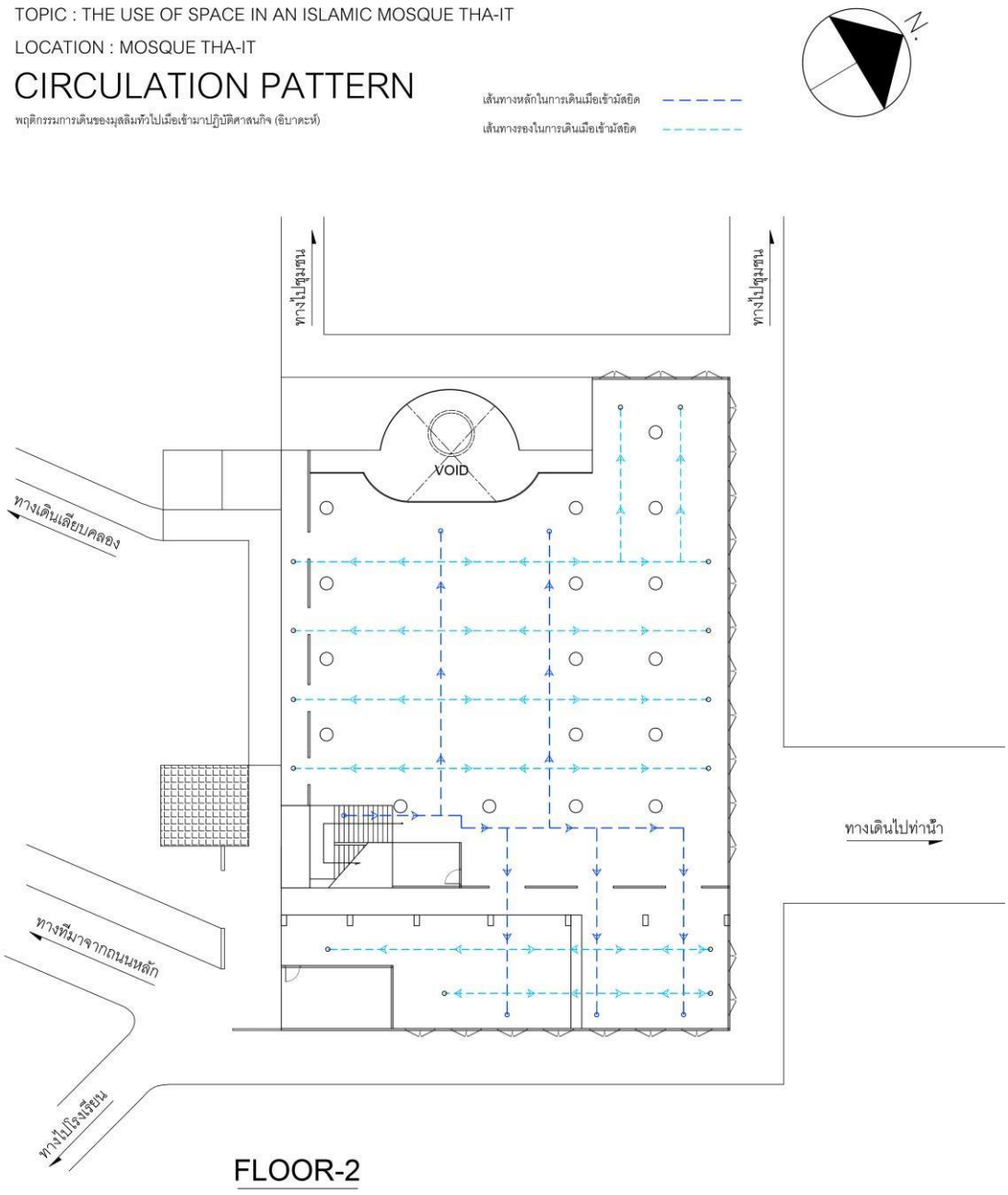

ภาพที่

4.37: แผนภาพเส้นทางการสัญจรเมื่อเสร็จจากการปฏิบัติศาสนกิจ (อิบาดะห์) ในชั้น 1

ภาพที่

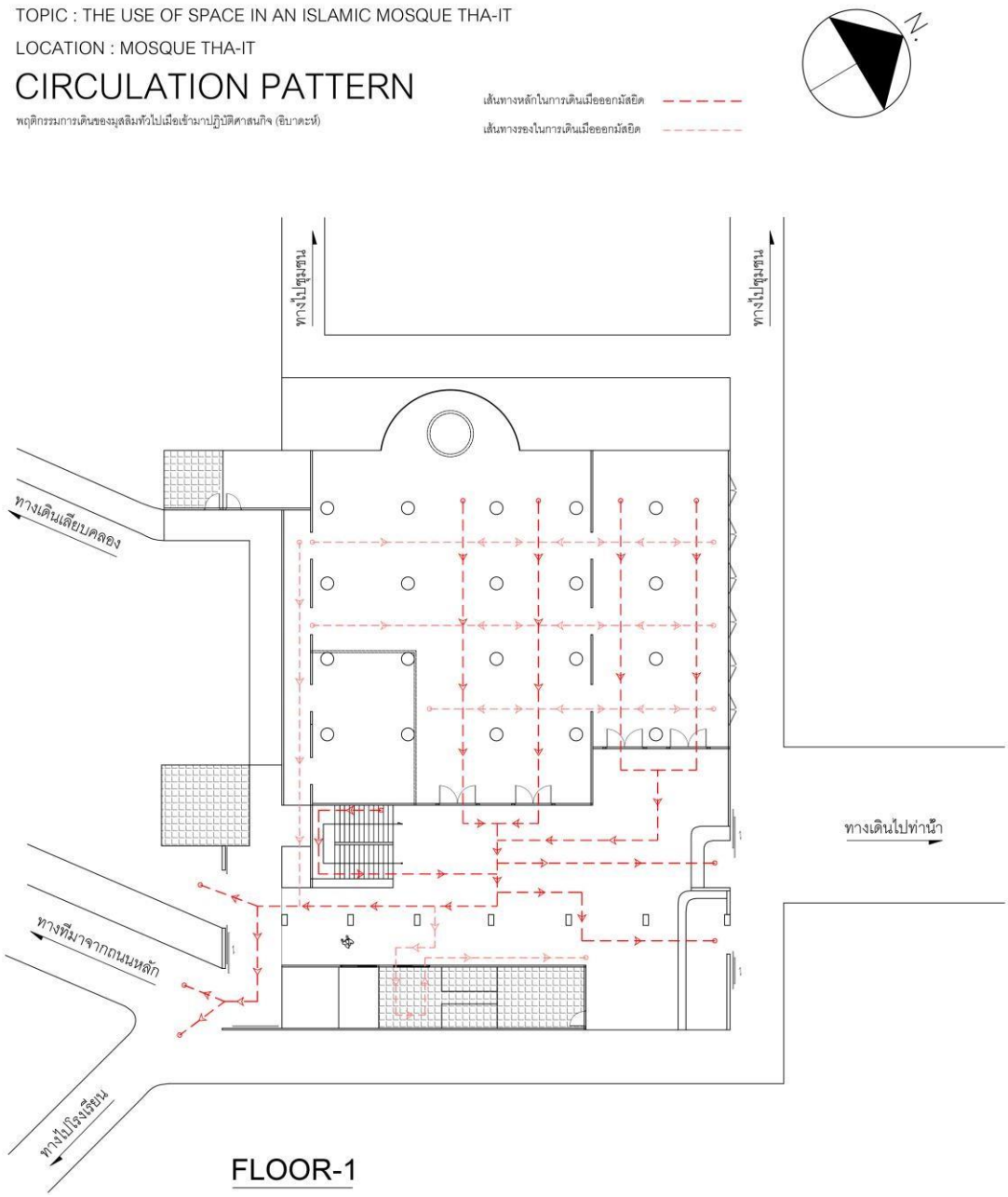
TOPIC : THE USE OF SPACE IN AN ISLAMIC MOSQUE THA-IT
LOCATION : MOSQUE THA-IT
CIRCULATION PATTERN
พฤติกรรมการเดินของมุสลิมทั่วไปเมื่อเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจ (อิบาดะห์)
เส้นทางหลักในการเดินเมื่อออกมัสยิด
เส้นทางรองในการเดินเมื่อออกมัสยิด
N
ทางไปชุมชน
ทางไปชุมชน
ทางเดินเลียบคลอง
ทางเดินไปท่าน้ำ
ทางที่มาจากถนนหลัก
ทางไปโรงเรียน
FLOOR-1

ภาพที่

4.38: แผนภาพเส้นทางการสัญจรเมื่อเสร็จจากการปฏิบัติศาสนกิจ (อิบาดะห์) ในชั้น 2

ภาพที่

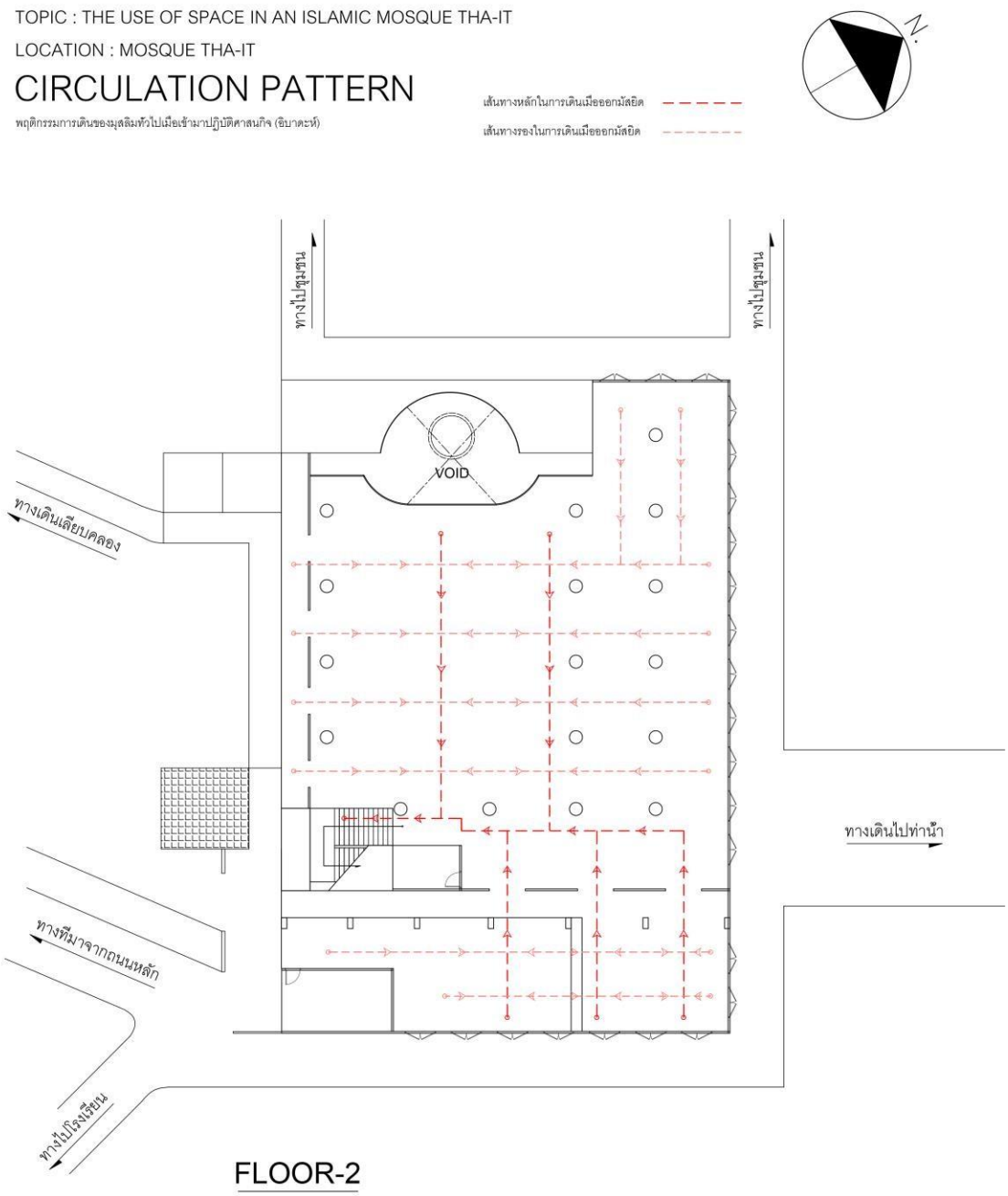

4.6.2 พฤติกรรมการเดินในแต่ละขั้นตอนของการท าพิธีศพภายในมัสยิด

ทางสัญจรในการเคลื่อนย้ายศพ จะต้องเข้าจากทางด้านฝั่งติดกับแม่น้ าเจ้าพระยา แล้วน าศพเข้าทางประตูหลัก น าไปตั้งไว้บริเวณมิมบัรหลังจากท าพิธีเสร็จจึงเคลื่อนย้ายศพออกไปทางประตูหลัก

เพื่อไปที่หลุมฝังศพ (กุโบร์) ประกอบพิธีในขั้นตอนต่อไปก่อนที่จะท าการฝังโดยหลังจากเสียชีวิตลงนั้น ต้องท าพิธีฝังทุกอย่างให้เสร็จภายใน 24 ชั่วโมง ซึ่งจะอธิบายตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 4.39: แผนภาพเส้นทางการสัญจรในการท าพิธีศพในชั้น 1

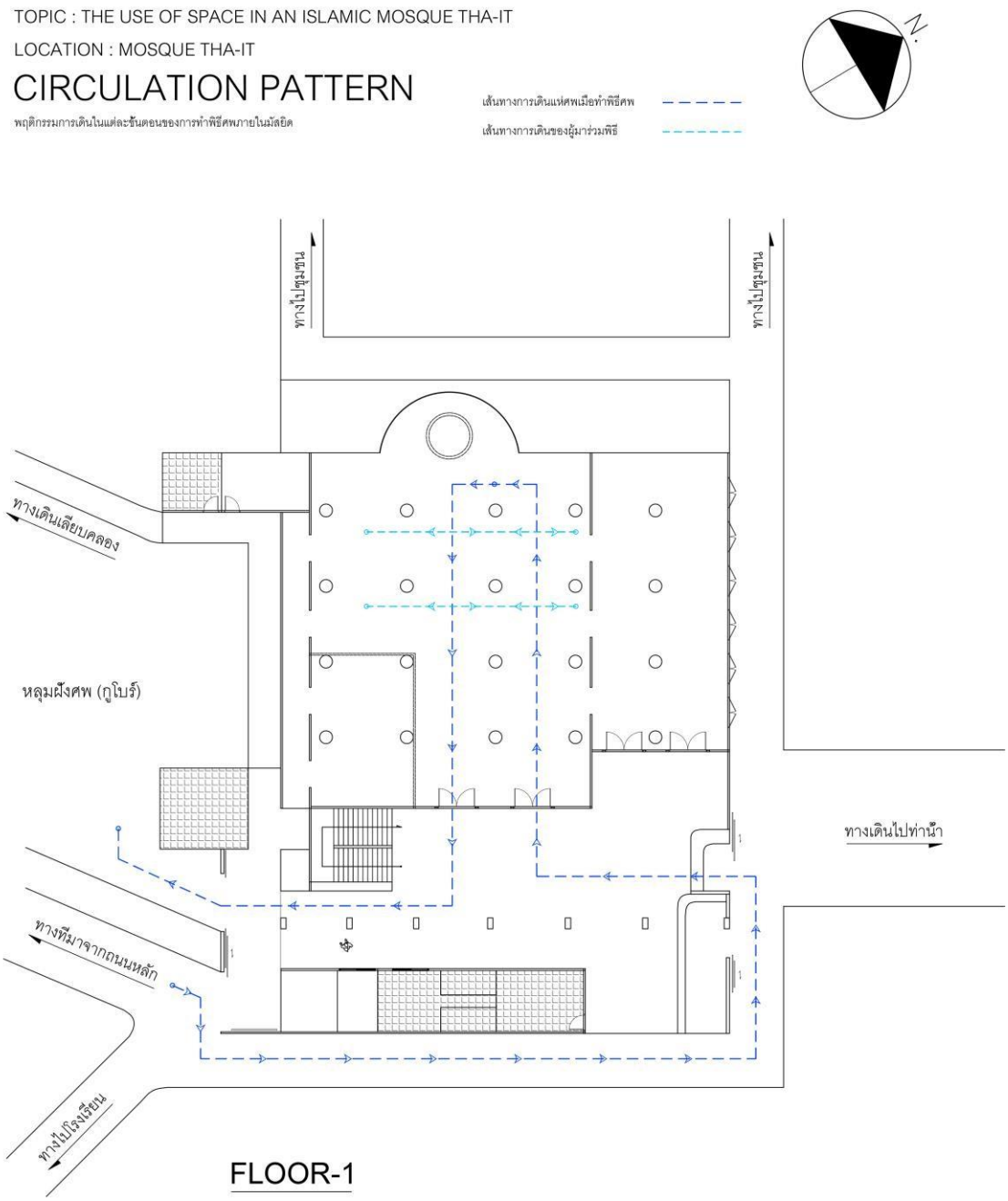

4.6.3 สรุปการวิเคราะห์เส้นทางการสัญจรภายในมัสยิดท่าอิฐ

จากการสังเกตพฤติกรรมการสัญจรของมุสลิมภายในมัสยิดท่าอิฐนั้น สามารถพบความเชื่อมโยงในการเดินแต่ละพื้นที่ที่เกิดขึ้นภายในมัสยิด ไม่ว่าจะเป็นทั้งจากชั้นที่ 1 หรือชั้นที่ 2 โดยการให้ความส าคัญกับในเรื่องนี้เราก็จะสามารถพบพื้นที่ที่มีความส าคัญของมัสยิดอิฐได้ และน าผลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาจุดบกพร่องที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ โดยจากการสรุปวิเคราะห์นั้น ได้แบ่งการวิเคราะห์แยกออกเป็น 2 ชั้นได้ดังนี้

4.6.3.1 ผลการวิเคราะห์ทางสัญจรในชั้นที่ 1

จากการที่ได้ท าการวิเคราะห์นั้น เราพบพื้นที่ส าคัญภายในชั้นที่ 1 ของมัสยิดท่าอิฐอยู่ 3 แห่ง โดยพื้นที่ที่หนึ่งคือพื้นที่บริเวณทางเข้ามัสยิดทางด้านติดกับถนน ในบริเวณนี้คือบริเวณที่มีคนพลุกพล่านมากที่สุดเพราะถ้าคนที่เดินทางมาจากทางด้านหน้าถนนหรือชุมชนฝั่งทิศตะวันตกเฉียงใต้จะต้องเข้ามาในบริเวณนี้ อีกทั้งยังมีความใกล้กับห้องน้ าและพื้นที่อาบน้ าละหมาดอีกด้วย และในอีกประเด็นหนึ่งในบริเวณนี้มีที่นั่งพักคอยส าหรับคนที่มาก่อนเวลาท าพิธีกรรมจึงเกิดกิจกรรมที่มุสลิมเข้า
มานั่งพูดคุยกันก่อนเริ่มและหลังท าพิธีอิบาดะห์ ในพื้นที่ต่อมาคือพื้นที่ส่วนที่สอง เป็นพื้นที่บริเวณหน้าประตูทางเข้าโถงละหมาด ในบริเวณนี้เปรียบเหมือนจุดตัดของคนที่เข้ามาจากทุก ๆ ทาง คนจะเดินมาพบกันในบริเวณนี้ค่อนข้างมาก ไม่ว่าจะเป็นเดินผ่านจะอีกด้านไปอีกด้าน หรือการเดินตัดผ่านเพื่อขึ้นไปยังชั้น 2 เพราะฉะนั้นบริเวณนี้จึงถือว่ามีความหนาแน่นของคนมากทั้งในเวลาก่อนและหลังการท าพิธีอิบาดะห์ ทางคณะกรรมการมัสยิดจึงมีการตั้งตู้บริจาคและประกาศข่าวสารเรื่องราวต่าง ๆ
ไว้ที่บริเวณนี้อีกด้วย และในพื้นที่สุดท้ายคือพื้นที่ส่วนที่สาม ในบริเวณพื้นที่นี้คือพื้นที่ที่อยู่ในบริเวณของโถงละหมาด ในบริเวณนั้นจะเป็นบริเวณที่คนมักจะไปพบกันและท าพิธีอิบาดะห์ร่วมกันมากที่สุดในแต่ละวัน เพราะค่าเฉลี่ยของคนที่มาละหมาดส่วนใหญ่นั้นจะไม่ได้มีคนเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจในมัสยิดเต็มมัสยิดในทุก ๆ เวลา จะเฉพาะในวันศุกร์ช่วงบ่าย และในวันส าคัญ ๆ ทางศาสนาเท่านั้นที่มุสลิมจะเข้ามาท าอิบาดะห์จนเต็มมัสยิด เพราะฉะนั้นในบริเวณนี้ก็เป็นอีกจุดหนึ่งที่มีคนค่อนข้างพลุกพล่านในแต่ละวัน และค่อนข้างมีทางสัญจรที่ไม่ขัดแย้งกัน เนื่องด้วยมีทางเดินและทางออกหลายจุดในบริเวณนั้น ๆ

ภาพที่ 4.40: แผนภาพสรุปเส้นทางการสัญจรในการใช้งานภายในมัสยิด ในชั้น 1

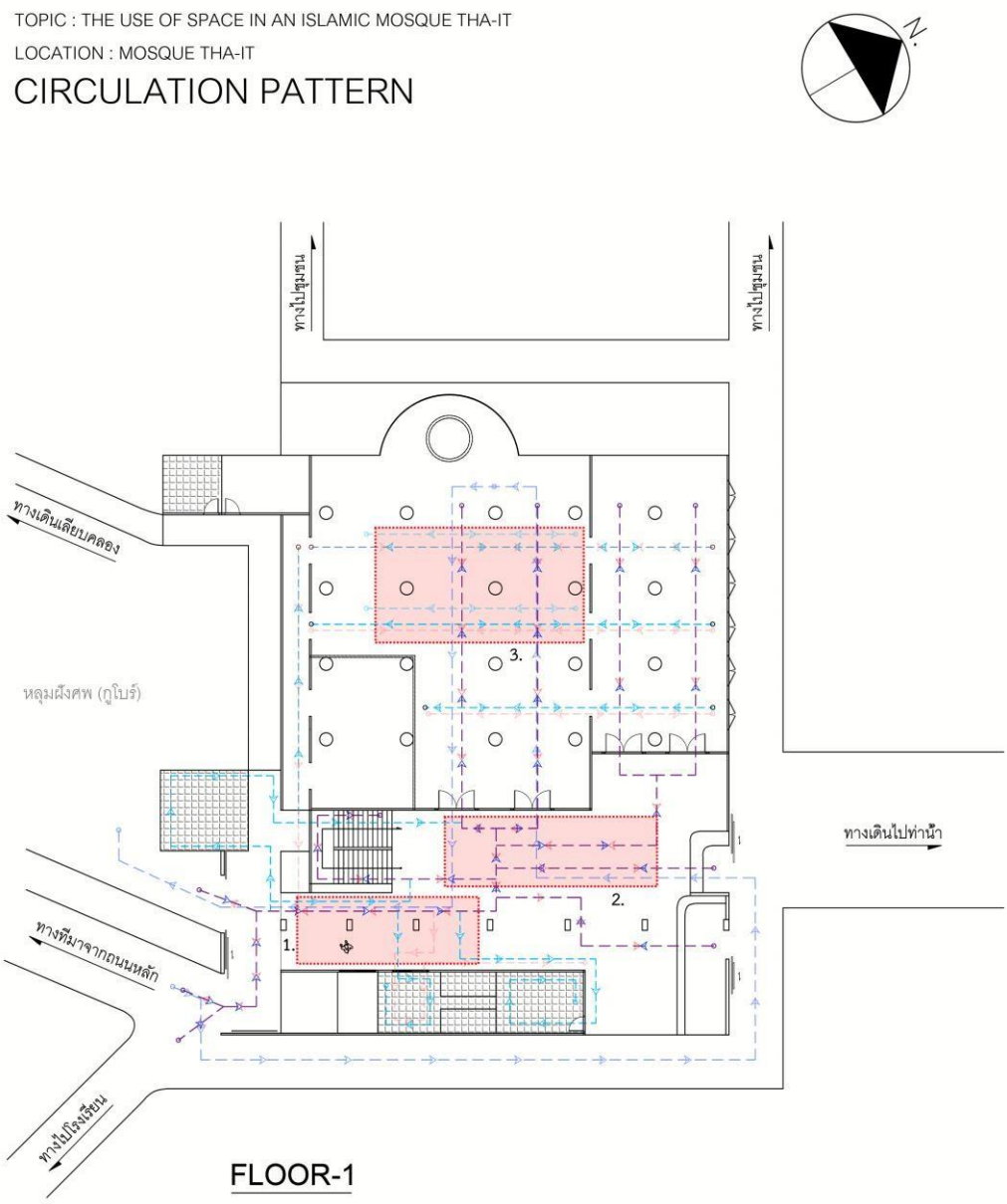

4.6.3.2 ผลการวิเคราะห์ทางสัญจรในชั้นที่ 2

จากการที่ได้ท าการวิเคราะห์นั้น เราพบพื้นที่ส าคัญภายในชั้นที่2 ของมัสยิดท่าอิฐอยู่แค่เพียง 2 แห่ง โดยพื้นที่แรกคือพื้นที่ที่อยู่บริเวณบันไดทางด้านซ้าย ซึ่งในบริเวณนี้จะเป็นบริเวณที่คนเดินผ่านมากที่สุดเพราะในประเด็นแรกคือมีแสงเข้าเยอะ และมีอากาศที่ค่อนข้างถ่ายเท อีกทั้งยังใกล้กับบันไดทางลง เพราะในวันที่มีมุสลิมเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจมาก ๆ นั้น จะพบว่าคนจะแน่นไปหมดใน

ทุก ๆ บริเวณ เพราะฉะนั้นหลังจากท าพิธีอิบาดะห์เสร็จ การอยู่ในพื้นที่ที่สามารถออกจากมัสยิดได้สะดวกก็ถือว่าเป็นเรื่องที่มุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจนั้นต้องการ และในส่วนของพื้นที่ที่สองนั้น เป็นพื้นที่บริเวณหน้าห้องโถงละหมาดชั้นใน หรือถ้าขึ้นมาจากบันไดก็จะอยู่ในบริเวณด้านขวา ในส่วนนี้จะมีผู้คนมานั่งอยู่จ านวนมากในเวลาก่อนและหลังพิธีเริ่มเพราะเหมือนเป็นมุมที่หลบมุมเข้าไปจากบันไดและมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนตัวค่อนข้างสูง แต่ในวันที่เป็นวันศุกร์ช่วงบ่าย หรือวันส าคัญๆทางศาสนาในบริเวณนี้ก็ถือว่าเป็นบริเวณที่ค่อนข้าวอึดอัดเลยทีเดียวเพราะเป็นบริเวณทางเข้าของโถงละหมาดชั้นในด้วย

ภาพที่ 4.41: แผนภาพสรุปเส้นทางการสัญจรในการใช้งานภายในมัสยิด ในชั้น 2

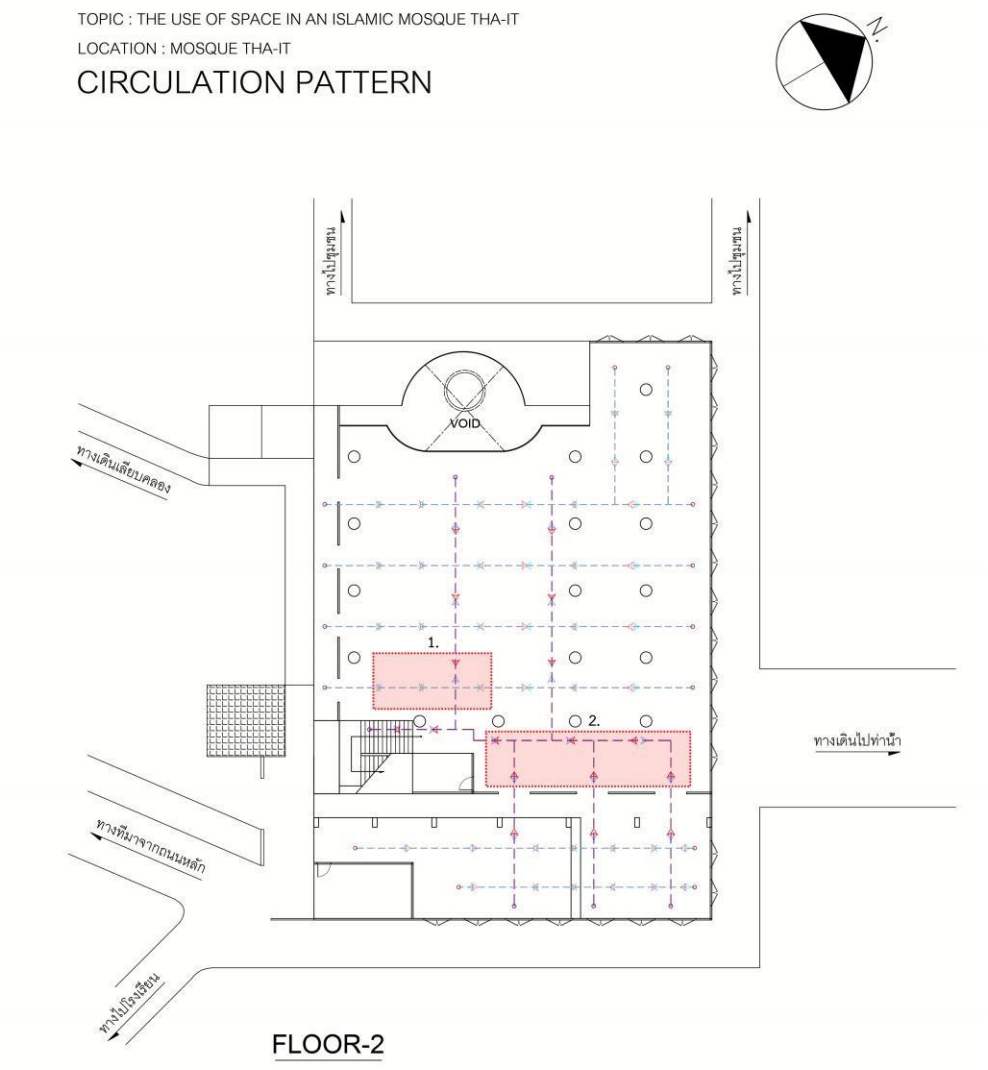

4.7 สภาพแวดล้อมของชุมชนและมัสยิดท่าอิฐ ในการพูดถึงบริบทในด้านต่าง ๆ

ของชุมชนท่าอิฐในครั้งนี้ เราจะดูบริบทต่าง ๆ ที่มีส่วน
เกี่ยวข้องกับชีวิตประจ าวันของมุสลิมในชุมชนท่าอิฐ ที่ส่งผลต่อรูปแบบลักษณะการเข้าไปปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิด

4.7.1 การเข้าถึง

การเข้าถึงของมัสยิดนั้น เข้าถึงได้จาก 5 เส้นทางด้วยกัน 1) เส้นทางที่วิ่งมาจากเส้นทางหลักหรือหน้าถนนท่าอิฐ เส้นทางนี้เป็นเส้นทางเดียวส าหรับรถยนต์ที่สามารถเข้ามาในบริเวณนี้ได้ ซึ่งก็สามารถน ารถมาจอดบริเวณโรงจอดรถก่อนถึงมัสยิดได้ หรือรวมไปถึงลานสนามหญ้าก่อนเลี้ยวเข้าซอยมัสยิด 2) เส้นทางที่เชื่อมโยงกับโรงเรียนท่าอิฐศึกษาและชุมชน เส้นทางนี้เป็นเส้นทางเล็ก ๆ ที่สามารถให้คนเดินและรถจักรยานยนต์เท่านั้น ไม่สามารถน ารถใหญ่ผ่านเข้ามาได้ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนและชาวบ้านที่เดินเท้าเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจที่มัสยิดโดยใช้ทางสัญจรนี้ 3) เส้นทางเดินของคนในชุมชนทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ เดินผ่านเข้ามาจากด้านหน้าโดยเดินผ่านมาทางกุโบร์ (หลุมฝังศพ) แล้วเข้าไปยังมัสยิด โดยเส้นทางนี้จะใช้เดินเป็นหลัก แต่สามารถขับรถจักรยานยนต์ผ่านได้ 4) เส้นทางเดินของคนในชุมชนทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ บริเวณด้านนี้จะมีจ านวนประชากรอยู่ จ านวนหนาแน่น และถนนในการเดินก็แคบเช่นกัน โดยมีระยะอยู่ที่ 1-1.2 เมตรเท่านั้น แต่ก็ยังสามารถน ารถจักรยานยนต์ผ่านได้ โดยมีคนใช้เส้นทางนี้เพื่อมาปฏิบัติศาสนกิจเป็นจ านวนมากเพราะ เป็นเส้นทางเดียวที่เชื่อมกับชุมชนเพื่อมาที่มัสยิด 5) เส้นทางจากท่าน้ า
โดยใช้การเดินเรือมาเทียบท่า เส้นทางนี้ไม่ได้มีคนใช้งานเพื่อมาปฏิบัติศาสนกิจที่มัสยิดมากนักเพราะส่วนใหญ่คนที่มาปฏิบัติศาสน พิธีที่มัสยิดท่าอิฐนั้น จะเป็นคนทางฝั่งชุมชนท่าอิฐ
แต่ก็เป็นอีกเส้นทางหนึ่งที่เป็นทางเลือกในการเข้า มาที่มัสยิด

4.7.2 ที่จอดรถ

ในส่วนของที่จอดรถนั้น ส าหรับรถยนต์ไม่สามารถเข้าไปจอดใกล้ ๆ บริเวณมัสยิดท่าอิฐได้ ในคนในชุมชนที่มีพื้นที่ จึงสร้างโรงจอดรถส าหรับคนที่เข้ามาภายในมัสยิดจ านวน 3 จุด เพื่อรองรับรถส าหรับคนที่จะเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจ และรองรับรถส
าหรับคณะครูอาจารย์ที่มาสอนที่โรงเรียนท่าอิฐ ศึกษา
โดยโรงจอดรถที่อยู่ใกล้มัสยิดที่สุดมีระยะทางในการเดินไปมัสยิดอยู่ที่ 400-500 เมตรเท่านั้น โดยโรงจอดรถจุดนี้สามารถรองรับรถได้ถึง 18 คัน และโรงจอดรถถัดมาก็อยู่ห่างจากมัสยิดประมาณ 700-800 เมตร โดยสามารถรองรับรถได้ 12 คัน และโรงจอดรถสุดท้ายนั้นจะอยู่ไกลที่สุด อยู่ห่างจากมัสยิดออกไป 900-1000 เมตร แต่สามารถรองรับรถได้ถึง 30 คัน และยังมีพื้นที่ลานสนามหญ้าที่สามารถจอดรถได้อีกถึง 60 คน ในกรณีนี้ใช้ส าหรับรองรับรถในช่วงเทศกาลส
าคัญทางศาสนาอิสลาม ส าหรับพื้นที่ในการรองรับรถจักรยานยนต์นั้น จะมีพื้นที่ที่เตรียมไว้ให้ส
าหรับจอด

รถจักรยานยนต์โดยเฉพาะอยู่ 2 จุด จุดแรกนั้นจะอยู่บริเวณหลังมัสยิด โดยอยู่ตรงทางเส้นทางเดินของคนในชุมชนทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ซึ่งบริเวณนี้จะสามารถจอดรถจักรยานยนต์ได้ถึง 20 คัน จุดที่สอง ให้จอดบริเวณหน้าริมฟุตบาทด้านหน้ามัสยิด สามารถจอดได้ตลอดแนว เพียงแค่ไม่จอดขวางทางสัญจรหลักจนไม่ได้สามารถเดินได้หรือขับรถจักรยานยนต์ผ่านได้เท่านั้น

4.7.3 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมของบริเวณท่าอิฐนั้น มีพื้นที่ติดแม่น้

าเจ้าพระยาอยู่เป็นบริเวณกว้าง การปลูก

บ้านนั้นจึงเป็นเรือนไม้ปลูกอยู่ริมน้ า โดยสภาพแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นป่ารก โดยมีสิ่งปลูกสร้างอาคารสูงอยู่บริเวณโดยรอบ สภาพพื้นเป็นพื้นดินร่วน สภาพถนนมีการเทพื้นถนนคอนกรีตตามเส้นถนนหลักที่ใช้สัญจร โดยมีการให้แสงสว่างอยู่บริเวณทางเข้ามัสยิด และปราศจากเสียงรบกวนจากความวุ่นวายภายนอก

4.7.4 การศึกษา

ในบริเวณชุมชนท่าอิฐนั้นมีโรงเรียนท่าอิฐศึกษาตั้งอยู่ โดยสามารถเดินมาท าอิบาดะห์ได้สะดวก โดยใช้เวลาเดินมาไม่ถึง 5 นาทีในการเดิน ส าหรับการออกนโยบายของนักเรียนโรงเรียนท่าอิฐศึกษานั้น จะให้นักเรียนทุกคนมาปฏิบัติศาสนกิจที่มัสยิดทุกวันศุกร์ช่วงบ่ายในทุก ๆ อาทิตย์ เพื่อปลูกฝังให้มุสลิมทุกคนควรท าอิบาดะห์ ไม่ว่าจะเป็นที่มัสยิดหรือที่บ้านก็ตาม แต่ในทางค าสอนนั้น การมาปฏิบัติท าอิบาดะห์ ควรท าที่มัสยิด เพราะจะเปรียบเหมือนได้เข้าเฝ้าพระผู้เป็นเจ้า และได้บุญในการพิธีกรรมมากกว่าท าที่บ้าน

1) โรงเรียนท่าอิฐศึกษา
2) โรงเรียนธรรมมิสลาม ท่าอิฐ มูลนิธิ
3) โรงเรียนดารุ้ลอามาน (ท่าอิฐ)
4) โรงเรียนรุ่งเรืองวิทยา
5) ศูนย์จริยธรรมอิสลามประจ ามัสยิดท่าอิฐ อีกทั้งยังมีการสอนศาสนาหลังท

าละหมาดมักริบเสร็จสิ้น เพื่อเป็นการปลูกฝัง และเผยแพร่หลักค าสอนตามหลักศาสนาอิสลามให้แก่ผู้ที่มาท าพิธีอิบาดะห์ในแต่ละวันอีกด้วย

4.7.5 สังคมในชุมชน

เป็นชุมชนที่อยู่ติดริมแม่น้ าเจ้าพระยา ปลูกบ้านเป็นบ้านไม้ 2 ชั้นอยู่กันเป็นครอบครัวขยายเสียเป็นส่วนใหญ่ ท ามาหากินโดยการค้าขายของในบริเวณบ้านเป็นส่วนใหญ่โดยส่วนใหญ่จะเป็นอาหารของชนพื้นบ้าน หรือเป็นอาหารจากทาง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เวลากลางวันที่ไม่มีการท าอิบาดะห์จะมีความสงบมาก อยู่กันแบบเรียบง่าย ช่วยเหลือพึ่งพากันเป็นอย่างดี

4.7.6 เอกลักษณ์ประจ าชุมชน คนในชุมชนส่วนใหญ่ยึดอาชีพค้าขาย

มีความเป็นปึกแผ่นด้วยความเป็นศาสนาอิสลาม โดยคน

ในชุมชนนี้มีประวัติศาสตร์ที่เข้มแข็ง โดยส่วนใหญ่จะอพยพกันมาจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ต้นตระกูลเลยทีเดียว จึงค่อนข้างมีความสามัคคี ก่อนจะท าโครงการอะไรในชุมชนจะมีการจัดประชุมกันตลอด ซึ่งปกติการละหมาดก็เป็นกิจกรรมหลัก ๆ ที่คนในชุมชนจะได้มาพบปะกันอยู่แล้ว และก็ถือว่าเป็นจุดเด่นของชุมชนมุสลิมแห่งนี้เลยก็ว่าได้

4.8 ปัญหาที่พบในการเก็บข้อมูล

ปัญหาและสิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไขที่พบหลังจากที่ได้ท าการลงพื้นที่เก็บข้อมูลนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทได้ดังต่อไปนี้

4.8.1 ปัญหาที่พบด้วยตนเองในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

4.8.1.1 ความไม่เป็นระเบียบในการวางรองเท้า

มารยาทในการเข้ามัสยิดนั้นอย่างแรกเลยคือการถอดรองเท้าเมื่อเข้าเขตของมัสยิด เพราะฉะนั้นเมื่อมีคนเข้ามาปฏิบัติพิธีกรรมมาก ๆ ในเวลาเดียวกัน ท าให้มีการถอดรองเท้าไว้น่ามัสยิดมากมาย ซึ่งจากการพูดคุยกับคนที่ใช้งานมัสยิดเป็นประจ าพบว่า ในบางครั้งเกิดการใส่สลับกันไป รวมทั้งภาพที่เกิดขึ้นบริเวณทางเข้ามัสยิดไม่มีบริเวณที่ถอดรองเท้าที่ชัดเจน จากปัญหาที่เกิดขึ้นพบว่า

การถอดรองเท้าไว้หน้ามัสยิดเมื่อเวลาเข้าไปปฏิบัติศาสนกิจนั้น ขาดความเป็นระบบระเบียบขึ้นภายในพื้นที่ บริเวณที่มีการถอดรองเท้า โดยเฉพาะในวันส าคัญตฎ ง ๆ ของศาสนาอิสลามที่มีผู้คนเข้ามาใช้มัสยิดหนาแน่น ท าให้พื้นที่นี้เกิดความไม่เป็นระบบระเบียบ

ภาพที่ 4.42: พื้นที่ถอดรองเท้าของผู้ปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดท่าอิฐ

4.8.1.2 เพิ่มพื้นที่ส าหรับนั่งพูดคุย

จากการเก็บข้อมูลและได้สนทนาพูดคุยนั้นพบว่าทั้งก่อนและหลังท าพิธีอิบาดะห์พบว่าจะมีกิจกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างรอและหลังท าพิธีคือมุสลิมจะมานั่งพบปะพูดคุยกันในแต่ละพื้นที่โดยใช้เวลาระยะหนึ่งไม่มากก็น้อยในแต่ละพื้นที่ เพราะฉะนั้นในแต่ละพื้นที่นั้นก็จะมีที่นั่งรองรับไว้ส าหรับให้คนมานั่งพักคอยหรือพูดคุยกันระหว่างรอที่จะท าพิธี แต่พื้นที่ในบางส่วนนั้น ยังไม่ได้มีการจัดสรรพื้นที่ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเท่าที่ควร

ภาพที่ 4.43: พื้นที่นั่งภายในมัสยิด

4.8.1.3 พื้นที่ละหมาดส าหรับผู้ทุพพลภาพและคนชรา

ในการท าพิธีนั้นเราพบว่าในแต่ละวันนี้จะมีผู้ทุพพลภาพเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดด้วย ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ไม่สามารถปฏิบัติร่างกายตามหลักในการท าพิธีได้ เพราะฉะนั้นจากที่ได้มีการพูดคุยกับอีหม่ามพบว่า ผู้ที่ไม่สามารถท าการละหมาดเหมือนผู้อื่นได้ ให้ท าการนั่งละหมาดบนเก้าอี้ได้ แต่ในปัจจุบันไม่ได้มีพื้นที่ให้ส าหรับกลุ่มบุคคลเหล่านี้ ซึ่งปัจจุบันกลุ่มคนเหล่านี้จะนั่งอยู่บริเวณหน้าห้องน้ ำหญิง

ภาพที่ 4.44: คนชรานั่งละหมาดภายในมัสยิด

4.8.1.4 ตดิราวจับตามผนังทางเดิน

จากการที่ได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์กับผู้ทุพพลภาพได้พบว่าเขาต้องการราวจับยึดตามผนังแนวทางเดินบริเวณที่เป็นพื้นต่างระดับ โดยมันจะเป็นสิ่งอ านวยความสะดวกที่ท าให้เขาเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจได้สะดวกมากยิ่งขึ้น เพราะในอดีตที่ผ่านมาการสร้างมัสยิดไม่ได้ค านึงถึงรายละเอียดในส่วนนี้ ฉะนั้นได้ท าการเก็บรวบรวมข้อมูลและหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงต่อไป ซึ่งหลังจากนี้ก็จะท าการ ไปวันพื้นที่ในการติดตั้งจริง

ภาพที่ 4.45: พื้นที่บริเวณพื้นต่างระดับ

4.8.2 ปัญหาที่พบจากผู้ถูกสัมภาษณ์ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

4.8.2.1 ห้องน้ า (ลงรายละเอียดเรื่อง Universal Design)

ส่วนของพื้นที่อาบน้ าละหมาดนั้น ทางมัสยิดได้มีแผนจะสร้างห้องน้ าส าหรับผู้หญิง

เพิ่มเติมขึ้นมาในอนาคต ซึ่งวันที่พูดคุยในประเด็นนี้ในครั้งแรกนั้นตรงกับวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2558 เนื่องจากบริเวณห้องน้ าผู้หญิงของในจุดเดิม พบว่าไม่มีความสะดวกในการใช้งานเพราะมีผู้ชายปะปนใช้งานด้วยเนื่องจากบริเวณนั้นห้องน้ าชายต้องเดินอ้อมไปด้านหลัง รวมกับมีกลุ่มมุสลิมที่เป็นผู้ชายนั่งบริเวณหน้าห้องน้ าเดิมของผู้หญิงเป็นจ านวนมากทั้งก่อนและหลังพิธีละหมาด จึงท าให้ผู้หญิงเกิดความ ไม่สะดวกในการใช้งานและผิดหลักศาสนาอิสลามที่กำหนดให้ผู้ชายกับผู้หญิงขาดความเกี่ยวข้องกัน เมื่อเข้าไปในเขตมัสยิด ซึ่งในการปรับปรุงมัสยิดทั้ง 3 ครั้งในอดีตนั้นจะเป็นในส่วนของการสร้างหออา ซานแห่งใหม่ และการปรับปรุงห้องน้ าชายและหญิงใหม่ ซึ่งพบว่าในอดีตนั้นไม่ได้ค านึงว่าจะเกิดปัญหา บริเวณพื้นที่ห้องอาบน้ าละหมาดของผู้หญิงที่พบปัญหาดังในปัจจุบัน ซึ่งท าให้มีโครงการที่จะสร้าง ห้องน้ าเพิ่มเติมให้กับผู้หญิงในเร็ววันนี้

ภาพที่ 4.46: หน้าห้องน้ าผู้หญิงในปัจจุบัน

ภาพที่ 4.47: หน้าห้องน้ าผู้หญิงในปัจจุบัน

4.8.2.2 มีการใช้พื้นที่ลานอเนกประสงค์ท าครัวช่วงเดือนถือศีลอด

ในเดือนถือศีลอด หรือเดือน รอมฎอนของชาวมุสลิมนั้นในมื้อเช้า (ก่อนพระอาทิตย์ขึ้น) และในมื้อค่ า(ก่อนพระอาทิตย์ตก) จะมีการท าอาหารแจกคนที่มาปฏิบัติศาสนพิธีภายในมัสยิด หรือรวมถึงคนในชุมชนในมื้อนั้น ๆ เพื่อถือเป็นบ่งบอกว่าในช่วงเดือนนี้คือเดือนบุญ เป็นเดือนที่มีความอุดมสมบูรณ์ มุสลิมทุกคนจะไม่อดอยาก และเป็นเดือนที่ทุกคนจะอิ่มบุญ และอิ่มใจ ฉะนั้นพื้นที่ที่เกิดขึ้นมาภายในมัสยิดท่าอิฐพื้นที่ท าครัว จะใช้บริเวณลานอเนกประสงค์บริเวณด้านหน้าห้องน้ าชาย ซึ่งปัจจุบันก็ไม่ได้มีการท าให้พื้นที่นี้มีความเหมาะสมต่อการท าครัวมากนัก ในช่วงเดือนถือศีลอดก็จะมีของวาง

ตามบริเวณพื้นมากมาย จึงเกิดภาพที่อาจไม่ได้ดูเหมาะสมนักในบริเวณพื้นที่ และในการท าครัวแต่ละครั้งนั้นก็จะมีจ านวนคนมาร่วมท าครัวค่อนข้างมากเช่นกัน
โดยจากที่ได้คุยกับทางคณะกรรมการมัสยิด ท่านอีหม่ามและพ่อครัวใหญ่ประจ
ามัสยิดก็พบว่าถ้าในส่วนนี้ได้มีการแก้ไขปรับปรุงไปในทิศทางที่ดีก็ ถือว่าเป็นเรื่องที่น่ายินดีเป็นอย่างยิ่ง

ภาพที่ 4.48: พื้นที่บริเวณท าครัว

4.8.2.3 ท าตู้หรือชั้นวางส าหรับเก็บหนังสืออัลกรุอาน

ในการออกแบบตู้เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องของพื้นที่ในการวางหนังสือ และการเคลื่อนที่ของชั้นวางในบริเวณเสาอาคารมัสยิดและบริเวณต่าง ๆ นั้น ได้มีการพูดคุยกับผู้ใช้งานโดยการวิเคราะห์แก้ไขรูปแบบให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่และการใช้งานมากยิ่งขึ้น เพราะในส่วนของชั้นที่อยู่บริเวณเสานั้น ต้องให้ความส าคัญเป็นพิเศษเพราะในส่วนนี้จะมีชั้นตั้งอยู่เกือบทุก ๆ เสาภายในมัสยิด และคนก็มักจะมานั่งในบริเวณนี้เพื่อหยิบอัรกรุอานมาอ่าน

ภาพที่ 4.49: ชั้นวางอัลกรุอานภายในโถงละหมาด

4.9 สรุปประเด็นปัญหาภายในมัสยิดท่าอิฐ จากที่ได้ท

าการสรุปอุปสรรคปัญหาที่เกิดภายในพื้นที่ภายในของมัสยิดท่าอิฐก็ได้พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นเป็นเพียงแค่อุปสรรคที่ท าให้ไม่สามารถปฏิบัติตัวได้อย่างสะดวกสบายเมื่อเข้าใช้มัสยิด ไม่ได้เป็นปัญหาใหญ่ระดับที่ต้องแก้ไขโดยเร่งรัด แต่แค่เพียงถ้ามีแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่

สามารถพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ควรแก้ไขปรับปรุง โดยยึดหลักศาสนาที่ว่า “การจะสร้างหรือปรับปรุงอะไรภายในมัสยิดนั้น เราจะต้องไม่ท าลายของที่มีอยู่เดิมเท่านั้น” โดยปัญหาที่พบอยู่ในบริเวณที่อาบน้ าละหมาด/ ห้องน้ า ซึ่งจากที่ได้ท าการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่าในบริเวณนี้มีปัญหาเกิดขึ้นมากในตัวของมุสลิมที่เข้ามาใช้งาน รองลงมาจะเป็นในส่วนของลานอเนกประสงค์ที่มีลักษณะการใช้งานพื้นที่ที่ยังมีความสมบูรณ์ไม่มากเพียงพอ โดยที่สามารถปรับปรุงพัฒนาแก้ไขพื้นที่ในส่วนนี้ได้อีกมาก และในส่วนที่พบปัญหาน้อยที่สุดจะเป็นบริเวณโถงละหมาด/ ซุ้มประตูทางเข้าที่พบปัญหาเพียงเล็กน้อย เพราะในบริเวณโถงละหมาดนั้นเป็นบริเวณที่ใช้ปฏิบัติศาสนกิจ ซึ่งกิจกรรมเฉพาะคือการท าพิธีอิบาดะห์หรือการละหมาดเท่านั้น มีเพียงการศึกษาคัมภีร์อัลกุรอานเท่านั้นที่นอกเหนือจากการละหมาด รวมไปถึงพื้นที่ซุ้มประตูทางเข้าที่ไม่ได้มีกิจกรรมอะไรเกิดขึ้นในบริเวณนี้ จึงพบปัญหาเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

4.10 การเสนอแนะแก้ไขปรับปรุงพื้นที่ภายในมัสยิด

โดยการเสนอแนะและสรุปแนวทางแก้ไขปัญหาในข้างต้นจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ท าการ ท าแบบสอบถามมุสลิมที่มาปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดในเบื้องต้นก่อน เพื่อหาข้อสรุปปัญหาที่จะท า การแก้ไขก่อน และเป็นการยืนยันข้อมูลจากผู้ใช้งานโดยตรงต่อประเด็นปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เนื่องจากด้วยระยะเวลาในการท าวิจัยนั้นมีค่อนข้างจ ากัด จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น ได้ในทุก ๆ ข้อ ฉะนั้นจึงต้องท าการประเมินผลเป็นร้อยละว่ามุสลิมในชุมชนท่าอิฐที่เข้ามาปฏิบัติศา สนพิธีภายในมัสยิดนั้น ต้องการให้มีการปรับปรุงแก้ไขเรื่องใดก่อนเป็นอันดับต้น ๆ จากการท า แบบสอบถามจ านวน 50 ฉบับ พบว่า มุสลิมต้องการให้ปรับปรุงในเรื่องต่าง ๆ ล าดับเป็นร้อยละได้ดังนี้ ตารางที่ 4.1:

ความต้องการของมุสลิมที่ต้องการให้ปรับปรุงพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ

รายการ	มุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจ			รวม	ร้อยละ
	ชาย	หญิง	คนชรา เพศชาย ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป		
1. ออกแบบปรับปรุงห้องน้ำให้คนแก่และผู้พิการสามารถใช้งานได้อย่างสะดวก	3	5	3	11	22
2. ออกแบบชุดครัวสำหรับการทำอาหารในช่วงเทศกาลถือศีลอด เพื่อให้เกิดความสะดวกมากยิ่งขึ้นในการทำอาหาร	5	3	1	9	18
3. ออกแบบตู้สำหรับวางรองเท้าไว้ในบริเวณที่มีความเหมาะสม	4	2	-	6	12
4. ปรับปรุงเพิ่มเติมพื้นที่ใช้สำหรับนั่งพบปะพูดคุย	2	1	1	4	8
5. จัดสรรค์พื้นที่ละหมาดสำหรับผู้ทุพพลภาพหรือคนชรา	2	-	1	3	6
6. ติดราวจับตามผนังทางเดินในบริเวณพื้นต่างระดับ	5	2	2	9	18
7. ทำตู้หรือชั้นวางสำหรับเก็บหนังสืออัลกรุอานภายในโถงละหมาด	4	2	2	8	16
รวม	25	15	10	50	100

4.10.1 ประเด็นเสนอแนะแก้ไขปรับปรุงพื้นที่ภายในมัสยิด

ผลสรุปจากการเก็บแบบสอบถาม โดยมีการคิดเป็นร้อยละพบว่า พื้นที่ที่มีความต้องการให้มีการแก้ไขปรับปรุงสูงที่สุดคือ ห้องน้ าและพื้นที่อาบน้ าละหมาดทุก ๆ จุด โดยคิดเป็นร้อยละพบว่าสูงถึงร้อยละ 22 โดยพื้นที่รองลงมาที่ต้องการให้แก้ไขปรับปรุงคือ ออกแบบชุดครัวในบริเวณท าครัว และติดราวจับในบริเวณพื้นต่างระดับ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 18 และลดมาตามล าดับได้แก่ ออกแบบชั้นส าหรับเก็บอัลกรุอานภายในโถงละหมาด ร้อยละ 16 ออกแบบตู้ส าหรับเก็บรองเท้า ร้อยละ12

โดย 2 ประเด็นปัญหาสุดท้ายที่มีค่าร้อยละต่ าที่สุด ได้ท าการเสนอแนวทางเบื้องต้นให้กับผู้วิจัยที่จะท าการศึกษาต่อไปในอนาคต โดยประเด็นปรับปรุงแก้ไขพื้นที่ที่หนึ่งคือ ปรับปรุงเพิ่มเติมพื้นที่ ส าหรับนั่งพูดคุย ร้อยละ 8 และพื้นที่สุดท้ายที่มีค่าเฉลี่ยเป็นร้อยละต่ าที่สุดคือ การจัดสรรพื้นที่ละหมาดส าหรับผู้สูงอายุ ร้อยละ 6 เพราะฉะนั้นในการหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงในเบื้องต้น ได้ท าการเสนอใน 6 ประเด็นแรกก่อน
ด้วยเหตุผลทางด้านระยะเวลาในการวิจัยที่ไม่มากเพียงพอ โดยอีก 1 ประเด็นที่ค่าเฉลี่ยต่ าที่สุด จะน าเสนอข้อมูลเบื้องต้น และเสนอเป็นแนวทางในการแก้ไขสืบไปในอนาคต

ดังนั้นเราจึงได้ด าเนินการท าข้อมูลแนวทางการแก้ไขปรับปรุงในแต่ละประเด็นปัญหาตามขั้นตอนที่ได้ท าการเก็บข้อมูลดังนี้

4.10.1.1 ออกแบบชุดครัวส าหรับใช้ภายในมัสยิด

ในการเสนอแนะการออกแบบชุดครัวเพื่อใช้งานภายในมัสยิดนั้น แรกเริ่มนั้นได้มีการพูดคุยกับอีหม่ามประจ ามัสยิดก่อน เพื่อหาแนวทางและข้อสรุปร่วมกันว่าถ้ามีการพัฒนาพื้นที่ท าครัวก็ จะท าให้พื้นที่มีความเป็นสัดเป็นส่วนมากขึ้น
อีกทั้งยังสามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วยทั้ง ในส่วนของตัวพ่อครัวเอง และคนที่เข้ามาใช้งาน โดยได้ยึดหลักที่ว่า ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบพัฒนา หรือปรับปรุงนั้น จะไม่มีการท าลายของที่มีอยู่แต่เดิม

โดยในขั้นตอนต่อไปนั้นเราก็ได้ท าการพูดคุยกับพ่อครัวในเบื้องต้น ว่ามีลักษณะรูปแบบ การใช้งานอยู่แต่เดิมอย่างไร และมีจ าคนที่เข้ามาท าครัวประมาณกี่คน เพื่อที่จะได้ออกแบบให้มีความ เหมาะสมกับพฤติกรรมของมุสลิมที่เข้ามาใช้ได้อย่างคุ้นเคย โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะ พฤติกรรมไปจากเดิมมาก แต่มีประสิทธิภาพมากขึ้นอีกด้วย หลังจากนั้นได้ท าการเสนอแบบไปจ านวน
สองครั้ง ในครั้งแรกเมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2558 รูปแบบที่น าเสนอมีดังนี้ ในการน

าเสนอในส่วนแรกเราได้ท าการวัดพื้นที่จริงแล้วหลังจากนั้นเราก็ได้มาท าการขึ้นแบบ โดยวางลักษณะความต้องการในการใช้งานส่วนต่าง ๆ ลงไปในพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจ ากัด โดยมีองค์ประกอบของการใช้งานดังนี้ ตะแกรงส าหรับใส่เครื่องปรุง ถาดพลาสติกส าหรับใส่ช้อนเตาแก๊ส จ านวน 4 หัวซิงค์ส าหรับล้างจาน-มือ ตู้เหนือเครื่องกดน้ าส าหรับใส่ของ

4.50: ผังการวางรูปแบบชุดครัวแบบที่ 1

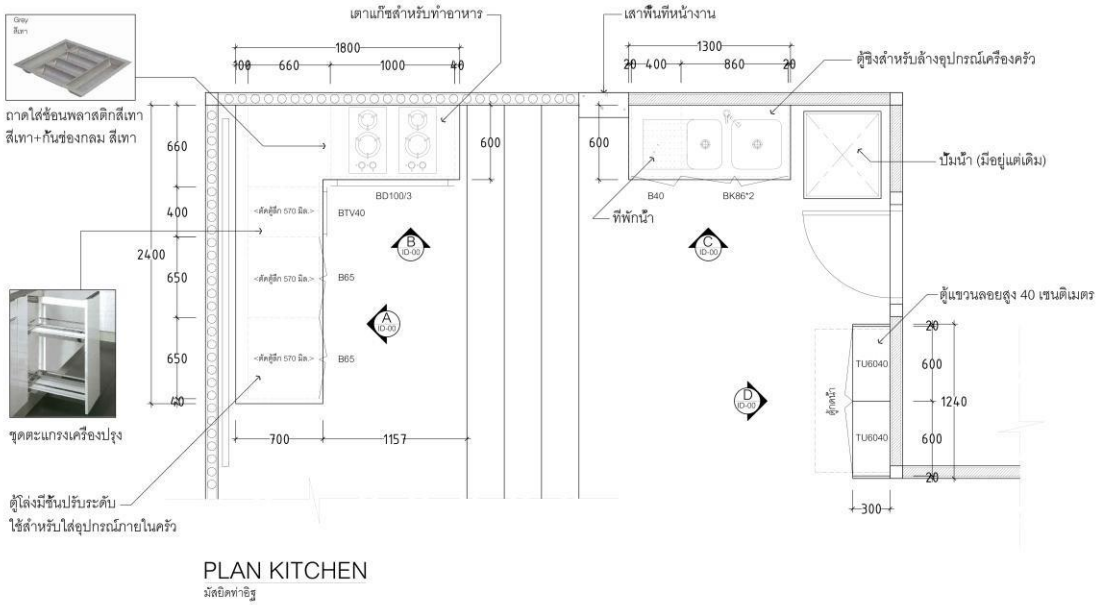

ตารางแสดงรายละเอียดวัสดุอุปกรณ์ของชุดครัว รูปแบบที่ออกแบบชุดครัวนั้นจะเน้นออกแบบให้เข้ากับพื้นที่โดยรอบให้มีความกลมกลืน และมีต้นทุนในการผลิตที่ไม่สูงมากนัก โดยเริ่มจากการที่เลือกวัสดุหินแกรนิตมาปูเป็นพื้นตู้ด้านบน เพราะมีความทนทาน และราคาถูก หน้าบานเป็นเมลามีนซึ่งมีความทนทานเทียบเท่าวัสดุปิดผิวลามิเนต แต่มีราคาที่ถูกกว่าน ามาใช้เป็นวัสดุหน้าบาน ตัวตู้ก็ใช้เมลามีนเช่นกันเพราะมีน้ าหนักที่เบาเนื่องจากเป็นไม้Particle Board มีน้ าหนักค่อนข้างเบาและคงทนต่อความชื้น มือจับเลือกเป็นมือจับฝังสันบาน

ภาพที่

ตารางที่ 4.2: ตารางวัสดุอุปกรณ์ของชุดครัวแบบที่ 1

Symbol	SPEC วัสดุ (เสนอรูปแบบ 01)	Remark
ST	TOP หินแกรนิต	
	+บัวกันเปื้อนอลูมิเนียมสำเร็จรูป	
ME-1	หน้าบานไม้ PB 16 มม. เคลือบเมลามีนสีขาว 1 หน้า	
	เมลามีนลายไม้ 1 หน้า	
	NO. Conifer / R6 (Woodrift)	
BODY	BODY. PB 16 มิล เมลามีนขาว ปิดขอบ PVC สีขาว	
	+ แผ่นหลังตู้ mdf 3 มิล เคลือบ pvc สีขาว	
มือจับ	มือจับหน้าบานลิ้นชักแบบปุ่ม no.Decaton A-261-128	
	มือจับหน้าบานเปิดแบบปุ่ม no.Decaton A-260-70	
ขาตู้	ขาปิดหน้าตู้ไม้อัด 10 มม. ปิดลามิเนตลายขนแมว	
	+ยางรองแบบใส	
*** รายการ ACCESSORIES + เครื่องใช้ไฟฟ้า ***		
บานพับถ้วย	แบบ Hafele Econo	
รางลิ้นชัก	แบบ Metabox สีเทา	RCD
	+ถาดใส่ช้อนพลาสติก สีเทา	RCD
ตู้ซิงค์	พื้นตู้ ติดถาดอลูมิเนียมรองน้ำหยด	RCD
	+BODY ตู้ซิงค์ไม้ PB 16 มม. กันชื้นเมลามีนสีขาว / มีแผ่นหลังตู้	
HOB		
HOOD		
TAP		
SINK	Undermount ของ TEKA / BE 40 40 , BE 40.28	

ในส่วนของรูปด้าน A นั้น จะเป็นส่วนของด้านที่หันหน้าออกไปทางด้านท่าเรือริมแม่น้ า เจ้าพระยา ในส่วนนี้จะมีอุปกรณ์ตะแกรงเครื่องปรุง และมีตู้ส าหรับเก็บของอีกจ านวน 2 ตู้ โดยมีขนาดความสูงของตู้อยู่ที่ 90 เซนติเมตรตามมาตรฐานของครัวโดยทั่วไป ลักษณะของของจะเป็นแบบเลื้อยลงมาเป็นแผงข้าง เพื่อความสวยงามและแข็งแรง ส่วนความหนานั้นจะอยู่ที่ 4 เซนติเมตร

4.51: ชุดครัวรูปด้าน A รูปแบบที่ 1

ภาพที่

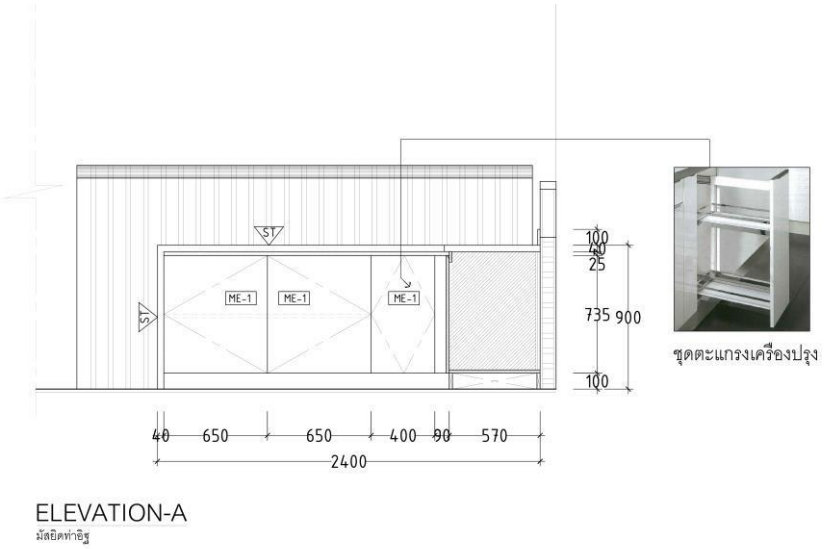

ในส่วนของรูปด้าน B นั้นจะสามารถมองเห็นได้เมื่อหันหน้าไปทางชุมชนฝั่งทิศตะวันออกเฉียงเหนือ จะเป็นส่วนที่ใส่เตาแก๊สจ านวน4 หัว และภายในลิ้นชักชั้นแรกนั้นจะมีถาดใส่ช้อนไว้ส าหรับใส่อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ภายในครัว ชั้นที่สองจะเป็นลิ้นชักส าหรับวางของ และชั้นที่สามจะมีพลาสติกทรงกลมสีเทากั้นกลางเพื่อวางสิ่งของเช่นกัน

ภาพที่ 4.52: ชุดครัวรูปด้าน B รูปแบบที่ 1

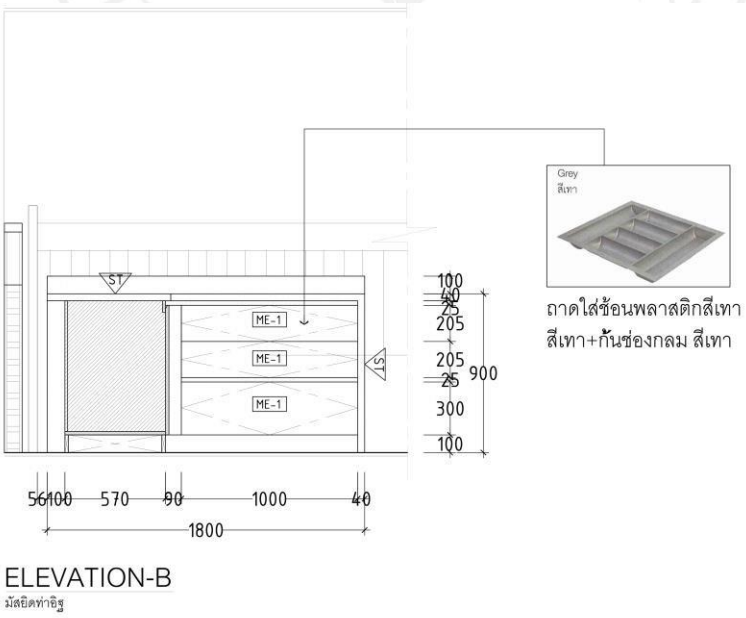

ในส่วนของรูปด้าน C นั้นเป็นด้านที่แสดงให้เห็นส่วนของตู้ซิงค์ส าหรับล้างจาน จะสามารถ

ภาพที่

ด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 4.53: ชุดครัวรูปด้าน C รูปแบบที่ 1

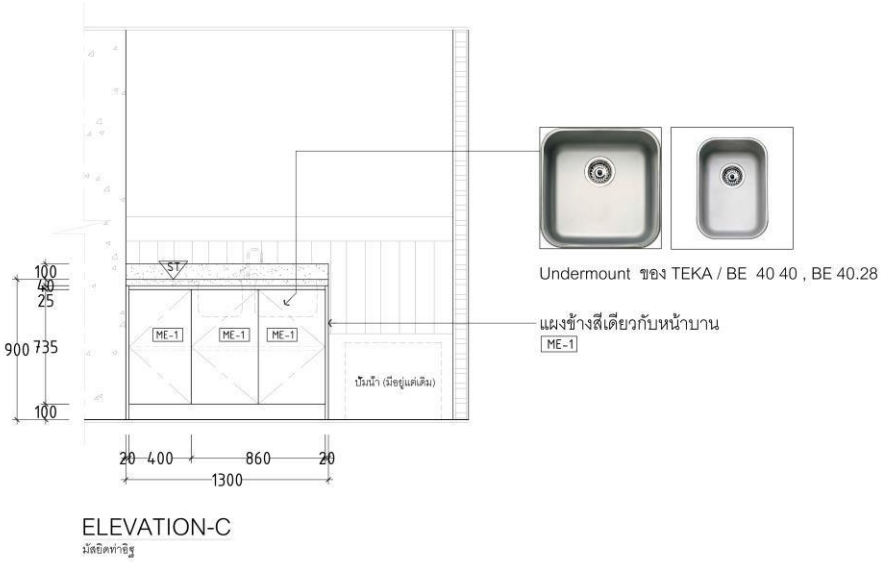

ในส่วนของรูปด้าน D นั้นเป็นส่วนที่หันหน้าเขาไปในมัสยิด หรือมองไปทางด้านฝั่งห้องน้ าชายนั่นเอง ในส่วนนี้จะติดตั้งตู้แค่เพียงชุดเดียวอยู่บริเวณเหนือเครื่องกดน้ าจ านวนสองตู้ เป็นตู้ส าหรับใส่ภาชนะทั่วไป มีขนาดความสูงอยู่แค่เพียง 40 เซนติเมตร เนื่องด้วยจ ากัดโดยพื้นที่

มองเห็นได้เมื่อหันหน้าไปทางชุมชนฝั่งทิศตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งซิงค์ที่ใช้จะเป็นซิงค์ 2 หลมุ 1 ที่พัก

เป็นพื้นที่ใช้ส าหรับท าความสะอาดภาชนะที่ใช้ส าหรับในครัว ซึ่งก็จะมีตู้ส าหรับเก็บจานชามอยู่ข้าง ๆ

4.54: ชุดครัวรูปด้าน D รูปแบบที่ 1

ภาพที่

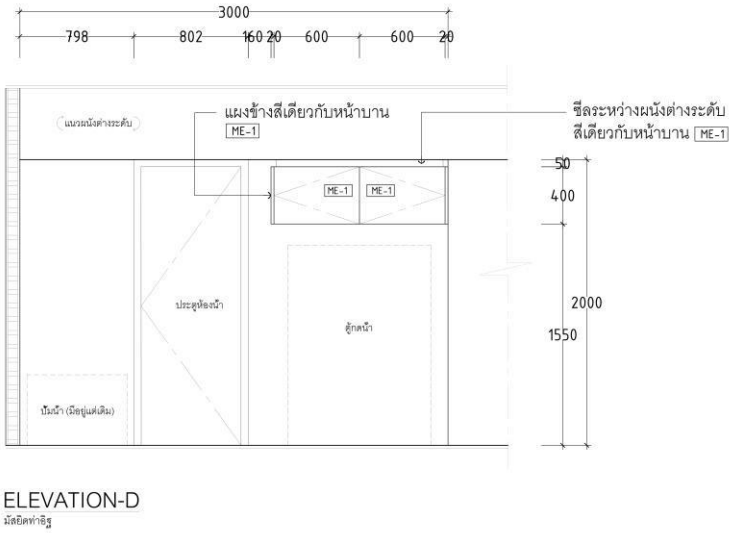

ภาพ 3 มิติแสดงให้เห็นความชัดเจนของรูปแบบครัวที่ได้ท าการออกแบบ เพื่อเป็นการสื่อสารให้เข้าใจตรงกันกับผู้ใช้งานจริง และสามารถอธิบายได้งายดายมากยิ่งขึ้น

ในส่วนของการแก้ไขแบบครั้งที่สองหลังจากที่ได้มีการพูดคุยแก้ไขในครั้งแรกนั้น พบว่ายังมีส่วนการใช้งานที่ยังไม่ตรงตามจุดประสงค์ของผู้ใช้ จึงได้มีการพูดคุยขอรายละเอียดเพิ่มเติม เพื่อให้งานมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยหลังจากที่พูดคุยพบว่ายังมีส่วนที่ต้องแก้ไขเพิ่มเติมอีกหลายจุด โดยในจุดแรกคือส่วนของต าแหน่งการวางของเตาแก๊ส รวมถึงการยกเลิกตู้ซิงค์ส าหรับล้างจาน ด้วยเหตุผลที่ว่างจะไม่มีการล้างสิ่งปรกภายในพื้นที่ขอบเขตมัสยิด โดยส่วนมากจะน าภาชนะไปล้างบริเวณท่าน้ ำริมแม่น้ าเจ้าพระยา

ภาพที่ 4.55: จ าลองภาพการออกแบบชุดครัวแบบที่ 1

ในการน าเสนอครั้งที่สองนั้น คือครั้งสุดท้ายที่ได้มีการสรุปแบบออกมา เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2558 รูปแบบที่น าเสนอมีดังนี้

ในการน าเสนอในครั้งที่สองนั้น เราได้มีการปรับแก้ตามความคิดเห็นของผู้ใช้โดยตรง ซึ่งก็จะมีความถูกต้องชัดเจนในการออกแบบมากยิ่งขึ้น เพราะตรงตามที่ผู้ใช้งานต้องการใช้งานอย่างแท้จริง โดยที่ยังมีองค์ประกอบของการใช้งานคงเดิม เพียงแต่ตัดและย้ายบางส่วนออกเท่านั้น โดยมีรูปแบบดังนี้ ตะแกรงส าหรับใส่เครื่องปรุงถาดพลาสติกส าหรับใส่ช้อนเตาแก๊สจ านวน4 หัว ตู้เหนือเครื่องกดน้ าส าหรับใส่ของ

4.56: ผังการวางรูปแบบชุดครัวแบบที่ 1

ภาพที่

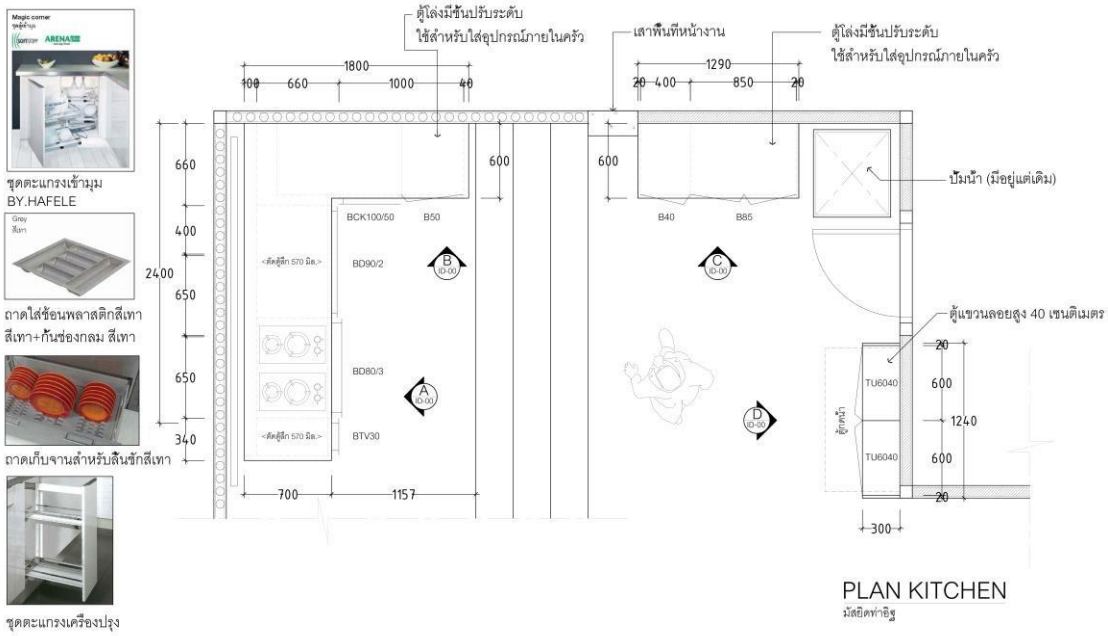

ตารางแสดงรายละเอียดวัสดุอุปกรณ์ของชุดครัว รูปแบบที่ออกแบบชุดครัวนั้นจะยึดรูปแบบเดิมตามที่เสนอไปในครั้งแรก เพราะได้มีการพูดคุยถึงรายละเอียดเรื่องความทนทานและในส่วนของเราในการก่อสร้างติดตั้งเรียบร้อยแล้ว

ตารางที่ 4.3: ตารางวัสดุอุปกรณ์ของชุดครัวแบบที่ 2

Symbol	SPEC วัสดุ (เสนอรูปแบบ 01)	Remark
ST	TOP หินแกรนิต	
	+บัวกันเปื้อนอลูมิเนียมสำเร็จรูป	
ME-1	หน้าบานไม้ PB 16 มม. เคลือบเมลามีนสีขาว 1 หน้า	
	เมลามีนลายไม้ 1 หน้า	
	NO. Conifer / R6 (Woodrift)	
BODY	BODY. PB 16 มิล เมลามีนขาว ปิดขอบ PVC สีขาว	
	+ แผ่นหลังตู้ mdf 3 มิล เคลือบ pvc สีขาว	
มือจับ	มือจับหน้าบานลิ้นชักแบบปุ่ม no.Decaton A-261-128	
	มือจับหน้าบานเปิดแบบปุ่ม no.Decaton A-260-70	
ขาตู้	ขาปิดหน้าตู้ไม้อัด 10 มม. ปิดลามิเนตลายขนแมว	
	+ยางรองแบบใส	
*** รายการ ACCESSORIES + เครื่องใช้ไฟฟ้า ***		
บานพับถ้วย	แบบ Hafele Econo	
รางลิ้นชัก	แบบ Metabox สีเทา	RCD
	+ถาดใส่ช้อนพลาสติก สีเทา	RCD
ตู้ซิงค์	พื้นตู้ ติดถาดอลูมิเนียมรองน้ำหยด	RCD
	+BODY ตู้ซิงค์ไม้ PB 16 มม. กันชื้นเมลามีนสีขาว / มีแผ่นหลังตู้	
HOB		
HOOD		
TAP		
SINK	Undermount ของ TEKA / BE 40 40 , BE 40.28	

ในส่วนของรูปด้าน A ได้มีการปรับรูปแบบจากเดิมคือมีการย้ายต าแหน่งของเตาแก๊ส4 หัว มาอยู่ในด้านนี้แทน โดยยังคงตะแกรงเครื่องปรุงไว้ฝั่งเดิม เพียงแต่ปรับรูปแบบของตู้เล็กน้อย เพื่อให้เกิดความเหมาะสม

ภาพที่

4.57: ชุดครัวรูปด้าน A รูปแบบที่ 2

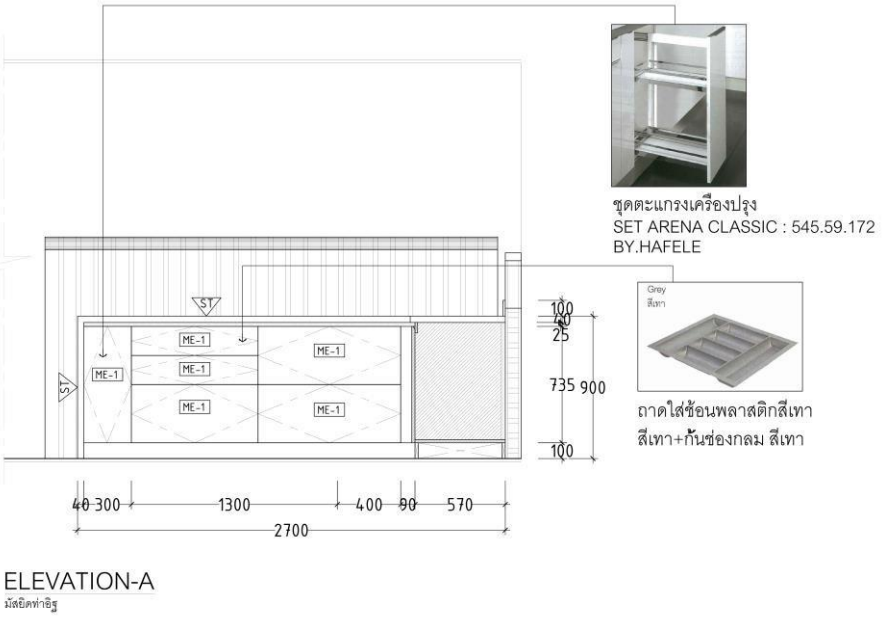

ในส่วนของรูปด้าน B ปรับเป็นตู้ลักษณะเข้ามุม โดยมีตะแกรงที่ใช้ส าหรับวางของแบบเลื่อนอยู่ภายในตู้ และมีตู้ส าหรับใส่ของอยู่ด้านข้าง เพื่อใช้ส าหรับเก็บอุปกรณ์เครื่องใช้ภายในครัว

ภาพที่ 4.58: ชุดครัวรูปด้าน B รูปแบบที่ 2

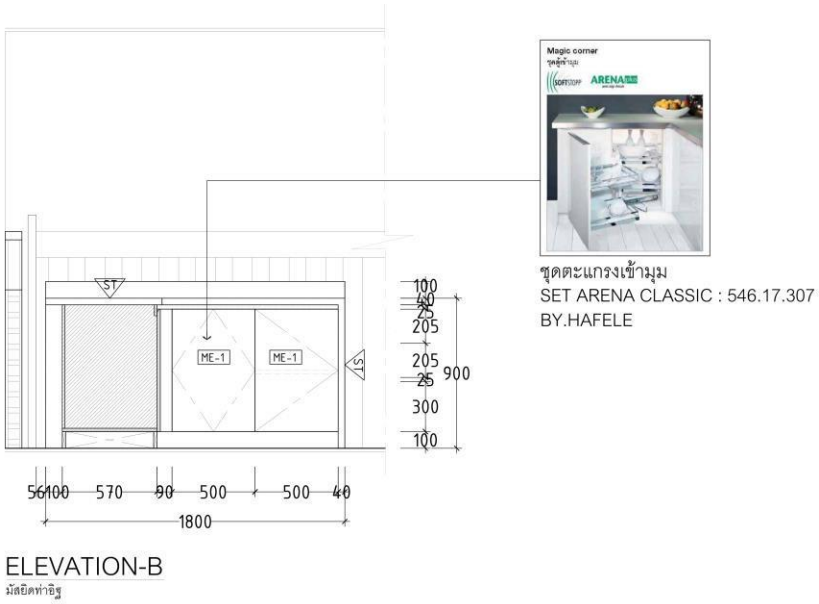

ในส่วนของรูปด้าน C ในด้านนี้ได้มีการยกเลิกส่วนของตู้ซิงค์ออกไป เพราะตามหลักแล้วไม่ควร

ภาพที่

ล้างสิ่งสกปรกในบริเวณอาณาเขตมัสยิด จึงปรับเป็นตู้ส าหรับใส่ของแทน เพื่อที่จะได้มีพื้นที่ส าหรับเก็บ

ของมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 4.59: ชุดครัวรูปด้าน C รูปแบบที่ 2

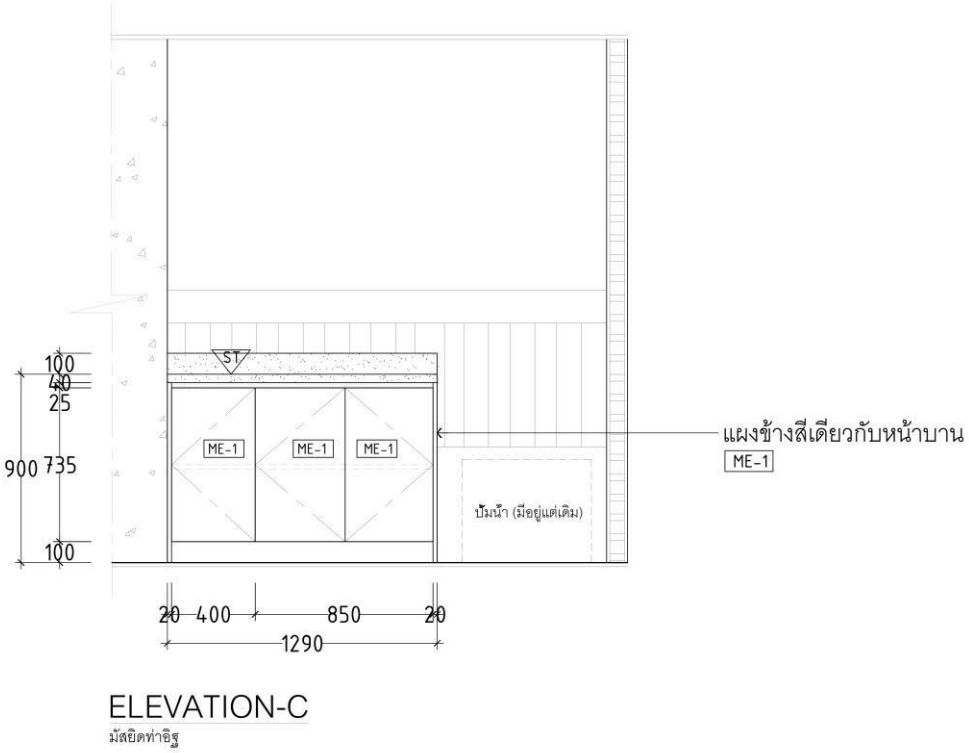

ในส่วนของรูปด้าน D ไม่ได้มีการปรับลักษณะการใช้งานหรือรูปแบบใด ๆ เพียงแต่มีการปรับแก้ไขหน้าบานให้มีความสวยงามมากยิ่งขึ้นตามความเหมาะสมในพื้นที่

4.60: ชุดครัวรูปด้าน D รูปแบบที่ 2

ภาพที่

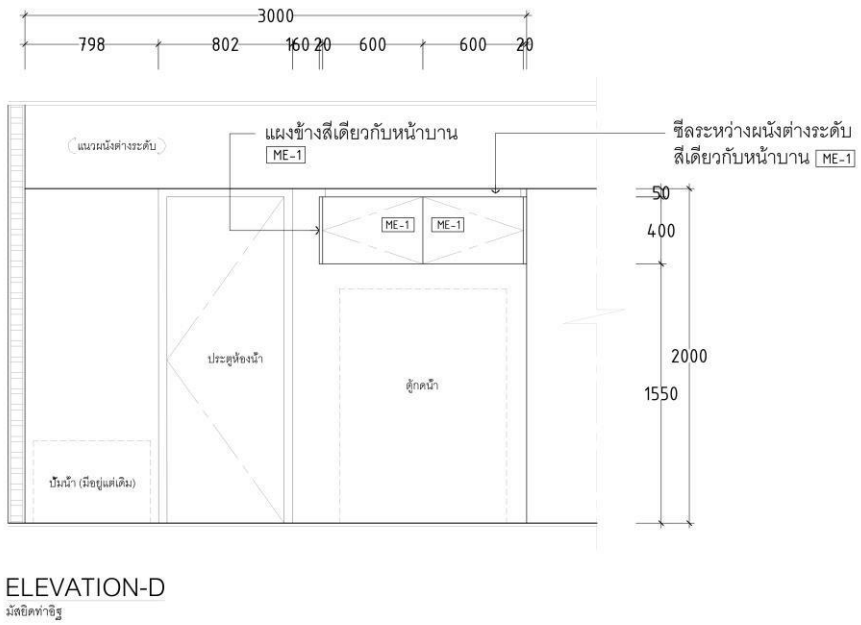

ภาพที่ 4.61: จ าลองภาพการออกแบบชุดครัวแบบที่2

ภาพ 3 มิติสรุปรูปแบบของชุดครัวที่ได้มีการแก้ไขในครั้งสุดท้าย โดยที่สามารถน าแบบไปพัฒนาหรือก่อสร้างจริงได้ต่อไปในอนาคต

4.10.1.2 ปรึกษาควบคู่กับการออกแบบห้องน้ าเพื่อทุกคน

จากการที่ได้พูดคุยและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการใช้พื้นที่ในส่วนของห้องน้ าภายในมัสยิดนั้น ในส่วนของกรรมการมัสยิดท่าอิฐก็ได้มีการแจ้งว่าจะมีโครงการสร้างห้องน้ าในเพิ่มในอีกพื้นที่หนึ่ง แต่ ในเวลานั้นยังไม่ได้มีการสรุปว่าส่วนของห้องน้ าแห่งใหม่นั้นจะตั้งอยู่ที่ใด แต่ในส่วนส าคัญห้องน้ าแห่ง ใหม่ที่จะเกิดขึ้นนั้น จะเป็นห้องน้ าส าหรับมุสลิมเพศหญิงเท่านั้นในการใช้งาน เพื่อให้เกิดความส่วนตัว และไม่ขัดกับหลักศาสนาอิสลาม จึงได้มีการพูดคุยร่วมกับผู้ดูแล และอีหม่ามประจ ามัสยิด ว่าจะมีแนวทางอย่างไรในการออกแบบห้องน้ าแห่งใหม่ให้มีความเหมาะสมทั้งในแง่ของการใช้งาน และพื้นที่ตั้งของห้องน้ าแห่งใหม่ ให้ตอบสนองบุคคลที่จะใช้งานอย่างสูงสุด

จากที่ได้มีการสรุปข้อมูลดังกล่าวนั้น ทางคณะกรรมการก็ได้มีการสรุปว่าจะสร้างห้องน้ าแห่งใหม่บริเวณด้านข้างห้องพัสดุ ในพื้นที่ที่มีต าแหน่งติดอยู่กับริมธารน้ าด้านข้างหลุมศพ โดยมีจ านวน 8 ห้อง ขนาดความกว้างโดยประมาณคือ 12 เมตร

ภาพที่ 4.62: แผนที่บอกต าแหน่งห้องน้ าใหม่

จากที่ได้ท าการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหลักการในการออกแบบห้องน้ าเพื่อทุกคนนั้น (Universal Design) ได้ปรึกษากับผู้ควบคุมดูแลการออกแบบ ถึงประเด็นในการออกแบบ และการเสนอแนะแนวทางการออกแบบห้องน้ าให้คนสามารถใช้ได้ทั้งมวลโดยการท าแบบจ าลองห้องน้ าเพื่อทุกคนขึ้นมาจ านวน1 ห้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในรูปแบบลักษณะการออกแบบห้องน้ าเพื่อคนทุกคนภายในมัสยิดท่าอิฐมากยิ่งขึ้น โดยมีขอบเขตข้อก าหนดในเรื่องของพื้นที่ที่มีความจ ากัด โดยที่ต้องมีจ านวนห้องให้ได้ตามที่คณะกรรมการก าหนดไว้โดยลักษณะพื้นที่ในการใช้งานนั้นได้อ้างอิงจากการทบทวนวรรณกรรมในเรื่องของห้องน้ าเพื่อคนทุกคนและรูปแบบนี้เพื่อใช้เป็นรูปแบบมาตรฐานในการออกแบบห้องน้ าในส่วนอื่นๆ ซึ่งมีรูปแบบรายละเอียดดังนี้ (กุสุมา ธรรมธ ารง 2545)

ภาพที่ 4.63: ตัวอย่างผังพื้นห้องน้ า

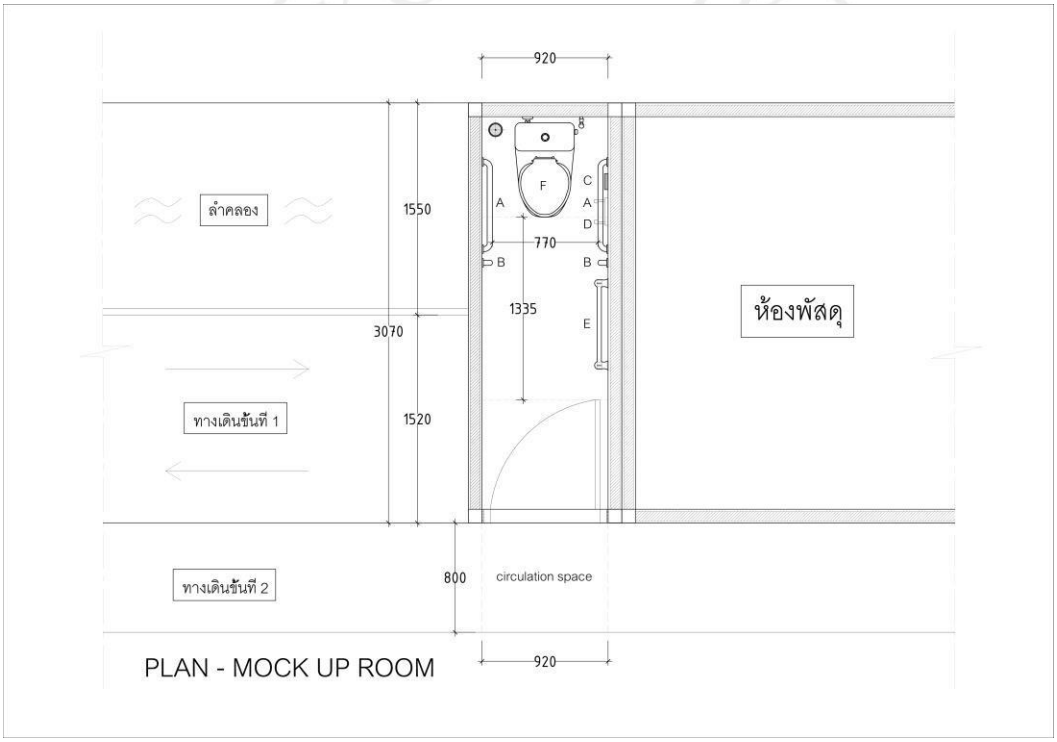

ภาพที่ 4.64: รูปด้านตัวอย่างห้องน้ า

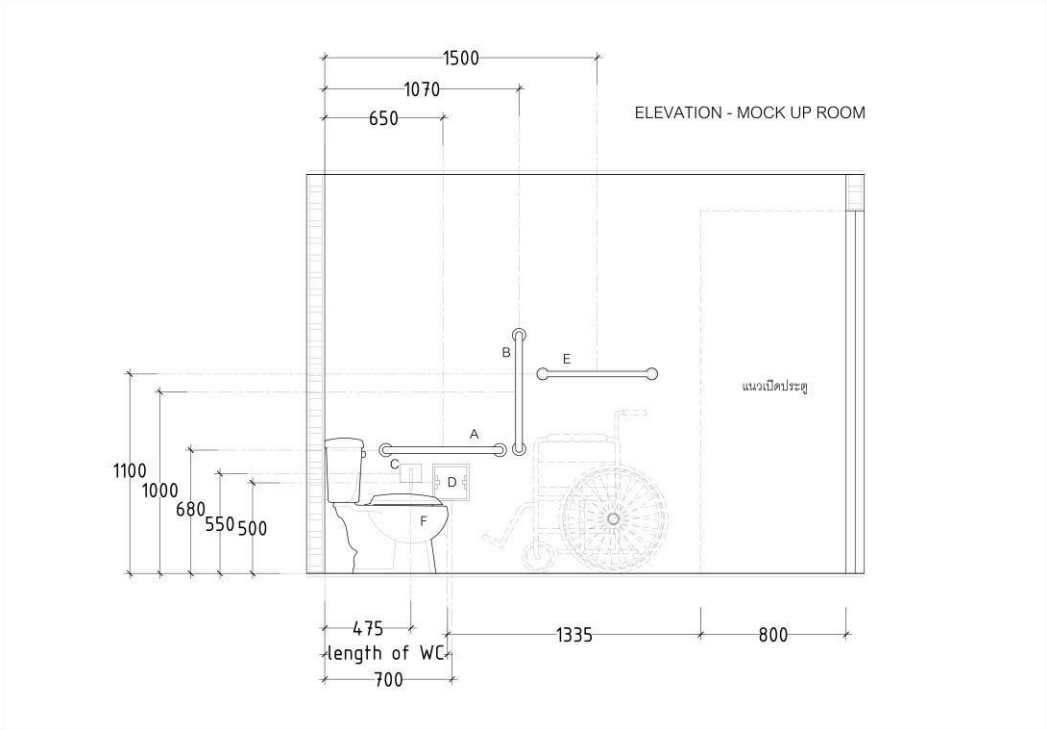

A. บาร์มือจับแนวนอน ขนาดตามความเหมาะสมของพื้นที่ (Horizontal Grabrail)

B. บาร์มือจับแนวตั้ง ขนาดตามความเหมาะสมของพื้นที่ (Vertical Grab Rail)

C. เครื่องขอความช่วยเหลือ แบบสายดึง (Alarm Pull-Cord)

D. ที่ใส่กระดาษช าระ

E. ที่แขวนเสื้อผ้า (Clothes Hook Between)

F. โถส้วมแบบนั่งมีฝาเปิด-ปิดและกดน้ าอัตโนมัต(Flat-topped Close-coupled Cistern)

โดยการแนะน าพูดคุยในการออกแบบนั้นก็จะเป็นการแนะน าว่าควรจะออกแบบหรือติดอุปกรณ์ในระยะความสูงใดให้เกิดความเหมาะสมมากที่สุดส าหรับให้คนทุกๆ คนสามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้มีการเก็บภาพขั้นตอนในการพัฒนาการก่อสร้างดังนี้

การก่อสร้างห้องน้ าใหม่ส าหรับผู้หญิงประจ าวันที่

ภาพที่ 4.65: 04 กันยายน พ.ศ. 2558

ภาพที่ 4.66: การก่อสร้างห้องน้ าใหม่ส าหรับผู้หญิงประจ าวันที่1 กันยายน พ.ศ. 2558

ภาพที่ 4.67: การก่อสร้างห้องน้ าใหม่ส าหรับผู้หญิงประจ าวันที่4 กันยายน พ.ศ. 2558

การก่อสร้างห้องน้ าใหม่ส าหรับผู้หญิงประจ าวันที่

ภาพที่ 4.68: 29 กันยายน พ.ศ. 2558

ภาพที่ 4.69: การก่อสร้างห้องน้ าใหม่ส าหรับผู้หญิงประจ าวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2558

การก่อสร้างห้องน้ าใหม่ส าหรับผู้หญิงประจ าวันที่

ภาพที่ 4.70: 19 ตุลาคม พ.ศ. 2558

ภาพที่ 4.71: การก่อสร้างห้องน้ าใหม่ส าหรับผู้หญิงประจ าวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2558

ภาพที่ 4.72: การก่อสร้างห้องน้ าใหม่ส าหรับผู้หญิงประจ าวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2558

ส าหรับอุปกรณ์ที่จะน ามาติดตั้งภายในห้องน้ าแห่งใหม่นั้น จะเป็นอุปกรณ์ที่มีความจ าเป็นใน

การก่อสร้างห้องน้ าใหม่ส าหรับผู้หญิงประจ าวันที่
การใช้งานเพื่อคนทุกคน ซึ่งก็ได้มีการปรึกษาร่วมกับผู้ออกแบบเพื่อในมาติดตั้งให้เกิดความเหมาะสมมากที่ โดยมีรายการอุปกรณ์ดังนี้

1) อ่างล้างมือ (Wash Basin)
2) โถส้วมแบบนั่งมีฝาเปิด-ปิดและกดน้ าอัตโนมัติ (Flat-topped Close-coupled Cistern)
3) บาร์มือจับแนวนอน ขนาดตามความเหมาะสมของพื้นที่ (Horizontal Grabrail) 4) ที่แขวนเสื้อผ้า (Clothes Hook Between)

4.10.1.3 การติดราวจับบริเวณพื้นที่มีความต่างระดับ

ปัญหาที่พบจากมุสลิมที่มีร่างกายทุพพลภาพหรือผู้ใช้งานจริง
พบว่าการประคองตัวเพื่อ เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจนั้นเกิดความยากล าบากในบางครั้ง
แต่ด้วยหลักศาสนาและความตั้งใจของตน การมาละหมาดไม่ว่าจะพบปัญหาใด ก็จะพยายามมาทาพิธีอิบาดะห์อย่างสม่ าเสมอ การตัดราวจับที่ผนังในพื้นที่ต่างระดับภายในมัสยิดท่าอิฐนั้น จะทาการเสนอเป็นภาพ
จ าลองเพื่อให้มีการติดราวจับส าหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ ตามตาแหน่งที่ได้มีการศึกษาละตรวจสอบ ระดับความต่างระดับของพื้นเอาไว้
ซึ่งมีรายละเอียดประกอบภาพต่าง ๆ ดังนี้

ภาพที่ 4.73: อุปกรณ์ราวจับ

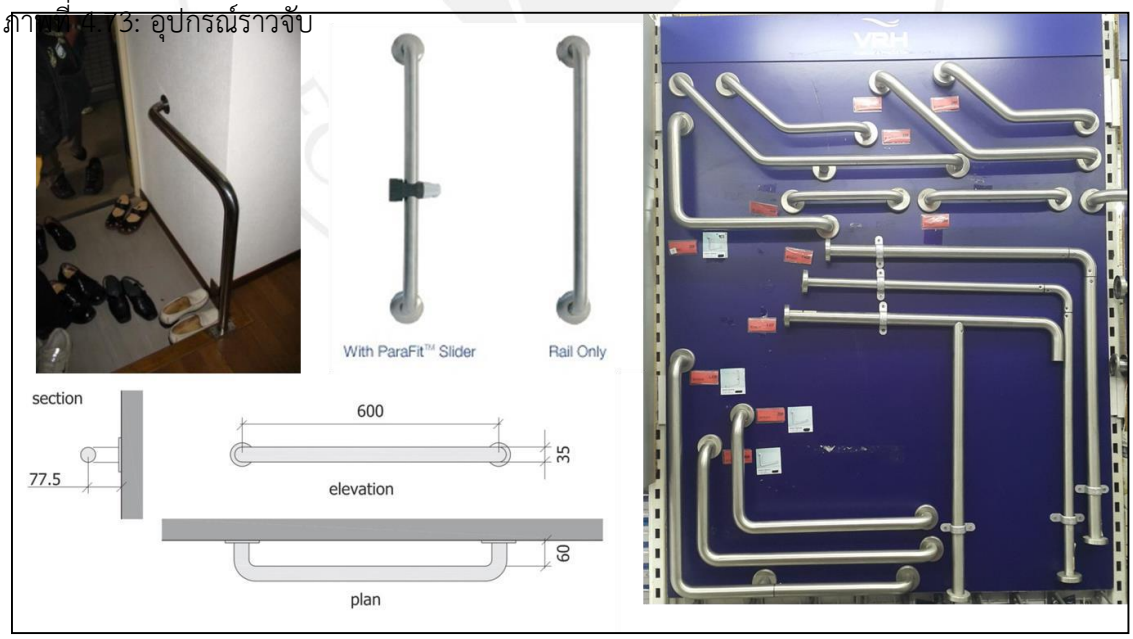

ภาพที่

4.74: แผนภาพระบุต าแหน่งติดราวจับ

ภาพที่

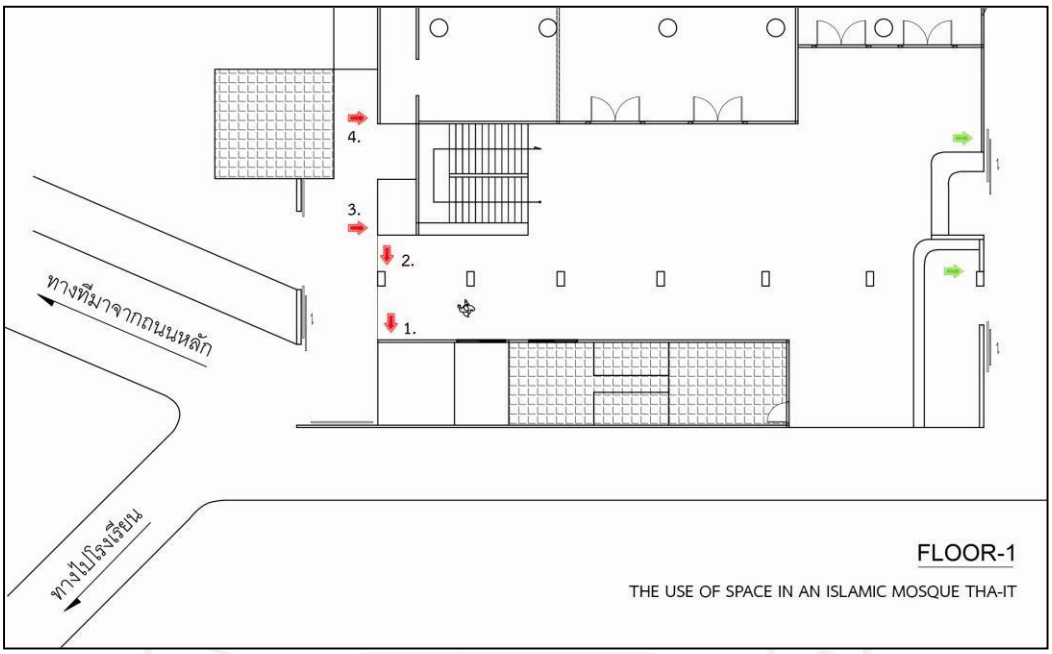

ภาพที่ 4.75: จ าลองภาพจุดติดราวจับส าหรับพยุงตัวจุดที่1

ภาพที่

4.76: จ าลองภาพจุดติดราวจับส าหรับพยุงตัวจุดที่ 2

ภาพที่ 4.77: จ าลองภาพจุดติดราวจับส าหรับพยุงตัวจุดที่3

ภาพที่

4.78: จ าลองภาพจุดติดราวจับส าหรับพยุงตัวจุดที่ 4

ภาพที่

4.10.1.4 ท าตู้หรือชั้นวางส าหรับเก็บหนังสืออัลกรุอาน

ซึ่งจากปัญหาที่เกิดขึ้น ก็ได้มีการออกแบบชั้นส าหรับวางหนังสือให้เหมาะสมกับการใช้งาน และอยู่ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในรูปแบบดังนี้

รูปแบบที่ 1 เป็นชั้นวางอัลกรุอานและหนังสือต่าง ๆ ที่อยู่ในบริเวณเสาของตัวอาคารมัสยิด ซึ่งชั้นวางที่อยู่ในลักษณะบริเวณนี้มีอยู่ 6 จุด ส าคัญดังนี้

ภาพที่ 4.79: แผนภาพระบุต าแหน่งตั้งชั้นวางหนังสือบริเวณเสา

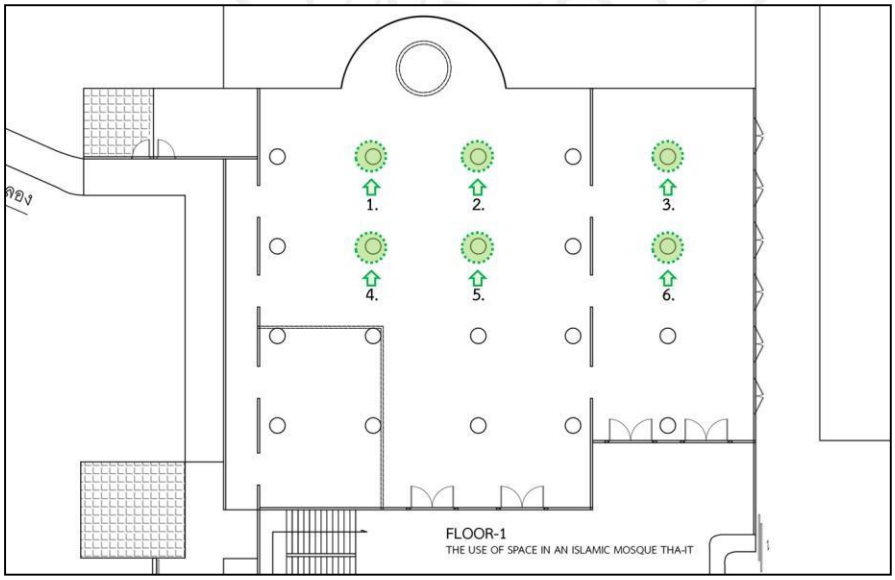

ภาพที่

4.80: จ าลองภาพชั้นวางหนังสือแบบที่1

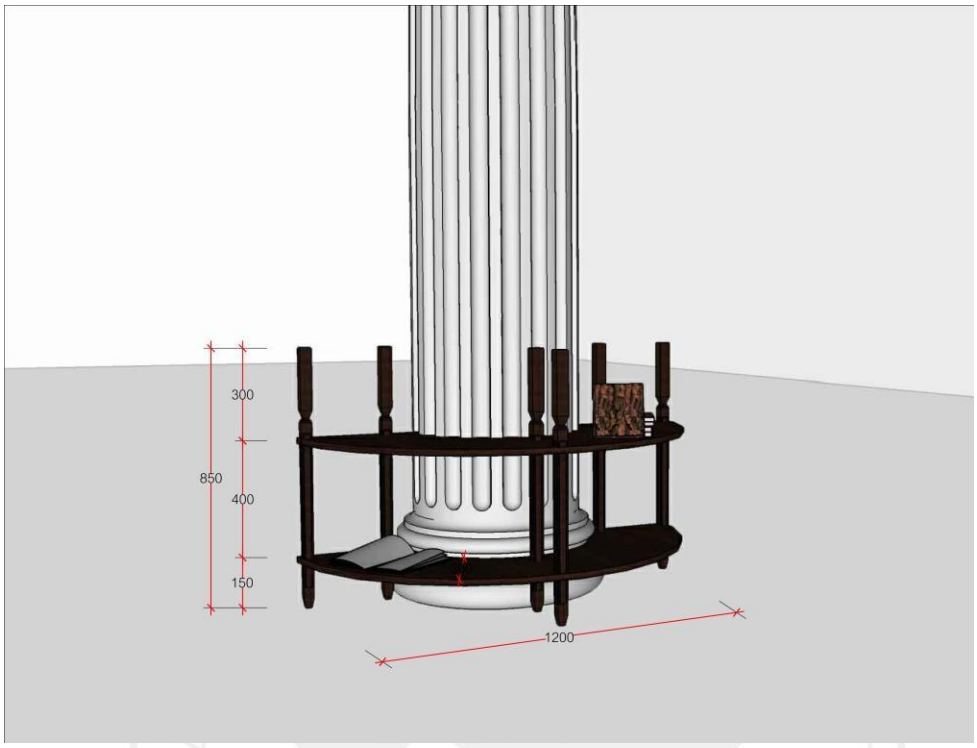

รูปแบบที่ 2 เป็นชั้นวางอัลกรุอานและหนังสือต่าง ๆ ที่อยู่ในบริเวณผนังในโถงละหมาด ซึ่งชั้นวางที่อยู่ในลักษณะบริเวณนี้มีอยู่ 8 จุด ส าคัญดังนี้

ภาพที่ 4.81: แผนภาพระบุต าแหน่งที่ตั้งชั้นวางหนังสือบริเวณผนังชั้น1

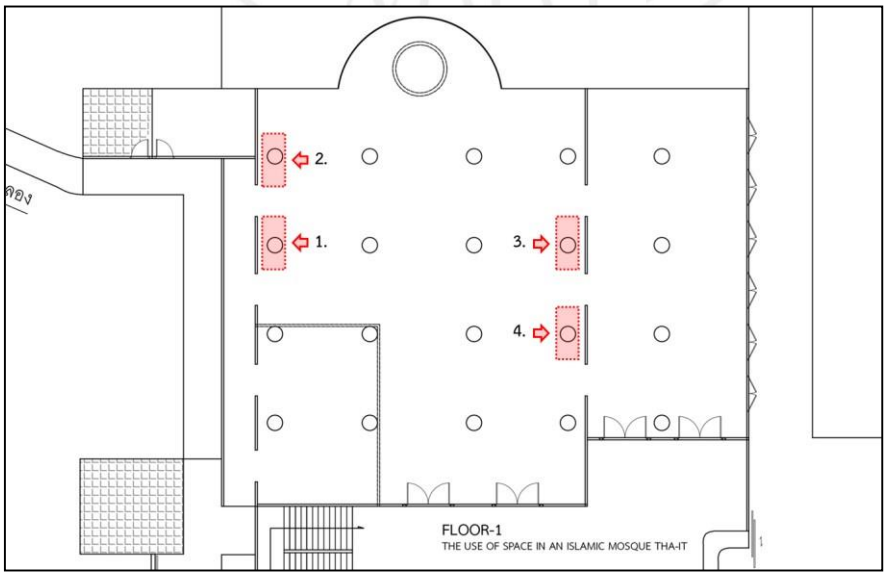

ภาพที่

4.82: แผนภาพระบุต าแหน่งที่ตั้งชั้นวางหนังสือบริเวณผนังชั้น 2

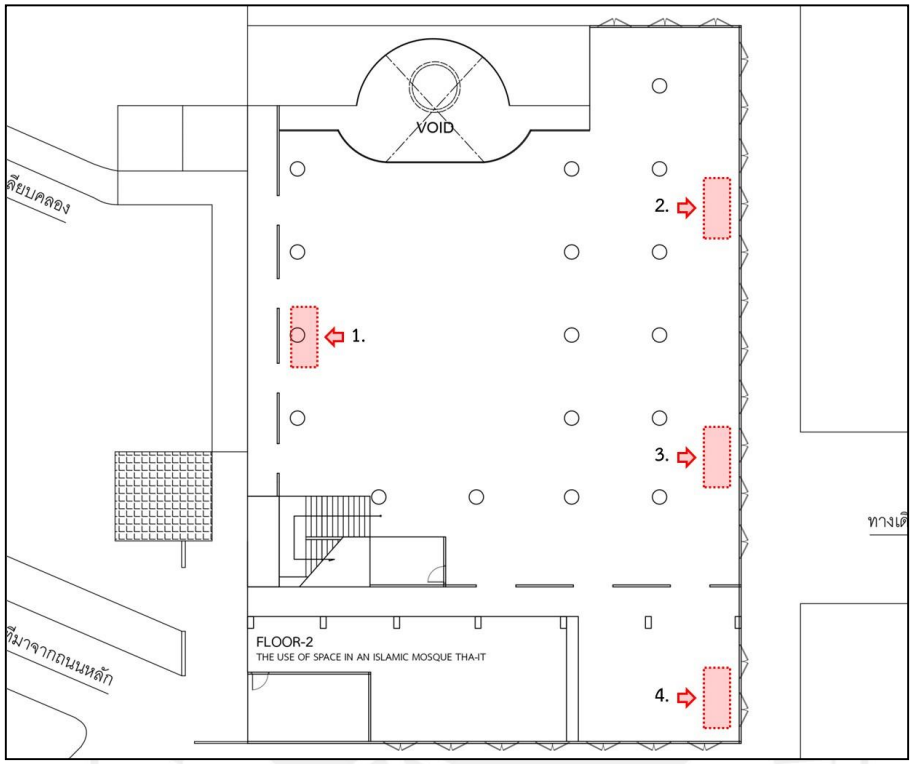

ภาพที่ 4.83: จ าลองภาพชั้นวางหนังสือแบบที่2

ภาพที่

4.10.1.5 ท าตู้ส าหรับใส่รองเท้า

จากการที่ได้พูดคุยกับทางผู้ใช้และทางคณะกรรมการมัสยิดนั้น จึงมีแนวทางที่จะสร้างตู้ส าหรับใส่รองเท้าขึ้น โดยจะวางในบริเวณที่มีความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่นั้นๆ และมีการออกแบบรูปแบบดังนี้

ภาพที่ 4.84: แผนภาพระบุต าแหน่งที่ตั้งตู้ใส่รองเท้า

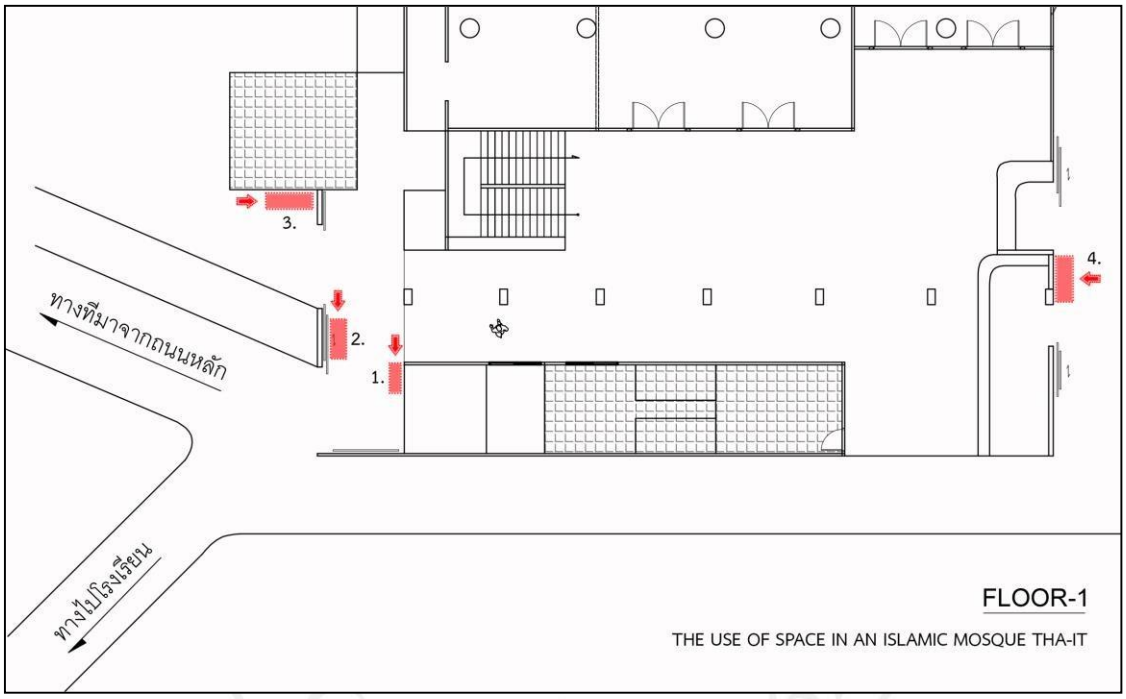

1) บริเวณด้านหน้าทางเข้ามัสยิดจากฝั่งใต้ เป็นบริเวณผนังที่ติดกับทางขึ้นหออาซาน

2) บริเวณด้านหน้าทางเข้ามัสยิดจากฝั่งใต้เช่นกัน แต่อยู่บริเวณรั้วฝั่งตรงข้ามกับบริเวณตั้งตู้พื้นที่ที่ 1

3) บริเวณทางเข้าจากทางเดินไปหลุมฝังศพหรือกุโบร์ อยู่ติดกับบริเวณที่อาบน้ าละหมาด

4) บริเวณทางเข้ามัสยิดฝั่งทิศเหนือ ซึ่งอยู่ในบริเวณจุดล้างเท้าประจ ามัสยิดท่าอิฐ

ภาพที่ 4.85: จ าลองภาพตู้ส าหรับใส่รองเท้าในต าแหน่งที่1

ภาพที่ 4.86: จ าลองภาพตู้ส หรับใส่รองเท้าในต าแหน่งที่2

ภาพที่ 4.87: จ าลองภาพตู้ส าหรับใส่รองเท้าในต าแหน่งที่ 3

ภาพที่ 4.88: จ าลองภาพตู้ส าหรับใส่รองเท้าในต าแหน่งที่4

4.11 สรุปรูปแบบพื้นที่การใช้งานในส่วนต่าง ๆ ภายในมัสยิดท่าอิฐ

จากที่ได้ท าการวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อหาปัญหา แนวทางในการแก้ไขในประเด็นต่าง ๆ และนาข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดไปปรับปรุงแก้ไขในประเด็นต่าง ๆ ตามที่ได้ท าการศึกษา จึงได้ท าการสรุปพื้นที่การใช้งานโดยแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ให้เกิดความเข้าใจในการใช้พื้นที่เพื่อปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดท่าอิฐได้ดังนี้

4.11.1 พื้นที่นั่งพักคอย-พักผ่อน ในพื้นที่ ๆ มุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจในทุก ๆ ครั้งจะมีพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นคือการมานั่งพูดคุยกัน หรือการใช้เป็นที่ส าหรับพักผ่อน ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาก่อน-หลังพิธีกรรมละหมาดหรืออิบาดะห์ ส าหรับพื้นที่นี้พบว่ามีการใช้งานอยู่เกือบตลอดเวลา โดยในการน าเสนอได้ใช้สีแดงเป็นสีตัวแทนในผังพื้นที่

4.11.2 พื้นที่บริเวณทางเข้า

พื้นที่ส่วนทางเข้านี้เป็นบริเวณที่เมื่อมุสลิมเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจ จะมีทางเข้าอยู่ทั้ง 2 ด้าน โดยแบ่งเป็นด้านซุ้มประตูทางเข้าทิศใต้ และซุ้มประตูทางเข้าทิศเหนือ มักจะถอดรองเท้าไว้ในบริเวณนี้ ซึ่งในบริเวณนี้จะเป็นพื้นที่ว่าง โดยในการน าเสนอได้ใช้สีฟ้าเป็นสีตัวแทนในผังพื้นที่

4.11.3 พื้นที่ประกอบพิธีกรรม

ในบริเวณพื้นที่ประกอบพิธีกรรมนั้น คือพื้นที่ ๆ ใช้ส าหรับการปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดเป็นหลัก หรือที่เราเรียกว่าการละหมาด (อิบาดะห์) โดยในพื้นที่นี้เรียกว่าโถงละหมาด จะมีอยู่ในชั้น 1 และชั้น 2 เพราะฉะนั้นคนมักจะอยู่ในพื้นที่นี้เมื่อประกอบศาสนพิธีเท่านั้น โดยในการน าเสนอได้ใช้สีเขียวเป็นสีตัวแทนในผังพื้นที่

4.11.4 พื้นที่ใช้ช่วงเดือนถือศีลอด

ในพื้นที่บริเวณนี้จะมีความส าคัญมากในช่วงเดือนรอมฎอนหรือเดือนถือศีลอด เพราะคือพื้นที่ที่ใช้ท าครัว ปรุงอาหารที่คนมาท าบุญร่วมกัน เพื่อแจกอาหารให้กับคนรอท าพิธีละศีลอดในแต่ละวัน ซึ่งรวมไปถึงบริเวณที่ใช้นั่งทานอาหารด้วยในบริเวณนี้ โดยในการน าเสนอได้ใช้สีม่วงเป็นสีตัวแทนในผังพื้นที่

4.11.5 พื้นที่ส าหรับศึกษาค าสอน ในบริเวณนี้ มักจะมีมุสลิมเข้ามานั่งหาความสงบ และศึกษาค าสอนในคัมภีร์อัลกรุอานเป็นจ านวน ทั้งช่วงก่อนท าพิธีละหมาด และหลังท าพิธีละหมาด ด้วยเหตุผลเพราะในบริเวณนี้มีแสงสว่าง เข้าถึงเพียงพอ และมีอากาศถ่ายเททั้งในชั้น 1 และชั้น 2 จึงเปรียบเหมือนพื้นที่แห่งการศึกษาประจ า มัสยิดเลยก็ว่าได้ โดยในการน าเสนอได้ใช้สีเขียวแก่เป็นสีตัวแทนในผังพื้นที่

4.11.6 พื้นที่ท าความสะอาดร่างกาย

พื้นที่ในบริเวณดังกล่าวนี้คือพื้นที่ส าหรับท าความสะอาดร่างกาย และปลดทุก ไม่ว่าจะเป็นห้องน้ า ที่อาบน้ าละหมาด หรือบริเวณที่ส าหรับล้างเท้าเพื่อเข้ามัสยิด จะอยู่ในบริเวณนี้ โดยในการน าเสนอได้ใช้สีส้มแก่เป็นสีตัวแทนในผังพื้นที่ แต่ในอนาคตจะมีห้องน้ าส าหรับผู้หญิงแยกออกไปอยู่ในบริเวณข้างห้องเก็บพัสดุซึ่งในปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการก่อสร้าง

ภาพที่ 4.89: ผังสรุปพื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐชั้น 1

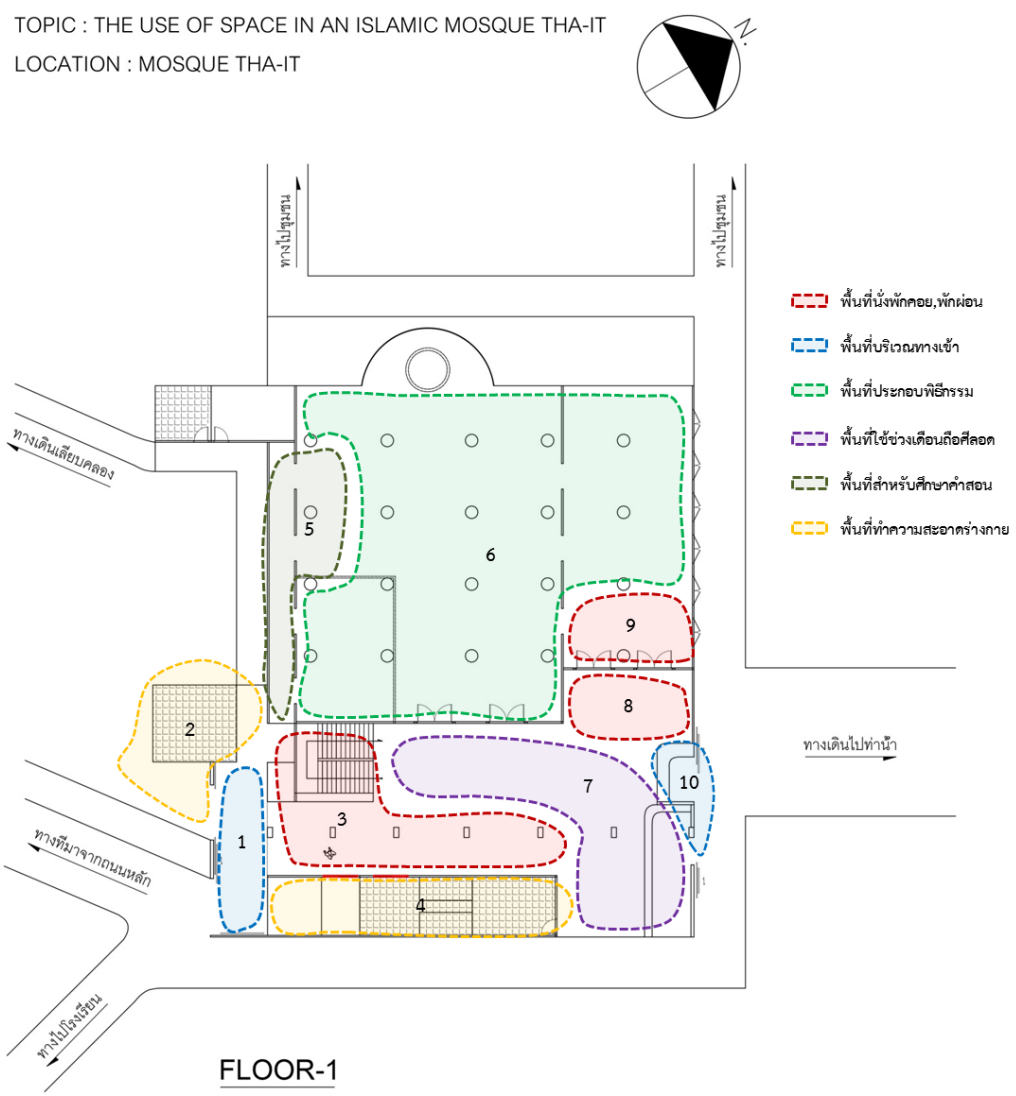

ภาพที่ 4.90: ผังสรุปพื้นที่การใช้งานของมัสยิดท่าอิฐชั้น 2

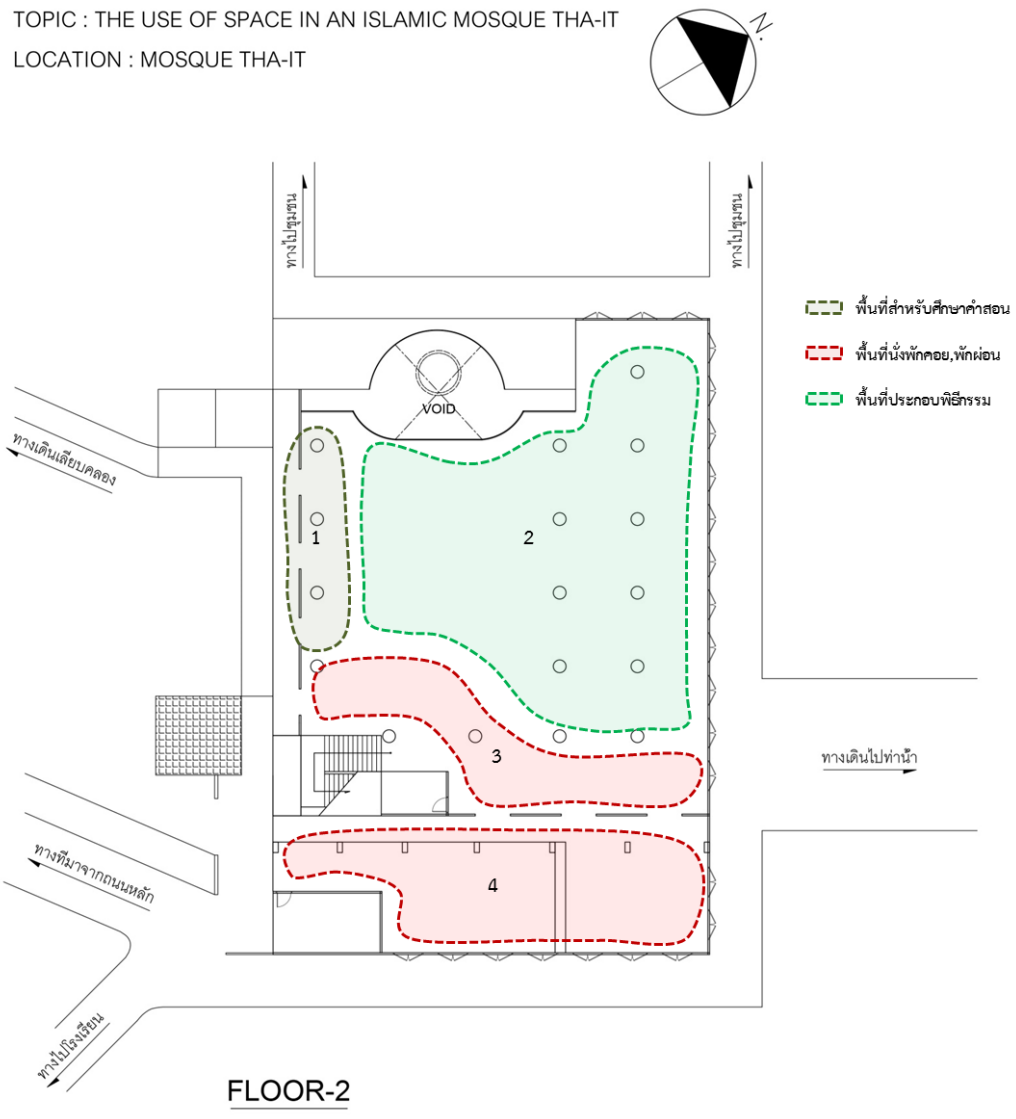

4.12 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

4.12.1 ระยะเวลาอยู่ที่มัสยิดยาวนานพอ (Prolonged Engagement)

ระยะเวลาในการลงพื้นที่ มีผลต่อการเรียนรู้วัฒนธรรมของในชุมชนท่าอิฐว่ามีพฤติกรรมหรือนิสัยใจคออย่างไร เพราะในส่วนนี้จะเป็นส่วนส าคัญที่จะน ามาเป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดี รวมถึงการสร้างความไว้วางใจให้กับคนในพื้นที่ เพราะมันจะท าให้เราสะดวกต่อการเก็บข้อมูลมากยิ่งขึ้นซึ่ง

ส าหรับประเด็นนี้ก็ได้มีการปฏิบัติเป็นอย่างดี และเข้ามาลงพื้นที่ท าความรู้จักอยู่สม่ าเสมอตลอดช่วงการท าวิจัย จนสามารถท างานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งก็ต่างจากช่วงแรกที่พบปัญหามีคนในชุมชนเดินเข้ามาสอบถามกันมากมาย ท าให้การเก็บข้อมูลนั้นเกิดความยากล าบากมากยิ่งขึ้น

4.12.2 การสังเกตติดต่อกัน (Persistent Observation)

ใช้เวลาที่มากพอในการสังเกต เพื่อให้ค้นพบว่าอะไร คือ ประเด็นที่ส าคัญที่สุดและเป็นตัวแทนของประเด็นที่จะท าการศึกษาได้ตามที่เราได้คาดหวังเอาไว้ว่าจะท าให้พื้นที่ภายในมัสยิดมีการพัฒนาขึ้นเป็นอย่างดี ซึ่งในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลและสังเกตนั้น ได้ใช้เวลาไปจ านวนมากกว่า 30 วัน ตลอดระยะเวลา 5 เดือน จึงท าให้เห็นประเด็นต่าง ๆ อย่างชัดเจน

4.12.3 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation)

การใช้ความหลากหลายของวิธีในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด แล้วน าข้อมูลที่ได้มานั้นมาตรวจสอบว่าได้ข้อมูลที่ตรงกันหรือไม่ เพราะนั้นจะเป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดีว่าเราได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนและตรงประเด็น ซึ่งในการลงพื้นที่มัสยิดเพื่อเก็บข้อมูลนั้น ได้น าวิธีการและเครื่องมือหลากหลายรูปแบบมาใช้ในการเก็บข้อมูลทั้งสิ้น ซึ่งจะมีวิธีต่าง ๆ ดังนี้

4.12.3.1 การสัมภาษณ์

โดยการนั่งพูดคุยกับคนภายในชุมชนและมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดท่าอิฐ

4.12.3.2 การสังเกต

โดยการสังเกตนั้นเป็นการสังเกตโดยหลากหลายวิธีการที่ได้ข้อมูลมา ไม่ว่าจะเป็นการสังเกตเพื่อดูพฤติกรรมมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิด หรือการสังเกตเพื่อหาความส าคัญของแต่ละพื้นที่ภายในมัสยิด เป็นต้น

4.12.3.3 ข้อมูลจากเอกสารประกอบการวิจัย

การรวบรวมหาเอกสารข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย ไม่ว่าจะเป็นทั้งส่วนของเนื้อหา หรือวิธีการในการวิจัยก็ตาม

4.12.4 การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Debriefing)

น าผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญในประเด็นที่นักวิจัยศึกษาและเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ อย่างน้อย 3 คนเป็นผู้ตรวจสอบ ซึ่งมีรายนามดังนี้

1) รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล

2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อันธิกา สวัสดิ์ศรี

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ญาณินทร์ รักวงศ์วาน

4.12.5 การตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล (Member Checking)

น าข้อมูลที่สรุปในเบื้องต้น ให้กับผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบว่าตรงกับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นของผู้ให้ข้อมูลหรือไม่ ซึ่งข้อมูลทั้งหมดนั้น ก็ได้มีการสรุปและน าไปให้กับผู้ให้ข้อมูล ซึ่งมีรายนามดังนี้

1) นายยุทธศักดิ์ อ่อนน้อม (อีหม่ามประจ ามัสยิดท่าอิฐ)

BANGKOK UNIVERSITY FOUNDED 1962

บทที่ 5
สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในประเด็น การใช้พื้นที่ในการปฏิบัติศาสนกิจทางศาสนาอิสลามภายในมัสยิดท่าอิฐ ผู้วิจัยได้ท าการน าเสนอสรุปผลการวิจัย ซึ่งมีเนื้อหาข้อมูลครอบคลุมทั้ง ในเรื่องวัตถุประสงค์ วิธีด าเนินงานวิจัย ผลการวิจัยโดยสรุป การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งจะนาเสนอ ตามล าดับหัวข้อความส าคัญดังต่อไปนี้เพื่อให้เห็นความชัดเจนของผลวิจัยที่ได้รับมากที่สุด

5.1 สรุปขั้นตอนการเก็บข้อมูล

5.2 สรุปผลการวิจัย

5.3 อภิปรายผลการวิจัย

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปขั้นตอนการเก็บข้อมูล ในการด าเนินงานวิจัยนั้น เบื้องต้นได้ท าการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด โดยหลังจากที่ได้ข้อมูลเบื้องต้นที่มีความสมบูรณ์ในระดับหนึ่งแล้ว ได้ท าการลงพื้นที่ ๆ เพื่อสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลที่ใช้ในการท าวิจัย นั่นก็คือมัสยิดท่าอิฐ โดยมีขั้นตอนในการด าเนินงานวิจัยสรุปเป็นขั้นตอน ได้ดังนี้

5.1.1 ลงพื้นที่ส ารวจและเก็บข้อมูล

ในเบื้องต้นนั้นเป็นการลงพื้นที่เพื่อขออนุญาตท าวิจัย โดยเข้าไปพบกับท่านอีหม่ามประจ ามัสยิดคือคุณยุทธศักดิ์ อ่อนน้อม โดยหลังจากนั้นก็จะเป็นการลงพื้นที่เพื่อส ารวจข้อมูลตามประเด็นที่ได้ท าการทบทวนวรรณกรรมไว้ไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์พูดคุย หรือสังเกตการณ์ในประเด็นในด้านต่าง ๆ เพื่อมองหาประเด็นปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในการใช้งานภายในมัสยิด จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลพบว่า ในแต่ละพื้นที่การใช้งานนั้น มีลักษณะกิจกรรมที่เกิดความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ฉะนั้นการลงพื้นที่นั้นความสม่ าเสมอในการลงพื้นที่ถือเป็นเรื่องส าคัญ ซึ่ง วันและเวลาในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลนั้น จะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะดังนี้ 5.1.1.1 การสัมภาษณ์พูดคุยหาข้อมูลภายในมัสยิดท่าอิฐ

เริ่มท าการสัมภาษณ์ในประเด็นปัญหาที่เราได้พบจากการลงพื้นที่ส ารวจเก็บข้อมูล โดยท าการสัมภาษณ์แบบสุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม และพบปัญหาที่หลากหลายตามประเภทของคนไม่ว่าจะเป็นทางด้าน อายุ เพศ หรือความทุพพลภาพ และเพื่อที่จะได้ข้อมูลที่หลากหลาย ก็ได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลายไม่ว่าจะเป็นคนชรา ผู้ทุพพลภาพ หรือคนปกติ ซึ่งวิธีการในการสัมภาษณ์นั้นได้แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ หนึ่งสัมภาษณ์แบบพูดคุยเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและ

ทัศนคติความคิดหรือเรียกว่า การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ จ านวน 6 คน
สองสัมภาษณ์แบบมุ่งไป ที่ประเด็นในการท าวิจัยหรือเรียกว่าการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จ านวน 7 คน รวมเป็นจ านวนทั้งสิ้น

13 คน

โดยจากการที่ได้สัมภาษณ์พูดคุยทั้งในแบบ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และ การสัมภาษณ์แบบมุ่งไปที่ประเด็นในการท าวิจัยหรือเรียกว่าการสัมภาษณ์แบบ พบว่าทุกคนส่วนใหญ่ล้วน ให้ความส าคัญกับมารยาทในการเข้าใช้มัสยิด ฉะนั้นปัญหาที่ได้มีการให้ความส าคัญมากที่สุดคือ ห้องน้ าผู้หญิงแห่งใหม่ที่จะก าลังสร้างขึ้น เพราะนั้นคือเหตุผลของการแบ่งแยกกันระหว่างมุสลิมชาย
และมุสลิมหญิงให้ห่างจากกันเมื่ออยู่ภายในมัสยิด
โดยหลักศาสนาแล้วการที่ให้ทุกคนเข้ามารวมตัวเพื่อ
ท าพิธีอิบาดะห์ร่วมกันมาก ๆ นั่นถือว่าเป็นสิ่งที่ส าคัญที่สุด และมีการให้ความส าคัญกับช่วงเดือนรอมฎอนเป็นพิเศษ ทั้งในเรื่องการมารวมกันละหมาด ละการละศีลอดหรือการท าอาหารแจกภายในมัสยิดนั้นเอง

5.1.1.2 การสังเกตการณ์พื้นที่การใช้งานภายในมัสยิดท่าอิฐ

การสังเกตพฤติกรรมมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนพิธีภายในมัสยิดเป็นภาพโดยรวม โดยเริ่มท าการสังเกตตั้งแต่ก้าวเท้าเข้ามัสยิดจนถึงจบขั้นตอนการปฏิบัติศาสนพิธีแล้วก้าวเท้าออกจากมัสยิด ซึ่งแต่ละคนก็มีพฤติกรรมที่แตกต่างกันไป แต่ก็ได้พบว่าในแต่ละบุคคลนั้นจะมีกิจกรรมที่มีความคล้ายคลึงกัน พฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้นจะไม่มีความแตกต่างกันมากนัก
อีกทั้งได้มีการสังเกตลักษณะการใช้งานในแต่ละพื้นที่ของมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดทั้งก่อนและหลังการท าพิธีอิบาดะห์ ซึ่งก็พบว่าในแต่ละพื้นที่นั้นมีความแตกต่างกันในแง่ของลักษณะพฤติกรรมการใช้งานที่ขึ้น รวมถึงความหนาแน่นที่แตกต่างกันของจ านวนคนในแต่ละช่วง วัน-เวลา ซึ่งใช้เวลาในการสังเกตการณ์ทั้งหมด 21 วัน

5.2 สรุปผลการศึกษา

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้พื้นที่ในการปฏิบัติศาสนกิจทางศาสนาอิสลามภายในมัสยิดท่าอิฐ ความพึงพอใจในการใช้งาน และอุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้นกับมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดท่าอิฐ เพื่อให้ทราบถึงทัศนคติต่อการใช้พื้นภายในมัสยิดท่าอิฐในปัจจุบันนั้นในด้านต่าง ๆ โดยแบ่งวัตถุประสงค์ส าคัญได้ดังนี้

5.2.1 ผลจากการศึกษาการใช้พื้นที่ในการประกอบศาสนพิธีอิบาดะห์ภายในและภายนอกมัสยิดท่าอิฐ โดยการสัมภาษณ์พูดคุย และสังเกตการณ์ด้วยตนเองพบว่า พื้นที่โถงละหมาดมี 3 ส่วนได้แก่ โถงละหมาดชั้นล่างส าหรับมุสลิมชาย โถงละหมาดบริเวณด้านซ้ายของโถงละหมาดใหญ่ส าหรับมุสลิม

หญิง และโถงละหมาดชั้นบนส าหรับมุสลิมชาย ซึ่งการใช้พื้นที่เพื่อท าพิธีละหมาดนั้นไม่มีการแบ่งแยกชนชั้นกัน โดยมุสลิมทุกคนมีความเท่าเทียมกันเมื่อเข้าสู่เขตมัสยิด ซึ่งในการละหมาดจะมีข้อละเว้นส าหรับคนชราหรือผู้พิการเท่านั้นที่จะสามารถนั่งละหมาดบนเก้าอี้ หรือการนั่งละหมาดที่พื้นโดยไม่ต้องปฏิบัติให้สมบูรณ์ทุกท่า ซึ่งมุสลิมทุกคนล้วนพึงพอใจต่อการท าพิธีละหมาดในมัสยิดท่าอิฐ เว้นแต่กลุ่มมุสลิมที่เป็นเพศหญิง ที่ยังไม่มีความสะดวกสบายในการเข้ามาปฏิบัติพิธีละหมาดมากนักในช่วงเวลาละหมาดบ่าย โดยที่ช่วงเที่ยงเป็นช่วงเวลาที่มีคนมาท าพิธีละหมาดมากที่สุด และในการละหมาดทั้ง 5 เวลานั้นมีชาวมุสลิมเข้ามาละหมาดเฉลี่ย 200-600 คนในแต่ละวัน

5.2.2 ผลจากการศึกษาการใช้พื้นที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนาที่เกิดขึ้นภายในมัสยิดของคนที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดท่าอิฐ พบว่ากิจกรรมที่ส าคัญที่เกิดขึ้นภายในมัสยิดที่ส าคัญนอกเหนือจากการท าพิธีอิบาดะห์หรือการละหมาดนั้น คือการท าอาหารแจกคนที่เข้ามาท าพิธีละศีลอดภายในมัสยิด และการพบปะพูดคุยกันระหว่างก่อน-หลงั พิธีอิบาดะห์ หรือแม้กระทั่งเป็นที่พักพิงให้แก่มุสลิมที่เดินทางมาจากต่างจังหวัด เพื่อขึ้นมาร่วมพิธีกรรมอิบาดะหีที่มัสยิดท่าอิฐ จากการด

าเนินงานลงพื้นที่เก็บข้อมูลตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาพบว่า ในส่วนของการท าครัวนั้นจ าเป็นต้องใช้พื้นที่ในการท าอาหารเพื่อท าพิธีละศีลอด เนื่องจากเป็นขั้นตอนในการถือศีลอดที่ส าคัญ อย่างหนึ่ง การพัฒนาพื้นที่ในบริเวณนี้จะสามารถอ านวยความสะดวกให้แก่คนท าครัวได้ดียิ่งขึ้น และ ในส่วนของพื้นที่พบปะพูดคุยนั้น พบว่าต้องมีการจัดสรรให้ดี
โดยที่จะต้องไม่ไปส่งผลกระทบต่อการใช้ พื้นที่ในบริเวณอื่น ๆ

5.2.3
การศึกษาความพึงพอใจของมุสลิมในชุมชนท่าอิฐต่อการเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในที่มีต่อมัสยิดท่าอิฐ โดยศึกษาจากคนทุก ๆ กลุ่มที่เข้ามาใช้งาน เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ครอบคลุม จากที่ได้ท าการลงพื้นที่สังเกตการณ์และเก็บข้อมูลพบว่า มุสลิมส่วนใหญ่ล้วนมีความพึงพอใจ
กับพื้นที่ปฏิบัติศาสนกิจในปัจจุบัน เว้นแต่ว่าแต่ละคนก็จะมีความต้องการอยากให้มีการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่ในบางส่วนเท่านั้น เพื่อให้เวลามีกิจกรรมหรือการที่คนมาปฏิบัติศาสนกิจจ านวนมาก ๆ นั้นเกิดความสะดวกสบายในการใช้พื้นที่แต่ละส่วน ยกตัวอย่างเช่น มุสลิมหญิงส่วนใหญ่มีความต้องการให้สร้างห้องน้ าแห่งใหม่ เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด ซึ่งสุดท้ายนั้นความต้องการสูงสุดของมุสลิมทุกคนก็คือการคาดหวังว่าจะมีคนเข้ามาร่วมปฏิบัติพิธีอิบาดะห์อย่างเนืองแน่นเพียงเท่านี้

5.3 แนวทางการแก้ไขปรับปรุงมัสยิดท่าอิฐ จากการด
าเนินงานลงพื้นที่เก็บข้อมูลตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาพบว่า ประเด็นปัญหา และ
แนวทางในการพัฒนาพื้นที่ต่าง ๆ
ที่เกี่ยวกับการใช้พื้นที่ในการปฏิบัติศาสนกิจทางศาสนาอิสลาม ภายในมัสยิดท่าอิฐ
โดยจะแยกเป็นเนื้อหาทั้งหมดได้ดังนี้

5.3.1 การใช้งาน

แนวทางในการแก้ไขปรับปรุงในส่วนของการใช้งานพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ภายในมัสยิดนั้น เกิดจากการสังเกตและสัมภาษณ์พูดคุย ซึ่งหลังจากนั้นก็ได้น าข้อมูลมาวิเคราะห์ปัญหาด้านการใช้งาน โดยเริ่มจากประเด็นแรกคือ การหาวิธีจัดการกับบริเวณพื้นที่ถอดรองเท้า ให้มีความเป็นระเบียบมากยิ่งขึ้น ในส่วนนี้ได้ท าการหาพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการตั้งตู้รองเท้าส าหรับเก็บรองเท้าให้เป็นระเบียบเรียบร้อยมากยิ่งขึ้น โดยก าหนดให้มีตู้อยู่บริเวณทางเข้ามัสยิดทั้ง 2 ด้าน ถึง 4 จุดด้วยกัน ในส่วนการแก้ปัญหาพื้นต่างระดับเพื่อให้คนชราที่จะเดินเข้ามาประกอบพิธีในมัสยิดมีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้นนั้น ได้ท าการติดบาร์ส าหรับพยุงตัวบริเวณผนัง 4 จุดในบริเวณทางเข้ามัสยิดฝั่งทิศใต้ ในส่วนนี้จะช่วยให้คนที่ทุพพลภาพเกิดความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น รวมถึงการพัฒนาห้องน้ าในทุก ๆ บริเวณภายในมัสยิดให้ทุกคนที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจสามารถใช้งานได้ (Universal Design) โดยการติดอุปกรณ์สิ่งอ านวยความสะดวกเพิ่มไปในจุดและต าแหน่งที่มีความเหมาะสม และสุดท้ายการพัฒนา พื้นที่ท าครัวส าหรับใช้ภายในมัสยิดส าหรับคนที่ต้องการมาท าบุญ ซึ่งในการท าบุญที่ดีที่สุดของศาสนา อิสลามคือการเลี้ยงอาหารให้คนในชุมชน หรือละแวกมัสยิดนั้น ๆ โดยได้มีการสร้างชุดครัวและ ออกแบบให้มีความสะดวกสบายในการใช้งานเหมาะสมกับพื้นที่มากยิ่งขึ้น

5.3.2 พิธีกรรม

ในด้านของพิธีกรรมนั้น ไม่ได้มีปัญหาที่พบมากนัก โดยเป็นการพัฒนา และปรับปรุงให้มีความสะดวกสบาย เหมาะสมต่อการใช้งานมากยิ่งขึ้นมากกว่า โดยในส่วนแรกคือการออกแบบและเพิ่มเติมพื้นที่ส าหรับจัดเก็บหนังสืออัลกรุอานและหลักค าสอนให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่และการใช้งานมาก ยิ่งขึ้น โดยแบ่งพื้นที่ในการว่างเป็น 2 ประเภทคือ การท าชั้นรอบบริเวณเสา และการสร้างชั้นวาง บริเวณริมผนัง ในส่วนของการท าชั้นรอบบริเวณเสามีอยู่ทั้งหมด 6 ต าแหน่ง และการสร้างชั้นวาง บริเวณริมผนังอีก 8 ต าแหน่ง โดยแบ่งเป็นบริเวณโถงละหมาดชั้นล่าง 4 ต าแหน่ง และบริเวณโถง ละหมาดชั้นบนอีก 4 ต าแหน่ง และการแก้ไขในส่วนต่อมาคือการจัดสรรพื้นที่ละหมาดส าหรับผู้ทุพพล ภาพหรือคนชราในอนาคต ซึ่งในประเด็นนี้จะเป็นส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.3.3 กิจกรรม

ในพื้นที่มัสยิดนั้นไม่ได้มีแต่เพียงพิธีกรรมทางศาสนาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในมัสยิดนั้นก็เป็นอีกสิ่งที่เกิดขึ้น และมีความส าคัญไม่น้อยเช่นกัน โดยประเด็นที่มีความส าคัญและเกิดขึ้นในทุก ๆ มัสยิดคือการนั่งพูดคุยพบปะกันระหว่างคนในชุมชน ฉะนั้นการพัฒนาและเพิ่มเติมพื้นที่ส าหรับนั่งพูดคุยของมุสลิมก่อน-หลัง ท าพิธีอิบาดะห์ เป็นสิ่งที่ควรให้ความส าคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งในส่วนนี้ ได้ท าการเสนอแนะเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงอยู่ในส่วนของข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.4 อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีความต้องการที่จะศึกษาการใช้พื้นที่ในการปฏิบัติศาสนกิจทางศาสนาอิสลามภายในมัสยิดท่าอิฐ โดยการน าหลักการค้นหาข้อมูลในแง่มุมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ จ านวน 6 คน และการสัมภาษณ์แบบมุ่งไปที่ประเด็นในการท าวิจัยหรือเรียกว่าการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จ านวน 7 คน รวมถึงการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และประกอบกับการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบวิธีการของ ไวท์ (Whyte, 1980) ซึ่งเป็นเทคนิคในการหาข้อมูลความซ้ าของการใช้พื้นที่ในแต่ละส่วน

โดยเบื้องต้นนั้นพบว่ามีความต้องการที่จะพัฒนารูปแบบพื้นที่การใช้งานภายในมัสยิดอยู่อย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องจากขาดคนที่จะเข้ามาคอยดูแลและพัฒนาเป็นรูปแบบอย่างจริงจัง จึงต้องเสนอพัฒนาไปตามขั้นตอนและความจ าเป็น โดยมุสลิมส่วนหนึ่งที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจได้ให้ตอบว่า บางทีมุสลิมเกิดความเคยชินกับพื้นที่ในลักษณะเดิม และไม่ได้เคยคิดว่ามีที่ไหนควรปรับปรุง จึงให้ค าแนะนา ว่าถ้ามีอะไรที่เห็นว่าควรแก้ไขปรับปรุงก็เสนอแนะแนวทางการแก้ไขมาเป็นข้อมูลเพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน และเสนอไปยังคณะกรรมการมัสยิดท่าอิฐ และส่งต่อข้อมูลให้องค์การบริหารส่วนต าบล เพื่อของบประมาณในการแก้ไขปรับปรุงต่อไป ซึ่งข้อค้นพบที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตสรุปได้ว่า การหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุง

พื้นที่นั้น ต้องค านึงถึงเรื่องของหลักศาสนาเป็นหลัก โดยการปรับปรุงแก้ไขใด ๆ นั้น จะต้องไม่มีการท าลายของเดิมทิ้ง ทุกอย่างล้วนเป็นการเพิ่มเติมหรือแก้ไขปรับปรุงเท่านั้น และสิ่งที่ตามมาคือความสะดวกสบาย สามารถใช้งานได้ทุกกลุ่มคนที่เข้ามาใช้พื้นที่ในส่วนต่าง ๆ ภายในมัสยิดนั้นเอง

ซึ่งผู้วิจัย

ได้ท าการวิเคราะห์ข้อมูลและสามารถอภิปรายผลได้ตามล าดับดังนี้

1) การศึกษาผลของการใช้พื้นที่บริเวณโถงภายในมัสยิดท่าอิฐ

ในพื้นที่การปฏิบัติพิธีอิบาดะห์ นั้นไม่พบปัญหาในการจัดการใด ๆ ทั้งในส่วนของพื้นที่ละหมาดสาหรับเพศชาย และเพศหญิง มีแต่ เพียงในส่วนของพื้นที่การศึกษาหลักค าสอน หรืออัลกรุอาน

ที่ยังขาดความเหมาะสมของพื้นที่ตั้ง หนังสือ การจ านวนของตัวชั้น

ที่ยังขาดความสมบูรณ์ทั้งในเรื่องของรูปแบบและจ านวน และเมื่อท า

การเสนอว่าการปรับปรุงชั้นหนังสือให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่ โดยที่ยังสามารถใช้งานได้เช่นเดิม แต่ไม่เสียพื้นที่โดยรวม ก็เป็นสิ่งที่ทางคณะกรรมการมัสยิดให้ความสนใจ อีกทั้งในอนาคตยังมีแนวการจัดสรรพื้นที่ละหมาดส าหรับผู้ทุพพลภาพหรือคนชราไว้ส าหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2) การศึกษาผลของการใช้พื้นที่ในบริเวณลานอเนกประสงค์

การพัฒนาพื้นที่นั่งพูดคุยจากการ เก็บข้อมูลด้วยเทคนิควิธีการแบบ ไวท์ (Whyte, 1980)

ในบริเวณที่มีจ านวนคนหนาแน่นที่สุดพบว่า

เป็นบริเวณที่คนมักจะมานั่งสนทนาพูดคุยกันระหว่างรอการท าพิธีอิบาดะห์และหลังการท าพิธีอิบาดะห์อยู่ในช่วงระยะเวลาก่อนและหลังประมาณ 15-20 นาที โดยในปัจจุบันพบว่าพื้นที่นั่งพักคอยยังไม่

มีความพร้อมและเหมาะสมเท่าที่ควร จึงขอไว้ส าหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป แต่ในส่วนของพื้นที่ท าครัวนั้น ได้มีการพูดคุยกับพ่อครัวใหญ่ประจ ามัสยิดท่าอิฐ ก็เห็นว่าควรพัฒนาและสร้างชุดครัวในพื้นที่เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายในการท าอาหาร โดยที่ต้องไม่ให้กระทบกับการใช้งานในพื้นที่ส่วนอื่น ๆ และมีความเหมาะสมกับพื้นที่ด้วย ซึ่งนั่นถือเป็นเรื่องส าคัญ (Whyte, 1980)

3) การศึกษาผลของการใช้พื้นที่ในบริเวณที่อาบน้ าละหมาดและห้องน้ าทั้งในส่วนของมุสลิมเพศ ชาย และมุสลิมหญิง

เราพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นมากจะเป็นในส่วนของพื้นที่อาบน้ าละหมาดและห้องน้ า ของมุสลิมเพศหญิง เพราะจากที่ได้ท าการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์พูดคุยและสังเกตด้วย ตนเองในวิธีต่าง ๆ นั้น พบว่ามีมุสลิมเพศชายที่มักจะมานั่งบริเวณหน้าห้องน้ าหญิงเป็นจ านวนมาก จน ท าให้มุสลิมเพศหญิงเกิดความรู้สึกไม่มีความส่วนตัว อีกทั้งยังถือว่าผิดหลักศาสนาอีกด้วย เพราะเมื่อเข้ามัสยิดแล้ว ผู้หญิงและผู้ชายต้องตัดขาดการพูดคุย หรือการสมสู่ใด ๆ ทั้งสิ้น โดยพบว่าการสร้างห้องน้ าส าหรับมุสลิมเพศหญิงเป็นทางออกร่วมกันอย่างหนึ่งของคนในชุมชนและทางคณะกรรมการมัสยิดท่าอิฐ ซึ่งในแรกเริ่มที่ได้ลงไปท างานวิจัยนั้น ได้มีข้อสรุปกันแล้วว่าจะมีการสร้างห้องน้ าส าหรับมุสลิมเพศหญิงเพิ่ม แต่ยังไม่ได้ก าหนดต าแหน่งที่จะท าการสร้างที่แน่นอน ซึ่งหลังจากได้พูดคุยนั้นก็ได มีการแนะน ากับทางอิหม่ามไปว่า ในเมื่อการสร้างห้องน้ าแห่งใหม่นั้นจะไม่มีการทุบสิ่งที่มีอยู่ออก ก็ เห็นควรว่าควรสร้างในบริเวณด้านข้างห้องพัสดุ ซึ่งในบริเวณนั้นมีพื้นที่ว่าง และมีความเหมาะสมใน การเดินเข้ามายังโถงละหมาดส่วนของมุสลิมหญิง ซึ่งผู้วิจัยก็ได้เป็นที่ปรึกษาในเรื่องของค าแนะน าว่า ควรออกแบบห้องน้ าอย่างไรให้ทุกคนสามารถใช้งานได้ (Universal Design) และในปัจจุบันอยู่ใน ขั้นตอนของการดำเนินการก่อสร้าง รวมไปถึงในส่วนของผู้ชายต่อเช่นกันที่จะมีการปรับปรุงให้ทุกคน สามารถใช้งานได้เพื่อความสะดวกของผู้ที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดท่าอิฐ

4) การศึกษาผลของการใช้พื้นที่ในบริเวณซุ้มประตูทางเข้า การหาวิธีจัดการกับบริเวณพื้นที่ถอด รองเท้า

โดยการพูดคุยในครั้งนี้เกิดจากการพูดคุยกับมุสลิมผู้ใช้มัสยิดท่าอิฐ และเกิดความคิดที่ว่า บางทีรองเท้าก็ท าให้เกิดภาพที่ดูไม่เรียบร้อยในบางครั้ง ถ้ามีตู้ส าหรับเก็บรองเท้าก็คงเป็นเรื่องที่ดี โดยการ ออกแบบตู้และหาต าแหน่งจัดวางที่มีความเหมาะสมเพื่อที่จะลดปริมาณรองเท้าที่ถอดขวางบริเวณ หน้าทางเข้ามัสยิด เพื่อท าให้ทัศนียภาพบริเวณหน้ามัสยิดเกิดความเรียบร้อยมากยิ่งขึ้น และเป็น แนวทางที่ต้องท าการเสนอต่อไป ในส่วนของการแก้ปัญหาพื้นต่างระดับนั้น เป็นข้อมูลจากการสังเกต พบว่ามีมุสลิมที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไปมาปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดจ านวนมาก อีกทั้งยังมีผู้ทุพพลภาพเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจอีกด้วย ซึ่งหนึ่งในนั้นคือบุคคลที่ได้ท าการสัมภาษณ์พูดคุย ผู้วิจัยจึงค้นหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยการศึกษาระยะและรูปแบบการติดบาร์จับในการช่วยพยุงตัวในบริเวณพื้นต่างระดับ เพื่อให้การเข้าถึงภายในมัสยิดของคนชราและทุพพลภาพ เกิดความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น

5) ผลของการศึกษาความพึงพอใจของมุสลิมในชุมชนท่าอิฐต่อการเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายใน ที่มีต่อมัสยิดท่าอิฐ โดยศึกษาจากคนทุก ๆ กลุ่มที่เข้ามาใช้งาน เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ครอบคลุม ซึ่งได้ผล ออกมาดังนี้

สิ่งที่เกิดขึ้นกับพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายใน มัสยิดในการใช้งานในพื้นที่ต่าง ๆ นั้น ส่วนมากมีความคุ้นชินกับการใช้งานพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจที่มัสยิดท่าอิฐตั้งแต่เกิด จึงเป็นเรื่องยากที่จะวัดความพึงพอใจของมุสลิมที่เข้ามาใช้งานได้

6) การน

าเสนอแนวทางที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาการใช้พื้นที่ภายในมัสยิดท่าอิฐให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยรูปแบบและระบบการจะแก้ไขหรือสร้างอะไรสักแห่งของคนในชุมชนนี้ จะมีการจัดประชุมพูดคุยเพื่อลงมติในทุก ๆ เรื่องอยู่เสมอ การร่วมกันพัฒนาจากคนในชุมชนโดยผ่านทางคณะกรรมการมัสยิดเป็นผู้จัดการประชุมพูดคุย โดยหลังจากนั้นจะผลักดันเรื่องส่งถึงองค์การบริหารส่วนต าบลท่าอิฐต่อไปเพื่อขออนุมัติงบประมาณ

5.5 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

5.5.1 คณะกรรมการประจ

ามัสยิดท่าอิฐควรส่งเสริมการปรับปรุงแก้ไขพื้นที่ภายในมัสยิด โดยการจัดประชุมภายในชุมชนเพื่อน าเสนอผลประโยชน์และความสะดวกสบายที่จะได้รับเมื่อมีการปรับปรุงแก้ไขพื้นที่ให้กับมุสลิมในชุม โดยเปิดให้ภาคสถานศึกษาระดับมหาวิทยาลัยหรือองค์กรเอกชนมามีบทบาทในการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนามัสยิดให้มีความสอดรับกับยุคโลกาภิวัตน์ โดยที่ไม่ขัดกับหลัก ศาสนา

5.5.2 องค์การบริหารส่วนต าบลท่าอิฐควรจัดกิจกรรมหรือการบรรยายองค์ความรู้เกี่ยวกับภาค การศึกษา ประกันสุขภาพและด้านสังคมภายในมัสยิด เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ภายในชุมชนอย่างสม่ าเสมอ เพื่อเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ของมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการเชื่อมความสัมพันธ์กันระหว่างองค์กร

5.6 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป เนื่องจากปัญหาทางด้านการใช้งานภายในมัสยิดท่าอิฐท่าอิฐ ยังคงเกิดปัญหาขึ้นอย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุผลทางด้านประชาชนมุสลิมที่มีจ านวนเพิ่มขึ้นและพฤติกรรมของคนในปัจจุบันที่เปลี่ยนไปตาม ยุค

โดยตอนสร้างมัสยิดนั้นไม่ได้มีการวิเคราะห์การใช้งานถึงผู้ใช้ในอนาคตทุกกลุ่มคนมากเพียงพอ และปัญหาเรื่องระยะเวลาในการท าวิจัยที่ไม่มากเพียงพอ ผู้วิจัยจึงได้มีข้อเสนอแนะส าหรับการวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นได้ดังนี้

5.6.1 เพิ่มพื้นที่ส าหรับนั่งสนทนาหรือพบปะพูดคุย

พฤติกรรมที่เกิดขึ้นทั้งก่อนและหลังพิธีกรรมอิบาดะห์อย่างหนึ่งคือการนั่งพูดคุยของคนในชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นเป็นระยะเวลาที่มากพอสมควร ดังนั้นการเตรียมพื้นที่เพื่อรองรับส าหรับการนั่งพูดคุยของมุสลิมที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้ามเป็นอย่างยิ่ง

ซึ่งในปัจจุบันพื้นที่บริเวณดังกล่าว มักมีผู้คนมาใช้พื้นที่ในการนั่งพูดคุยจ านวนมาก โดยบางครั้งอาจเกิดพื้นที่ในการนั่งที่ไม่มีความเหมาะสมยกตัวอย่างเช่น การนั่งบริเวณหน้าห้องน้ าหญิง หรือการนั่งบริเวณพื้นทางเดิน จึงท าให้ทางสัญจรไม่มีความสะดวกเท่าที่ควร

จากการเก็บข้อมูลทั้งในรูปแบบวิธีเก็บข้อมูลแบบ ไวท์ (Whyte, 1980) หรือการเก็บข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมการสัญจรที่เกิดขึ้นในมัสยิดนั้น พบว่ามีพื้นที่ที่ผู้คนมักจะมานั่งรวมตัวกันดังนี้

ภาพที่ 5.1: แผนภาพสรุปพื้นที่ใช้ในการนั่งสนทนาชั้น 1

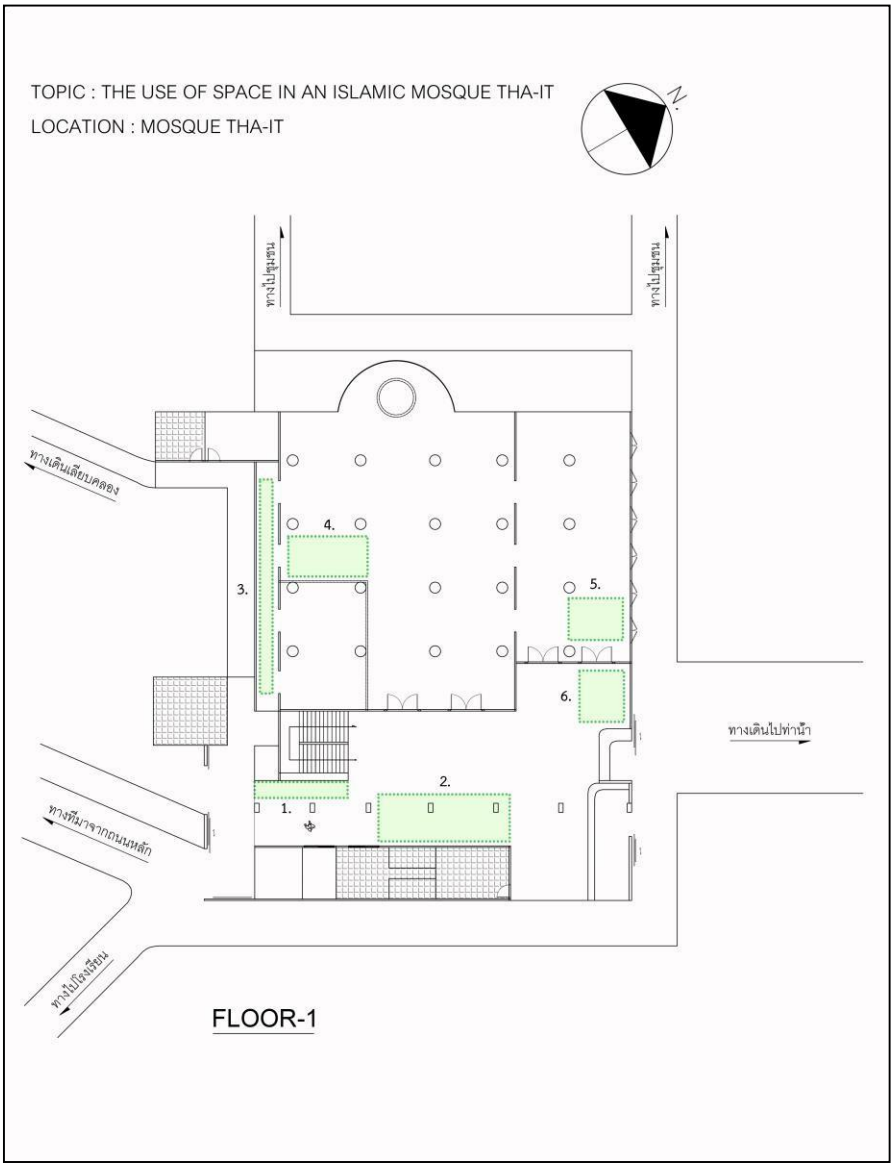

1) พื้นที่บริเวณทางเข้าจากด้านหน้า ปัจจุบันเป็นม้านั่งยาว

ใช้ส าหรับคณะกรรมการมัสยิดท่าอิฐนั่งประชุม

3) พื้นที่บริเวณทางเดินยาวด้านข้างมัสยิด ปัจจุบันเป็นที่โล่ง มีการน าเก้าอี้มานั่งเป็นครั้งคราว

4) พื้นที่ในโถงละหมาด อยู่บริเวณด้านหน้าที่ละหมาดของผู้หญิง

5) พื้นที่บริเวณโถงละหมาดด้านฝั่งติดกับแม่น้ าเจ้าพระยา

6) พื้นที่บริเวณหน้าโถงละหมาดด้านฝั่งติดกับแม่น้ าเจ้าพระยา

ภาพที่ 5.2 แผนภาพสรุปพื้นที่ใช้ในการนั่งสนทนาชั้น 2

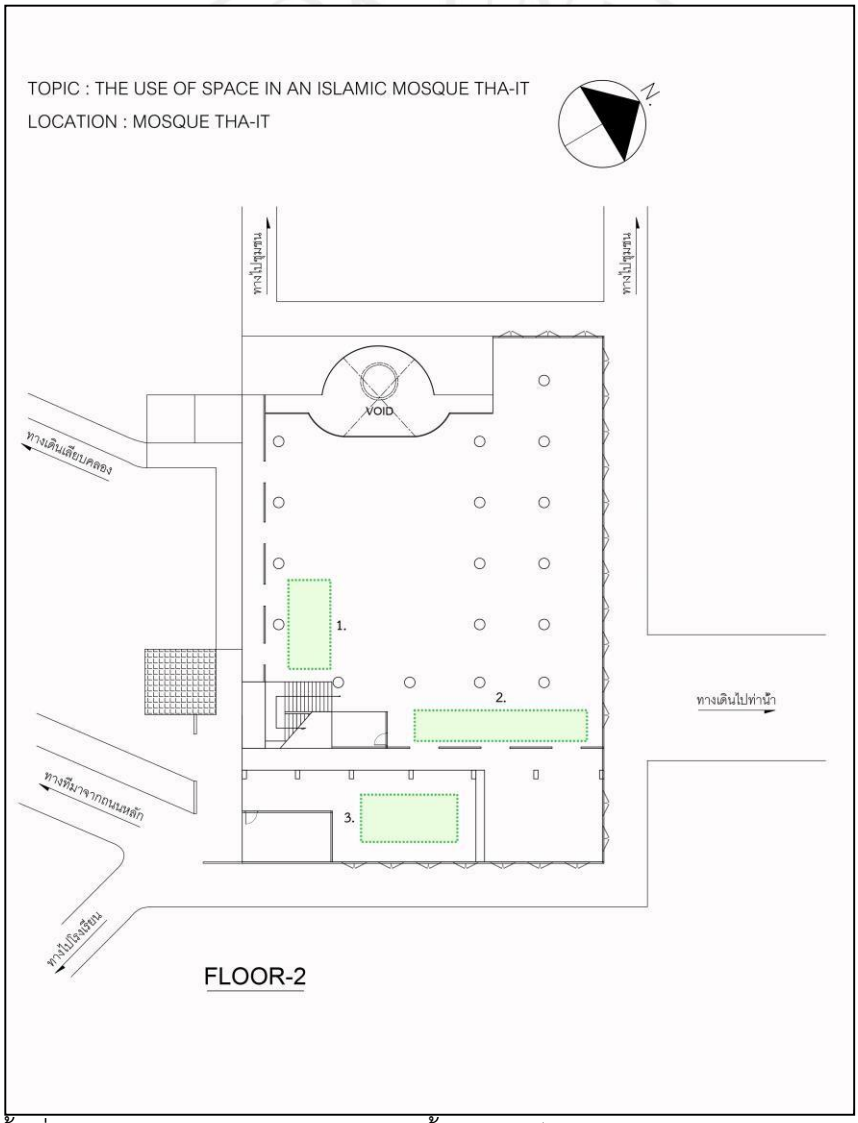

2) พื้นที่หน้าห้องน้ าหญิง (เก่า) ในบริเวณนี้ปัจจุบันเป็นโต๊ะอาหารขนาดใหญ่จ านวน 12 ที่นั่ง

1) พื้นที่บริเวณหน้าบันไดทางลงชั้นที่ 2

2) พื้นที่บริเวณหน้าห้องควบคุมเสียง และหน้าห้องส่วนของโถงละหมาดด้านใน 3) พื้นที่บริเวณโถงละหมาดด้านใน ใช้ส าหรับประกอบพิธีละหมาดและใช้เป็นที่พักพิงส าหรับผู้ที่ขอมาอาศัยอยู่ชั่วคราว

5.6.2 พื้นที่ละหมาดส าหรับผู้ทุพพลภาพหรือคนชรา

โดยในส่วนของการสร้างพื้นที่ละหมาดส าหรับผู้ทุพพลภาพหรือคนชรา เป็นส่วนที่ในอนาคตอยากให้เกิดขึ้นในมัสยิดท่าอิฐ ด้วยเหตุผลเพราะคนชรามีอัตราการเพิ่มขึ้นสูง รวมถึงผู้ทุพพลภาพ ฉะนั้นการสร้างพื้นที่ให้เขาได้มีบทบาทละหน้าที่ของเขาได้โดยไม่เขินอายในการท าพิธีถือเป็นส่วนที่ ควรจะแก้ไขและพัฒนาในอนาคตเป็นอย่างยิ่ง 5.6.3 ตรวจสอบการใช้งานภายในห้องน้ าหญิง

จากการลงพื้นที่วิจัยในปัจจุบันพบว่าด้วยระยะเวลาในการท างาน และการสร้างห้องน้ าไม่สามารถรออยู่จนถึงห้องน้ าหญิงที่สร้างใหม่เสร็จสมบูรณ์ได้ จึงอยากเสนอแนะให้ผู้ที่จะมาท าการวิจัยต่อไปในอนาคตนั้น ได้มีการตรวจสอบหรือพัฒนาห้องน้ าหญิงแห่งใหม่ให้มีความสมบูรณ์ถูกต้อง โดยที่ทุกคนสามารถใช้งานได้ ตรงตามแนวคิดของการออกแบบเพื่อทุกคน

บรรณานุกรม

กุสุมา ธรรมธ ารง. (2545). การออกแบบอาคารสถานที่เพื่อคนทุกคน (Architectural Design for All). *วารสารวิจัยและสาระสถาปตยกรรม, 1*(1), 100-101.

Googlemap. (2558). *อาณาเขตที่ดินมัสยิดท่าอิฐ.* สืบค้นวันที่ 8 มิถุนายน 2558 จาก https://maps.google.co.th/.

Kanchanapisek. (2556). *มุสลิมและมัสยิดในไทย.* สืบค้นจาก http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=36&chap=1&page=t36-1-infodetail07.html. คณิต ดวงหัสดี. (2537). *สุขภาพจิตกับความพึงพอใจในงานของขาราชการตำรวจชั้น ประทวนใน เขตเมืองและเขตชนบทของจังหวดขอนแก่น.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย ขอนแกน.

จิตตินันท์ เดชะคุปต์. (2544). *เจตคติและความพึงพอใจในการบริการ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Sendsmile. (2556). *Universal design*. สืบค้นจาก http://www.sendsmile.net/Page_id=442.

นิสา ชูโต (2545). *การวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: แม็ทส์ปอยท์.

Pantip. (2558). *ประวัติศาสตร์การอพยพของมุสลิมในไทย.* สืบค้นจาก http://topicstock.pantip.com/library/topicstock/2006/12/K4950974/K4950974.html.

Pwdsthai. (2558). *Universal design*. สืบค้นจาก www.pwdsthai.com/files/universal_design.pdf.

Masjidinfo. (2556). *ประวัติความเป็นมามัสยิดท่าอิฐ.* สืบค้นจาก http://www.masjidinfo.com/mosque/info/1390286475.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554.* กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชั่น.

วิทย์ เที่ยงบูรณธรรม. (2541). *พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย.* กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

Wikipedia. (2558). *การละหมาด.* สืบค้นวันที่ 22 มิถุนายน 2558 จาก http://th.wikipedia.org/wiki/%E%0B%8A5E%0B%8B%0E%0B%8AB%E%0B%8A. สมัย เจริญช่าง. (2555). *ย้อนรอย...มุสลิมสยาม.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อพัฒนาเยาชนสู่ภาวะผู้น า. อาดิศร์ อิดรีส รักษมณี. (2557). *มัสยิดในกรุงเทพฯ.* กรุงเทพฯ: มติชน. อารี จ าปากลาย, ธีรนงค์ สกุลศรี และอาซิส ประสิทธิหิมะ. (2554). มุสลิมในประเทศไทย: ชายขอบ หรือเพียงแค่แตกต่าง. ใน *การสัมมนาทางวิชาการเรื่องประชากรชายขอบและความเป็นธรรมใน สังคม.* นครปฐม: ประชากรและสังคม สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

Nda. (2556). *อุปกรณ์ที่ใช้ติดตั้งสำหรับห้องฐ้าเพื่อคนทั้งมวล.* สืบค้นจาก http://universaldesign.ie/Built-Environment/Building-for-Everyone/5-Sanitary-Facilities.pdf.

Smc.ssk. (2557). *งานศพตามหลักศาสนาอิสลาม.* สืบค้นจาก ftp://smc.ssk.ac.th/intranet/sac.or.th/Subdetail/seminar/sum_of_seminar/seminar.50html.

2Bbride to-be bride. (2558). *พิธีแต่งงานอิสลาม.* สืบค้นจาก http://www.2bbride.com/weddinglibrary/weddinglibrary_expert_front/detail_view/92.

Frishman, M. (1994). *The mosque.* London: Thames and Hudson.

Gehl, J. (1987). *Life between buildings*. New York: Van Nostrand Reinhold.

Hillenbrand, R. (1994). *Islamic architecture*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Jacobs, J. (1962). *The death and life of great American cities*. London: Cape.

Prochazka, A. B. (1986). *Introduction to islamic architecture*. Zurich: Muslim Architecture Research Program.

Tchumi, B. (1990). *Question of space*. London: Architectural Association.

Whyte, W. H. (1980). *The Social Life of Small Urban Space*. Washington, D.C.: Conservation Foundation.

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

<u>แบบสัมภาษณ์</u>

มุสลิมที่เข้าใช้มัสยิดท่าอิฐ

ศึกษาการใช้พื้นที่ในการปฏิบัติศาสนกิจทางศาสนาอิสลามภายในมัสยิดท่าอิฐ

STUDIES ON THE USE OF SPACE IN AN ISLAMIC MOSQUE THA-IT

นายปชารัฐ ศักดาอดิศัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปีการศึกษา 2557

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. ชื่อ.....
3. ปัจจุบันท่านมีอายุอายุ.....ปี
4. เป็นคนในชุมชนนี้หรือเปล่า
5. ท่านมาละหมาดที่มัสยิดแห่งนี้เป็นประจำหรือเปล่า
6. ท่านเข้ามาละหมาดภายในมัสยิดท่าอิฐประมาณกี่ครั้ง วัน/เดือน
7. ละหมาดที่นี้มากี่ปีแล้ว
8. ในวันศุกร์และวันธรรมดาการใช้งานแตกต่างกันมั้ย ในแง่ของความสะดวก
9. มีอะไรที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมั้ย ถ้าพูดถึงการใช้งานภายในมัสยิดนี้
10. พบปัญหาที่เกิดจากการเข้าไปปฏิบัติศาสนกิจภายในมัสยิดท่าอิฐหรือไม่
11. พื้นที่อาบน้ำละหมาดมี 2 จุด สร้างอันไหนขึ้นมาก่อน หรือมี 2 จุดอยู่แล้วแต่เดิม
12. ในปัจจุบันพื้นที่อาบน้ำละหมาดใช้เพียงพอหรือไม่ แล้วผู้หญิงจะใช้อันไหน
13. การกั้นพื้นที่ละหมาดระหว่างมุสลิมที่เป็นผู้ชาย และมุสลิมที่เป็นผู้หญิง
14. พื้นที่ในการทำครัวช่วงเดือนถือศีลอด
15. ราวจับในบริเวณทางเดินต่างระดับ
16. สำหรับการละหมาดในวันศุกร์มีการใช้งานที่สะดวกและเพียงพอหรือไม่
17. เวลาวันสำคัญใหญ่ๆมีผู้คนเข้ามาปฏิบัติพิธีละหมาดมากๆ มันอึดอัดเบียดเสียดมั้ย แล้วมีความรู้สึกอย่างไร
18. ปกติถ้าคนขับรถมาจะจอดไว้ที่ไหน รถยนต์/มอเตอร์ไซน์
19. เคยเห็นคนแก่หรือคนที่พิการมาละหมาดบ้างมั้ย พอที่จะทราบหรือเปล่า
20. ในเวลากลางคืนมีกิจกรรมอะไรที่ใช้มัสยิดบ้างมั้ย?
21. ปัจจุบันยังมีการสอนศาสนาภายในมัสยิดมั้ย

22. ถ้ามีพื้นที่ และรูปแบบการใช้งานที่เหมาะกับการสอนหนังสือจะโอเคมั้ย
23. มัสยิดท่าอิฐเคยใช้ทำกิจกรรมอะไรบ้าง?
24. กลุ่มคนส่วนใหญ่ที่ขึ้นจากทางท่าเรือเป็นชาวบ้านท่าอิฐ? มีคนจากชุมชนอื่นเดินทางมาเยอะมั้ย
25. มุสลิมที่เข้ามาละหมาดในสมัยก่อนกับสมัยนี้มีจำนวนแตกต่างกันมากมั้ย?
26. มัสยิดในปัจจุบันมีความต่างจากเมื่อก่อนมั้ย? แล้วต่างหรือไม่ต่างมากน้อยเพียงใด
27. นอกเหนือจากเวลาละหมาด หรือประกอบพิธีกรรม เราสามารถเข้ามาใช้งานได้ปกติหรือเปล่า เช่น อ่านหนังสือ มาพักพิง ฯ
28. โถงละหมาดหรือลานอเนกประสงค์ ปกตินอกเหนือจากเป็นพื้นที่ละหมาดใช้ทำอะไรบ้าง?
29. มีข้อเสนอหรือมีความต้องการอะไรเพิ่มเติมมั้ย?
30. หลายๆมัสยิดในกรุงเทพฯมีการสร้างใหม่เนื่องจากเหตุผลเกี่ยวกับความทรุดโทรม การใช้งานไม่เพียงพอ ท่านมีความเห็นอย่างไรกับเรื่องนี้ถ้าเกิดกับมัสยิดท่าอิฐ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยอย่างไร
31. ปัจจุบันมัสยิดท่าอิฐมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและภูมิประเทศหรือไม่

**** สังเกตพฤติกรรมการใช้งานของมุสลิมที่เข้าใช้มัสยิด ****

ในภาพรวมจะพูดถึงการใช้งานมัสยิดท่าอิฐเป็นหลัก

ภาพที่ 1 แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

<u>แบบสอบถามประเด็นเกี่ยวกับการใช้พื้นที่ภายในมัสยิดท่าอิฐ</u>

<u>ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี</u>

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าปฏิบัติศาสนกิจ

โปรดทาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง □ หน้าข้อความต่อไปนี้ให้สมบูรณ์ตามความเป็นจริง เกี่ยวกับตัวผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. เพศ

❑ ๑.ชาย ❑ ๒. หญิง

๒. อายุ

❑ ๑. ต่ากว่า ๒๐ ปี ❑ ๒. ๒๐ – ๓๐ ปี

❑ ๓. ๓๑ – ๔๐ ปี ❑ ๔. ๔๑ – ๕๐ ปี

❑ ๕. ๕๑ – ๖๐ ปี ❑ ๖. ๖๑ ปีขึ้นไป

๓. การศึกษา

❑ ๑. ประถมศึกษา ❑ ๒. มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า

❑ ๒. อนุปริญญา หรือเทียบเท่า ❑ ๔. ปริญญาตรี

❑ ๕. สูงกว่าปริญญาตรี

๔. อาชีพ

❑ ๑. นักเรียน/นักศึกษา ❑ ๒. ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ

❑ ๓. พนักงานบริษัทเอกชน ❑ ๔. ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว

❑ ๕. เกษตรกร/รับจ้าง ❑ ๖. อื่น ๆ โปรดระบุ.....

๕. รายได้ต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม

❑ ๑. ต่ากว่า ๕,๐๐๐ บาท ❑ ๒. ๕,๐๐๐ – ๑๐,๐๐๐ บาท

❑ ๓. ๑๐,๐๐๑ – ๑๕,๐๐๐ บาท ❑ ๔. ๑๕,๐๐๑ – ๒๐,๐๐๐ บาท

❑ ๕. มากกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท

๖. สถานภาพ

❑ ๑. โสด ❑ ๒. สมรส

❑ ๓. หม้าย/หย่าร้าง ❑ ๔. อื่น ๆ .....

ตอนที่ 2 ประเด็นในการแก้ไขปรับปรุงพื้นที่

ทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อที่ต้องการให้มีการแก้ไขจำนวน 1 ข้อ

เพศ ชาย/หญิง/คนชรา ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป

- ○ ออกแบบปรับปรุงห้องน้ำให้คนแก่และผู้พิการสามารถใช้งานได้อย่างสะดวก
- ○ ออกแบบชุดครัวสำหรับการทำอาหารในช่วงเทศกาลถือศีลอด เพื่อให้เกิดความสะดวกมากยิ่งขึ้นในการทำอาหาร
- ○ การติดราวจับบริเวณพื้นต่างระดับเพื่อพยุงตัวผู้ที่มีปัญหาทางการเดินให้สะดวกมากยิ่งขึ้น
- ○ เพิ่มพื้นที่นั่งสำหรับพบปะพูดคุยทั้งก่อน-หลังการปฏิบัติพิธีอิบาดะห์
- ○ ทำตู้หรือชั้นวางสำหรับเก็บหนังสืออัลกรุอานบริเวณโถงมัสยิด
- ○ การแบ่งพื้นที่ในการละหมาดสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ
- ○ เพิ่มแสงสว่างบริเวณภายในและรอบๆมัสยิดท่าอิฐในช่วงเวลากลางคืน
- ○ มีตู้สำหรับจัดเก็บรองเท้าไว้ให้เป็นสัดส่วน
- ○ จัดสรรพื้นที่ และรูปแบบการใช้งานที่เหมาะกับการสอนศาสนาภายในมัสยิด
- ○ ปรับทัศนียภาพเพื่อความสวยงามบริเวณด้านหน้ามัสยิดท่าอิฐ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด (Open) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติศาสนกิจ

1.ปัญหาและอุปสรรค ในการเข้าปฏิบัติศาสนกิจ

.....

.....

.....

2.ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

ภาพที่ 2 แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ลักษณะการเก็บข้อมูลด้วยการใช้เทคนิคและทฤษฎีของ William Whyte

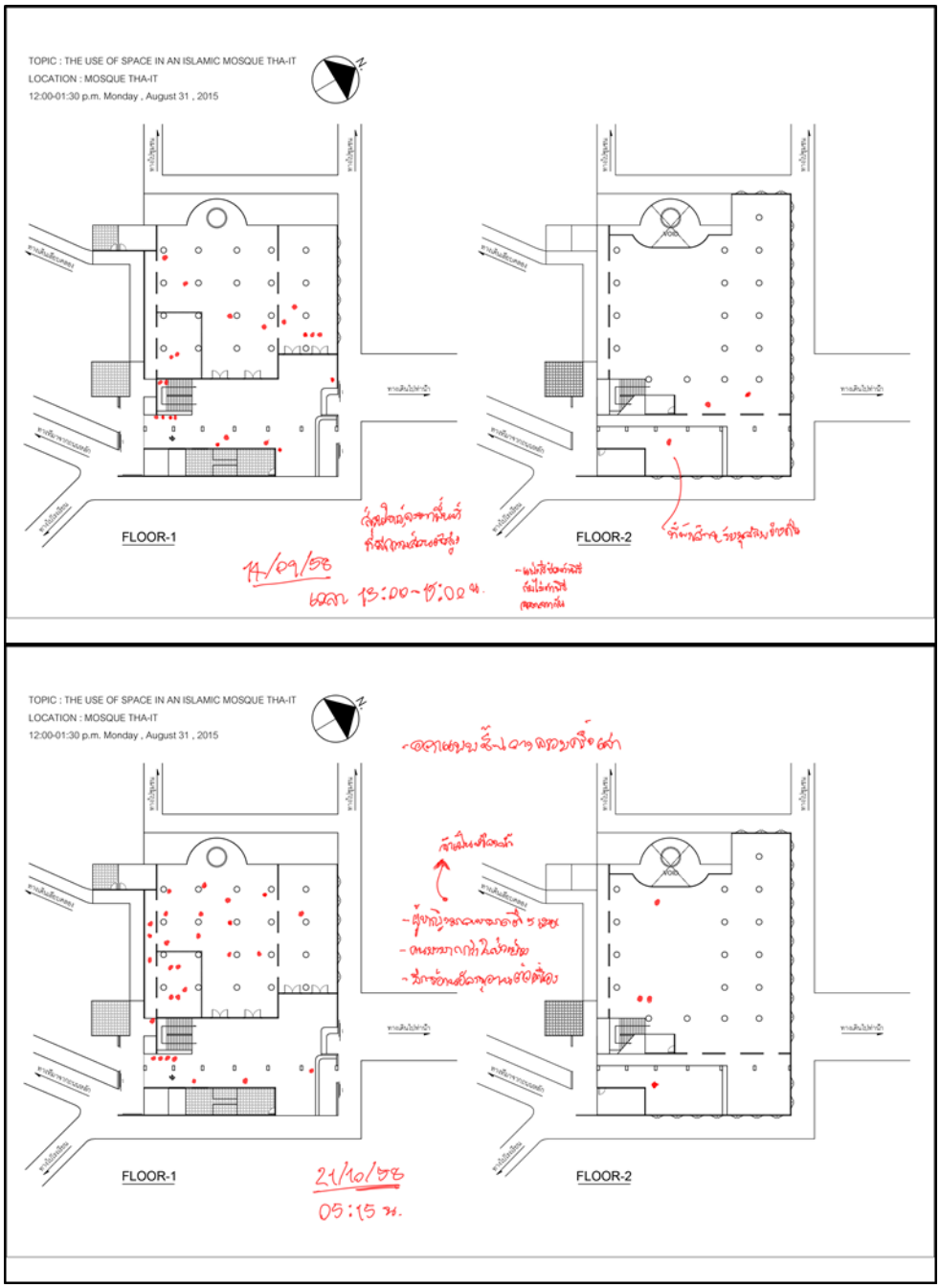

ภาพที่ 3 ลักษณะการเก็บข้อมูลด้วยการใช้เทคนิคและทฤษฎีของ William Whyte

ตารางวันและเวลาในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล

ศึกษาการใช้พื้นที่ในการปฏิบัติศาสนกิจทางศาสนาอิสลามภายในมัสยิดท่าอิฐ
STUDIES ON THE USE OF SPACE IN AN ISLAMIC MOSQUE THA-IT

นายปชารัฐ ศักดาอดิศัย
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปีการศึกษา 2557

ตารางวันและเวลาในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล

No.	วัน	วัน/เดือน/ปี	วันสำคัญ
1	วันศุกร์ที่	12 มิถุนายน 2558	วันศุกร์แรกของเดือนรอมฎอน
2	วันพฤหัสบดีที่	18 มิถุนายน 2558	วันแรกของการถือศีลอด (รอมฎอน)
3	วันพุธที่	01 กรกฎาคม 2558	เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป
4	วันพฤหัสบดีที่	09 กรกฎาคม 2558	เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป
5	วันจันทร์ที่	20 กรกฎาคม 2558	วันตรุษฮารีรายออิดิลฟิตรี
6	วันอังคารที่	21 กรกฎาคม 2558	วันตรุษฮารีรายออิดิลฟิตรี
7	วันจันทร์ที่	03 สิงหาคม 2558	เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป
8	วันพุธที่	19 สิงหาคม 2558	เก็บข้อมูลวันปกติทั่วไป
9	วันพฤหัสบดีที่	24 กันยายน 2558	วันตรุษฮารีรายาอีดิลอัฎฮา

หมายเหตุ: จากตารางข้างต้น อาจมีวันเพิ่มเติมนอกเหนือจากนี้ ถ้ามีอะไรเปลี่ยนแปลง จะรีบแจ้งให้ทราบ

ตารางที่ 1 วันและเวลาในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลที่แจ้งไปทางมัสยิดในเบื้องต้น

ภาคผนวก ข
รูปภาพที่เกี่ยวข้อง

BANGKOK UNIVERSITY • FOUNDED 1962 •

ภาพที่ 1 บรรยากาศมัสยิดท่าอิฐในเวลากลางคืน

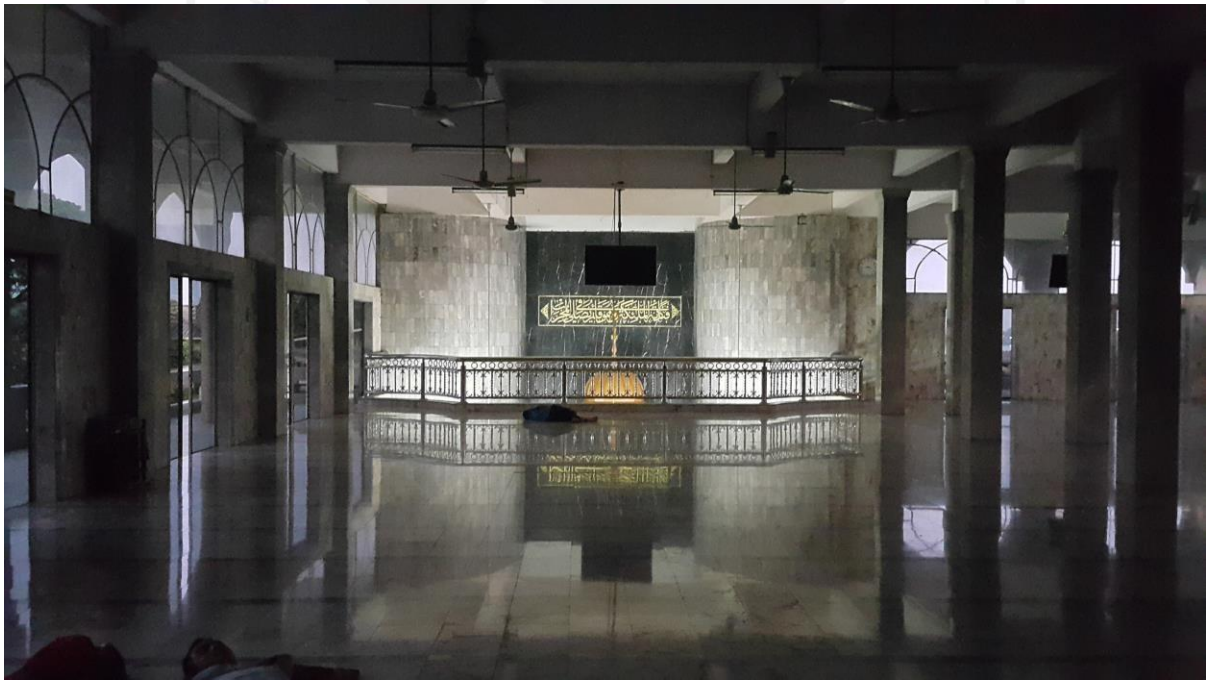

ภาพที่ 2 โถงละหมาดชั้น 2 ในช่วงรุ่งสาง

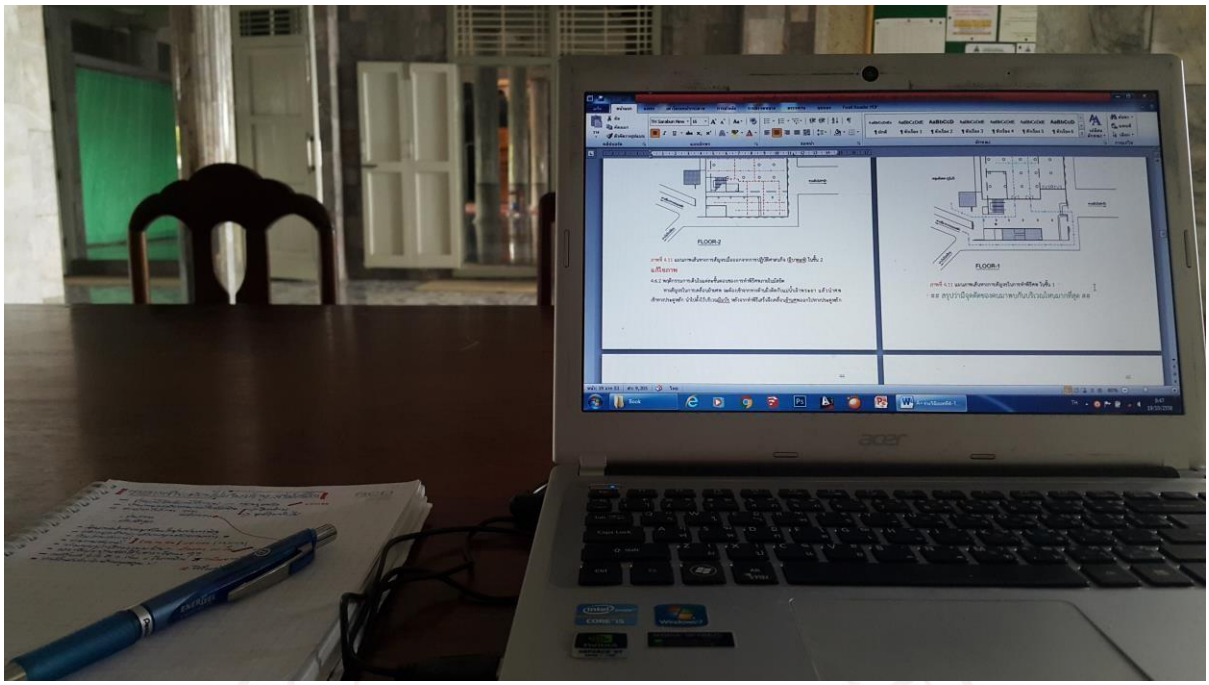

ภาพที่ 3 การนั่งท างานในพื้นที่วิจัย

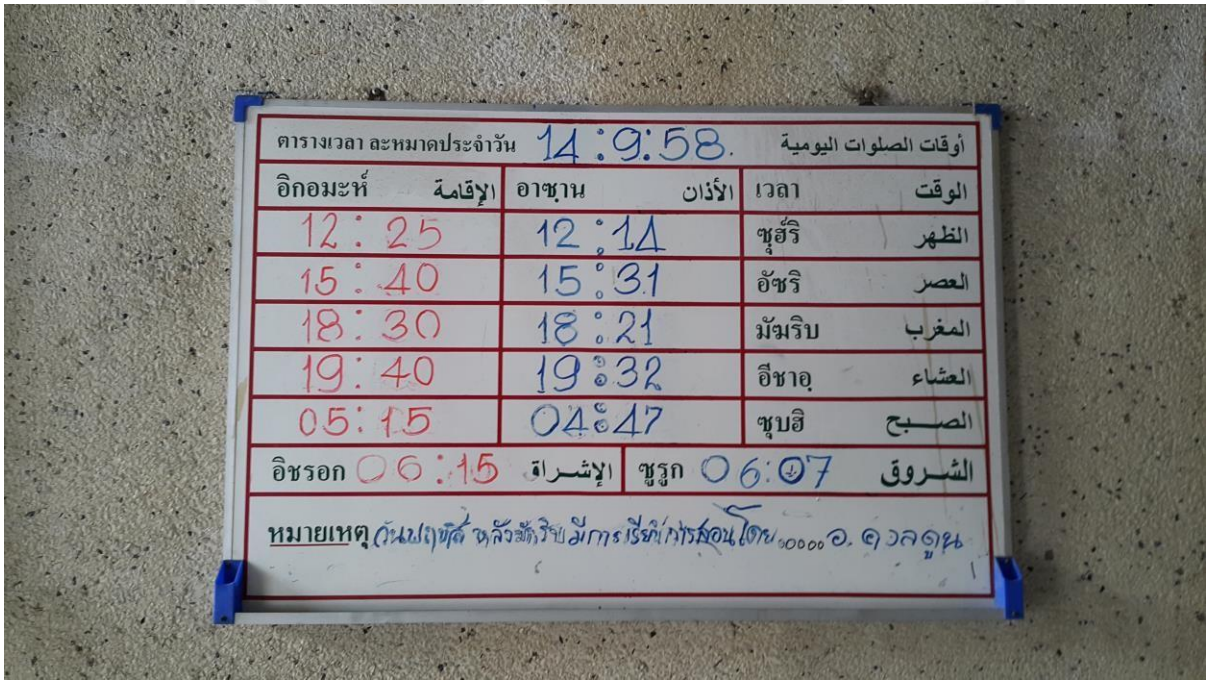

ภาพที่ 4 ช่วงเวลาการท าพิธีอิบาดะห์ในเดือนกันยายน

ภาพที่ 5 การแจ้งข่าวสารภายในชุมชน

ภาพที่ 6 พื้นที่จอดรถส าหรับรองรับในช่วงเทศกาลถือศีลอด

ชื่อ-นามสกุล นายปชารัฐ ศักดาอดิศัย

อีเมล mobz.ids@gmail.com

ประวัติการศึกษา ปริญญาตรี สาขาวิชาออกแบบตกแต่งภายในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

หัวข้อศิลปะนิพนธ์ในระดับปริญญาตรี

โครงการเสนอแนะออกแบบตกแต่งภายใน ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพนักกีฬา

INTERIOR DESIGN PORPOSED PROJECT FOR THE RECOVERY AND DEVELOPMENT POTENTIAL OF ATHLETES CENTER

มัธยมศึกษาตอนต้น-ปลายจบจากโรงเรียนราชวินิตบางเขน สายวิชาทักษะอาชีพ

BANGKOK UNIVERSITY • FOUNDED 1962 •

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ข้อตกลงว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิในวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

วันที่ 5 เดือน เมษายน พ.ศ. 2559

ข้าพเจ้า (นาย/~~นาง~~/~~นางสาว~~) [redacted] อยู่บ้านเลขที่ 17/401

ซอย 35 ถนน บางกรวย-ไทรน้อย ตำบล/แขวง ไทรน้อย

อำเภอ/เขต ไทรน้อย จังหวัด นนทบุรี รหัสไปรษณีย์ 11150

เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ รหัสประจำตัว 7591100127

ระดับปริญญา ☐ ตรี ☑ โท ☐ เอก

หลักสูตร สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา สถาปัตยกรรมภายใน คณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์

ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า "**ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ**" ฝ่ายหนึ่ง และ

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ตั้งอยู่เลขที่ 119 ถนนพระราม 4 แขวงพระโขนง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร 10110 ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า "**ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ**" อีกฝ่ายหนึ่ง

ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ และ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ตกลงทำสัญญากันโดยมีข้อความดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิขอรับรองว่าเป็นผู้สร้างสรรค์และเป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในงานสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์หัวข้อ การใช้พื้นที่ภายในมัสยิดเพื่อประกอบศาสนกิจ: กรณีศึกษา มัสยิดท่าอิฐ จังหวัดนนทบุรี

ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ (ต่อไปนี้เรียกว่า "**สารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์**")

ข้อ 2. ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิตกลงยินยอมให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยปราศจากค่าตอบแทนและไม่มีกำหนดระยะเวลาในการนำสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ ซึ่งรวมถึงแต่ไม่จำกัดเพียงการทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางาน ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิโดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดด้วยหรือไม่ก็ได้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน หรือการกระทำอื่นใดในลักษณะทำนองเดียวกัน

ข้อ 3. หากกรณีมีข้อขัดแย้งในปัญหาลิขสิทธิ์ในสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ระหว่างผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิกับบุคคลภายนอกก็ดี หรือระหว่างผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิกับบุคคลภายนอกก็ดี หรือมีเหตุขัดข้องอื่นๆ เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ อันเป็นเหตุให้ผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่สามารถนำงานนั้นออกทำซ้ำ เผยแพร่ หรือโฆษณาได้ ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิยินยอมรับผิดและชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในความเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิทั้งสิ้น

สัญญานี้ทำขึ้นสองฉบับ มีข้อความเป็นอย่างเดียวกัน คู่สัญญาได้อ่านและเข้าใจข้อความในสัญญานี้โดยละเอียดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อให้ไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน และเก็บรักษาไว้ฝ่ายละฉบับ

ลงชื่อ[redacted]ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ

([redacted])

ลงชื่อ[redacted]ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ

(อาจารย์อัฏฐิภา จุลพิสิฐ)

ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดและศูนย์การเรียนรู้

ลงชื่อ[redacted]พยาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์กฤติกา ลิ้มลาวัลย์)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ลงชื่อ[redacted]พยาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒิกร)

ผู้อำนวยการหลักสูตร/ ผู้รับผิดชอบหลักสูตร